ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆ

ಸಾಹಿತ್ಯಸಮಾಹಿತ

ಡಾ.ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಹಿತ

ಡಾ. ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ
ಕರುಣಾ, ವಿಶಾಖ ಅವರಿಗೆ
ನವರಾತ್ರಿಯಂದು
ಶುಭಾಶಯಗಳು.
- [illegible]
೧೫-೧೦-೨೦೦೭

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

SAAHITYA SAMAAHITA

by

Dr. Chennaveera Kanavi
Chembelaku
9th Cross, Kalyana Nagar
Dharwad 580 007

Published by
Prof. Mallapuram G. Venkatesha
Director, Prasaranga
Kannada University, Hampi
Vidyaranya 583 276

Pages: XIV + 364, Rs. 80/-

First Impression: 2007
www. kannadauniversity.org

ಪ್ರಕಾಶನ
ಪ್ರೊ.ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ.ವೆಂಕಟೇಶ
ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

ಬೆಲೆ : ರೂ.೮೦/-

ಮುಖಪುಟ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣ
ಲಕ್ಷ್ಮಿಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜನೆ
ಶ್ರೀ ಸಾವಳಗಿ ಶಿವಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್
ನೃಪತುಂಗನಗರ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

ಮುದ್ರಣ
ಸತ್ಯಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಪ್ರೈ.ಲಿ., ಬೆಂಗಳೂರು

ಭಾಗ ೧

ಸಾಹಚರ್ಯ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಹಿತ

ಅರಿಕೆ

ಕಳೆದ ಸುಮಾರು ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆದ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿಗೆ ಅಮೋಘವಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹಿರಿಯರಿದ್ದಾರೆ; ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದಾರೆ; ಅವರನ್ನು ನಾನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ವಿಧಾನ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುವುದಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಅಪವಾದಗಳಿರಬಹುದಾದರೂ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರ, ಆಪ್ತತೆಗೆ ಅವು ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ ವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಹನೀಯರ ಸಹೃದಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ 'ಸಾಹಚರ್ಯ' ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಒದಗಿದೆ.

ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕಾಡಿಸುವ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ 'ಸಮಾಲೋಚನೆ' ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅಖಿಲಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳ ಉದ್ಘಾಟನೆ, ಸಮಾರೋಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವಾದ 'ಸಂಬೋಧನ'ದಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಇಸವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂಥ ಒಂದು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಹಿತ'ಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದ ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಸನ್ಮಿತ್ರರೂ ಆದ ಡಾ.ಬಿ.ಎ.ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಡಾ.ಜಿ.ಎಂ.ಹೆಗಡೆಯವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆಗಳು.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಅಂದವಾಗಿ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಪ್ರೊ.ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ.ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಸತ್ಯಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಇವರಿಗೆ ನಾನು ತುಂಬ ಅಭಾರಿ.

ಧಾರವಾಡ

ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ

ಪರಿವಿಡಿ

ಭಾಗ ೨

ಸಮಾಲೋಚನೆ

ಭಾಗ ೩

ಸಂಬೋಧನ

ಹೊನ್ನಿನ ವರುಷಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾರುವಿನ ಹರುಷ

ಕನ್ನಡನಾಡು ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡು ಐವತ್ತುವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಚಿನ್ನದ ಹಬ್ಬದ ಹರ್ಷದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಹಿರಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕನಸಿನ ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪು ತಾಳಿದೆ. ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನೆಲದಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದ ಹಿರಿಯ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಒಂದೊಂದು ಹೊಸ ಬೆಳೆಯನ್ನು ನಾಡಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಧನ್ಯತಾ ಭಾವ ನಮ್ಮದು. ಹೀಗೆ ಹೊನ್ನಾರು ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆಯೂ ಹೌದು, ಕನ್ನಡದ ಚಿಣ್ಣರಿಗೆ ಹೊಸಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಹೌದು.

ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಉತ್ಸಾಹ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಬಹುಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಹಿರಿಯರ ಹೊಸಬೆಳೆಯ ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬದುಕು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇಂದು ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಯಾವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಯಾವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಚರ್ಚೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಈ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಬದುಕು ಎನ್ನುವ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಮತ್ತು ಸೃಜನೇತರ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಎನ್ನುವ ವರ್ಗೀಕರಣ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಎನ್ನುವ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಮಿಳಿತವಾಗಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವುದು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಲ್ಲುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕಳೆದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಹಾಗೂ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ನಿರಂತರ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷಾಂತರ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಚರಿತ್ರೆ, ಪುರಾತತ್ವ, ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ, ಜಾನಪದ, ಬುಡಕಟ್ಟು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ: ಹೀಗೆ ಬಹುಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಹೊಸತಾಗಿ ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ರೂಪಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಭಾವಬುದ್ಧಿಗಳು ಜೀವಧಾತುಗಳಾಗಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರವು ಸುವರ್ಣಕರ್ನಾಟಕ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಿಯರೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಐ.ಎಂ. ವಿಠ್ಠಲಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರಕಾರದ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಚಿನ್ನದ ಕನಸನ್ನು ನನಸನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಡಿ.ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರದ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಡೋಜ ಡಾ.ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ ನವುರಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಕನ್ನಡದ ಚೆಂಬೆಳಕು. **ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಹಿತ** ಎನ್ನುವ ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಚರ್ಯ, ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂಬೋಧನೆ ಎನ್ನುವ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಣವಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ಕಿರಿಯ ಲೇಖಕರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಣವಿಯವರು ಆ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನುಡಿಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಿನ ಬಣ್ಣವಿದೆ. ಅಕ್ಕರೆಯ ಭಾವವಿದೆ. ಸಮಾಲೋಚನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕಕಾವ್ಯದ ಮೇರು ಕವಿಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು ಬೇಂದ್ರೆ ಮುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಅನುಭವಿಸಿದ ಅಪೂರ್ವ ನೋಟಗಳಿವೆ. ಸಂಬೋಧನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ವಿಮರ್ಶಕ ಕಣವಿ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳು ಚಿಂತನೆಗಳು ಕನಸುಗಳು ಹರಳುಗಟ್ಟಿವೆ. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಮತ್ತು ಬದುಕಿದ ಕಣವಿ ಅವರ ಇಲ್ಲಿನ ಬರಹಗಳು ಭವಿಷ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಿಕ್ಸೂಚಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸಹೃದಯತೆಯ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿ ಕವಿ ಚಿಂತಕ ನಾಡೋಜ ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವದ ನಮನಗಳು.

ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಕನಸಿನ ಬೀಜದಿಂದ ತೊಡಗಿ ನನಸಿನ ಫಲದವರೆಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಪ್ರೊ.ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ.ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಸುಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಅವರ ನೆರವಿಗಾಗಿ ವಂದನೆಗಳು.

ಬಿ. ಎ. ವಿವೇಕ ರೈ

ಕುಲಪತಿ

೧

ಮಾಸ್ತಿ : ನಾನು ಕಂಡಂತೆ

ನಾನು ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ 'ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು' ಪುಸ್ತಕ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಹೇಗೋ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮರಮರಳಿ ಓದಿದ್ದೇ ಓದಿದ್ದು. ನಾನಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. 'ಸುಬ್ಬಣ್ಣ' ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅವರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕೂತ ಮೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದೆ. ಕತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂತೋಷದ ಬದಲು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಓದಿದಾಗ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಲಕ್ಷಣ ದುಃಖ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನಾವರಿಸಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ (ನಾನಾಗ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ಆರನೆಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ) ರಬಕವಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯುವದಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡದವರೇ ಆದ ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರು. ತುಂಬು ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿದ್ದೆನಲ್ಲದೆ ಅವರ ಒಂದೆರಡು ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಆಗ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಉಷಾ'ದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾದ ವಿವಾದಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ್ದವು. ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಿರುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ತರಾಸು, ಕುಳುಕುಂದ ಶಿವರಾಯ, ನಾಡಿಗೇರ ಕೃಷ್ಣರಾಯ, ಅರ್ಚಕ ವೆಂಕಟೇಶ, ಮಾ.ನಾ.ಚೌಡಪ್ಪ ಭಾಗವಹಿಸಲಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದಾಗಲಂತೂ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ರೆಕ್ಕೆ ಮೂಡಿದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಊರು ಮುಧೋಳ. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೊರಡಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು.

ರಬಕವಿಯ ಪಟ್ಟಣ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ ಭವ್ಯವಾದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದ್ದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದೂರ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಹೇಗೋ ಸ್ಥಳ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದೆ.

ಜೋಳದರಾಶಿ ದೊಡ್ಡನಗೌಡರ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ನಡೆದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೊಂಡಿತು. ಸ್ವಾಗತಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಭಾಷಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ಒಬ್ಬರು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಮುಗುಳುನಗುತ್ತಲೇ ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರನ್ನು 'ಅಣ್ಣಂದಿರೆ, ತಾಯಂದಿರೆ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತ, ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧನಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ. 'ಇವರೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರು' ಎಂದು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿ ಅಂತಃಕರಣ ಕರಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ 'ಮಾಸ್ತಿ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ನನಗೇಕೊ ಚಂದವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. 'ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಶ್ರೀನಿವಾಸರೆಂದರೆ ಇವರೇ' ಎಂದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ನಿಜಕ್ಕೂ ರೋಮಾಂಚನವಾಯಿತು. 'ಮಾಸ್ತಿ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಮೊದಲ ಅನಿಸಿದಂತೆ ಅಸಡ್ಡಾಳವಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಈಗ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರಿತು.

ಮರುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ಈಶ್ವರ ಸಣಕಲ್ಲರು(ಅವರೂ ರಬಕವಿಯವರೇ) ಸಭಿಕರಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು, ಈಶ್ವರ, ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬನ್ನಿ ಎಂದು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಕರೆದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿತ್ರ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಮನರಂಜನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕವೊಂದಿತ್ತು. ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲೂ ಜಾಗವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಆಗ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರ ಅವರ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಜನ ನಾಟಕ ನೋಡುವ ಆತುರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಸ್ವತಃ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಶಾಂತರಾಗಿ ಆಲಿಸಲು ಕೈಮುಗಿದು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು.

ನಾನು ನೋಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನವಾದದ್ದು ಹೀಗೆ. ಈ ಮಾಸ್ತಿಯವರೇ ಆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಎಂದು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ'ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದಿದ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳು ನೆನಪಾದವು.

"ಹರಿದು ತುಂಡಾಗಿಹುದು ಇಂದು ಕನ್ನಡನಾಡು
ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮದಿರು ತಾವಣ್ಣ ತಮ್ಮದಿರೆಂದು
ತಿಳಿಯಲಾರರು ನಡೆಯಲಾರರು...."

***

"ಕೋಗಿಲೆ ಕೋಗಿಲೆ
ಎಂಥ ಹೆಸರು ಊರಿಗೆ"

ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ವಿ.ಸೀ. ಮೊದಲಾದವರ ಕವಿತೆಗಳಂತೆ ಇವು ಆವೇಶ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಲಿಗೆಯ ಮಾತಿನ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವು

ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದವು. ದೂರದಿಂದಲೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಲಿಸಿದ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗಲೇ ಅವರ ತೆಂಗಾಳಿಯ ಮೊದಲ ನುಡಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದೆ.

"ಬಾರಾ ಮುಂಬೇಸಗೆಯ ಮೆಲುನಡೆಯ ಮಾರುತ
ಬಾರಯ್ಯ ಮಧುಮಾಸದೈತರವ ಸಾರುತ
ಬಾರ ಲೋಕಕೆ ಹರಿಸದೈಸಿರಿಯ ಬೀರುತ
ಬಾರ ಸೊಗಸಿನ ತೆರನ ಜನಕೆಲ್ಲ ತೋರುತ"

ಈ ಕವಿತೆಯ ಭಾವ ನಾನು ಅಂದು ಕಂಡ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು.

೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ (ಈಗಿನ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಐವತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟಿದಹಬ್ಬದ ಸಮಾರಂಭ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗುವರೆಂದು ಕೇಳಿ ರಜೆಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವನು ಮರಳಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಆಗ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡುವ, ಕೇಳುವ ಸುಸಂಧಿ ಒದಗಿತು. ಅಂದಿನ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ತಮ್ಮನೆಂದೂ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಅಣ್ಣನೆಂದೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರೇ ಇರಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೋಡಲು ಅವರಿಬ್ಬರ ಮುಖ, ವೇಷಭೂಷಣ, ಮಾತಿನ ರೀತಿ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದವು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಹೀಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಧಾರವಾಡದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಕಂಡೆ.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಟರಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ 'ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು' ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಬಂಧ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಿತು. ಆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದುವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಯಿತು. ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ರೂ. ಗಳ ಬಹುಮಾನವೂ ದೊರೆಯಿತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದೇನೂ ಸಣ್ಣ ಮೊತ್ತವಾಗಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಆಗಲೆ ಕವಿತೆ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆ. ಒಂದೆರಡು ಕವಿತೆಗಳು ಬಸವನಾಳರ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ' ದಲ್ಲಿಯೂ, ಬೆಟಗೇರಿಯವರ 'ಜಯಂತಿ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ನೋಡೋಣ ವೆಂದು ಒಂದು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ. ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭರವಸೆಯೇ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರು 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಗಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು. ನನಗೆ ನಂಬಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ,

ವಾಚನಾಲಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಹೌದು, ನನ್ನ 'ಕಾಡಮಲ್ಲಿಗೆ' ಕವಿತೆ 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಕಾಗದದ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ 'ಜೀವನ' ಖಾಕಿಯ ಬಣ್ಣದ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಕವಿತೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಆ ಸಂಚಿಕೆ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿಯೇ ಕಂಡಿತು. ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳು 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ಆಗೀಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದವು. ಜನಪದ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯ ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿಯವರ 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸೌಂದರ್ಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಮಾಲೆಗೂ 'ಜೀವನ' ಸಾಕಷ್ಟು ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ 'ಜೀವನ'ದಿಂದ ದೊರೆತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮರೆಯಲಾರದಂತಹದು.

೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಜ್ಯೂ. ಬಿ.ಎ. ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಕಾಮರ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ 'ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯ ಆಫೀಸಿನ ಕೋಣೆಯನ್ನೇ ನನ್ನ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಸ್ನೇಹ ನನಗೆ ಆಗ ಒದಗಿಬಂದದ್ದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗ. ಅದೇ ವರ್ಷ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲೇಜಿನ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈಶ್ವರನ್ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೇ ಶಿಸ್ತುಗಾರರು. ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನೂ ಅದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ನೆನಪು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಈಶ್ವರನ್ 'He is our budding Poet' ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. 'ಈಶ್ವರನ್ already bloomed'' ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು ಮಾಸ್ತಿ. ನಾನು ಅವಾಕ್ಕಾದೆ. ನನ್ನ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಹತ್ತಿರದ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು 'ಚನ್ನವೀರಪ್ಪ ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೀತಾನೆ' ಎಂದು ಮೈದಡವುತ್ತ 'ತರುಣರು ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕು. ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ನೂರುಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಬೇಕು' ಎಂದು ಮುಖ ಹಿಗ್ಗಲಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ನಗೆಯರಳಿಸಿದರು. ಅಂಥ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನಗೆಯನ್ನು ನಾನು ಅದುವರೆಗೆ ಎಲ್ಲೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೇನೊ ಎನಿಸಿತು. ಮೃದುವಾದ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹುದುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೇನೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಕೃತಜ್ಞತಾ ಭಾವದಿಂದ ನಮ್ರನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಆಗ ಏನು ಮಾತನಾಡಬೇಕೊ ಹೊಳೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಅನುಭವ. ಈಶ್ವರನ್ ಅವರ ಅಂದಿನ ಸಭೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ನಗರ ಸಭಾಭವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ

ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರು ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳಾದವು. ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿಯಂತೂ ಸರಿಯೆ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ರೀತಿ, ನಮ್ಮ ಜನದ, ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಿರುಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವ ಬಗೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವ, ಅನುಕಂಪಗಳಿಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ಒಲವು-ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಯವಿನಯದ ಅವರ ತಿಳಿಯಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಳತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. 'ನಾಲಗೆ ಚಿಗುರುತ್ತಿರೆ ಸವಿದುದೊಂದು ಗಿಳಿ ತನಿವಣ್ಣಂ' ಎಂದು ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ಬಣ್ಣನೆಯನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳೂ ಚಿಗುರತೊಡಗುವುದಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸು ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತೆ ಅರಳಿ ಮಾತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪರಮಾತ್ಮನುಂಟು ಸುಖದೊಳು' ಎಂದು 'ತೆಂಗಾಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಇನ್ನೇನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕೆನ್ನು ವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಜ್ವರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕಾಲಿಗೆ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿದ್ದೊ, ಚಪ್ಪಲಿ ಒತ್ತಿದ್ದೊ ಸೆಪವಾಗಿ ಕಾಲಿನ ಬೆರಳು ಬಾತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಕೆಲದಿನ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಎಸ್.ಆರ್.ಮಳಗಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಡಾ.ಕಮಲಾಪೂರ ಅವರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಸುರುವಾಯಿತು. ಪ್ರೊ.ಮಾಳವಾಡರು, ಎನ್ಕೆ ದೀಕ್ಷಿತ ವಕೀಲರು ಹಾಗೂ ಊರೊಳಗಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳು ದಿನವೂ ಬಂದು ಅವರ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಹೀಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿ ಮಲಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ' ಎಂದು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರೆಯತೊಡಗಿತು. ಆಗ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ಹೊತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಔಷಧಿ ಕುಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಮೀಪದವನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇಷ್ಟುದಿನ ಗೆಲುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ಸರಸವಾದ ವೀಣಾವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾನು ಈಗ ಅವರು ಆಗಾಗ 'ಅಪ್ಪಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸ' ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನರಳುವದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಜೀವವೇ ಹಿಡಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಶ್ರೀಮತಿ ಪಂಕಜಮ್ಮನವರು ಬಂದರು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಈಗ ಪೂರ್ತಿ ಅವರೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. 'ನನ್ನಿಂದ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟು ತೊಂದರೆಯಾಯಿತಲ್ಲ' ಎಂದು ಒಳಗೊಳಗೇ ಮಿಡುಕುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ನೆಮ್ಮದಿಯೆನಿಸಿತು. ಅವರು ಪಂಕಜಮ್ಮನವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. 'ಚನ್ನವೀರಪ್ಪ ನನಗೆ ದಿನವೂ ಅಮೃತ ಕುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ'. ನಾಲ್ಕುದಿನ ಔಷಧಿ ಕುಡಿಸಿದ ನನ್ನ ಕಿಂಚಿತ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿಬಿಟ್ಟರಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ

ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಹೃದಯವೈಶಾಲ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಂತಃಕರಣದ ಅಮೌಲ್ಯ ನಿಧಿಗೆ ನಾನು ಮಾರುವೋದೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಗುಣಮುಖರಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ದಿನ ಉಳಿದಿದ್ದ 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಮುಳುಗಿದರು. ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ನನ್ನ ಕವನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಆಗ ನಾನು ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಕಾಗದ ಬರೆದೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಿ.೨೦.೫.೧೯೫೪ ರಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಬರೆದರು; ದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಬಳ್ಳಿಯಂತಿರುವ ಅವರ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ನೋಡಿದೆ.

ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರರೆ,

ಕಳೆದ ತಿಂಗಳ ನಿಮ್ಮ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಈಗ ಉತ್ತರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ.

ಈಗ ನಾನು ಎಂದಿನಂತೆ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವನು ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಕಾಗದ ಬರೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಗದ ಬರೆದು ಆ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಸಲು ಬೇಡಿದೆ.

ನಿಮ್ಮ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆಯನ್ನುವುದು ಸಂತೋಷ. ನೀವು ಸಹಜವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದರಿಂದ ಬರಹ ಚೆನ್ನಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ ಚೆನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಮೂಲ ಕಾರಣ. ಈ ಗುಣವನ್ನು ಕಾದು ಕೊಂಡರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಗುಣ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ನೀವು ಜೀವನ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕೆಲವು ಚಂದಾದಾರರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಡಿರಿ. ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕಾಸು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪತ್ರಿಕೆ ಅದೊಂದು ಗುರಿಯನ್ನು ತೀರಾ ಸಾಧಿಸದೆ ಸೋತಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಿತ್ರರು ಜನರನ್ನು ಬೇಡಿ, ಕಾಡಿ ಅದರ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದ ನಾನು ಅದರ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರೆ.

ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದೀರಾ? ಅದು ನಿಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀ ಶಿವೇಶ್ವರರು ಮುಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರ ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಇಂತು ನಿಮ್ಮ

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ

ಲೇಖಕರಿಗೆ ಗೌರವಧನ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗೆ. ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ವಿಷಮ ಜ್ವರದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಾಗ 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಲೇಖನಮಾಲೆ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರ

ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಿವೇಶ್ವರ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಹಣ ವಾಪಸ್ಸಾಯಿತು. "ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಜೀವ, ಎಷ್ಟು ಎಳೆತನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು" ಎಂದು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಮರುಗಿದರು.

* * *

೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಲ್ಲಿ (ಆಗ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗ) ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು. ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಅದೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಎಡಗೈಯನ್ನು ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರಿಸುತ್ತ, ನಸುಬಾಗಿ ಮನೆಯವರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಕ್ಷೇಮವೇ, ಮಾವನವರು ಸೌಖ್ಯವೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರಾದ ಸಿದ್ಧಬಸಪ್ಪ ಗಿಡ್ನವರ (ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು) ಪ್ರಾರಂಭದ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುವವರೆಗೂ 'ಜೀವನ'ಕ್ಕೆ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನ.

ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಾಫಿಯ ಆತಿಥ್ಯವಂತೂ ಸರಿಯೆ. ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಅವರು ಹಾಗೆಯೇ ಕಳಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರತಿಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡಕದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ, 'ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರರು ಶ್ರೀ ಚನ್ನವೀರ ಕಣವಿ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ' ಎಂದು ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಕಾಳಿದಾಸ' ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ೧೯೮೦ ರಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ 'ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು ೧೪' ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಕಥಾಸಂಕಲನವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಶ್ರೀಮತಿ ಕಣವಿ ಕತೆಗಾರ್ತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿ ಡಾ.ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರು ೧೯೫೬ ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನೂ ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರನ್ನೂ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆಲ್ಲ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಹಿಗ್ಗು. ಆ ವರ್ಷ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋದಯದ ಹರ್ಷ. "This is a historic occasion. The dreams of the people of this part of the country to have all Kannada speaking people under one administration have been realised by the Grace of God" ಎಂದೇ ಡಾ.ಪಾವಟೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಗತ ಭಾಷಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ಪ್ರದಾನ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದೂ ಅದೇ ವರುಷ. ಆ

ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ಗೌರವ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನೆರವೇರಿಸಿದಾಗಲಂತೂ ನಮ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪೂರವೇ ಬಂದಿತ್ತು. "ಇದುವರೆಗೆ ಬರಿಯ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಯಿತು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನನಗೇನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ತಾಯಿನಾಡು ನನ್ನ ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಂತೋಷ ತುಂಬಿದೆ. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಇಂಥ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ" ಎಂದು ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ ಮಾಸ್ತಿಯವರು "ಕನ್ನಡದ ಜನತೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಾನ ಯಾವುದಾಗಿರಬೇಕು? ಕೇಳಬೇಕೆ? ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಯಾವುದೊ, ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನ ಯಾವುದೊ ಆ ಸ್ಥಾನ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಇರಬೇಕು. ಈಗ ನಾವು ಈ ಸ್ಥಾನದ ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸಾರಿದ್ದೇವೆ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಅದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರು. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪುಟಗಳ ಅವರ ಭಾಷಣ ಯಾರಿಗೂ ಬೇಸರವುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮಾತನಾಡಿದ ಹಾಗೆಯೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಓದಿದರು. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ನಂತರ ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ನೀಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. (ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಕರಾರು ಹಾಕಿದ್ದರು.) ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಸತ್‌ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೇ ಪ್ರಥಮವೆನಿಸಿದ್ದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಮತ್ತೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆಯ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ. ನಾಡಿನ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅದು ಸರಕಾರದ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಕವಿತೆಗಳು ಕಾವ್ಯಗುಣದಲ್ಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದವು. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ತುಂಬ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೇ ಮೀಸಾಲದ ಸರಸ ವಿನೋದದಿಂದ ಅವರು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಾವೂ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದಿದರು. ಕವಿತೆ ಓದುವ ನನ್ನ ಸರದಿ ಬಂದಾಗ

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಗೀತವೊಂದರ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ನಗೆಗಡಲಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿದರು. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ಆ ಪದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಅವರು ನೆನಪಿಟ್ಟಿದ್ದು ನನಗೆ ತುಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಾಗ ಇಡಿಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡೇ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಎಂದೋ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಒಡಮೂಡಿದ್ದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅ.ಕ.ಕೇಂದ್ರ ಕನ್ನಡ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿಯು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸಭೆಗೂಡಿ ನಾಡಿನ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯ ತಿಳಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ೯೪ರ ಆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರರೆ, ನಮಸ್ಕಾರ,

೨೭.೬.೮೪ರ ತಮ್ಮ ಪತ್ರ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿತು.

ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಭಿನಂದನೆಗಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆ.

ತಾವೂ ತಮ್ಮ ನಗರದ ಹಿರಿಯರೂ ಸದಾಕಾಲ ನನ್ನನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದಂರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯದ ಅಕ್ಕರೆಯ ಮಾತನ್ನಾಡಿಸುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಜನರ ಅಕ್ಕರೆ, ದೇವರು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಭಾಗ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗ. ನನ್ನ ವಂದನೆಯ ಮಾತನ್ನು ಮಿತ್ರರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸೋಣವಾಗಲಿ. ದೇವರು ತಮಗೆಲ್ಲ ಸದಾಕಾಲ ಶುಭವನ್ನು ನೀಡಲಿ.

ನಮಸ್ಕಾರ

ಮಾಸ್ತಿ

ಮರಳಿ:

ಮುತ್ತಿನಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ತಮ್ಮ ಬರಹದ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಮುತ್ತಿನಂತಿವೆ.

ಮಾಸ್ತಿ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂದೋಲನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕೆಲವು ಲೇಖಕರು ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ದುಡುಕಿನಿಂದ ಟೀಕಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸ್ವಭಾವ ಸಹಜವಾದ ಸಂಯಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ನಯವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಹಾಗೆ ಟೀಕಿಸಿದ ಈ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೆಲಕಾಲದ ನಂತರ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾದದ್ದು ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಗತಿ.

"ನಾನೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಕೆಲವು ಸಲ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ್ದೇವೆ. ವಾದದ ಮಾತು ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲುಷಿತ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಹೇಳದೆ ಧರ್ಮವ ಕಲಿಸುವ ಗುರುವಾಗಿ ಪ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಒಯ್ದಿದ್ದಾರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹಲವು ಮಿತ್ರರ ಬಾಳನ್ನು" ಎಂದು ಅ.ನ.ಕೃ. ಬರೆದರು. "ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಭಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಗ ಉಳ್ಳವರ ಸುಖ ಸಂತೋಷಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಟೀಕೆ ಕೇಳಿಬಂತು. ಇದೆಷ್ಟು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದೇ ಸಾಕು" ಎಂದು ನಿರಂಜನರು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರು. "ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣವೇ ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಪ್ರತಿಗಾಮಿಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲರು-ಎಂದೆಲ್ಲ ಟೀಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಸಾಧುವಾದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ನನಗೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು" ಎಂದಿರುವ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಅವರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ತಾವು ದೂರು ಸರಿದದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. "೧೯೪೪-೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ (ಬಿರು)ಗಾಳಿ ಎದ್ದಾಗ ಒಗರು ತುಂಬಿದ ಯುವಕರಾಗಿದ್ದ ನಾವು ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಮ್ಮದು ಅನುದಾರವಾದ ಖಂಡನೆ ಎಂದು ಈಗ ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ" ಎಂದು ಕೋ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದುಂಟು.

* * *

ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡದ್ದು ಹಾಗೂ ಸಹನೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಅವರ 'ಚನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇನ್ನುಳಿದ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡು ಅದರ ಭಾಷಾಂತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಕಾಡೆಮಿ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕೊಡುವಾಗ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯವರು 'ಚಿಕ್ಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ್ದು ವಾಗ್ವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದದ್ದು. "ಇವು ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳೇ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದಿತು. ಒಂದು ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಟ್ಟದ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವೀಯುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಆಡಾಡುತ್ತ ಅದು ಅಡ್ಡ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುವಂತಾಗಬಾರದೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆಯೇ ವಿನಃ ಕೃತಿಗೆ ಯಾವ ಅಪಚಾರವೂ ಆಗಲಾರದು. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕೃತಿಯ ರೂಪು ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಹಾಗೂ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರು,

ದುಷ್ಟತನವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕೆಲವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ಇನ್ನುಳಿದ ಯಾವ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದುರಂತ ದೃಷ್ಟಿ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟಿರುವುದೇನೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಯೋಜನೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿದಲೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳಹುಗೊಂಡು ಬಂದದ್ದು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ವಿಜ. ಆದರೂ ಇವು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಂಥ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದರೂ ಆ ಸಾಹಿತಿಯ ಒಟ್ಟು ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲೇಬೇಕಾಗು ತ್ತದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಸ್ತಿಯವರದು ಪ್ರಥಮ ಪಂಕ್ತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು. ಅವರದು ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯ ನೋವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹದಗೊಂಡ ದೊಡ್ಡ ಜೀವ. ಅಂಥವರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ. 'ಚೆನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ನೇಮಯ್ಯನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ "ಶ್ರುತಿಯಾಗಿರುವ ವಾದ್ಯವನ್ನು ಚೇಷ್ಟೆಗೆಂದು ಮುಟ್ಟಿದರೂ ಸ್ವರ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಡುವಂತೆ ಸ್ವಭಾವ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನ ಮಾತು ಎಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು."

ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮನೋಭವಕ್ಕೂ ಹೊಸಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೂ ಘರ್ಷಣೆ ನಡೆದರೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬಹುಶಃ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಒಲಿದಾರು. 'ಭಾವ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ: "ನನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ಕಾರಣ:ಒಳಿತೇನಾಗಿದೆ ಅದೆಲ್ಲದರ ಕಾರಣ ದೈವ ಕೃಪೆ."

'ಸಮತೋಲನ' ೧೯೮೯

೨

ವರಕವಿಯೊಂದಿಗೆ ಒಡನಾಟ : ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು

ನಾನು ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದು ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ. ಆಗ ತಾನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಲವು ಚಿಗುರುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ನಾನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುರುಘಾಮಠ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಅರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಧಾರವಾಡದ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರು ಇಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆತಳೆದಿದ್ದ ನನಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿತು. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದು, ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ನನಗೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಪರಕೀಯರೆಂದೇನಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾಷಣದನಂತರ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಭಾವದೊಂದಿಗೆ, ಬಲಗೈಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಆಡಿಸುತ್ತ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ರೀತಿಯೇ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿತ್ತು. 'ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪಕ್ಕ', 'ಶ್ರಾವಣಬಂತು', 'ಬೆಳುದಿಂಗಳ ನೋಡ', 'ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತ', 'ಭೃಂಗದ ಬೆನ್ನೇರಿ ಬಂತು', ಇವೇ ಮೊದಲಾದ, ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕವಿತೆಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಒದುವ ಮೊದಲೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅದು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆಗ ಕಾವ್ಯಗಾಯನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪಿ.ಆರ್. ಭಾಗವತರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಜನಪ್ರಿಯರಾದರು. ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ಗರಿ', 'ಸಖೀಗೀತ', 'ಉಯ್ಯಾಲೆ', 'ನಾದಲೀಲೆ', 'ಮೇಘದೂತ', ಮೊದಲಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಬೇಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಮೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಅಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ದೆಯಿಂದ ಓದಿದೆ. ಮಧುರಚೆನ್ನರ 'ನನ್ನನಲ್ಲ' ಆಗಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ನವೋದಯದ ಈ ಹಿರಿಯರನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಸಮಾನ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆನಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನೂ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಲಿಲ್ಲ.

* * *

೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಅದೇ ವರ್ಷ ಬೇಂದ್ರೇಯವರ ೪೦ನೆಯ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬದ ಸಮಾರಂಭ ಧಾರವಾಡ ನಗರಸಭೆಯ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನೆರವೇರಿತು. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಲು ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು 'ಕುಣಿಯೋಣಬಾರ' ಕವಿತೆಯನ್ನೋದಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕುಣಿದಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅಣ್ಣನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧದೊಂದಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿಯೂ ಅವರು ತಮಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಡಿದ ಒಂದು ಮಾತು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿದೆ. 'ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಬಡತನವಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬಕ್ಕರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಣ್ಣೆಯ ಮುದ್ದೆ ಎಂದೂ ತಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡರು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ನಾವು ಬರತೇವಿನ್ನ ನಂ ನಮಸ್ಕಾರ ನಿಮಗ' ಎಂಬ 'ಧಾರವಾಡದ ತಾಯಿ' ಕವಿತೆಯನ್ನೋದಿದಾಗ ಸಭೆ ಅದನ್ನು ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಆಲಿಸಿತು. [ಎರಡು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆಯೇ ಅವರು ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ಡಿ.ಎ.ವ್ಹಿ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರು.]

* * *

ನಾನು ಜ್ಯೂ. ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ [೧೯೩೯] ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕವನಸಂಗ್ರಹ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಿಚಯ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಲು ಕೋರಿ ನಾನೂ, ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಆಶ್ವರನ್ ಅವರೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದೆವು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಡಿ ನಮ್ಮ ಕೈಸೇರಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಕವಿಗಳಾದ ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿಯವರನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೋಡಿದ್ದರೂ ನೋಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಉದಿತವಾದ ಕನ್ನಡದ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನ ದಂಡೆಗೆ ಸೇರಿದ ವೀರರು ಇವರೊಬ್ಬರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೆ. .... ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಗತಿಯಿದೆ, ಮಾತಿಗೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಇದೆ, ಅಲ್ಪ ಸಂತುಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ, ಮಹತ್ತಿನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆತವಿದೆ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ, ಯಾರ್‍ಯಾರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಕಾಳಜಿ ಅಪರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು. ನವೋದಯದ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಹೃದಯತೆ ಅನೇಕರಿಗಿದ್ದಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯರಾಗಿ ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂದರು.

ಆದೇ ವರ್ಷ (೧೯೪೯) ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರಲಿರುವುದು ತಿಳಿಯಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಾದ ನಾವು ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರು ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ, ಶಂಕರ ಮೊಖಾಶಿ, ವಸಂತ ಕವಲಿ, ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ, ಜಿ.ಎಚ್.ಕಣೇಕಲ್ ಮೊದಲಾದವರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ (ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯ ಜೋಗ ವಕೀಲರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಾಡಿಗೆಕೋಣೆ) ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚರ್ಚೆ, ಕಾವ್ಯವಾಚನ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಈ 'ಕಾವ್ಯನುಭವ ಮಂಟಪ'ಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಆಮಂತ್ರಿಸಲು ಅವರು ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಎನ್.ಕೆ. ದೀಕ್ಷಿತ್ ವಕೀಲರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆವು. ನಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆ ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಒಂದೆರಡು ತಾಸು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕಳೆಯಲು ಇಬ್ಬರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ನನಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು. ಅಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ, ಗೋಕಾಕರೂ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕಾವ್ಯವಾಚನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ಭಾಷಣಮಾಡಿ ಮೂರು ಗಂಟೆ ಕಳೆದದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ.

* * *

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಾಧನಕೇರಿ ಹಸಿರು ಮುರಿಯತೊಡಗಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರೊಡನೆ ನನ್ನ ಒಡನಾಟವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಅವರ ೬೦ನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬವನ್ನು ಧಾರವಾಡದ ವಿಜಯ ಟಾಕೀಜಿನಲ್ಲಿ ಡಾ.ಡಿ.ಸಿ.ಪಾವಟೆಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದಾಗ ನಾನು ಆ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ ರಾಮರಾಯರು ಸ್ವಾಗತಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. (ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನನ್ನ 'ದೀಪಧಾರಿ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೆ). ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರು ಡಿ.ಪಿ.ಆಯ್ ಇದ್ದಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರಂತೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದಾಗ ತಕ್ಷಣ ಪಾವಟೆಯವರೇ ಎದ್ದು ಬಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, 'ನೀವು ಕವಿಗಳು ಅಮರರು, ನನ್ನ ಆಫೀಸಿಗೆ ನೀವು ಬರುವದೇ ಒಂದು ಭಾಗ್ಯ' ಎಂದರಂತೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಸಭೆಗೆ ಸಭೆಯೇ ಹರ್ಷದಿಂದ ಕರತಾಡನ ಮಾಡಿತು. ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪಾವಟೆಯವರು ಹಾಗೂ ಕವಿವರ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅಂದಿನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವಿಸಿದ ರೀತಿ ಧಾರವಾಡದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕದಂತಿತ್ತು.

* * *

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಅರಳು-ಮರಳು' ಪಂಚಕಾವ್ಯಗುಚ್ಛದ ಬಿಡುಗಡೆ ಸಮಾರಂಭ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿದಾಗ ಮುರುಘಾಮಠಾಧ್ಯಕ್ಷ ರಾದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಭೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಹಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಮಠದ ಹೊರಗೆ ಇಂಥ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಅದೇ

ಮೊದಲ ಸಲವೆಂದು ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. 'ನಿಮ್ಮ ರುಳಿನಿಂದ ಮರಮರಳಿ ಅರಳಿ, ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಭಾವಶುದ್ಧ' ಎಂಬ ನುಡಿ 'ಅರಳು-ಮರಳು' ಶಬ್ದದ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮೀರಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನಾನು ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಕಾವ್ಯಸೇವೆಯನ್ನು ಅಖಂಡ ನಡೆಸಲು ಅರವತ್ತರ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಅನುವುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಅಖಿಲಭಾರತ ಆಕಾಶವಾಣಿಗೆ ತಾವು ಋಣಿಯಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನವರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆ: 'ಆಕಾಶವಾಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಲಹಾಕಾರ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೀವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೇಳೆ ರೇಡಿಯೊ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತಲ್ಲ' ಎಂದು. 'ಯಾವಾಗದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕೇಳ್ತೀನಿ. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದರ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಿತು' ಎಂದು ನಕ್ಕರು.

* * *

ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆಯವರು ಭೂದಾನ ಚಳುವಳಿಯ ನಿಮಿತ್ತ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ತಿಳವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಪ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಗೋಕಾಕರು ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು, ಮಾಳವಾಡರು, ವ್ಹಿ.ಜಿ. ಭಟ್ಟ ಹಾಗೂ ನಾನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ತಿಳವಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿನೋಬಾ ಅವರನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರು ನಮ್ಮಿಂದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೋದಿಸಿ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ಭೂಮಿ, ಭೂದಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗೆ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿನೋಬಾ ಅತ್ಯಂತ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿ ಕೇಳಿದರು.

* * *

೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಏಳನೆಯ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ನೆಲ-ಮುಗಿಲು'ಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಂದಲೇ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ಆಯಿತು' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ಬರೆದರಲ್ಲದೆ ಪುಸ್ತಕದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರಾದ ಎಸ್.ವಿ.ಗಿಡ್ನವರ ತಮ್ಮ ವಿಶ್ರಾಂತ ಜೀವನವನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದರು. 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿ'ನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಒಲವಿದ್ದಿತಲ್ಲದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗುಂಪಿನ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲೂ ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಮನೆಯವರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯರೆನಿಸಿದ್ದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಚಪಾತಿ, ಬೆಲ್ಲ, ತುಪ್ಪ ಇಷ್ಟವಾದರೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಸಪ್ಪೆಯೂಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾಗೀರಥೀ ಗಿಡ್ನವರ (ನನ್ನ ಅತ್ತೆಯವರು) ನಮ್ಮೆದುರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಿಡ್ನವರ ಮಗಳು ಶಾಂತಾದೇವಿಯೊಡನೆ ನನ್ನ ಮದುವೆ ನಡೆದದ್ದು ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

'ನೆಲ-ಮುಗಿಲಿ'ನ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಹಿಂದೆ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ 'ವಿನಯ ಹಳಸುವ ಬದುಕಲ್ಲ, ವಿಶಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ತೊಡಕಲ್ಲ, ಇದು ಧಾರವಾಡ ತತ್ವ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬೇಂದ್ರೆನ 'ಅಂಬಿಕಾತನಯ' ನಂತೆ ಕಣವಿಯ ಚೆನ್ನವೀರನಿಗೂ ಇವೇ, ಇಂಥವೇ ಮಹಾಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮಾತನ್ನು ಬರೆದರು. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ನಾದಲೀಲೆ'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಷ್ಟೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ನೆಲಮುಗಿಲು'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯೂ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಒಂದೆಡೆ ಬರೆದದ್ದುಂಟು.

* * *

ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಮಾತು ಸಿಕ್ಕರೆ ಮಾರುಹೊಲ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಎಂಬುದು ಗಾದೆಯ ಮಾತೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ೭೦ನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಅವರ ಪೂರ್ವಿಕರ ಊರಾದ ಶಿರಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬಸ್ಸನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಲಾಗಿತ್ತು. ವೆಂಕಟೇಶ ಮಾಗಡಿ, ಗೌರೀಶಕಾಯ್ಕಿಣಿ, ಎನ್ಕೆ, ನರೇಗಲ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಯರು. ದೇಸಾಯಿ ದತ್ತಮೂರ್ತಿ ಯವರಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಧಾರವಾಡ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದರು. ಪ್ರೊ.ಗೋಕಾಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರು ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶಿರಹಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದರು. ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಶಿರಹಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಮಾತಾಡಿದವರೆಂದರೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು. ನಾವೆಲ್ಲ ಆಗೀಗ ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು ಅಷ್ಟೆ. ಆಗಾಗ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಬಂದು ಹೋದವು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ. ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಯಾವತ್ತೂ ಜನ ಬೇಕು. ಅವರು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸಂಘಜೀವಿಗಳು. 'ಏಕಾಂತತೆ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅವರು. ಜಿ.ಐ.ಪಿ. ಗಾಡಿಯ ಸಪ್ಪಳ, ಸಾಮಿಲ್ಲಿನ ಕರಕರ, ಫ್ಯಾನಿನ ಗುಂಯಿನಾದ, ಇಂಥವು ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನೂಕಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು 'ನನ್ನ ನಾ ಕಂಡಂತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ನಾದ ಗುಣದ ನೆಲೆ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸಬಹುದು.

* * *

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ತನ್ನ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ 'ಸುವರ್ಣ ಸಂಪುಟ' ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಅನುಮತಿ ಕೋರಲಾಗಿತ್ತು. ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದರೂ ಅವರಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಜಗೌ ಹಾಗೂ ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕರು ಆ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯನಾದ ನನಗೇ ವಹಿಸಿದರು. ನಾನು ಅವರ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಳುಕಿನಿಂದಲೇ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. 'ನೀನೂ ಆ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದಿಯೇನು? ನಿನ್ನ ಆಯ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ, ಆಗಬಹುದು' ಎಂದು ಹಿಂದುಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ನನಗೆ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ದೊಡ್ಡಭಾರ ಇಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಅವರನ್ನು ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಉದಾರವಾಗಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂದು, ಹೊರಗೊಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿರುವಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಗಮನಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಬಗ್ಗೆ 'ದಿವ್ಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷತೆ'ಯೇನೂ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶಕರೆಂಬವರ ಟೀಕೆಗಿಂತ ರಸಿಕರ ವಿಮರ್ಶೆ ತಮಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಉದ್ದೀಪನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿವೆಯೆಂದು ಅವರೇ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು.

* * *

'ನಾಕು ತಂತಿ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮನೆ 'ಶ್ರೀಮಾತಾ' ದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯರ ಸಂತೋಷಕೂಟವೊಂದನ್ನು ವಾಮನ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪದ್ಯದ ನುಡಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಸರದಿ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿಯ 'ಅವರವರ ದರುಶನಕ್ಕೆ' ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯ ನುಡಿ 'ಹೋರಾಟವಿಕ್ಕಿಸಲು ಬೇರಾದೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರುಂಟೆ ಜಗದೊಳಗೆ ಎಲೆದೇವನೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅದರ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದರು. 'ಬೇರಾದ' ಪದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಕರೆಯಲಾಯಿತು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮಾತ್ರ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ 'ಬೇರಾದೆ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬೇರು+ ಆದೆ, ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದಾಗ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಗೋಣುಹಾಕಿದರು. ಶ್ಲೇಷೆ ಒಂದು ಸಹಜವಾದ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೊಲಿದಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ನಾನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ನಾಟಕವಿತ್ತು. ಅದನ್ನವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡದ್ದು ಅವರ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ನನಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಕುವೆಂಪು ಆ ನಾಟಕವನ್ನು 'ಶ್ರೀ' ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಕವಿತೆಯನ್ನೇ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್' ಏಕಲವ್ಯ-ದ್ರೋಣರ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೇನೊ ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಶ್ರೀ'

ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅದನ್ನು 'ಬೆರಳು ಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿದ ಗುರುವಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊರಳು ಅಂದರೆ ಕಂಠ, ಧ್ವನಿ (ಕಾವ್ಯ)ಯ ಅರ್ಪಣೆ' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅರ್ಥೈಸಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೊಳೆಯದ್ದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ.

೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ವಾಮನನ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಕೂಟರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಕೈಚೀಲದಿಂದ ಒಂದು ನೋಟಬುಕ್ಕನ್ನು ತೆಗೆದು ತಾವು ಈಚೆಗೆ ಬರೆದ ನಾಲ್ಕೈದು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಲು ಹೇಳಿ, 'ನಿನಗೇನು ತಿಳೀತದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳು' ಎಂದರು. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾರುವೋದದ್ದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು. ನಾನು ಕವಿತೆಗಳನ್ನೋದಿ ನನ್ನ ಅಲ್ಪಮತಿಗೆ ಹೊಳೆದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. 'ಹೌದಲ್ಲ; ಅದನ್ನೇ ಈ ನೋಟಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಸಹಿಮಾಡಿಕೊಡು' ಎಂದರು. ಡಾ.ಕೆ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಇಂಥದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಾವೂ ಎದುರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಅಪ್ರತಿಮವಾದ ಈ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ಓದುಗರ ಈ 'ತಿಳಿಯೂದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಹೃದಯರಾದ ಓದುಗರ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗಿರುವ ಕಳಕಳಿ ಅವರ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಸಹೃದಯರನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಕಂಡಿದ್ದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯ ಕೇಳುವ ಹೃದಯ ಕಲ್ಲಲ್ಲ, ಅದು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ. 'ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯಂಥ ನಿನ್ನೆದೆಯು ಕರಗಿದರೆ ಆ ಸವಿಯ ಹಣಿಸು ನನಗೆ' ಎಂಬುದೇ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ ಹಂಬಲವಾಗಿತ್ತು.

* * *

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜೊತೆಗಿನ ನನ್ನ ಒಡನಾಟದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಅವರ ಕೊನೆಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ೧೯೮೧ ಮೇ ತಿಂಗಳು ಧಾರವಾಡದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರ ಕಲಾಭವನದಲ್ಲಿ, ನನಗೊಂದು ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭವೇರ್ಪಟ್ಟು 'ಚೆಂಬೆಳಕು' ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರು ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದು ಸದಾಶಿವ ಒಡೆಯರ, ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಶಾಂತರಸರು ಅಭಿನಂದನ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಜ್ವರದಿಂದ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ವೇದಿಕೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ಪ್ರೀತಿಯ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲು ತಾವು ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬಹುದೇ ಎಂದು ಸಂಘಟಕರಾದ ಡಾ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆಯವರು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ

ಒಪ್ಪಿ ಮಾತಾಡಲು ಎದ್ದರು. ತಾವು ಜ್ವರ ಪೀಡಿತರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮರೆತು ಎಂದಿನ ಧ್ವನಿ-ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಭಿಕರನ್ನು ನಗಿಸಿ, ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಅರ್ಧಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅವರ ಅಂದಿನ ಭಾಷಣದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುರುಳಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅನುಚಿತವಾಗದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

"ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲ ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ಕೂತವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡ್ತೀನಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಮಗ ಕಿಮ್ಮತ್ತದ. ನಿಮಗ ಕಿಮ್ಮತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರ ನಮಗೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಬಂಗಾರ ಮಾರಿದಮ್ಯಾಲೆ ಅದಕ ಬೆಲೆ ಬರತದ ಅಂತಲ್ಲ, ಅದರ ಬೆಲೆ ಅದಕ ಇದ್ದ ಇರತದ. ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರೊಳಗ ಒಡನಾಟ ಇರಬೇಕು. ದೇಶದೊಳಗ ಒಳ್ಳೇ ಕವಿ ಹುಟ್ಟಿದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು. ಅವ ಒಳ್ಳೇವ ಅನಲಿಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಒಳ್ಳೆ ವಿಮರ್ಶಕ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ಕವಿ-ಸಹೃದಯರ ಒಡನಾಟ ಸರಸ್ವತೀ ತತ್ವ. ಇವತ್ತಿನ ದಿವಸ ಐವತ್ತರ ಕಣವಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾ ಬಂದೀನಿ. ಅವರಿಗೆ ಅರವತ್ತರ ಹಬ್ಬ ಆದಾಗ ಅವತ್ತೂ ಇವರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತೀನಿ. ನಾ ಹಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಆಶೀರ್ವಾದ ಫಲಿಸಿತೋ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾ ಇರಬೇಕು. ಕಣವಿ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಾದ ಗಿಡ್ನವರ ಅಳಿಯಂದಿರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೂ ಅಳಿಯಂದಿರು. ಪ್ರಕೃತಿಕಾಯ್ಕೋಳ್ಳದಾಂವ ಪುರುಷನ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಾವ ಎಂಥಾ ಪುರುಷ?"

"೧೯೪೪ರೊಳಗ ನಾನು ಗೋಕಾಕರೂ ಅವರಿದ್ದ ರೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ವಿ. ನಾವಿದ್ದಲ್ಲೆ ಅವರ್ನ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆ ವಿಚಾರನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರ ಒಳ್ಳೇದು ಯಾವುದು ಅಂತ ಗೊತ್ತಾಗ್ತದ. ಕಣವಿ ತಮಗಿಂತ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳಿಲ್ಲ ಅಂತ ತಿಳಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ತಾನೂ ಬದುಕಬೇಕು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರೂ ಬದುಕಬೇಕು. ವೀರ ಅಂದರ ಯಾರಕೂಡ? ಇವರ ವೀರಾವೇಶವನ್ನ ನೋಡಿ ಉಳಿದವರು ಆನಂದ ಪಡಬೇಕು. ಕಾಪಸೆ ಎರಡು ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡ್ಯಾರ. ಮೊದಲಿಗೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲನ (ಮಧುರ ಚೆನ್ನ) ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಈಗ ಚೆನ್ನವೀರನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರ. ಅವರಿಗೂ ಒಳ್ಳೇದಾಗಲಿ. ಸಭಾಕ ನಾನು ಬರೂದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಈಗ ಬಂದೀನಿ. ಬಂದ ಮ್ಯಾಲೆ ಸಭಾದ ಮರ್ಯಾದಿ ಕಾಯಬೇಕು.

"ಇಲ್ಲೆ ನಮ್ಮ ಪು.ತಿ.ನ. ಇದ್ದಾರಲ್ಲ, ಅವರು ಎಷ್ಟು ಸಭ್ಯರಂಗ ಕಾಣಸ್ತಾರ ಅಷ್ಟಿಲ್ಲ ಅವರು. ಯಾರಿಗೆ ಕವಿ ಅನಬೇಕು? ಬೇಂದ್ರೆ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ದಾರಿಬಿಟ್ಟು ಯಾರು ಹೋಗ್ತಾರ ಅವರೇ ಕವಿಗಳು ಅಂತ ಪು.ತಿ.ನ. ಹಿಂದ ಹೇಳ್ಯಾರ. ಹೊಸಬರಿಗೆ ಅವರು ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬ್ಯಾರ. ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿಯವರ್ಹಾಂಗ ಆಗಾಕ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ಸಣ್ಣವರಾಗಿ ಬಿಡ್ತೀರಿ. ಸಣ್ಣವರಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಹಾಂಗ ನೀವಿದ್ದರ ದೊಡ್ಡವರಾಗ್ತೀರಿ. ಸೂರ್ಯ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡವ. ಆದರ ಅವನ್ನ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಸಣ್ಣವಿರಬೇಕು."

"ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಕಾಣ್ತಾನ ; ಕವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನ ಸಹೃದಯ ಕಾಣ್ತಾನ. ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಒಬ್ಬರು ಹೆಚ್ಚಿನವರಾಗಿ ಬೆಳಿಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನಾ ಒಳ್ಳೇ ಮಾತನ್ನ ಆಡೀನಿ. ನನಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುದಿಲ್ಲ ಅಂತಲ್ಲ. ಆದರ ಅದನ್ನ ಎಲ್ಲಿ ಆಡಬೇಕು ಅಲ್ಲೆ ಆಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ."

"ಕವಿ-ಸಹೃದಯರ ಕೂಡ ಮೂರನೇ ಮಂದೀನೂ ಇರತಾರ. ಅವರು ಯಾರು ಅಂದರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ, ಹ್ಯಾಂಗ ಜಗಳಾಡತಾರ ಅಂತ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ಅಂಥ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಇಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ಮೂರೂ ಜನರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂರಾಬಟ್ಟೆಯಾಗದೆ ನಾಲ್ಕನೇ ದಾರಿ ತೆರಿಬೇಕು. ಪರಸ್ಪರ ಅನಸೂಯಾ ಭಾವದಿಂದ ಧಾರವಾಡ ಬೆಳೀಲಿ."

* * *

ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ

೩೦.೧.೨೦೦೫

೩

ಶಂಬಾ ಸ್ಮೃತಿ

ಧಾರವಾಡದ ನನ್ನ ಹಾಯಸ್ಕೂಲು ಹಾಗೂ ಕಾಲೇಜು ಅಭ್ಯಾಸದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೯೪೦-೫೦) ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಗೌರವರ್ಣದ ಎತ್ತರದ ನಿಲುವಿನ ಇವರನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ಸುಭಾಸ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇವರು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕರಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ದ.ಬಾ.ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ 'ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಂತು ಮಾತಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಕೈ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಧನಕೇರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ (ಈಗಿನ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲು) ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೂ ಅವರ ಈ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ.

* * *

ಶಂಬಾ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಕವಿ ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಶಂಬಾ ಅವರ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದೀಕ್ಷಿತ್ ತುಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ನನ್ನೆದುರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೂಲಕವೇ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಶಂಬಾ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಯುವಕರೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಬಾ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೂ ಆದರವುಂಟಾಯಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗೀಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳ ಬಗೆಗೂ ಅವರು ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಭಾವುಕತನವನ್ನು ಅವರು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರಲಿಲಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

* * *

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಖೀಕರಣದ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡವೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೂ ಅದು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಎದ್ದೇಳು ಕನ್ನಡಿಗಾ ಅಥವಾ ಅಸಂತೋಷವೇ ಏಳ್ಗೆಯ ಮೂಲ' 'ಕಣ್ಮರೆಯಾದ

ಕನ್ನಡ', 'ಕಂನಡದ ನೆಲೆ', 'ಕಂನುಡಿಯ ಹುಟ್ಟು' - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾಡು ನುಡಿಯ ನಂಟನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದವು. ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಶಂಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಮುಂದಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಮೂಲ ಚಿಂತನೆ ಗಟ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಯಾವುದಾದರೂ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು, ಸಂಕೇತಗಳು, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ನಮ್ಮ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೈಹಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನೂ ಮರೆತು ಎದ್ದು ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಅರ್ಥ, ಹೊಸ ವಿಚಾರವೇನಾದರೂ ಹೊಳೆದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರ ಹಿಗ್ಗಿಗೆ ಮೇರೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

* * *

ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಬರೆಹಗಾರರನ್ನು, ಯುವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಶಂಬಾ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥವರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೋ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೊ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಮಗಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಮರುದಿನವೇ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ 'ನಮೋಯುವಭ್ಯೋ' ಎಂಬ ವೇದದ ನುಡಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿತ್ತು.

* * *

'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆ' ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣವೊಂದನ್ನು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ಸಭಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಲಪತಿ ಡಾ.ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದೆ.

ಅಂದಿನ ಪರಿಸಂವಾದದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ತುಂಬ ಹರ್ಷಿತರಾಗಿ ಡಾ. ಪಾವಟೆಯವರು ಶಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ಆತ್ಮೀಯ ಭಾವದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ರೋಮಾಂಚಿತಗೊಳಿಸಿತು. ಶಂಬಾ ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಮಾಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಲೇಖನ ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮತ ಪರಿವರ್ತನವಾದರೂ ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ಒಳಸಂಚಿನ ಮೂಲಕ ಇವರ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಂನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಕರೂ ತಮ್ಮ ಬಗೆಗೆ ಖಾಸಗೀ ಆತ್ಮೀಯತೆ ತೋರಿದರೂ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಲು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸಭೆಗೆ ತೋಡಿಕೊಂಡರು. ಯಾರ ಹೆಸರನ್ನು ಎತ್ತದೆ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ಪುರಾವೆ ಹೇಳುವಾಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಗೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು

ಎದ್ದು ನಿಂತು ಶಂಬಾ ಅವರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಹೇಳಿದವುಗಳು ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಮಾತಿನ ಚಕಮಕಿ ನಡೆದು ಸಭೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಿತು. ಡಾ.ಪಾವಟೆಯವರು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಹೇಗೊ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಸಮಾರೋಪ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದರು.

ಈ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. 'ಕಂ-ನಾಡು' ವಿಚಾರದ ಶಂಬಾ ಅವರ ಗಂಬೀರ ಲೇಖನವೊಂದು 'ಜಯಂತಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ 'ಕಂ-ನಾಡು' ಪದವು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಹಲವು ಲೇಖಕು ಅದನ್ನು ಬಳಸತೊಡಗಿದ್ದರು. (ನಾನು ನನ್ನ ಕವಿತೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದೆ. ಐದು ಮಾತ್ರೆಯ ಒಂದು ಗಣವಾಗಿಯೂ ಅದು ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿತ್ತು.) ಮುಂದೆ ಅದೇ 'ಜಯಂತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಕಿಂ' 'ಕಂ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಗಂಭೀರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವಿಡಂಬನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉತ್ತರ ಸಭ್ಯತನವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಶಂಬಾ ಅವರು ಸಂಪಾದಕರಾದ ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಯಾವ ಭಾಷಿಕರ ಮೂಲಿಗರು ಯಾರು ಅವರ ನಾಡು-ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆದುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿಡಂಬನವು ನಡೆದುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ (೧೯೪೭- ೫೫-೬೦) ಸಮಕಾಲೀನ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾವಂತರೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇಂಥದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಶಂಬಾ ಬೇಸರು ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅಂದಿನ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಂಬಾ ಅವರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳ ಧಾಟಿಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅದು ಅನವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾನೂ ಡಾ.ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರೂ ಶಂಬಾ ಅವರಿಗೆ ಸಭೆಯ ನಂತರ ಹೇಳಿದೆವು. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಶಂಬಾ ಅವರು ನನಗೊಂದು ದೀರ್ಘ ಪತ್ರ ಬರೆದು (೨೮-೭-೧೯೬೭) ಕೆಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ನೋವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದರ ಕೆಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

" 'ಸದೋಷಮಪಿ ನತ್ಯಜೇತ್' ಸ್ವರೂಪದ ಕರ್ತವ್ಯವು ನನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸುವಾಗ ಯಾರ ರಾಗದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಟೀಕೆಗೆ ಅಳುಕದೆ, ಆ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಹುರುಪಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯಲಾಗದು ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯದವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. .... ಸಜ್ಜನ ಹೃದಯಗಳಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುವ ಹೊರತು ನನ್ನಲ್ಲಿ - ಈ ಅದೀಕ್ಷಿತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸೌಭಾಗ್ಯತಿಲಕವಿಲ್ಲದ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬೇರೇನು ದಾರಿ? ಉಪಕುಲಪತಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಈ ವರೆಗಿನ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಕಥೆ, ಫಲಿತ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಬೇರೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಕ್ಕೂ ನಾನು ಬೆಲೆಗೊಡದೆ ಉಪಕುಲಪತಿ ಡಾ. ಗಾಡಗೀಳರ ಮಿತ್ರ ಡಾ. ಪಾವಟೆ ಅವರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗತಕ್ಕದ್ದು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ಸಮಾರಂಭವೇ ಬೇಡ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಈ ನಿರ್ಧಾರದ ಅರ್ಥ ಯಾರು ಏನು ಗ್ರಹಿಸಿರುವರೊ ನಾನರಿಯೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸುವಾಗ 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯಾಗಿ ಇದ್ದುದು ನನ್ನ ಸುದೈವ...... ಅವರ ಸ್ಥಾನ ಮಾನದ ಆದ್ಯತೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಈ ಬಡಪಾಯಿ ಅ-ಶಿಕ್ಷಿತ ಪ್ರಯತ್ನವಾದಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಆ ೨-೨|| ತಾಸಿನ ಅನುಭವ ನನಗೆ ನವಚೈತನ್ಯ ದಾಯಿಯೆನಿಸಿತು.

"ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ ನಿಷೇಧಿಸಿ ಸುಡುವ ಯೋಜನೆಗಳು ಆದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರವಂತ ಪತ್ರಿಕಾಕಾರರು, ವಿಮರ್ಶಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಭಾಗವತರ ನಿಷೇಧಕ ಸಭೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದು ೧೯೪೨-೪೩ರಲ್ಲಿ. ೧೯೬೭ರ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಬೇಡೇಕರ, ಡಾ. ಗ್ರಾಮೋಪಾಧ್ಯೆ, ಡಾ.ಅ.ನಾ.ದೇಶಪಾಂಡೆ ಪ್ರಭೃತಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಧಾರ ದೊರೆತಹಾಗೆ (ಮರಾಠಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ) ಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ವಾಯಿಯ ಪ್ರೊ. ಜೋಶಿಯವರ ಲೇಖನದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಾದುದು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ.ಪಾವಟೆ ಅವರ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆತಾಗ, ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ಇನ್ನು ನನ್ನ ಖಗ್ರಾಸಗ್ರಹಣ ನಿರಾಸವಾಗತೊಡಗಿತೆಂದು ತೋರಿತು.......... ಅದರಿಂದ ನನಗೆ 'ಕಂ' 'ಕಿಂ' ಎತ್ತಬೇಕಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಲೇಖಕರು ಒಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಎತ್ತಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಒರತೆಯಿಂದ ನೀರು ಕುಡಿದರೂ ನನ್ನ ಬಾವಿಯಲ್ಲ ಅದು ತಮ್ಮ ಒರತೆ ಎಂದು ಬಗೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅನಾಸ್ಥೆ ಅನುಲ್ಲೇಖದಿಂದ ನಡೆದ 'ಖೂನಿ' ನ ರೀತಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದೇ ನನಗೆ ಕರ್ಣಾಟ-ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿದ್ವಾಂಸರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳೊಳಗಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡಾಗ ತೋರಿತು........

"ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಬಗೆಯ ಅನ್ಯಾಯ, ಕೊಲೆಪಾತಗಳನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಂಡೂ ಅವುಗಳ ನಿಷೇಧವು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವ ಬಗೆಯಾವುದು? .... 'ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರ ತಪ್ಪೂ ಇರದೆ ಜಗಳವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ತೀರ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಜಗಳದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ದೊರೆತಬಳಿಕಾದರೂ ಅವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುವದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ......"

ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ಶಂಬಾ ಅವರು ಈ 'ಖಗ್ರಾಸಗ್ರಹಣ'ದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್‌ಪೂರ್ಣ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ

ಬೌದ್ಧಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ನೀಡಿದವರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿತು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿ ನೀಡಿ ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಅವರನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾನವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶಂಬಾ ಅವರು ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆದರಾದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೋಮಾರಿತನ ಹಾಗೂ ಅಭಿಮಾನ ಶೂನ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅತೃಪ್ತರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ತಮ್ಮ 'ಅನ್ವೇಷಣೆ'ಯ ಹಾನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರು.

* * *

ಬೆಂಗಳೂರು ದೂರದರ್ಶನದ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ (೧೯೮೯) ಒಪ್ಪೊತ್ತು ನನ್ನೊಡನಿದ್ದರು. ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಕೆಲಗೇರಿ ಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಬಳಿಯ ಮಾವಿನತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಶಂಬಾ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆವು. ಆರೋಗ್ಯ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಳಲಿದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರು. ಅಂಥದರಲ್ಲೂ ಅವರ ಮನೆಯವರು ನಮಗೆ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಮರುದಿನವೇ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸಗಾಗಿ ಶಂಬಾ ಅವರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಲಿರುವುದು ತಿಳಿಯಿತು. ದೂರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಸಂದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇನೂ ಪೂರ್ವನಿರ್ಧಾರಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ಏನೆನಿಸಿತೊ ಏನೊ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈಗಲೇ ಪೂರೈಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ನಾನು ಬಹಳ ಅನುನಯದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶಂಬಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಅವರ ಮೂಡನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. 'ನೀವು ಸಂದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಆಗಬಹುದು' ಎಂದರು. ಮನೆಯ ಅಂಗಳದ ಕೈತೋಟದಲ್ಲಿ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಿಸಿ ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ತಮ್ಮ ನೆನಪುಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಲೋಚನಾಪರರಾಗಿ ಅವರು ಮಾತಾಡುವದು ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಂಡಿ ತಪ್ಪದಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನಿದಾನವಾಗಿ ಅವರು ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರು. ಮಡದಿ ಪಾರ್ವತಿಬಾಯಿಯವರು ಬಾಗಿಕೊಂಡೇ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಹಕೊಟ್ಟರು. ದಿಲ್ಲಿ ದೂರದರ್ಶನದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದರ್ಶನ ಮೊದಲು ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ತಮಗಾದ ಸಂತಸವನ್ನು ನನಗೆ ದೂರವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದರು.

೨೮-೯-೯೧ ರಂದು ಶಂಬಾ ಅವರ ನಿಧನವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ - ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರು ಅಂದ ಮಾತು ನೆನಪಾಯಿತು: 'ಇನ್ನೇನೂ

ಬಳಹ ದಿನಗಳಿಲ್ಲ'. ಅವರೆಷ್ಟೇ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಚಟುವಟಿಕೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡೆ.

ಅಂತ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಶಂಬಾ ಅವರ ಮಗ್ಗುಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯೂ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದರು.

'ಶಂ.ಬಾ ಸ್ಮೃತಿಗಂಧ'

೧೯೯೬

೪

ವಿ.ಸೀ : ಮಾಸದ ನೆನಪು

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನಂಥವರಿಗೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಶ್ರೀಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ.' ಆಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳ ಆಯ್ದ ರಚನೆಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಓದಲು ಅದರಲ್ಲಿ ದೊರೆತವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಮೂರು ಕವನಗಳಿವೆ. ಸರಳ ಹಾಗೂ ಲಲಿತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ 'ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್' ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ, 'ಕಸ್ಮೈದೇವಾಯ' 'ಅಭೀಃ' ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅವುಗಳ ಭಾವ-ಅರ್ಥ ಆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಎಟುಕದಿದ್ದರೂ ಆ ಪದ್ಯಗಳ ಧೀರವಾದ ನಡೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದವು. ಉಳಿದ ಕವಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿ.ಸೀ. ಹೆಸರು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದು ಹೀಗೆ. ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ 'ಎಮ್ಮ ಮನೆಯಂಗಳದಿ' ಹಾಗೂ 'ಕಾದಿರುವಳು ಶಬರಿ' ಕವಿತೆಗಳೂ ಆಗಾಗ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಭಾವತರಂಗಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಬಂದ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನಂತೂ ಒಂದು ಸಲ ಓದಿದರೆ ಸಾಲದು, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಬೇಕೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. 'ಪಂಪಾಯಾತ್ರೆ' ಹಾಗೆ ಹತ್ತಾರು ಸಲ ಓದಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ.

* * *

ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಬಂದಾಗ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ನಾನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವರೆಂದರೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಯವರು ಕೆಲದಿನ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿದ್ದರಿಂದ ೨-೩ ಸಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಭಾಗ್ಯ ಒದಗಿತ್ತು. ಬಹಳ ದಿವಸಗಳಿಂದ ನಾನು ನೋಡಬಯಸಿದ ಹಾಗೂ ಕೇಳಬಯಸಿದ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಬಿ.ಎ. ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ ಸುಯೋಗವೂ ಒದಗಿ ಬಂದಿತು.

೧೯೪೯-೧೯೫೦. ಮಹಾಕವಿ ರನ್ನನ ಸಹಸ್ರ ಸಾಂವತ್ಸರಿಕೋತ್ಸವದ ನಿಮಿತ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸಮಾರಂಭವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು

ಅದೇ ತಾನೇ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರು ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಬಾಟನಿಹಾಲ್ ಅಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದೇ ನನಗೆ ವಿ.ಸೀ. ಯವರ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನವಾದದ್ದು. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಬಿಳಿರುಮಾಲು, ಅಚ್ಚಬಿಳಿ ಪಂಚೆ, ಮುಚ್ಚುಕೋಟು ಇವು ಅವರ ಮೊದಲ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಅಂದು ಮಾಡಿದ ಉದ್ಬೋಧಕವಾದ ಭಾಷಣ. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ, ಸ್ಫುಟವಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತಟ್ಟನೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಹೊರಳಿ ತಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ವಿಶದಗೊಳಿಸುವ ಅವರ ಭಾಷಣದ ರೀತಿ ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡೇತರ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಅಂದಿನ ಭಾಷಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನಮಗೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಿಸಿತು. ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯನ್ನು ಕುರಿತ 'ಬಿಳಿಯರಳೆಯಂತೆ, ಗಂಗಾಜಳದಂತೆ....' ಎಂಬ ರನ್ನನ ಪದ್ಯವನ್ನು ಅಂದು ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಓದಿದ ಧಾಟಿ, ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ರೀತಿ, ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಅವರ ಭಾವಭಂಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿ ನಿಂತಿದೆ.

* * *

ನನಗೆ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆ. ಆಗ ಗೋಕಾಕರು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾನೆ ಗುರೂಜಿಯವರಿಂದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಅಂತರ-ಭಾರತಿ' ಸಂಸ್ಥೆ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಷಾ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಯೋಜಿಸಿತ್ತು. ಭಾಗವತ ಎಂಬ ಹಿರಿಯರು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಎರಡು ದಿನಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಅವರು ಗೋಕಾಕರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರೂ, ನಾನೂ ಗೋಕಾಕರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಕಾರ್ರಕ್ರಮದ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯ (ಕನ್ನಡ)ರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ. ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಲೇಖಕರೂ ಕವಿಗಳೂ ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಚರ್ಚೆ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದಿನ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ವಿ.ಸೀ. ಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ರೀತಿ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವತಃ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸಮಾರೋಪ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

* * *

೧೯೫೭ ರಿಂದ ೫೮ರ ವರೆಗೆ ವಿ.ಸೀ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ Producer, Spoken word ಆಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿ, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ., ಕುವೆಂಪು, ಕಾರಂತ, ಅ.ನ.ಕೃ., ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿ ವಿ.ಸೀ. ಇದ್ದರು. ಆಗ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಸಂಚಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಭಾವಚಿತ್ರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿಗ್ಗಜರೆಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿದ ಈ ಅಪರೂಪದ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೊ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಬೆಂಗಳೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿಯವರಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಟ್ಟು ಹಾಕಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಆಗ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ.ಎಚ್.ಕೆ.ರಂಗಾಥರು ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದರು.

* * *

೧೯೫೭ ಇರಬಹುದು, ಬೆಂಗಳೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳ ಕವಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯೊಂದನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿತ ಶ್ರೋತೃಗಳೆದುರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಿತು. ಕವಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು - 'ಋಷಿ ನೀಡಿದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ. ಇದು ವಿ.ಸೀ.ಯವರ ಯೋಜನೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಯಿತು. 'ಮಣ್ಣಿನ ಮೆರವಣಿಗೆ' ಎಂಬ ನನ್ನ ಕವಿತೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು. ಜೊತೆಗೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ರಾಮಚಂದ್ರಶರ್ಮ, ಎಕ್ಕುಂಡಿ ಮೊದಲಾದವರೂ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ವಾಚನ ಮಾಡಿದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ರಭಸದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಕಾಲ ಅದು. ವಿ.ಸೀ. ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಎಲಿಯಟ್, ಆಡೆನ್, ಸ್ಪೆಂಡರ್, ಲುಯಿ ಮಾಕ್‌ನಿಸ್ ಮೊದಲಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನವ್ಯ ಕವಿಗಳ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ನವ್ಯ ಕವಿತೆಗಳ ಜಟಿಲತೆ ಕಿಷ್ಟತೆಯ ಬಗೆಗೂ ವಿವರಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ತಳಮಳ ಮೈ ಮೇಲೆ ಬರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೆ? - ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಯಾಗಲೀ ಕೊಂಕು ನುಡಿಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಕಾಣಿಸುವ ಹೊಸ ನೋಟ ನನ್ನನ್ನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿತು.

ವಿ.ಸೀ. ಅವರನ್ನು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಮರುದಿನವೇ ಈಡೇರಿತು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ದಿಂಬಿಗೊರಗಿ ಸುತ್ತ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಾಲುಗಳ ನಡುವೆ ಕುಳಿತು ಅವರು ಮಾತಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಸೊಗಸು, ಸುಖ ನನಗೆ ಕಂಡು ಬಂದವು. ಜೊತೆಗೆ ತಿಂಡಿ, ಕಾಫಿ;

ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಒಂದು ಹದ, ರುಚಿ. 'ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಥೀಸಿಸ್ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾತು ಆ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಬಲ್ಲ ಹಲವಾರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲು ಅವರು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯ ಆ ಹಾಸು-ಬೀಸನ್ನು ನಾನು ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡುದಿಲ್ಲ.

* * *

೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಎರ್ನಾಕುಲಂದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲಭಾರತ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ವಿ.ಸೀ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ - ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು. ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ನನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಒಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಅವರು ಅದನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಹೊನ್ನಾವರ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೇ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು - ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಕುಲಪತಿ ಡಾ. ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಒಂದು ಹಬ್ಬವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಸಭೆಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ ಡಾ.ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದುದು ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. 'ಸಾಹಿತ್ಯ : ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಹೊಸಮಾರ್ಗ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷಣಗಳು ಅಚ್ಚಾಗಿ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ವಿಮರ್ಶಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ವಿ.ಸೀ. ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಾಗ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಂಗತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗತ್ತದೆ. "ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಜಾಸ್ತಿ ; ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟ" - ಇದು ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಆತ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆ. ಈ ಮಾತು ಕೂಡ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದೆ.

* * *

ಈ ಲೇಖನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ರನ್ನ ಕವಿಯ ಸಾವಿರ ವರುಷದ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನಷ್ಟೆ. ಆಗ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಜರುಗಿತು. ಆಗ ಸಹಾಯಕ ಕುಲಸಚಿವರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವ ಒಡೆಯರ ಅವರು ನನಗೆ ಇದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಹೇಳಿದರು. ಆ ವಿಷಯ

ಇಷ್ಟು : ವಿ.ಸೀ. ಯವರ ಪ್ರಯಾಣ ಭತ್ಯದ ಕಾಗದವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ವಿತ್ತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅವರಿಂದ ಸಹಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಆಗಿನ ನಿಯಮದಂತೆ ಅದೇ ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ 'I generally travel in first class' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಒಂದು statementಗೂ ಅವರ ಸಹಿ ಬೇಕೆಂದು ವಿತ್ತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ವಿ.ಸೀ. ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಅವರು ಆಗ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಂಬುದು ನಿಜವೇ. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ತಾವು ಬದ್ಧರಾಗುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು. ವಿತ್ತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ನಿಯಮದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪಾವಟೆಯವರು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪಾರುಗೊಳಿಸಿದರಂತೆ.

* * *

ಮಾನವನೆತ್ತರ ಆಗಸದೇರಿಗೆ
ಏರುವವರೆಗೂ ಏರೇವು
ಮಾನವ ಹೃದಯಕೆ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲತೆ
ಹಾಯುವವರೆಗೂ ಹಾದೇವು

ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಕವಿತೆಯ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು, ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆಂದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ.

'ವಿ.ಸೀ. ನೂರರನೆನಪು' ೧೯೯೯

೫

ಪ್ರೊ. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರು

"ದೈವವನ್ನು ಹಳಿದು ಮೂಲೆಗೊರಗುವ ಮೂಳನಿಗಲ್ಲ ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತು. ಸಾಹಸದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಶೀಲನಿಗೆ ಮೀಸಲು ಅದು. ಕಾರಣ ನೀವು ಕೈಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೋರೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕನ್ನಡದ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಲಿ; ವಿಚಾರದ ವಿಮರ್ಶೆ ಇರಲಿ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಉಸಿರಿರಲಿ; ವಿಶ್ವಮಾನವ ಹೃದಯವಿರಲಿ."

ಹೀಗೆಂದು ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀಸುತ್ತೂರು ಮಠದ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ನೂತನ ಪದವೀಧರರಾದ ವೀರಶೈವ ತರುಣರಿಗೆ ಉಪದೇಶಪರ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಶಿವಯೋಗಪ್ಪ ಬಸವನಾಳ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿದು. ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ಕನ್ನಡ ಜನ ಈ ಹಿಂದೆ ಬಾಳಿದಂತೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಬಾಳಿ, ಬದುಕಿ ಬೆಳಗಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಅರಿವಾಗಬೇಕು. ಈ ಅರಿವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕರಗೊಂಡಷ್ಟು ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕಿಳಿದಷ್ಟು ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ, ದೇಶದ ಮುನ್ನಡೆ ಎಂದು ನಂಬಿ ನಡೆದವರು ಬಸವನಾಳರು. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿ, ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತಕರಾಗಿ ಅವರು ಗೈದ ನಾಡು- ನುಡಿಯ ಸೇವೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಈ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರ ಸಾಧನೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೧೮೯೩ನೆಯ ನವಂಬರ್ ೭ರಂದು ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ತಾಯಿ ಹೆರೂರು ಮನೆತನದ ಸಿದ್ಧಮ್ಮ. ತಂದೆ ಶಿವಯೋಗಪ್ಪ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಟ್ಟೂರು, ತೋರಣಗಲ್ಲು, ದರೋಜಿ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ಮಾಸ್ತರರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿದ್ದು ತೆಲಗು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ತಂದೆಯವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ವಾರ್ಡ್ಲಾ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ಗದಗಿಗೆ ಬಂದು ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಸರಕಾರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸೇರಿ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯ ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜ ಸೇರಿದ. ಇವರು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಎಫ್.ಡಬ್ಲು. ಬೇನ್ ಅವರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಅವರು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ

ಇತಿಹಾಸ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿ.ಎ. ಆನರ್ಸ್ ಆದರು. ಆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆತನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಬಸವನಾಳರು ಧೃತಿಗೆಡದೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಇತಿಹಾಸ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಪಾಸಾದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಎಂ.ಆರ್. ಸಾಖರೆಯವರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವೀರಶೈವ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವೀಧರರು. ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಎಂ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವವರಿಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಲಿಂಗಾಯತ ಫಂಡಿನ ಸಂಘ ೧೨೦೦ ರೂಗಳ ಪಾರಿತೋಷಕವಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ಪಡೆದ ಬಸವನಾಳರಿಗೇ ಪಾರಿತೋಷಕ ನೀಡಲು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಬಸವನಾಳರು ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆ ನಿಧಿಯನ್ನು ಸಾಖರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಡುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹಣದ ಬದಲು ಅಷ್ಟೇ ಬೆಲೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಕೋರಿ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಈ ಎರಡೂ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವರ ಬಾಳಿನ ದಿಕ್ಸೂಚಿಗಳೆನ್ನಬಹುದು.

ಎಂ.ಎ. ಪಾಸಾದವರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಹುದ್ದೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ಅಧಿಕಾರದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ತೊರೆದು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಕ್ಕಿದ್ದ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಲಭ್ಯದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಆದರ್ಶವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆರು ಜನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ (ಪಂಡಿತ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಎಂ.ಆರ್. ಸಾಖರೆ, ಬಿ.ಬಿ. ಮಮದಾಪುರ, ಬಿ.ಎನ್. ಹಂಚಿನಾಳ, ಎಚ್.ಎಫ್. ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ) ಸತ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ತ್ಯಾಗದ ಧ್ಯೇಯವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ೧೯೧೬ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೧ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಲಿಂಗಾಯತ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸೊಸಾಯಿಟಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಮರಾಠಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಅವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಪುಣೆಯ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಘಟನೆ ರಚನೆಗೊಂಡಿತು. ತಮ್ಮ ತ್ಯಾಗ, ಪರಿಶ್ರಮದ ಬಂಡವಲವನ್ನೇ ತೊಡಗಿಸಿ ಈ 'ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು' ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಲಗಂಚಿ ಅರಟಾಳ ಹೈಸ್ಕೂಲನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ವೇತನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ದುಡಿದರು. ದಾವಣಗೆರೆಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವರ್ತಕರಾದ ಸಾವಳಗಿ ನಾಗಪ್ಪನವರ ಮಗಳು ಶಾಂತಾದೇವಿಯೊಡನೆ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಮದುವೆ ನೆರವೇರಿತು.

ಬಸವನಾಳರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಹೆನ್ಕೆಲ್ ಎಂಬ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಶಾಲಾ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಇವರ

ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಬಸವನಾಳರು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಒಂದು ಶಬ್ದದ ಉಚ್ಚಾರ ಸರಿಯಿಲ್ಲ, ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆಯಿತ್ತರು. ಬಸವನಾಳರು ತಮ್ಮದೇ ಸರಿಯೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು, ಕೊನೆಗೆ ಆಕ್ಸಫರ್ಡ್ ನಿಘಂಟು ತೋರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವರೂ ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಲಖಮಗೌಡ ಸರ್‌ದೇಸಾಯಿ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳಲು ಬಸವನಾಳರು ಅದರ ಸ್ಥಾಪಕ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ೧೯೩೩ರ ವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಒದಗಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಆಗ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿದ್ಯಾ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸರ್‌ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕಂಬಳಿಯವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರಾಜು ಕಾಲೇಜು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. (೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಗ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಲೇಜಿರಲಿಲ್ಲ.) ಅದೇ ತಾನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದು ಮರಳಿದ್ದ ಡಾ.ಎಸ್.ಸಿ. ನಂದೀಮಠರನ್ನು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಸವನಾಳರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನ ಕೆಳಗೆ ಉಪ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ದುಡಿಯಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಬಸವನಾಳರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದ ಈ 'ಸಪ್ತರ್ಷಿ'ಗಳ ತ್ಯಾಗದ ಫಲದಿಂದ ಕೆ.ಎಲ್.ಇ. ಸೊಸಾಯಿಟಿ ಇಂದು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅರವತ್ತೈದಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕರ್ನಾಟಕ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸೆನೆಟ್ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಚಾಲನೆ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಸವನಾಳರೂ ಮಾಳವಾಡರೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ A case for Karnataka University ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಹೊತ್ತಗೆಯನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸಮಿತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಮಂಡಲಿ ಪುನರ್ನಿಯೋಜಿತಗೊಂಡು ಬಸವನಾಳರು ಅದರ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಅವಿರತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನಸು ನನಸಾಯಿತು. ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸೆನೆಟ್, ಸಿಂಡಿಕೇಟ್, ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳಿಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡರು. ಆದರೆ ಕುಲಪತಿ ಹುದ್ದೆಗೆ ಶ್ರೀ ಸಿ.ಸಿ. ಹುಲಕೋಟಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಾಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಘಾತವೆನಿಸಿದರೂ ಅದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮಾತ್ರ. ಅದರಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗದೆ ಅಂದಿನ ಅದೇ ಸೆನೆಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಯ-ವ್ಯಯ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಮಂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಮಚಿತ್ತದ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ದಣಿವರಿಯದೆ ದುಡಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಂದಿಗೂ ಕೊರತೆಯ ಪ್ರಾಂತವಾಗಲಾರದೆಂದು ಅಂಕಿಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಂದ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಬಸವನಾಳರು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದರೆ ನಾಡಿನ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮಾತೃಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ. ಈ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಇವರು ೧೯೨೭-೩೨, ೧೯೩೯-೪೪ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅದಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತಿ ಶ್ರೀರಂಗರು ಬಸವನಾಳರನ್ನು 'ವಿಶಾಲಹೃದಯದ ವೀರಕನ್ನಡಿಗ' ಎಂದು ಕರೆದು ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ: "ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗುವವರಾದರೂ ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮರೆಯಾಗುವರು; ಅನುಭವ, ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಹಿರಿಯರಾದರೂ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಬೆರೆತುಕೊಳ್ಳುವರು; ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶಾಂತರಾದರೂ ಸತ್ಯದ ಹಟವಾದಿಗಳಾದವರು; ಜೊತೆಗೆ ಹಾಸ್ಯರಸದ ಸವಿಗಾರರಾದವರು... ಬಸವನಾಳರು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಪಕ್ಷಾತೀತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರು ಎಂದು ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ." ಬಸವನಾಳರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗರ ಈ ನುಡಿಗಳು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿಯು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಸವನಾಳರು ಸಹಕಾರಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಿದರು. ಶ್ರೀ ಎಸ್.ವಿ. ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಹಾಗೂ ರಾ.ಬ. ಆರ್.ಸಿ. ಅರಟಾಳ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿಯೇ ಧಾರಾವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕೋ-ಆಪರೇಟಿವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ೧೯೨೨ ರಿಂದ ೧೯೨೫ರ ವರೆಗೆ ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಡಾಯರೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗೈದು ಸಹಕಾರ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಡಿವಿಜನಲ್ ಕೋ ಆಪರೇಟಿವ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟಿನ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಕಾರಿ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರದ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿಯೂ ಸ್ಮರಣೀಯ ಸೇವೆಗೈದರು. ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರ ಇವರನ್ನು ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಡಿಸ್ಪ್ಯೂಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ೧೯೩೮ರ ಪ್ರಕಾರ ನೌಕರರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ವೀರಶೈವ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂಬ ಮಹದಾಸೆ ಬಸವನಾಳರದಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಕನ ಬಳಗ' ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲೂ

ಇವರೇ ಕಾರಣರಾದರು. ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಗದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬೀಜಾಂಕುರವಾಯಿತು. ಆರುಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ನಾಲ್ವರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದ ಅವರ ಪರಿವಾರ ದೊಡ್ಡದು. ಕುಟುಂಬ ವತ್ಸಲರಾದ ಅವರಲ್ಲಿ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಬಂಧುಪ್ರೇಮ, ಮಿತ್ರ ಸ್ನೇಹ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಅವರ ಜೊತೆಗೇ ಬಾಳಿದ ಅವರ ತಮ್ಮ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪ್ಪ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕ ನೆನೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಶೋಧನೆ-ಸಂಪಾದನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ಹಾಗೂ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾದದ್ದು. ಅವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ದೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಗಳ ರಚನೆಗೆ ಬಸವನಾಳರು ಕೈಹಾಕಿದರು. ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಮಾತೃಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಔಚಿತ್ಯ-ಇವುಗಳನ್ನು ಇವರು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲಲಿ ಹಂಪಯ್ಯನವರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಬರೆದ 'ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅರ್ವಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ' ಹಾಗೂ 'ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸ' ಇವು ಅಂದಿನ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು. ಪಂಡಿತ ಚೆ.ಎ. ಕವಲಿಯವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ರಚಿಸಿದ 'ಕನ್ನಡ ಚೆನ್ನುಡಿ'ಯ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸುವಂಥವು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಮೊದಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮನನೀಯವಾಗಿವೆ.

ಬಸವನಾಳರ ಮಹತ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ 'ವೀರಶೈವದ ಹುಟ್ಟು-ಬೆಳವಣಿಗೆ', (ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅದರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಚಿಂತನೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ' ಮತ್ತು 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಪದಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ತುಲನಾತ್ಮಕ ಚರ್ಚೆ, ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. 'ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವುದಾದರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಎಂಬ ಪದವೇ ಒಟ್ಟು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ಬಹಳ' ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. "ಲಿಂಗಮಧ್ಯೇ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ" ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಂಬಿ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಪಾಟು ಕಂಡಿತೆಂತಲೂ ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು

ಧಾರಣ ಮಾಡಿತೆಂತಲೂ ಅಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು ಎಂಬ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು, ಮುಂತಾದ ಶರಣರ ಕ್ರಿಯಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ, ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರು ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂವರ್ಧನೆಗಳಿಗೆ ಕಟಿಬದ್ಧರಾದುದನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ ನಂತರ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನ'ವೆಂಬ ವಿರಕ್ತಪೀಠ ಮುಂದುವರೆದು ಕಾರ್ಯಗೈದುದರ ವಿವರಣೆ ಬಂದಿದೆ. ವಿರಕ್ತ ತೋಂಟದಾರ್ಯರು, ಕೆಳದಿಯರಸರು ಈ ಧರ್ಮದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯ ಬಗೆಗೂ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವೀರಶೈವದ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈಚಿನ ಕಾಲದ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಗಮನಿಸುವಂತಿದೆ: "ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಿಂದ ಅಷ್ಟಾವರಣ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ, ಪಂಚಾಚಾರ ಪಾರಾಯಣರಾಗಿ, ಷಟ್‌ಸ್ಥಳ ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿ, ತ್ಯಾಗ, ಭೋಗ, ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ಎಲ್ಲಾ ಯೋಗಗಳ ಹಾಗೂ ಕಾಶ್ಮೀರ ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಾಗೂ ಶಾಕ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಮುಂತಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮನ್ವಯದ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜವು ಭಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಅನುಭಾವ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಕಾಯಕದ ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ತತ್ವದಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಿದೆ. ಈಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ". ಈಗಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರಕಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನುಳಿದ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ವತ್ತು ಲೇಖನ-ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಬಸವನಾಳರ ಆಳವಾದ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಂಶೋಧನ ಮನೋವೃತ್ತಿ, ವಿಮರ್ಶಾದೃಷ್ಟಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಖರತೆ ಹಾಗೂ ಲೋಕಾನುಭವಗಳ ದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿವೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಬಹುಜನರಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಜ್ಞಾನ, ಅವಜ್ಞೆ, ಅನಾಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ಆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ಫಲವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳ ನೈಜಚಿತ್ರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುವ ಕಳಕಳಿ ಈ ಲೇಖನಗಳ ಹಿಂದಿನ ತುಡಿತವಾಗಿದೆ. 'ವೀರಶೈವರು ಹಿಂದುಗಳೆ?' 'ವೀರಶೈವರೂ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯೂ' 'ವೀರಶೈವರ ಇಂದು-ಮುಂದು' 'ಅಖಿಲಭಾರತ ವೀರಶೈವ ತರುಣ ಸಮ್ಮೇಳನ', 'ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶ' 'ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ' ಮುಂತಾದ

ಲೇಖನಗಳು ಅವುಗಳ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿವರಗಳು ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ಇಂದು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಆತಂಕಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ 'ಲಿಂಗ ಪೂಜೆ'ಗೂ, ವೀರಶೈವರ 'ಲಿಂಗಪೂಜೆ'ಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವರು ಹಿಂದುಗಳೊ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಶಿವೋಪಾಸನೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪರಿಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಆಗಮ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಮೂಡಿ ಬಂದ ಚಿತ್ರ ನೀಡಿ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಪರಂಪರೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರೂ ಹಿಂದೂಗಳೇ ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ವೀರಶೈವರ ಇಂದು-ಮುಂದು' ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ (೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಭಾಷಣ) ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದ 'ವೀರಶೈವ'ವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತ ಇಂದು ಈ ಜನ ಶಿಕ್ಷಣ, ಉದ್ಯೋಗ, ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟಿದೆ, ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಎಷ್ಟು ಬೀಸಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿ, ಅದರ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗಿನ ಕಳಕಳಿ ಹಾಗೂ ಹೊಸಕಾಲದ ಮುಂಧೋರಣೆಗಳು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿವೆ. ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಆಚಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವರಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಬಸವನಾಳರ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಗ್ರಂಥಪರಿಷ್ಕರಣ' ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ತತ್ತ್ವವಿಧಾನಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವರು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಾದ ನಾಗವರ್ಮನ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಪ್ರಕರಣ, ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ 'ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ'ಗಳನ್ನೂ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳಾಗುವಂತೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟು 'ಶಬ್ದಾಗಮಪಂಡಿತ'ರೆಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ 'ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನಂ' ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ-ಪರಿಶ್ರಮದ ಪರಿಣತಿಗಳಿಗೆ ದ್ಯೋತಕವೆನಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ೨ನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾಲ, ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯ, ಕನ್ನಡ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ-ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ

ಸಾಮ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನ ಸ್ಥಾನ, ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಮೇಲೆ ಇವರ ಪ್ರಭಾವ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ೧೩೪ ಪುಟಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ'ಕ್ಕಿರುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಬಸವನಾಳರು ಅಪೂರ್ಣ ಟೀಕೆಯಿಂದ ಈ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಧಭಾಗ ಮುದ್ರಣಗೊಳ್ಳದೆ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಮ.ಪ್ರ.ಪೂಜಾರ ಅವರ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಏಳುನೂರು ಪುಟಗಳ ಗಾತ್ರದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಅಗಾಧ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಧನೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಗ್ರಂಥ ಪರಿಷ್ಕರಣವನ್ನು ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ, ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರಿಗೂ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಹಾಗೂ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ 'ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ' 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ' 'ಶಬರ ಶಂಕರವಿಳಾಸ' ಹಾಗೂ 'ಹರಿಹರನ ಮೂರು ರಗಳೆಗಳು' 'ರಕ್ಷಾಶತಕ ಮತ್ತು ಪಂಪಾಶತಕ', ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿಗಳ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕಟವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ'ಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಸಂದಿದೆ. ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಂತ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ 'ಕೈವಲ್ಯದರ್ಪಣ', ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ 'ಕೈವಲ್ಯಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ' 'ಮೈಲಾರ ಬಸವಲಿಂಗ ಶರಣರ ಕೃತಿಗಳು' ಬಸವನಾಳರ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ವಿಶದಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳಿಗಿರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ,ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಬ್ಬದ ಪರಂಪರೆ-ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತ ಹಾಡುಗಬ್ಬದ ಪರಂಪರೆ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಆಧಾರಪೂರ್ವಕ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೈವಲ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಶುದ್ಧ ವೀರಶೈವ ದರ್ಶನ, ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ಮೈಲಾರ ಬಸವಲಿಂಗ ಶರಣರಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇತರ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವೀರಶೈವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅವರ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಬಸವನಾಳರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವಾದ ಗ್ರಂಥವೊಂದರ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು 'ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ'ಯ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವೇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಲೇಖನಗಳು

ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶೈವ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಮತ್ತು ಆಚರಣಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ಯವೈಷಮ್ಯಗಳು, ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸಿರುವ ತತ್ತ್ವಗಳ ಖಚಿತವಾದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಇದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರದೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿವರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತೌಲನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರೌಢ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಬಸವನಾಳರ ಹೆಸರು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮೇರು ಕೃತಿ 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟ್‌ಸ್ಥಳದ ವಚನಗಳು'. ಇದು ಅವರ ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಪರಿಶ್ರಮದ ಫಲ. ಹಿಂದಿನ ಕೈಬರೆಹದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯ, ಶಬ್ದಪಾತ, ಪುನರುಕ್ತಿ, ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿದ್ದವು. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿವಾರಿಸಿ, ಸಮರ್ಪಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಗಳು, ಐದು ಟೀಕಿನ ವಚನಗಳ ಕಟ್ಟುಗಳು, ಎರಡು ಕೋರಿ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಗಳು, ಹದಿನೈದು ತಾಡೋಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳು-ಇವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳ ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಹಿಂದೆ ಕಣ್ತಪ್ಪಿನಿಂದಾದ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅವಜ್ಞಾನದಿಂದಾದ ಪಾಠ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಶುದ್ಧರೂಪ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ವಚನಗಳನ್ನು ಲಯಾನ್ವಿತವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಪಾದ ವಿನ್ಯಾಸದೊಂದಿಗೆ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರಡುವ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ, ಹಿರಿಮೆ- ಗರಿಮೆ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ, ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ಅಕಾರಾದಿ, ಕಠಿಣಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ, ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷತೆಗಳಿಂದ 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ವಚನಗಳು' ಕೃತಿ ವಿನೂತನವೆನಿಸಿ ಮುಂದಿನವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಯಿತು. ಇದರ ತರುವಾಯ ಅನೇಕರು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರೂ ಬಸವನಾಳರ ಈ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಿರುವುದು ಅದರ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ, ಆಧುನಿಕ ಸೃಜನಶೀಲ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅದು ನೀಡಿರುವ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ' ಮತ್ತಿತರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ವಚನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಅವರ ಉದ್ದೇಶ ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಥವಾ ಭಾಷಿಕವಾಗಿರದೆ ಧರ್ಮ-ತತ್ತ್ವ- ಸಮಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಭಾಷೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮರಸಗೊಳಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖಕ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಬಸವನಾಳರು ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ

'Musings of Basava' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆಯ್ದ ೧೨೦ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿವೇಚನಗಳ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವ, ವಚನಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನೆಲೆ-ಬೆಲೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಪ್ರಭುತ್ವವೇ ಇದರ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, 'Wisdom of the East' ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ Mr. Cranmer-Byng ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ "Mystic Poets of South India" ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಬಸವನಾಳರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವೂ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಬಸವನಾಳರ ಅಕಾಲ ಮರಣದಿಂದ ಆ ಕೆಲಸ ಮುಂದುವರಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಬಸವನಾಳರು ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಕಾಲೇಜಿನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಸಂಪಾದನೆಯ ಹೊಣೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ವೀರಶೈವ ತರುಣ ಸಂಘದ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಯೋಜನೆಯಂತೆ 'ಪ್ರಬೋಧ' ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿತು. ಅವರ ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ವರ್ದಿಸುತ್ತ 'ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ವರೆಗೆ ಕ್ರಮಿಸಿದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯವೂ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸದಿರದು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಮುಖಪತ್ರಿಕೆ 'ವಾಗ್ಭೂಷಣ'ದ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟದ್ದುಂಟು. ಕರ್ನಾಟಕ ಲಿಂಗಾಯತ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಿತಿ'ಯ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ ಅವರ ಸಂಪಾಧಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ವೀರಶೈವ ಮತ-ತತ್ತ್ವ-ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸೂಕ್ತ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕನ್ನಡೇತರರಿಗೂ ತಿಳಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ (೧೯೪೧) ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವನಾಳರೇ ಪ್ರಮುಖರು. ಸಂಪಾದಕೀಯದ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಲೇಖನಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖನಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಇವರೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದರ ಲೇಖಕರ ಬಳಗದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಪುಸ್ತಕ ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಪುಟಗಳು ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು 'ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ'ಯ

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅನುವಾದ ಕೂಡ ಧಾರವಾಹಿಯಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ 'ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ' ಮಾಸಿಕವನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ರಾಯರಿಂದ ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ೧೯೪೩ ರಿಂದ ಅದು ಸಾಪ್ತಾಹಿಕವಾಗಿಯೂ ಬರತೊಡಗಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಕ್ಕೆ, ಕೃಷಿಗೆ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಹಾಗೂ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುರಸ್ಕಾರ ದೊರೆಯಿತು. 'ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ' ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಬರೆಹಗಾರರಂತೆಯೇ ಅನೇಕ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಲೇಖಕರಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು ಅದು ಅವರನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು.

ಆಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ರೇಡಿಯೊ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಡಬೇಕೊ? ಬೇಡವೊ? ಎಂಬ ವಾದ ವಿವಾದ ಎದ್ದಾಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಸಮರ್ಥರಾದ ಸಂಗೀತಜ್ಞರು ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಡಬಹುದೆಂಬ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರೆಹದಿಂದ ಸಂಗೀತಕಲಾವಿದರಿಗೂ ತನ್ಮೂಲಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಮಹದುಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಸಂಗೀತರತ್ನ ಪಂಡಿತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯರೆನಿಸಿದ ಮನಸೂರರು ತಾವು ಬಸವನಾಳರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗನುಸರಿಸಿ ಹಾಡಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದವರು ಗೆಳೆಯ ಅ.ನ.ಕೃಷ್ಣರಾಯರು. ಆದರೆ ವಚನಗಳ ಘನತೆಯನ್ನು, ಅರ್ಥಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡುದು ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರಿಂದ.. ಬಸವನಾಳರು ವಚನಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವು ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಕವಿ ಹರಿಹರೇಶ್ವರನ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಗಣ ಮಾತ್ರೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಗತಾಳಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು."

ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಧರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘಾಮಠ ಹಾಗೂ ಪೂಜ್ಯ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸೇವೆ ಅಮೋಘವಾದದ್ದು. ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಾನುಭವಗೋಷ್ಠಿ, ಶಿವಾನುಭವ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಾಂತ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬಸವನಾಳರು ಆಧಾರಸ್ತಂಭವೆನಿಸಿದ್ದರು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಬಸವನ ಆಳು ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಸತತ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ

ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯ ವೈಖರಿಗಳಿಂದಾಗಿ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿಗಳ, ವಿದ್ವಾಂಸರ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಮತ್ತು ಮತಾತೀತವಾದ ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಒಡನಾಟ ಬಸವನಾಳರಿಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ನವಿಲಗುಂದದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ಬಸವನಾಳರು-ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವು, ಶಾಂತಿ, ಸಹಜೀವನ, ತ್ಯಾಗ ಪ್ರೇಮ, ಇತರರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಧರ್ಮದ ಈ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ, ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಈ ವಿಶಾಲ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದಾಗಿಯೇ ಬಸವನಾಳರು ನಾನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ನಾನಾ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಗಣ್ಯರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಬಸವನಾಳರು ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕ ಗೈಯುತ್ತಲೆ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ಡಿಶಂಬರ ೨೨, ೧೯೫೧ ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಿಂಡಿಕೇಟ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳ ಗಂಭೀರ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಬಸವನಾಳರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಎದ್ದು ಹೊರಬಂದರು. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೋವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನೇರವಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇಂಜೆಕ್ಷನ್ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೆಂಡತಿ ಶಾಂತಮ್ಮನವರ ಬಳಿ ಕ್ಷಣ ಕುಳಿತು, ಅವರ ಎದೆ ನೋವನ್ನು ತಾವೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಿ ನಗುಮುಖದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿ, ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವರು ಮತ್ತೆ ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ ಶೋಕತಪ್ತರಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಅವರ ಅಂತ್ಯ ಯಾತ್ರೆ, ಜನತೆ ಬಸವನಾಳರ ಬಗೆಗೆ ಇರಿಸಿದ್ದ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಭವ್ಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು

ಅಕಾಲ ಮರಣದಿಂದಾಗಿ ಬಸವನಾಳರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವೊಂದು ಯೋಜನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕೃತಿರಚನೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟವು. ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಟಕ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಚಲನಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗೊಳಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರರು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಪ್ರಕಾರ ಅದರ ರೂಪ ರೇಷೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಬರೆದರು. ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು ರಚನೆ ಅವರ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. "ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗಲೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರೆ.ಕಿಟಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಆ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬಸವನಾಳರದೇ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕಠಿಣ ಶಬ್ದಗಳು, ಗಂಗಾಧರ ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರ ತುರುಮರಿಯವರ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮದ ನಂತರ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಹಾಗೂ ಆಗಬಹುದಾದ ಅರ್ಥ, ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಬಸವನಾಳರು ತಮ್ಮ ಆಳವಾದ ಅನುಭವದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ

ಪಂಡಿತರನ್ನು, ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಅದು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಅದು ಅವರ ನಂತರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದು ಹೋಯಿತು" ಎಂದು ಉತ್ತಂಗಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪನವರು ಹಳಹಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅವರ ಒಡನಾಟದಿಂದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತು ಬೆಳೆದದ್ದನ್ನು ಉತ್ತಂಗಿಯವರು ನೆನೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬಸವನಾಳರನ್ನು ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಡಾ. ಎಸ್.ಸಿ. ನಂದೀಮಠರು ಅವರ ಸ್ವಭಾವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಶ್ರೀ ಬಸವನಾಳರಂತಹ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರೇಮಮಯ ಮೂರ್ತಿಯು ದೊರೆಯುವದು ಅತಿ ದುರ್ಲಭ. ಅವರ ಹೃದಯ ಅತಿ ಕೋಮಲವಾದುದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಬಿರುಸು ಮಾತಾಡಿದುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿಲ್ಲ.... ವಿರೋಧಿಗಳ ಸಂಗಡವೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸರಳತೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ಪರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡರಿಯೆ. ದ್ವೇಷ, ಈರ್ಷೆ ಅಸೂಯಾದಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದ ಯೌಗಿಕ ಪುರುಷನಂತೆ ಇವರ ನಿಜವಾದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅತಿ ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದವರು. ತಮ್ಮ ಕೌಟಂಬಿಕ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕೂಡ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದುದನ್ನು ನಾನರಿಯೆ. ಇವರ ಮನೋಧಾರ್ಡ್ಯ ಕಂಡು ನನಗೇ ಅನೇಕ ಸಲ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು."

ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರಂತೆ ಬಸವನಾಳರೂ ಕನ್ನಡದ ಗೌರವ ಪ್ರೊಫೆಸರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು ಎನ್ನುವ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರು, ಸ್ವಮತದ ಬಗೆಗೆ ಆಸ್ಥೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಬಗೆಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೂ, ಸ್ವಭಾವದ ಸವಿಯಲ್ಲಿ ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೂ ಬಸವನಾಳರನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವನಾಳರ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರೀತಿಯ ಕುರಿತು ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿ ಮಿತ್ರರಾದ ಎಚ್.ಎಫ್. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ: "ಅವರ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರಿಗೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ, ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಪ್ರೇಮ. ಅವರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ಅಮೂಲ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉತ್ತಮವಾದ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರವಿದೆ. ಅವರ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿ ಎರಡೂ ಅಗಾಧವಾಗಿದ್ದವು".

ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಿಯೆಂದೂ, ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಕುಲರಸಿಕರಲ್ಲಿ ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರೊಬ್ಬರು ಎಂದೂ ಅ.ನ.ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಆದರಿಸಿದರೆ, ಅವರು ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಯ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದುದು ಆ ಮಹನೀಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಾದ

ವೀರಶೈವಾನುಭವವೇ ಎಂಬುದು ಸರ್ವದರ್ಶನ ತೀರ್ಥ ಶ್ರೀ ನಾಗೇಶಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಲಿಂಗರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಬಸವನಾಳರ ಆಪ್ತ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದ, ಮುಂದೆ ಆಂಧ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖಕ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕ ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಬಸವನಾಳರ ನಿಧನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನೇ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. *"Although I was many years his junior, although I must have often caused annoyance to him, still he treated me as an younger brother all along with indulgence and affection.... His vast learning in different fields of knowledge, his unfailing sense of humour, his acute observation of men and things, the noble serenity of his bearing, his strong refusal to take a mean advantage over others, these made me more and more his admirer. Right from beginning I was his friend and neighbour. To gain his approbation and appreciation was perhaps the chief incentive I had in those days for literary works..... without seeking money or power. he served Karnataka for a life-time, and generations will reap what he has sown."*

ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಶೋಧನ, ಪತ್ರಿಕಾವ್ಯವಸಾಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಇಂದು ಹಿರಿಮೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರೊ. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರಂಥವರು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆ ಗೈದ ಸೇವೆ, ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗದ ಫಲವನ್ನೆ ನಾವೀಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಮರೆಯಲಾರರು.

'ಸ್ಮರಣೀಯರು' ೨೦೦೪

೬

ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ : ನೆನಪಿನಂಗಳದಲ್ಲಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಬಂದಾಗ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಕೊನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಕನ್ನಡ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ವಿಭಾಗ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ನಮ್ಮ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ನಮಗೆ ದೊರೆಯಿತು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ನೀಡಿದ ಕೆಲವು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಪಠ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದು, ಆದಷ್ಟು ಶುಷ್ಕವೆನಿಸದಂತೆ ರಸವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಅವರ ಬೋಧನಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿತು.

೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಪದವಿ ಪಡೆದು, ಅದೇ ವರ್ಷ ಸಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಸಾಂಗ ವಿಸ್ತರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ) ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡೆ. ಆ ವಿಭಾಗದ ಸಲಹಾಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರು ನನಗೆ ನೀಡಿದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ವನ್ನು ನಾನೂ ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟನೆಗಳ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆರವಾದರು.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ನಮ್ಮ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರ ೧೯೫೨ರ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಅಂದಿನ ಸಮಾರಂಭ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭವ. ಆಗಿನ ಉಪಕುಲಪತಿ ಶ್ರೀ ಸಿ.ಸಿ. ಹುಲಕೋಟೆಯವರಿಂದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯಾದ ನಂತರ ಶಿಬಿರದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸವೇ ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಯವರದು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ಒಂದೂವರೆ ಗಂಟೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೂಡಿದ

ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ತಣಿಸಿತು. ಉತ್ತರ ಕುಮಾರನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಭೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕುಲಪತಿ ಶ್ರೀ ಹುಲಕೋಟಿಯವರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಹುಣ್ಣಾಗುವಂತೆ ನಕ್ಕು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟದ್ದು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಎರಡುದಿನ ನಡೆದ ಆ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದ ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು, ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ವಿ. ಕಾಶ್ಯಪ ಅವರು ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕಲು ತನ ಕಾಲೇಜಿನ ಡಾ. ಎನ್.ಪಿ. ಪಾಟೀಲ ಅವರೂ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಸರ್ವಜ್ಞಕವಿ', 'ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ವಿಕಾಸವಾದ', 'ಹತ್ತಿಯ ಬೆಳೆ' ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪನ್ಯಾಸವಿತ್ತರು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಈ ವಿನೂತನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟೊಂದು ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆದದ್ದು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು.

ಉಪನ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳ ಆಯ್ಕೆ, ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕ, ಮರುಪ್ರಯಾಣ - ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಾನು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಅವರು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಗರೂಕತೆ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಂತೆಯೇ ಒಳಗೊಳಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆಗೆ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯಂಥವರು ಶ್ರೀಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದಲೊ ಏನೋ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯಾಗಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಲೂ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರಿಂದ ಪಡೆದ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಡಾ.ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಭವಭೂತಿ'. ಆಗ ಕುಮಟೆಯ ಕ್ಯಾನರಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಕರುಡು ತಿದ್ದುವವರೆಗೂ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿ ಅಚ್ಚು-ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾದರಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ತಾವು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಎಂಥ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಅವರು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಳಜಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಆ ಪುಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಅವರು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುತ್ತ 'ಈ ಪುಸ್ತಕ ಹೊರಬರುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವೇನಿದ್ದರೂ ಅದು ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯ ಕೆಲಸವಿದ್ದಂತೆ, ಅಷ್ಟೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ

ನೆನಪಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟನೆ ಇಂದಿಗೂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಬರಹದಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ನಿಖರತೆ, ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಒಂದು ಸಂಗತಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ೨೬-೧೦-೧೯೫೩ ರಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ನೂತನ ಆಡಳಿತ ಕಚೇರಿ ಕಟ್ಟಡದ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಡಾ. ರಾಧಕೃಷ್ಣನ್ ಅವರಿಂದ ನೆರವೇರಲಿತ್ತು. ಕಟ್ಟಡದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವಪಲ್ಲಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಅವರಿಂದ' ಎಂಬ ಮಾತಿತ್ತು, ಆಗ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಅದನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಸಂಶಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಮರುದಿನ ಅದು 'ಸರ್ವಪಲ್ಲಿ' ಅಲ್ಲ, 'ಸರ್ವೇಪಲ್ಲಿ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿಸಿದರು.

"ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ" ರಚನೆಯ ಒಂದು ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯವರು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಯಾರಿಸಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಿಂಡಿಕೇಟಿನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪರೇಖೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಲೇಖಕರಿಗೆಲ್ಲ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ'ವನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಬರೆಸಬೇಕೆಂದೂ, ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವು ಶಾಖೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮತಧರ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಜನಜೀವನ ರೀತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ನಿರೂಪಿತವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇದರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಅವರು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಕೆಲಸ ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯದೆ ಹೋದದ್ದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ಆ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ್ದಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಚೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ರೂಪಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಡೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಹಲವಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎಂ.ಎ. ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದುಂಟು, ಅವರಲ್ಲಿ ಕ.ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ, ಸಿಧುವಳ್ಳಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಮೊದಲಾದವರು ನನಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಆಪ್ತಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದು ಅಂದಿನ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಲ್ಕೈದು ವರುಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀ ಅವರು ಈ ಭಾಗದ ಅನೇಕ ಕಡೆಯ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ, ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್ ಪೂರ್ಣವಾದ

ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದರು. ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸಿದರು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿನಯ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡ ತಮ್ಮ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅವರು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬೀರಿದರು.

ಅವರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳದೇ ಒಂದು ಸೊಗಸು. ಹೇಳುವ ವಿಷಯ ಮೊದಲೇ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ತಾವು ಮೆಚ್ಚಿದ ಕವಿ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರಂತೂ ತೀರಿಯೇ ಹೋಯಿತು, ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಲ್ಲ ತಕ್ಕ ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ಧ್ವನಿಯ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ರಸಿಕತೆಯ ಮೆರುಗನ್ನು ಅದು ಪಡೆದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಉಪನ್ಯಾಸದ ಆರಂಭ, ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೊನೆ ಮೂರೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಔಚಿತ್ಯ ತಾನೇತಾನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

* * *

ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಚ್ಚಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅವರ 'ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ' ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ, ಅವರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ. ಅದರ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಅಚ್ಚಾದ ಫಾರ್ಮುಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಪಡೆದು, ಓದಿ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದ್ದೆ. ಈಗ ಆ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವರ ಮೂಲಕವೇ ತರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ಅವರ 'ಒಲುಮೆ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ 'ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ' ಪ್ರಕಟವಾದ ವರುಷವೇ ಹೊರಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವರು 'ವಿಶ್ವಾಸದೊಡನೆ' ಕೊಟ್ಟ 'ಒಲುಮೆ'ಯ ಕ್ಯಾಲಿಕೊ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನಾನು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಅವರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬರೆದದ್ದು ಎರಡೇ ಕವಿತೆಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ 'ಯುಗಾದಿ' ಇನ್ನೊಂದು ಅವರು ಅಮೇರಿಕ್ಕಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಬರೆದ 'ನೀಡು ಪಾಥೇಯವನು' ಎರಡೂ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದವು. ನನ್ನ ಕವಿತನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಭ್ರಮೆಯೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಪು. ತಿ. ನ. ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ (೪-೪-೧೯೫೩) ಕಾಣಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೂ ಅವೆರಡೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕವನಗಳೇ. 'ಒಲುಮೆ' ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಗ್ರಹವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ:ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಚೆಲುವಾದ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಕವನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಗ್ರಹ.

* * *

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಎರಡು ಸಲ ಮನೆ ಬದಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನಾನೂ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಎರಡು ಸಲ ಮನೆ ಬದಲಿಸಿದೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಹಾಗೂ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಎರಡು ಸಲವೂ ನನಗೆ ಅವರ ಮನೆಯ ಎದುರಿನ ಸಾಲಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಮಾಳಮರಡಿಯಲ್ಲಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಸಾರಸ್ವತಪುರದಲ್ಲಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೊಡನೆ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಾಂಧವ್ಯ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದ ನಾಗಭೂಷಣ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ನಾಗರತ್ನ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಅವರು ಬೇಸರವೆನಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಜೋಳದ ರೊಟ್ಟಿ, ಪಲ್ಯ, ಚಟ್ನಿಗಳ ತಾಟನ್ನು ಆಗೀಗ ಊಟದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರುದಿನವೇ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯವರು ಬಿಳಿಜೋಳದ ರೊಟ್ಟಿಯ ರುಚಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಇಷ್ಟು ತೆಳ್ಳಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಅವರು ಕುತೂಹಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷ. ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಮಿತ್ರರು, ಬಂಧುಗಳು ಯಾರು ಬಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆತಿಥ್ಯ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಆಮಂತ್ರಣ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಊಟವಾಗಲಿ, ಉಪಹಾರವಾಗಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಅವರು ತುಂಬ ಧಾರಾಳ, ಅಷ್ಟೇ ಶುಚಿ-ರುಚಿ, ಶಿಸ್ತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿದ್ದಷ್ಟೂ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷ. ಅಂಥ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಪು.ತಿ.ನ. ಎ.ಎನ್.ಮೂರ್ತಿರಾಯರು, ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಸುಮಿತ್ರ, ವಿಮಲ ಮೊದಲಾದವರ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯ ನಮಗಾದದ್ದು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಪೂರ ಬಂದಂತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸೊಗಸಿನ ಸಂಜೆಗಳನ್ನು ಈಗ ಮೆಲುಕುಹಾಕುವುದೇ ಒಂದು ಸಂತೋಷ. ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಆದರಾತಿಥ್ಯವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮೆರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಎಂಟು-ಹತ್ತು ಜೋಡಿ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ.

* * *

ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರ ಸಹೃದಯತೆಗೆ ನಾನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಮರೆಯದೆ ಕೇಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

'ನೋಡಿ, ನಿನ್ನೆ ಓದಿದ ಆ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳು-ತುಂಬ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದವು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ನನ್ನ 'ಮಗುವಿಗೆ' ಎಂಬ ಕವಿತೆ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ನೂತನ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಅವರದು ತುಂಬ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿ.

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕುಮಟಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆದ ಗೋಷ್ಠಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತುರುಸಿನದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮಿತ್ರರು ಸಮ್ಮೇಳನ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೂ ಬಂದರು. ಆಗ ತೀನಂಶ್ರೀಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಬಿಸಿಯಾಗಿ, ಆದರೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಂತಿತ್ತು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೀನಂಶ್ರೀ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರಾದರೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವನ್ನು ಅವರು ಮುಂದೆಯೂ ತೋರಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ.

* * *

ತೀನಂಶ್ರೀ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವ ಮುನ್ನ ಒಂದು ದಿನ ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಾನು ಉಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಊರಿಗೆ ಹೋದವನು ಅದೇ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೇಳಿದರು: "ನೀವಿಲ್ಲದಾಗ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ನಾನೊಂದು ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದರು. ನಾನು, "ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಎಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೆ ಇದೆ, ಹೇಳಿ" ಎಂದೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ. ಅವರು ಹೇಳಿದರು: "ನಾನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಲಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಮುಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಡಾ. ಪಾವಟೆಯವರು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಲೆಕ್ಚರರ್ ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬ ಸೂಕ್ತ ಎಂಬ ಶಿಫಾರಸು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅವರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು". ಈ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಘಟನೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿತು. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸೂಚಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆ.

ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ಏನೇನೊ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸು ಕಾಗದದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ತೀನಂಶ್ರೀ ಇದರಿಂದ ತುಂಬಾ ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. "ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣ, ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೇನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಾನೇ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ, ನಾನು ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕತ್ವದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುವ ಮುನ್ನ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಗೌರವ ಸಂದರ್ಶಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಅವಕಾಶ ಆಯಾಚಿತವಾಗಿ ಒದಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತೀನಂಶ್ರೀಯವರ ನೆನಪಾಗದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

* * *

೧೯೫೦ರ ದಸರಾ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ತೀನಂಶ್ರೀಯವರ ಮನೆಗೆ ನಾನು ಮನೆಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ಅವರ ಮನೆಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಧಾರವಾಡದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದ್ದೇ ಕೇಳಿದ್ದು. ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಗ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೂ ನನ್ನ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನೂ ಜೊತೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸ್ವತಃ ತೀನಂಶ್ರೀಯವರೇ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವುದು?

* * *

೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಭಾಷಾ ಬಾಂಧವ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಬಂದಾಗ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂದೇ ಅವರು ಯಾವುದೋ ತುರ್ತು ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ ಮೈಸೂರಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದದ್ದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ನನ್ನ ಭಾಷಣದ ಎರಡು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡುದರ ಉದ್ದೇಶ ಮುಂದೆ ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರು ೩೦-೧೨-೬೧ರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

"ತಾವು ಈ ಸಲದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದದ್ದು ತುಂಬ ಹರುಷದ ಸಂಗತಿ. ನನ್ನ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ತೀನಂಶ್ರೀಯವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರು. ತುಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಓದಿದೆ. ನಿಜ, ತಾವು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು. ಈಗೀಗ ಮನಸ್ಸು ಹಿಮ್ಮೊಗವಾಗಿ ತಿರುಗಹತ್ತಿದೆ. ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆದಿಪ್ರಾಸಕ್ಕೂ ಕಂದವೃತ್ತಗಳಿಗೂ ಒಲಿಯುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಸೆಳವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತದತ್ತ-ಈಗೀಗ ಇದು ತುಂಬ ಹೆಚ್ಚು. ಅವರವರ ಮಾಳ್ಕೆಯಂತೆ ಅವರವರ ಲೋಕ..... ಬಹು ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಭಾಷಣ, ಅಭಿನಂದನೆಗಳು."

* * *

ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಹೊಳಪುಗಣ್ಣಿನ, ಮಂದಸ್ಮಿತದ ಸ್ನಿಗ್ಧ ನೋಟದ, ಅವರ ಪ್ರಶಾಂತ ಮುಖ ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರ ಬಗೆಗಾದರೂ ಅಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಪುನಃ ಮೊದಲಿನ ಕಳೆಯನ್ನು ಅದು

ಪಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಸಾರದ ಸೌಖ್ಯ ಮಿತ್ರರ ಒಲವು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸವಿ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೋವುಗಳನ್ನು ಮರೆಸಿ ಗೆಲುವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದವು.

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಆಗ ಸಿಟಿ ಬಸ್ಸುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾರಸ್ವತಪುರದ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನವರೆಗೆ (ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು.) ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ನೀಟಾದ ಪಂಚೆಯುಟ್ಟು ಕ್ಲೋಸ್‌ಕಾಲರ್ ಕೋಟು ತೊಟ್ಟು, ಇರುವಷ್ಟು ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಒಪ್ಪಾಗಿ ಬಾಚಿ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮೈಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಓಲಾಡಿಸುತ್ತ, ಎತ್ತರದ ನಿಲುವಿನ ಸಹಜ ಸೌಮ್ಯ ರೀವಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವರು ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ.

ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾಗಭೂಷಣ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಧಾರವಾಡದ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನ ತುಂಬು ಮೊಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರನ್ನೇ ಕಂಡಂತಾಯಿತು.

'ಸಮತೋಲನ' ೧೯೮೯

೭

ಗೋಕಾಕ : ಕಾರಂತರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ

(ಡಾ.ವಿ.ಕೃ.ಗೋಕಾಕರು ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆಯುವ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಮುನ್ನ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಡಾ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಬಂದಾಗ, ಈ ಇಬ್ಬರು ಗಣ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಧಾರವಾಡದ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ನಡೆದ ಮಾತುಕತೆ)

ಕಣವಿ : ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತರಾದ ಕನ್ನಡದ ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರು, ಹಿರಿಯ ಅನುಭವಿಗಳೂ ಆದ ಡಾ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ಮತ್ತು ಡಾ. ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕ - ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಇವತ್ತು ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಜೀವನದ ಆಳವಾದ ಅನುಭವಗಳಿಂದ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ, ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಅಖಂಡ ಸೇವೆಯಿಂದ ಮಾಗಿದಂತಹ ಈ ಎರಡೂ ಮಹಾ ಚೇತನಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ-ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಗೈದು ಒಂದು ಸಿದ್ಧಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಧೀಮಂತರು ತಲುಪಿದ್ದರೂ, ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಕಾವ್ಯ, ಕಾರಂತರಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿ ಇವು ಪ್ರಮುಖ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಷ್ಟೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ತೀವ್ರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹ ಗೋಕಾಕರು 'ಬಾಳದೇಗುಲ'ವೆಂಬ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿದರೆ, ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಕಾರಂತರು 'ಬಾಳ್ವೆಯೇ ಬೆಳಕು' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು, ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು, ಲವಲವಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಈ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತಾಡೋಣ. ಕಾರಂತ ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಗೋಕಾಕ : ನಮಸ್ಕಾರ......

ಕಣವಿ : ಈಗ ನಿಮಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ: ನಿಮ್ಮ ಈ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆಂದು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಲ್ಲ. ನನ್ನ

ಕುತೂಹಲ ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ.... ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತಾಡಿದ, ಚರ್ಚಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನಿಮ್ಮ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿವೆಯೆ? ..... ಕಾರಂತರೇ ನಿಮ್ಮ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ....

ಕಾರಂತ : ಯಾವ ಯಾವಾಗ ಏನು ಏನು ಯಾರ ಜೊತೆಗೇ ಮಾತಾಡಲಿ, ನಾನು ಅದನ್ನ ಆವಾಗಲೇ ಮರೆಯುವಂತಹ ಜಾಯಮಾನದವನು. ಯಾವುದಾದರೂ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂದರೆ ನೆನಪು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕರು ಇಂಥಾ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಿದ್ದೇವೆ-ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂದರೆ ನೆನಪು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕರು ಇಂಥಾ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂತ ಇಲ್ಲ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಕೂಡಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದಂತಹ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ... ನಾನು ಮೊದಲು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಭಕ್ತಿಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವನು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಬಾಳ್ವೆಯೇ ಬೆಳಕು ಅಂತ ಹೊರಟೆ. ಆದರೆ ಗೋಕಾಕರು ಅಂಥ ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಹಿಡಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು - ಪ್ರಾಯಶಃ ನಮ್ಮ ಮನಸುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ತುಡಿಯುವಂತಹವುಗಳು.... ನಾವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರಾಗಿದ್ದೇವೆ...

ಕಣವಿ : ಗೋಕಾಕರಿಗೆ? ... ನಿಮಗೆ ಏನಾದರೂ ನೆನಪಿದೆಯೆ?

ಗೋಕಾಕ : ನನಗೂ ಕಾರಂತರಿಗೂ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡಿತಾ ಇತ್ತು.. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಾರಂತರು ಆಗಾಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರ್‍ತಾ ಇದ್ದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳೆಂದರೆ... ಬೇಂದ್ರೆ-ಕಾರಂತ ಇವರ ಬಗೆಗೆ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವ. ಇಂದಿಗೂ ಆ ಗೌರವ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂತ ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ.. ಆಗ ಕಾರಂತರು ಮಾಸಿಕ ಒಂದನ್ನು ನಡಸ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಅದು....

ಕಣವಿ : ವಸಂತ.....

ಗೋಕಾಕ : ಹಾಂ.. ವಸಂತ... ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಲೇಖನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಬರೀತಿದ್ದೆ. ಕಾರಂತರು ನನಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು... ಕಾರಂತರು ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಲೇಖಕರೆಂದು ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ-ಅವರನ್ನು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಅನ್ನಿಸಿದರೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಆಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಕಾರಂತರು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಪುತ್ತೂರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ನಾಡಹಬ್ಬದ ಉತ್ಸವದ ಆಚರಣೆ ಜೋರಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಒಮ್ಮೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ವಿ.ಸೀಯವರ ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಕರೆದಿದ್ದರು. ಆಗ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸ ಕಾರಂತರೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ನೆನಪು ನನಗೆ ಅದ... ಆಮ್ಯಾಲ ಆಗ... ಉತ್ಸವ ಮುಗಿದಮ್ಯಾಲ ಕಾರಂತರು ಬಸ್ಸುಗಳ

ಫ್ರೀಪಾಸ್ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು ನಮಗ ಸೌತ್‌ಕೆನರಾದಲ್ಲಿ ಏನೇನ ನೋಡೂವವ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಪ್ರವಾಸದ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಟೂರು.

ಕಾರಂತ : ಭಟ್ಕಳಕ್ಕೂ ಹೋಗಿದ್ದೀವಿ....

ಗೋಕಾಕ : ಹಾಂ... ಕಾರಂತರೇ ಎಲ್ಲಾ ಅಡ್ಡಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಭಾಳ ಇಂಟರೆಸ್ಟಿಂಗ್ ಆಗಿತ್ತು.

ಕಣವಿ : ಆಗ ಕಾರಂತರೂ... ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಹಲಸಂಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲೇ ನಾಡಹಬ್ಬದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಆಗ ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಬೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾರಂತ : ಹೌದು... ಹಲಸಂಗೀಲಿ ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು. ಚನ್ನಮಲ್ಲ ಕರೆದಿದ್ದಾ. ಆಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾನಪದ ಅದೂ ಇದೂ ನೋಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೇ ನಾವು, ನಾನು ಮತ್ತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಎರಡು ಕಹಿ ಬೇವಿನ ಮರಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೆವು...

ಕಣವಿ : ಕಹಿ ಬೇವಿನಮರಾ? ಅದರಲ್ಲೇನಾದರೂ ಹಾಲು ಸುರಿಯುತ್ತದೆ ಏನು ಈಗ...?

ಕಾರಂತ : ಇಲ್ಲ... ಕಹಿ ಬೇವಿನಮರ ನಾವು ನೆಟ್ಟದ್ದು. ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಅಲ್ಲಿನವರ ವಿಚಾರ. ಅದು ನಮ್ಮದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಾ ನಾವು ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮಾಷೆ ಮಾಡೋದಾದರೆ.. ಈಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬರ್ತದೆ. ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿದ್ದಾಗ (ಗೋಕಾಕರು) ಕನ್ನಡದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಘಟಾನುಘಟಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಕೈಲಾಸಂ, ನಾನು, ಗೋಕಾಕರು ಮತ್ತು ಇನ್ನಾರೋ... ಬರುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪದ್ಯ ತಗೊಂಡು ಇದು ಪದ್ಯವೇ ಅಂತ ಕೇಳಿದೆ, ಇವರು ಯಾಕೆ ಅಲ್ಲ ಅಂದರು .. ನಾ ಅಂದೆ- ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗೋದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಿತಿ ಇರ್ತದೆ. ಒಂದು ಲಿಮಿಟ್ ಇರ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ತಗೊಂಡು ಹೋಗೋದಾದರೆ ಆ ಮನಸ್ಸು ಬಚಾವಾಗೋದಿಲ್ಲ... ಅಂತ... ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು... ಹೀಗೆ ಇಂಥಾ ತಮಾಷೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದು.

ಕಣವಿ : ಅಲ್ಲ ... ನೀವೂ ಕೂಡ ಮೊದಲು ಬರೆದದ್ದು ಕಾವ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೇ ? ನಿಮ್ಮ ಮೊದಲ ಕೃತಿ ಕವನಗಳ ಸಂಕಲನ...

ಕಾರಂತ : ದೇಶ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ... ಹನೆ ರಾಗದಲ್ಲಿ... 'ಶರಧಿ ಶಯನ ಪರಮ ಪಾವನ...' ಎಂಬ ಹಾಡಿನ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಸುದರ್ಶನವಿದು ರಾಟೆ' ಎಂದು ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಗೀತೆಗಳು...

ಕಣವಿ : ಅದಾಯಿತಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ನೀವು ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಕಲನ 'ಸೀಳುಗವನ'... ಅಂತ ಒಂದು ಸಂಕಲನ....

ಕಾರಂತ : ಈಗ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ಮಾಡಿದ್ದು... ಈ ಕವನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ

ಯಾವದೋ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬರೆದದ್ದು. ಆಗ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗೋಸ್ಕರ ಅವನ್ನ ಬರೆದದ್ದು. ಈಗ ಬರಿತಾ ಇದ್ದದ್ದು... ಅವುಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಬೇರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯನ್ನ ತೋಡಿಕೋತಾ ಇದ್ದೀನಿ. ಯಾಕೆ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲಾ.. ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ಅರ್ಥ ಆಗೋದಿಲ್ಲವಾ.... ಅಂತಲ್ಲ. ಗದ್ಯರೂಪದೊಳಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಯ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ತಾಗೋದಿಲ್ಲ. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಕಾಲ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳೀತದೆ... ನಾನು ಈ ಜನಾ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿ ಅಂತ ಬರೆದದ್ದು. ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರೆದದ್ದು ಏನಾದರೂ ಪದ್ಯ ಇದ್ದರೆ... ಹಾಂ.. ಅಪೆರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದದ್ದು... ಮತ್ತೆ ಗೀತನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದೇನೆ.....

ಕಣವಿ : ಗೋಕಾಕ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ.... ನೀವು ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೀರಿ... ಸಮುದ್ರಗೀತೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭಾರತ ಸಿಂಧು ರಶ್ಮಿಯವರೆಗೆ. ಭಾರತ ಸಿಂಧು ರಶ್ಮಿ ಕೂಡ ಇತರ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವಂತಹದು... ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನೀವು ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವದ ಜೀವನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ... ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಕಸನಶೀಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ನವ್ಯವಾಗಿಸುವ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಮಾತಿದೆ. ಭಾರತ ಸಿಂಧು ರಶ್ಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹದೇ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆಯೇ? ಅದು ಹೇಗೆನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಣೆ ಕೊಡ್ತಿರಾ...

ಗೋಕಾಕ : ಪರಂಪರಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಧರ್ಮಾ ಅಂತೀರೋ.... ಏನು ಅಂದಿರಿ....

ಕಣವಿ : ಅಲ್ಲ ... ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ....

ಗೋಕಾಕ : ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ... ಅಂದರ ಅದರಾಗ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಕೂಲ್ಸ್ ಅವ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ತಿರಿಗ್ಯಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ... ಮುಂದ ನವ್ಯ ಅಂತ ಏನೋ ಅಂದಿರಿ... ನನಗ ನೀವು ಏನ ಹೇಳತೀರಿ ಅನ್ನುವದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಗವಲ್ಲದು... ಈ ಪರಂಪರಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಂದರ ಹಿಂದೆ ಏನು ಇತಿಹಾಸ ಅದ... ಅದರೊಳಗಿನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಿಗ್ನಿಫಿಕಂಟ್ ಆದ ಸಿಚುಯೇಶನ್‌ಗಳು ಏನ ಇದ್ದು ಅವು ಪರಂಪರೆಯನ್ನ ಮಾಡತಾವ... ಅವುಗಳ ನೆನಪುಗೋಳು ಅಥವಾ ಅವು ರೂಢೀಯೊಳಗ ಏನರ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಅವು ಪರಂಪರೆ ಆಗತಾವ. ಇಂಥಾ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ ಅನ್ನುವುದರೊಳಗ ನನಗೆ ಅಂಥಾ ಇಂಟರಸ್ಟೇನೂ ಇಲ್ಲ.... ಪರಂಪರೆ ಅನ್ನೂದನ್ನ ನಾನು ಬದಲಾವಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗ ನೋಡಿದ್ದು.. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಾಗ ಬ್ಯಾರೇ ಬ್ಯಾರೇ ಕಾಲಾವಧಿಗೋಳು ಏನ ಆಗಿ ಹೋಗ್ಯಾವ, ಆಗಿನ ಕಾಲಾವಧಿಯೊಳಗ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಪರಂಪರೆ ಅನ್ನೂದು ಬದಲಾವಣೆಯ ಜೋಡೀ

ಪರಂಪರೆ ಅನ್ನೂದೂ ಬದಲಾಕ್ಕೋತ ಹೋಗತಾವ... ಹೊಸಾದು ಸುರೂ ಆಗತದ... ಹೀಂಗೆ ಒಬ್ಬ ಇತಿಹಾಸದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಪರಂಪರೆಯನ್ನ ನೋಡತಾ ಇದ್ದದ್ದು. ಇನ್ನ ನವ್ಯ-ನವೀನವಾದದ್ದು ಬರಬೇಕೂ ಅಂತನ್ನೂದು ಏನದ, ಅದು ಹಿಂಗ ಆಗಬೇಕು ಅಂತನ್ನುವದನ್ನ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವ ನಾನು... ಅದರ ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹಿಂದಕ ಯಾರು ಏನು ಬರದಿರತಾರ.. ಅವರು ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರತಾರ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದವುಗಳು ಆಗಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲಾ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದವುಗಳು ಆಗಿರಬಹುದು. ನಾನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನ ಒಪ್ಪಿಕೋತೀನಿ. ಅದರ ನನಗ ಅವರಿಗಿಂತ ಬ್ಯಾರೇ ಏನೋ ಗೋಚರ ಆದರ ಅವರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದರೊಳಗs ಬ್ಯಾರೇ ಏನರೇ ನನಗ ತೋರಿದರ ನಾನು ಆ ವಿಷಯಕ್ಕ ಅವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ form ಏನರೇ ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರ ಹಂಗ ಮಾಡಿದ್ದು ನನಗ ಯಾವುದೂ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನ ತಗೊಂಡು ಅದನ್ನ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನ ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ನಾನು ಬರದೀನಿ. ಈಗ ಉದಾಹರಣೆಗಂದರ-ಋಗ್ವೇದದೊಳಗ ಯಮ ಯಮಿಯರ ಸಂದರ್ಭ ಏನದ ಅದು ಬರೇ ಒಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗದು ಹೋಗತದ. ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ space-ಅವಕಾಶ ಏನದ ಅದು ಸುಮಾರು ನೂರಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾಲುಗಳಷ್ಟದ. ಮೂಲ ಸಂದರ್ಭ ಒಂದೇ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಇರುವ psychology ಏನಿದೆ? ಅಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ಅಂತ ನನಗ ಖಾತ್ರೀ ಅನಿಸಿದರ ನಾನು ಅದನ್ನ ಅಲ್ಲಿ substitute ಮಾಡಬಹುದು - develop ಮಾಡಬಹುದು... ಈಗ ಯಮ ಯಮಿಯರ ವಿಷಯನs ತಗೊಂಡರ, ನಾನು ಓದಿದ ಪ್ರಕಾರ ಹೀಂಗ ಹಿಂದಕ ಒಂದ ಸಮಾಜ ಇತ್ತು ಮತ್ತ ಆ ಸಮಾಜದೊಳಗ ಈ ಸಿಸ್ಟರ್ಸ್-ಬದರ್ಸ್ ಸಂಬಂಧ ಇಂದಿನ ಹಂಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ರದರ್ಸ್-ಸಿಸ್ಟರ್ಸ್‌ಗಳ ನಡವ ಮದಿವಿಗಳು ನಡೀತಿದ್ದವು. ಇಂಥಾ situation ಬದಲ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಯಮ ಕಾರಣ ಆದ. ಆಂವ ಇಂತಾ ಮದಿವಿಗಳನ್ನು abolish ಮಾಡಿ ಬಿಡತಾನ. ಆದರ ಯಮಿ ಇಂಥಾ ಮದಿವಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳತಿದ್ದಳು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮದಿವಿ ಮಾಡಿಕೋ ಬೇಕಂತ ಯಮನ್ನ ಕೇಳುತ್ತಾ ಇದ್ದಳು. ಯಮನಿಗೆ ಇದು ಒಪ್ಪಿಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಚರಣೆ ಅಂತ ಹೇಳತಾನ. ತಾನು ಇಂಥಾ ಆಚರಣೆಯನ್ನ ಯಾಕ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಂತೀನಿ ಯಾಕ suspend ಮಾಡಬೇಕಂತೀನಿ ಅಂತ ಯಮ ಕಾರಣಾ ಕೊಡತಾನ. ಈ ಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ತಾನು ಇಂಥಾ ಆಚರಣೆನ್ನ ಒಪ್ಪೂದುಲ್ಲ ಅಂತ ಅವ ಹೇಳತಾನ. ಮುಂದ ಅವ ಯಮಿಯ ಜೊತೆಗೆ ವಾಸಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತಾನ...

ಕಣವಿ : ಕಾರಂತರೇ, ನಿಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ರೀತಿ....

ಕಾರಂತ : ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚೂರು ಹೇಳ್ತೀನಿ.....

ಕಣವಿ : ಅಂತಂದರೆ, ನೀವು ಅಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶಗಳ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಕಾದಬಂರಿಗಳ ಪಾತ್ರಗಳು ಮೆಚ್ಚುವ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಏನಿವೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳೇನಿವೆ ಅವು ಈ ಪರಂಪರೆಯವೇ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತವೆ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಂದರೆ ಇಂಥ ಪರಂಪರೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬದುಕುವ ಅವರಲ್ಲಿ ನೀವು ಬದುಕಿನ ಅಂಥ ಯಾವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿರಿ? ... ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ ನೀಡಿರುವ ಅಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಯಾವುವು ಎಂದು ನೀವು ಭಾವಿಸುತ್ತೀರಿ?

ಕಾರಂತ : ಈ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ-ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ ಅಂತನ್ನುವ ಶಬ್ದವೇ ದೊಡ್ಡದು. ಈ ಪರಂಪರೆ ಅನ್ನುವದನ್ನ ಮತಸಂಬಧಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಅಂತ ನೀವು ಭಾವಿಸುವುದಾದರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಫಿಲಾಸಫಿಗಳು ಹದಿನಾರು-ಹದಿನೆಂಟು ಆಗಿದಾವೆ. ಬುದ್ಧ ಧರ್ಮ ಆಗಿದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆಗಿದೆ ಮಗುದೊಂದು ಆಗಿದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಬಂದದ್ದೇ ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತರ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆ ಅಂತ ಹೇಳಿಬಿಡ್ತೀವಿ. ಪರಂಪರೆ ಅಂತ ನಾವು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ನೆನಪಿನವರೆಗೆ ನಮಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದು ಇಂಥಾ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಬಂತು ಇದು ಇಂಥಾ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಬಂತು... ಅಂತ. ಗೋಕಾಕರು ಈಗ ಹೇಳಿದರಲ್ಲ ಯಮ ಯಮಿಯರ ವಿಷಯ ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೂಡ-ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ-ಭೂತದ ಪಾಡುಗವನಗಳಿವೆ. ಈ ಪಂಜುರ್ಲಿ ಭೂತ ಘಟ್ಟದಿಂದ ಇಳೀತದೆ. ಪಂಜುರ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಹಂದಿ.. ಹೆಣ್ಣು ಹಂದಿ ಗಂಡು ಹಂದಿ ಘಟ್ಟದಿಂದ ಇಳೀತಾವೆ. ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ನಾವು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರಾಗಿದ್ದೆವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾವು ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಾಗೋಣ ಅಂತನ್ನುವ ಮಾತು ಬರ್ತದೆ. ಆಯ್ತು ಮುಂದೆ ಆ ಥರ ಇರ್ತಾವೆ. ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಕೃತ ಸಂತಾನ ದುಷ್ಟ ಸಂತಾನವಾಗ್ತದೆ. ಶಿವ ಅದನ್ನ ದಂಡಿಸ್ತಾನೆ-ಪಾರ್ವತಿ ಅದನ್ನ ರಕ್ಷಿಸ್ತಾಳೆ... ಹೀಗೆ ಇನ್ನೇನೋ ಬರ್ತದೆ... ಹೀಗೆ ಅತಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲದ ಜಾನಪದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಭೂತದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥದೆ ಮಾತು ಬರ್ತದೆ. ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರ ಮದುವೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಬರ್ತದೆ. ಆವಾಗ ಇದು ಪೆರೋ ಇರುವ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ ಇಡೀ ಮಾನವ ಕುಲ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ, ಮಾನವ ಕುಲದೊಂದಿಗೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆ. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿಅಣ್ಣ-ತಂಗಿ ಸಂತಾನ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದದ್ದು ಮುದೆ ಯಾವದೋ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದು ಅಪಾಯ ಅಂತ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಇದು ಒಂದು ಮೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಕಾಣಿಸ್ತದೆ.

ಕಣವಿ : ಅದೇ ಈ ಪರಂಪರೆಗಳ ಬದಲಾವಣೆ.. ಮನುಷ್ಯನ ನಾಗರೀಕತೆಯ

ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವಂತಹ ರೀತಿ ನಿಮ್ಮ 'ಮೂಕಜ್ಜಿಯ ಕನಸುಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯ ಕನಸುಗಳ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನು, ಹಿರಿಮೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ....

ಕಾರಂತ : ನನಗೆ ಅದು ಮುಖ್ಯ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಸಮಸ್ಯೆ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನದು. ಅದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಈ ಪುರಾಣದ್ದೆಲ್ಲ ಬರ್ತದೆ. ಅವತಾರಗಳದ್ದು ಬರತ್ತೆ, ನಾನು ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನ ಕೊಲ್ತೇನೆ ಇಂತಹವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟೇ ಅಂತ ಆಂ! .... ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿದವ ದೊಡ್ಡವನಾಗೋ ತನಕ ಬದುಕಬೇಕಲ್ಲಾ. ಮೊದಲೇ ಯಾಕ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತ ಲೇವಡಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಇರ್ಲಿ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದೊಂದಿಗೇ ಸುರುವಾದದ್ದು. ಇದು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಇರುವ ಸಮಸ್ಯೆ. ಆ ಮುದುಕಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಅದನ್ನ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಂತ್ರಪೋಲಾಜಿಯೋ ಇನ್ನೊಂದೋ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನ ಕನಸಿನಂತೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ. ಅಂಥ ರೀತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ ಅಂತ ಕಂಡದ್ದು. ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು, ಇನ್ನೊಂದರಂತೆ ಬರಬಹುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನು ತಕ್ಕೊಳ್ತೇನೆ. ಆಗ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯೆ ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವ ಎಷ್ಟೊಂದು ಈ ಹಳೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬಂದದ್ದು ಹ್ಯಾಗೆ ಅಂತನ್ನುವ ವಿವರ ಇಲ್ಲಿ ಬರ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ.

ಕಣವಿ : ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ: ನಿಮಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಒಲವು ಇದ್ದರೂ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಪೌರುಷವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತಹದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವನವನ್ನು ನೆಲದಿಂದ ಆಕಾಶದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅನ್ನುವಂತಹ ಒಂದು ಹಂಬಲವನ್ನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ನೀವು ಸಾಂಖ್ಯ ದರ್ಶನದ ಉಪಾಸಕ ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವಿರಿ. 'ತೆಕ್ಕೆ ತುಂಬಿದ ಆಗಸಕ್ಕೆ, ಎಲ್ಲ ದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ನೆಲವೆ ಒರೆಗಲ್ಲೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬರಲಿ'. ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು..

ಗೋಕಾಕ : ನನ್ನ ಮೂಲ ಇಂಟರೆಸ್ಟ್ ಏನದ.. ಅದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಈ ಮಿತ್ಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅದ. ಈ ಮಿತ್ಸ್‌ಗಳು ನಮಗ ಒದಗಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಏನದ ಇದು ಇಂಥಾ ಹಂಬಲಕ್ಕ ಪೂರಕ ಆದೀತು. ಈ ಮಿತ್ಸ್‌ಗಳನ್ನ ನಾವು ಒಪ್ಪಲಿ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪದೇ ಇರಲಿ ಅವುಗಳ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಆಗಬೇಕು. ಇವುಗಳ ಪೌರಾಣಿಕ ಮೂಲಗಳು ಏನ ಇರ್ತಾವ ಅವು ಬಹಳ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದದ್ದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದು ಆಗಿರತಾವ. ಇವುಗಳಿಂದ ಬದುಕನ್ನ ನೋಡುವ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವು ನೀಡುವ ಅನುಭವ ಏನು ಇರ್ತದ ಅದು ನಮಗ ನೆಲದ ಮ್ಯಾಲ ಇದ್ದಕೊಂಡ ಆಕಾಶವನ್ನ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೆರವು ನೀಡ್ತದ... ನಮ್ಮನ್ನ ಬೆಳಸ್ತದ... ಈಗ ಉದಾಹರಣೆಗೆ .. ಈ ಅಷ್ಟ ಸೂರಿಯರ ಮಿತ್‌ತಗೋರಿ. ಅದಿತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿವರು ಎಂಟು ಮಂದಿ. ಈ ಎಂಟೂ ಮಂದಿ

ಅದಿತಿಯಿಂದ ತತ್ತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು. ದೇವತೆಯಾದ ಅದಿತಿಗೆ ತತ್ತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದೊಂದು ಮಿತ್‌ಏ ಆಗಿದೆ. ಆಮ್ಯಾಲೆ ಅದಿತಿ ಈ ತತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ - ಈ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಒಗೆದಳು. ಅದರಲ್ಲಿನ ಎಂಟನೇ ತತ್ತಿ ಏನ ಇತ್ತು ಅದು ಮನು ಕುಲದ ಜೀವವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಅದನ್ನು ಋಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸಿ ಗವಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದರಂತೆ... ಹೀಗೆ.

ಕಣವಿ : ಮನುಷ್ಯನ ವಿಕಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಒದಗಿದ ಅನುಭವಗಳು, ಅವನು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹೇಗೆ ಮಿತ್‌ಗಳ ರೂಪ ತಾಳಿವೆ ಎನ್ನುವದು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ... ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ (ಗೋಕಾಕರಲ್ಲಿ) ಈ ಮಿತ್‌ಗಳು ಒದಗಿಸುವ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ಬದುಕಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲದೆನ್ನುವ ಮಾತು ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಕಾರಂತರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆ ... ನೀವು ಅನೇಕ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವರು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಂಗಭೂಮಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಭಾಷೆ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ಈ ನಾನಾ ಆಸಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಆದ್ಯತೆಯ ಆಸಕ್ತಿ ಯಾವುದು..

ಕಾರಂತ : ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ... ನೀವು ಕೇಳತಾ ಇರೋದು - ಉಸಿರಾಡೋದಕ್ಕೋ -ಊಟಾ ಮಾಡೋದಕ್ಕೋ - ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕೋ ಇಲ್ಲವೇ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡೋದಕ್ಕೋ ? ಹೀಗೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಆದ್ಯತೆ ಅಂತ! .. ಬದುಕಿಗೆ ಸಾವಿರ ವಿಷಯ ಬೇಕು. ಆದ್ಯತೆಯ ಕ್ರಮದಂತೆ ನಾವು ಬದುಕು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯಾಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ಕೆಲಸ ಮುಖ್ಯ. ಅದು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅದಲ್ಲ. ಆದ್ಯತೆ ಆಮುಖ್ಯ ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲ.

ಕಣವಿ : ಹಾಗಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಬಂದಿವೆಯೇ ಎಂದು...

ಕಾರಂತ : ಆಂ! .... ಅದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಕ್ತಿ ಅನ್ನುವಂತದ್ದು ಇದೆ. ಅದನ್ನ ತೆಗೆದು ಬಾಟ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರ್‍ತದೆ ಅನ್ನುವಂತಹ ನಂಬಿಕೆ ನನಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವ, ವರ್ತಮಾನದ ಊಹಾಪೋಹಗಳು ಇವಲ್ಲದೇ ಬರೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಮನಸ್ಸು ಇವು ನಾನು ಬರ್‍ದದ್ದರ ಹಿಂದಿವೆ. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಅವ ಮನುಷ್ಯ ಅಂತ ಆದರೆ ಅವನು ಬೆಳೀತಾನೆ... ಅವನಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಸೇರ್‍ತವೆ... ಏನೇನೋ ಬದಲಾವಣೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಅಂತ ಆಗ್ತವೆ... ನಾನು ಒಟ್ಟು ಇಂಥವುಗಳ ಪಾಕದಿಂದ ನನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಂತ ಅನಿಸಿದಾಗ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳತಾ ಹೋಗತೀನಿ ಅಷ್ಟೇ ! ಇದು ಮುಖ್ಯ ಅದು ಅಮುಖ್ಯ ಅಂತನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲ. ಉಸಿರಾಟ ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಜೀವನದ ಇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ಮುಖ್ಯವೇ... ನನಗೆ appeal ಆಗಿ-ನನ್ನ ಕಿವಿ ನೆಟ್ಟಗೇ ಮಾಡುವ ವಿಷಯ ಯಾವುದು ಅಂತ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಣವಿ : ನೀವು ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ..

ಕಾರಂತ : ನನಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ತೋರಿದ ಸತ್ಯ ಬೇರೆ ಉಳಿದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತು ಎನ್ನುವದು ಅಜ್ಞೇಯವಾದದ್ದು-ಹೇಳಲಾರದ್ದು. ಇದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವದು. ಇಂಥ ಇದು ನನಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಕೂಡಲೇ ತಿಳಿಯಿತು ಅಂತನ್ನುವದು ದೊಡ್ಡ ಮಿಥ್ಯೆ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ. ಇನ್ನು ಕವಿಗಳಂಥವರು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಇಂತಿಷ್ಟು ಕಾಲ-ಇಂತಿಷ್ಟು ಇದು ಎಂದು limit ಎಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು-ಜಗತ್ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಜಗತ್ತು ಇವನಿಗೋಸ್ಕರ ಇವನ ಲೀಲೆಗೋಸ್ಕರ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಹೇಳುವದೂ ನನಗೆ ಸುಳ್ಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನು ನಂಬೋದಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನಡೀದೇ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಮಾತು ನನಗೆ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಕಣವಿ : ಇದು ಅವರವರ ಅನುಭವ ಪ್ರಮಾಣ ಅನ್ನುವಂತೆ...

ಕಾರಂತ : ಅನುಭವ ಅಲ್ಲ. ಅನುಭವ ಅನ್ನುವುದು ನನಗಾದ ಪೆಟ್ಟನ್ನ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರ್ತದೆ. ಅದು ಯಾಕಾಯಿತು ಅಂತ ತಿಳಿಯುವಾಗ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ್ದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೆಲಸವಿದೆ.

ಕಣವಿ : ಹಾಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಅನುಭಾವದ ಅಂಶಕೂಡ ಇರಬಹುದಲ್ಲ. ಅನುಭಾವ ಅಥವಾ mystic ಎನ್ನುವಂಥಾದ್ದು...

ಕಾರಂತ : ಸ್ವಭಾವ ಅನ್ನುವುದನ್ನ ನೀವು ಮತ್ತು ನಾನು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಅಂತ ?... ನನ್ನ ಭಾವ-ಸ್ವ-ಭಾವ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ವಭಾವ ಅನ್ನುವುದನ್ನ instinct ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಬಳಸುತ್ತೇವೆ. ಬರೀ ಸ್ವ-ಭಾವ ಅಂತಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೇ ಹೋಗಬಹುದು. ನಾನು ಅನುಭಾವ ಅಂತ ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದು. ಅದು ಬೇರೆ...

ಕಣವಿ : ಪರಿಸರ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕಾಪಾಡಲಿಕ್ಕೆ-ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಪರಿಸರ ಸಂಪತ್ತನ್ನ ಉಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ನೀವು ನ್ಯಾಯಾಲಯದವರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ರಿ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಯಿತು? ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತೋ?

ಕಾರಂತ : ನಾನೇ ಲೋಕ ನಾಯಕ ಅಂತಾಗಿದ್ದರೆ ಏನಾಯಿತು ಅಂತ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಸಾವಿರ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಜನ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಆಸಕ್ತಿಗಳಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಲಾಭ ಅಂತ ಆಗ್ತದೆಯೋ ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು ಇದು ಇರಲಿ ಅಂತಾರೆ. ಯಾರಿಗೆ ಹಾನಿ ಆಗ್ತದೆಯೋ ಅವರು ಇದು ಕೆಡಕು-ಬೇಡ ಅಂತಾರೆ... ಉರುವಲನ್ನ ಕಡಿದು, ಕಾಡನ್ನ ಕಡಿದು ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಕೂಡಾ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಗಿಡ ಕಡಿದರೆ ಏನು ಆಗ್ತದೆ. ಈ

ಮಳೆಗೆ ಏನಾಗ್ತದೆ-ಹವಾಮಾನಕ್ಕೆ ಏನಾಗ್ತದೆ-ಮಣ್ಣಿಗೆ ಏನಾಗ್ತದೆ ಅಂತನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬರ್ತಾವೆ. ಈ ನಿಸರ್ಗ ಸಂಪತ್ತು ಅನ್ನುವಂಥಾದ್ದು ಏನಿದೆ ಯಾವುದನ್ನ ನಾವು ಕೆಡಿಸಿ ಪುನಃ ನಾವು ಬೆಳೆಯಲಾರೆವೋ ಅಂಥಾ ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತು... ಅದನ್ನ ನಾವು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಅಂತನ್ನುವ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಬುದ್ಧಿವಂತನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇರಬೇಕು. ಈ ಭೂಮಿ ಅನ್ನುವದು ಹುಟ್ಟಿ ಕೆಲವು ಮಿಲಿಯ ಕೋಟಿಗಳಷ್ಟು ವರ್ಷ ಆಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಆಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದು. ಆಮೇಲೆ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯ ಈ ಭೂಮಿ ಬರೀ ಮನುಷ್ಯನದಲ್ಲ ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದು... ಅದು ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಯವರಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದು ಅಂತನ್ನುವ ವಿವೇಕ ನಮ್ಮ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗ್ತದೆ.

ಕಣವಿ : ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಯುವಕರಿಗೆ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ-ಸಂದೇಶ...

ಕಾರಂತ : ಸಂದೇಶಾನಃ .. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿದಾವೆ. ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನಾ ಇದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಕೇಳುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ಇದ್ದಾರೇ ಅಂತ ನಾನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು? .. ಬಹಳ ಎಲ್ಲಾ ಉಪದೇಶ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು...

ಕಣವಿ : ಹಾಗಲ್ಲ...

ಕಾರಂತ : ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೂ ಕೂಡ....

ಕಣವಿ : ಅಲ್ಲ.. ಕೇಳುವವರು ಬೆಲೆ ಕೊಡುವವರು ಇದ್ದೇಇರುತ್ತಾರೆ....

ಕಾರಂತ : ಕೇಳುವವರು ತಮಾಷೆಗಂತ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂಥದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಬರ್ತದೆ. ಮರುಕ್ಷಣ ಇನ್ನೊಂದು ಬರ್ತದೆ. ಜನ ಇದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಅದನ್ನ ಕೇಳ್ತಾರೆ. ಯಾವದನ್ನ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಅದರಂತೆ ನಡೀತಕ್ಕದ್ದು...? ಅದರ ತಲೆ-ಬುಡಾ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳೋಕೆ ಹೋಗದೇ ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಣವಿ : ನೀವು ಈ ದೇಶದ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ..? ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ಯುವಕರ ಬಗ್ಗೆ...

ಕಾರಂತ : ನೀವು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಗತೀನೇ ಹೀಗೆ.. ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿ ಬಿಡಬಹುದು. ನಮಗೆ ಅದು ಬಗಿಹರಿಯೋದಿಲ್ಲ (ನಗು).. ನಮ್ಮ ತಲೆಗೆ ಮೀರಿದ್ದು. ಹಾಂ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲ ದ್ವೇಷದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಮನೆಗಳನ್ನ ಸುಡುವದು, ಬಸ್ಸುಗಳನ್ನ ಸುಡುವದು ಇಂಥದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಣವಿ : (ನಗು) ಗೋಕಾಕರೇ ನೀವು ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ ?

ಗೋಕಾಕ : ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆ ?

ಕಣವಿ : ಅದೇ ದೇಶದ ಭವಿಷ್ಯ-ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ಯುವಕರು...

ಗೋಕಾಕ : ಮೊದಲು ಕಾರಂತರ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ ಯಾವದೇ ಒಂದು ಮಾತು

ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನ ಅಲ್ಲಗಳೀಲಿಕ್ಕೆ ಬರ್ತದ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯ ಆಗತದ. ಈ ಥರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ಏನ ಅದ ಅವು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನಸಿನ ರೀತಿಯ ಮ್ಯಾಲ ಅವಲಂಬಿಸಿರತಾವ. ಒಂದು ವಿಷಯದ ಮ್ಯಾಲ ನಾವು ನಾಕೆಂಟು ಮಂದಿ ಮಾತಾಡಿದಾಗ ನಾಕೆಂಟು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಹರಡತಾವ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಷಯ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರೆಂಟು ಸಸಿ ಹುಟ್ಟುತಾವ. ಅವೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ ಮಾಡಿರತಾವ. ಒಂದು ಹಿಂಗೆ ಬೆಳೆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹಿಂಗೆ ಬೆಳೀತದ. ಇದು ಒಟ್ಟು ಮಾನವ ಸಂಬಂಧದ ರೀತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಒಂದುಗೂಡು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು-ಇಲ್ಲ, ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು ಅಂತ ಹೇಳಬಹುದು. ನೀವು ಈಗ ಸಂದೇಶ ಕೊಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲ..

ಕಣವಿ : ಒಂದು ಆಶಾವಾದಿತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅಷ್ಟೇ...

ಗೋಕಾಕ : ಹಾಂ ... ಹಿಂಗ ಕೇಳಿದಾಗ ಒಬ್ಬರು ಆಗಲೀ ಅಂತ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಳಬಹುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಏನ ಇಂಥಾ ಸಂದೇಶಗಳು ಬಂದs ಬರತಾವ-ಹೋಗೇ ಹೋಗತಾವ... ಈ ಸಂದೇಶಗಳಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ಅಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡಬಹುದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಏನು ಹೇಳೋದಿದೆ ಅಂದರs .. ಇದು .. ನಾವು ಮಾತಾಡುವ 'ಛಂದ'ದ ಮ್ಯಾಲ ಅವಲಂಬಿಸಿರ್ತದ.. ಅಪಾs .... ನಾವು ಮಾತಾಡುವಾಗ constructive ಆಗಿ ಏನರೇ ಮಾತಾಡಬೇಕು-ಇಂತಾದ್ದು ಏನಾದರೂ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂಥಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ-ಇವು ಅಯಶಸ್ವಿ ಆಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ. ಹಿಂಗೂ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಅನ್ನುವಂಥಾದ್ದನ್ನ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲ. ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರತಾನ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ನಾವು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗ್ತದ.. ಈಗ example, ಕಾರಂತರು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದರು-ಏನಂತಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಅಂತನ್ನುವವನು ಇಲ್ಲೀವರೆಗೆ ಬೆಳೀಬಹುದು, ಇಲ್ಲೀವರೆಗೆ ಬೆಳೀಬಹುದು. ಆದರೆ ಆಕಾಶದವರೆಗೆ ಬೆಳೀತೀನಂದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯ ಇಲ್ಲ-ಅವ ಬಚಾವಾಗೋದಿಲ್ಲ ಅಂತಂದರು. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲನೂ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ನಾವು ಬದುಕ್ತೀವಿ. ನಾವು ಇಂಥಾ ಬದುಕಿನ ಲೆವೆಲ್ಲಿಗೆ ಉಳಿದವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇದನ್ನ ಮೀರಿ ಪ್ರಾಣದ ಲೆವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತಾರೆ. ಬರೀ ಉಸಿರಾಡಿಸಿ ಉಳಿಯುವವರು ಇವರು. ಇದಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಮಟ್ಟವೆಂದರೆ ಅಕಾಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಇರಬಹುದು. ಅವನಿಗೆ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮೀರಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವು ಇರಬಹುದು. ಇದು ನಮಗ ಸಾಧ್ಯ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ಇದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು. ಇಂಥಾ ಸಾಧ್ಯತೆ ನಮಗೆ ಇವತ್ತಿಗೆ ದಕ್ಕದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ನಾಳೆಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು ಎನ್ನುವದು ನಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯ 'ಛಂದ'ವಾಗಬೇಕು.

ಅಂಥ 'ಛಂದ' constructive ಆದದ್ದು ಅಂತ ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಕಣವಿ : ನೀವು ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯರಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಪಾಕಗೊಂಡ ವಿಚಾರಗಳನ್ನ ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನ ಕೇಳುವದರ ಮೂಲಕ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತೊಂದರೆಗಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ.

ಕಾರಂತ : ತೊಂದರೆ ಅಂತ ಅಲ್ಲ... ಈ ಸಂದರ್ಶನದ ಸಮಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಗೊಂದಲ ಆಯಿತು.

ಕಣವಿ : ಹಾಂ.. ಗೊಂದಲ ಆತು. ಅದರ ಬದುಕಂದರೆ ಹಿಂಗs ಗೊಂದಲ ಇದ್ದೇ ಇರುವದಲ್ಲ. ಇಂಥದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ನಡೆಯುವದು. ಇದನ್ನ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ ನಿಮಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

'ಸಂವಾದ' ಪತ್ರಿಕೆ ೧೯೯೨

೮

ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರೊಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವಾದ

(ಅನುಕೂಲತೆಗಿಂತ ಆತ್ಮಗೌರವ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಲಾಭಕ್ಕಿಂತ ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು ಎನ್ನುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕನ್ನಡದ ಕಟ್ಟಾಳು ಪ್ರೊ.ಸ.ಸ.ಮಾಳವಾಡ ಅವರೊಡನೆ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವಾದ.)

ಕಣವಿ :- ಪ್ರೊ.ಮಾಳವಾಡರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಇಂದು ಸಂಜೆ ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಾತಾಡೋಣ ಎನಿಸಿತು. ನಿಮ್ಮಂಥ ಅನುಭವಿಕರ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದಿನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಅನೇಕ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಂಡಳ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸೇವೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸಂದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಂತೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಆಸ್ಥೆವಹಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಹಲವಾರು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದೀರಿ. ವಿಮರ್ಶೆ, ವಿಚಾರಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರವಾಸಕಥನ, ಚರಿತ್ರೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ ಹೀಗೆ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ದೊಡ್ಡದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಏಳ್ಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುಡಿದ ಅನುಭವ ನಿಮಗಿದೆ. ಈಚಿನ ಕೆಲವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ದೂರಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಓದು, ಬರವಣಿಗೆ ಸಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ವ್ಯಾಸಂಗ ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ.

ಮಾಳವಾಡ :- ನೋಡಿರಿ ಕಣವಿ, ಈ ಸಂವಾದದಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ಲಾಭ ಹೆಚ್ಚು ಅಂತ ನಾ ತಿಳಿಕೊಂಡೀನಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಅವಕಾಶದಿಂದ ನಾನು ಬಹಳ ದೂರ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೀನಿ, ನನ್ನ ಬಾಳಿಗೆ, ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನೆ ಆದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಈಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವನನ್ನಾಗಿ

ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಂತನೂ ನನಗೆ ಅನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತೇದ. "ನೀನಿಂದು ಬದುಕಿದ್ದರೊಂದು ವೇಳೆ, ಗರತಿಯಾಗಬಹುದಿತ್ತೇನೋ ರಾಜಕಾರಣದ ಸೂಳೆ" ಅಂತ ನೀವು 'ಗಾಂಧಿ' ಕವಿತೆಯೊಳಗೇನೂ ಬರೆದಿರಿ. ಆದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ನಿರಾಶೆ ತಾಳಿದ್ದರು. 'ದಿಲ್ಲಿಡೈರಿ' ಪುಸ್ತಕದೊಳಗೆ ಅದು ಸಾಬೀತಾಗೇದ. ನಿಮ್ಮ ಸುಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಕಾರ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಿರಿ. ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನ ಗತಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ೧೯೫೮ರ ನಂತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೇನಿ. ಓದು ಬರಹ ನಿವೃತ್ತ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಹವ್ಯಾಸ ಎರಡೂ ಆದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ವಲಯದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದ ಸಂಪರ್ಕ ನನಗೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ನೀವಾದರೂ ಇಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಡನೆ ಲೇಖಕರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವೂ ನಿಮಗಿದೆ. ನೀವು ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಿರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ, ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂವಾದದಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಆಗ್ತದ ಅಂತ ನಾ ತಿಳಕೊಂಡೀನಿ.

ಕಣವಿ :- ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ನಾನು ಹೇಳಬೇಕು, ನಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿರಬೇಕು ಅಂತ ನಿಮ್ಮ ಬಯಕೆ. ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯ ಆಗೋದಿಲ್ಲ ಅಂತ...... ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡವರು ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಂತರಂಗದ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಉಳಿದ ವಿಷಯದ ಹಾಗೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುವಂಥದಲ್ಲವೇನೊ ಇರಲಿ. ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೆನಪಿಡುವಂಥದು. ನೀವು ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿತ್ತು?

ಮಾಳವಾಡ :- ನಾನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಅನ್ಯ ಭಾಷಿಕರ ಪ್ರಭಾವವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಮಾನ, ತಮ್ಮ ಸಾಹಸ, ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ ಅದರ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಬೇಕಿತ್ತು.

ಕಣವಿ :- ಅಂದಹಾಗೆ, ನೀವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ 'ಮಂಗಮಠ' ಎಂಬ ಸಂಘ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನೀವು ಅದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆಗಿದ್ದಿರಿ. ಸಂಘದ ಹೆಸರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಿತ್ರವಾಗೇ ಇದೆ, ಆವಾಗ ಏನು ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೀತಿದ್ದವು? ಆ ಮೊದಲೇ 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು' ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತಲ್ಲ. ನೀವು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲೇನು?

ಮಾಳವಾಡ :- 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿ'ನವರೊಳಗೆ ಭಾವುಕತೆ ಬಹಳ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೈಲಾಸಂ ಅವರು ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಓಂ ನಲ್' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಓಂ ಕಲ್' ಅಂತ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವಿಮರ್ಶಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಸಂಘಟನೆ ಬೇಕೆನಿಸಿತು. ಆಗ ಮಂಗಮಠ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದು ವೈಚಾರಿಕ, ವಿಮರ್ಶಕ ನಿಲುವಿನ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಲಪುರೋಹಿತ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಬೆಂಬಲ ನಮಗೆ ಇತ್ತು. ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನವರಿಗಿಂತ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯ ಬೇಂದ್ರೆ, ಗೋಕಾಕ, ಮುಗಳಿ, ಮಧುರ ಚೆನ್ನ, ಬಿ.ಡಿ.ಅಕ್ಕಿ, ಶೇ.ಗೋ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ಆಗ ನನಗೆ ಒದಗಿ ಬಂತು.

ಕಣವಿ :- ಅಂತೂ ಈ ವಿಷಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೯೫೫ರೊಳಗೆ ಮದ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಾಹಿತ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಿರಿ. ಕೈಲಾಸಂ ಆಗ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇ ದೊಡ್ಡದು. ಅಲ್ಲವೆ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಸಂಗತಿಗಳು ಜರುಗಿರಬಹುದಲ್ಲ? ಒಂದೆರಡು ಹೇಳ್ತೀರಾ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನಡೆದವು. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಾಹಿತ್ಯಗೋಷ್ಠಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿದ್ದರು. ಸ್ನೇಹಿತ ಪ್ರೊ.ಮರಿಯಪ್ಪಭಟ್ಟರು ಒತ್ತಾಯದ ಆಮಂತ್ರಣ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಮದ್ರಾಸದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ನೃತ್ಯವಿಶಾರದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೈಲಾಸಂ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಆಕರ್ಷಕಣೆಯಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ನಾವು ಹೋದೆವು. ಕೈಲಾಸಂ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಕೇವಲ ಎಂಟು ಪುಟದಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಹಾಸ್ಯದ ಚಟಾಕಿ, ಅಭಿನಯ ಚಟಾಕಿ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋದೆವು. ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಳೆ ಬಂತು. ಅಂಥ ಕಳೆ ಮತ್ತೆ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಆ ರೀತಿ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣಿಸೋದಿಲ್ಲ. ಹಿರಿಯರಾದ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ. ಮಾಸ್ತಿ ಅವರೂ ಕೈಲಾಸಂ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಆನಂದಪಟ್ಟೆವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮೀಟಿ ಸಭೆಗೆಂದು ಬಂದಿದ್ದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಆ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗೋದನ್ನೇ ಮರೆತು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಕಣವಿ :- ಅದೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅಂದಂತಾಯ್ತು... ನೀವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ 'ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಮಾಲೆ' (೧೯೩೮) ಆಗ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತುರಮರಿ, ತಾರಾನಾಥ, ಆಲೂರು, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ, ಮಾಸ್ತಿ, ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಮಧುರಚೆನ್ನ ಮೊದಲಾದವರ ವಿವಿಧ ಶೈಲಿಯ ಬರಹಗಳನ್ನೋದಿ, ಅವರವರ

ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಮೇಲೆ ಈ ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಈಗಿನ ಗದ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?

ಮಾಳವಾಡ :- ಜ್ಞಾನ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವಾಹನ ಆಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ 'ಗದ್ಯಮಾಲೆ'ಯ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಜನರೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಮೇಲಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಶಕ್ತಿ ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗಹನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸರಳವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬರಿತಾರ, ಭಾಷಣ ಮಾಡತಾರ; ಗದ್ಯ ವಿವಿಧ ಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಸು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಂದು ಬರತದ ಅಂತ ನನಗೆ ಅನಿಸ್ತದ; ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯೊಳಗ ಅನವಶ್ಯಕ ಜಟಿಲತೆ ತಲೆದೋರ್ತದ.

ಕಣವಿ :- ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡದ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು ಅಂತ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಬೇಕು, ಅಲ್ಲವೇ? ಅರವಿಂದರ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು 'ಅರವಿಂದ ಸಂಗಮ' 'ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ವಿಚಾರಧಾರೆ', 'ಅರವಿಂದ ಮಾತಾಪಥ' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಅಂದಹಾಗೆ ಅರವಿಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ನಿಮಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಯಾವಾಗ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ೨-೩ ಸಲ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಅರವಿಂದಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುವ ರೂಢಿಯಿತ್ತು. ಅರವಿಂದರ ತತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದ್ರಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನಮಗಾಗಿ ಆಶ್ರಮದ ಪರವಾನಿಗೆಯನ್ನು ಮೊದಲೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಪ್ರಥಮ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನಾವು ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹಳ ಆಕರ್ಷಿತರಾದೆವು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಧವ ಪಂಡಿತ ಶಿರಸಿಯವರು. ಹಿಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅರವಿಂದರ ಸಂದೇಶ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರಬೇಕು ಅಂತವರಿಗೆ ಆಶೆ. ನನ್ನ ಬರಹಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸೂಚಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಅರವಿಂದರ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ನನ್ನ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅದ ಅಂತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ಆಶ್ರಮದ ಸಂಪರ್ಕ ನನಗೂ, ಜೊತೆಗೆ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯೂ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು : ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯಬೋಧೆಗೂ

ಅರವಿಂದರ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಇರುವ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕಣವಿ :- ಹೌದು, ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ನಿಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯವನು. ವಸ್ತು, ಭಾಷೆ, ರೀತಿ ಮೂರು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕವಿ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಹರಿಹರನ ಮೂರು ರಗಳೆಗಳು' ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದೀರಿ.... ಮನುಜರ ಮೇಲೆ, ಸಾವವರ ಮೇಲೆ, ಕನಿಷ್ಠರ ಮೇಲೆ ತಾನು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನು ಘೋಷಿಸಿದನಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೆ ಅವನ ರಗಳೆಗಳ ಕಥಾನಾಯಕರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾನವರೆ ಆಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಶಿವನ ಶರಣರ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾರಲ್ಲ? 'ಶಿವನಂ ತದೀಯ ಶರಣ ವ್ರಜಮಂ ನುತಿಪೆ' ಅಂತ ಹೇಳ್ಯಾನ.

ಕಣವಿ :- 'ಮನುಜರು' ಅಂದರೆ ನನಗಸ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಕವಿಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಅಂತ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನ ರಾಜವಿರೋಧಿ ಧೋರಣೆ ಉಳಿದೆಡೆಗೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕಥಾನಾಯಕರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದವರು; ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪ, ಸಾಮವೇದಿ ಮೊದಲಾದವರು.... ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತಿಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನ್ಯರೇ.

ಮಾಳವಾಡ :- ಹೌದು, ನೀವು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತನಾಗುವದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನ್ನೋದೇ ಅವರ ನಿಲುವು.

ಕಣವಿ :- ಹರಿಹರನ ಸೋದರಳಿಯ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಘವಾಂಕ ಕವಿ ತಾನು ಒಂದೂ ರಗಳೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಹರಿಹರ ಕವಿ ಏನು ಮಾಡಿದ ಅಂದರೆ, ಹಂಪಿಯೊಳಗೆ ಒಂದು ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರವಚನ, ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ರಗಳೆಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಘವಾಂಕನಿಗೆ ಬಹುಶಃ ಅಂಥ ಅಗತ್ಯ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ.

ಕಣವಿ :- ರಾಘವಾಂಕನೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕವಿಯಾದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ಶಿಷ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಅನುಕರಣೆಗಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದಲ್ರೀ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಹೌದ್ಹೌದು; ನಾ ಮಾಡಿದಾಂಗ ನೀವು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರೂ.... ಹಾಗೇ,

ಕಣವಿ :- ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡೀರಿ. 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಲೋಚನೆ' 'ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಗಮ' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ದೃಷ್ಟಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗೆ ನನಗೊಂದು ವಿಚಾರ. ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ

ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ತಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕ ಒಂದು ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳಿರ್ತಾನೆ, ಕಾಲಗತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ ಅವನ ನಿಲುವು ಬದಲಾಗ ಬಹುದಲ್ಲದೆ? ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭ ನಿಮಗೇನಾದರೂ ಬಂದವೇನು?

ಮಾಳವಾಡ :- ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಪಂಥ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನ ಅನುಭವ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಕಾರಣವೂ ಇತ್ತು. ಅದು ಈಗ ಬೇಡ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಸಮರ್ಥರಾದ ಜನಪ್ರಿಯ ಲೇಖಕರ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಪರ್ಕಾನೂ ನನಗೆ ಇತ್ತು. ಆ ಮೊದಲಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿ ನನ್ನ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಒಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ನಿಲುವು ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ : ರೋಷ ತಳೆದು ಖಾರವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಧಾವಿ ಲೇಖಕ ಕಾರಂತ 'ಅಳಿದ ಮೇಲೆ' ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದಾಗ ಅಧರಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೊಸ ನಿಲುವು ಕಂಡುಬಂದಂಗಾಯ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಯಶವಂತನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ವಿಮರ್ಶೆ ಬರೆದೆ. ತೀವ್ರವ್ಯಥೆ. ತಳಮಳಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಕಾರಂತರ ಸ್ವಂತ ಬಾಳಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಶವಂತನ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದೊಳಗೆ ಕಾರಂತ ಮಾರ್ದವತೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಅಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟೆ. ಈಚೆಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕರ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅದು ಹೀಗಿದೆ : ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಮಮಕಾರ, ದುರಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾನುಕಂಪ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಯಶವಂತ, ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ಹಣದ ಬಲದಿಂದ ಪರೋಪಕಾರ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡತಾನ. ಈ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರಂತರೇನು ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿಸ್ತಾರ, ಅದನ್ನು ಈ ವಿಮರ್ಶಕ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನನಗೂ ಸರಿ ಅನಿಸಿ, ನನ್ನ ನಿಲುಮೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೋಬೇಕಾಯಿತು.

ಮೊದಲಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನಲ್ಲ? ನೋಡಿರಿ ಕಣವಿ. ಈಗ ನಾನು ಕೂಡಾ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ವಿಷಯ ಕೇಳಬೇಕು ಅಂತ. ಅದೇನು ಅಂದರೆ, ನವೋದಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ಸಾಹಿತಿಗಳೊಡನೆ ನಾನು ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆಮೇಲಿನ ನವ್ಯ, ಬಂಡಾಯ, ದಲಿತ ಹೆಸರಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಂದವಲ್ಲ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ ಆಮೇಲೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪವಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳೇನು? ಅನ್ನೋದನ್ನ ತಿಳಿಕೋಬೇಕಾಗೇದ ನನಗ.

ಕಣವಿ :- ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವುದಾದ್ದರಿಂದ, ಕಾಲ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾದ ಹಾಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ, ಧೋರಣೆ ಕಂಡುಬರೋದು ಸಹಜ. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿ, ಒಂದು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದಿನ ಕವಿಗಳು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಯ್ತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ವವಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ

ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಅದರ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಭಾವಾತಿರೇಕತೆ, ಅತಿಯಾದ ಆದರ್ಶಪರತೆ, ಆಗಲೇ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಶೈಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಹೊಸಶೈಲಿ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಕೆಲ ಉತ್ತಮದರ್ಜೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ದಶಕದ ಕಾಲ ರಭಸದಿಂದಲೇ ನಡೀತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮರ್ಥನೆ, ಪ್ರಚಾರವೂ ಲಭಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಈಗಿನ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಕೊರತೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಆ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ವಿಮುಖವಾಗಿ, ಕೆಲವರಿಗೇ ಅರ್ಥ ವಾಗಬಹುದಾದ ತಂತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಯಿತೆಂದು ಇವರ ಅನಿಸಿಕೆ. ಕಾವ್ಯ ಆಡುಮಾತಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದದ್ದು ನಿಜವಾದರೂ ಓದುಗರಿಂದ ದೂರಹೋಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜನಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಸಬೇಕು, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಮತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಡತೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಗಾಮಿತ್ವದ ವಿರೋಧಿ ಮನೋಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಲೇಖಕರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂತ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇವರ ಧೋರಣೆಯಾಯಿತು. 'ಜಾತಿ ರಹಿತವಾದ, ವರ್ಗರಹಿತವಾದ ಮಾನವೀಯತೆ ಮಿಡಿಯುವ ಹೊಸ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ತಮ್ಮ ಗುರಿ' ಅಂತ ಅವರು ಹೇಳ್ತಾರ... ನಾನು ಬಹಳ ಮಾತಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆ ಅಂತ ಕಾಣಸ್ತದ; ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು ಕೆಳವರ್ಗದ ಜಾತಿಗಳವರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಷಣೆಗೆ, ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು. ಅವರ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ಅವರ ಜೀವನದ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಹೀಗೆ ಬಂಡಾಯ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವೆರಡರ ನೆಲೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಮಾಳವಾಡ :- ಸರಿ; ನಿಮ್ಮ ವಿವರಣೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರಬಹುದು ಒಪ್ಪುತ್ತೀನಿ. ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತೆಂದರೆ ಈ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಘೋಷಣೆಗಳಿಂದ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂವೇದನೆಗಳ ಸಹಜ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನಿರಾಕರಿಸುವಂಥ ಒಂದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದಂತೆ ತೋರ್ತದ. ಇಂಥ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಳ ತಮ್ಮ 'ಕಥೆಯಾದಳು ಹುಡುಗಿ' ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರಂತ ಅನಿಸ್ತದ, ಮುದ್ದುಮಗಳ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣದ ಬಗೆಗೆ ತನ್ನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸಣ್ಣಕಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು ಅಂತ ತಂದೆಗೆ ಅನಿಸ್ತದ. ಆದರೆ 'ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಸಹಜ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವ ಇರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಖರವೆನಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇರಬೇಕು' ಹೊಸಪಂಥದ ಈ

ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಲ್ಲ ಅದಕ ಸತ್ತುಹೋದ ತನ್ನ ಮಗಳ ತಂದೆ ಏನು ಮಾಡಿದ? ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶದ ಬಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಳು ಅಂತ ಹೇಳಿದ. ಆಗ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕಾ ವಾರ್ತೆಯಾಗಿದ್ದ ಛಸನಾಲಾ ಖಣಿ ದುರಂತ ಮರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬೇಕು ಅಂತ ಮಾಡಿದ. ಈ ಒತ್ತಡಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಥೆ ಬರೆದ. ಹೊಸ ಪಂಥದ ಸ್ನೇಹಿತರು ಈ ಕಥೆ ಬರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮುದ್ದು ಮಗಳ ಸಾವಿಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನದ ಮಾತು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಅನ್ನೋ ಕಥೆ ಅದು.... ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬೇಕು ಗೋಕಾಕರು ನವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಅವರು ಆಗ ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ನವೋದಯ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಮುಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, Scope ಬೆಳೆಯ ಬೇಕು; ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ನವೀಕರಣ ಆಗಬೇಕು. ಅಂತಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಆದದ್ದು ಬೇರೆ ನವ್ಯದ ಬಾವುಟ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಸಾಗಿದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನವೋದಯದ ಸತ್ವ ಮುಗಿದುಹೋಯ್ತು, ಅದು ಸತ್ತು ಹೋಯ್ತು ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ಅನಂತರ ಈ ಬಂಡಾಯದವರು ಕೆಲವರು ನವ್ಯದ ಗುಂಪಿನಲ್ಲೂ ಇದ್ದವರು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಿಗಳ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರವಿದೆ. ನವ್ಯರು ನಪುಂಸಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಹೊಡಿ, ಬಡಿ, ಒದಿ, ಇಕ್ಕು ಪಂಥ ಪದ. ಅವಾಚ್ಯ ಬೈಗುಳ ಇವು ಬಂದಾಗ ನಾನು ಅದನ್ನು ಓದುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟೆ, ಆದ ಕಾರಣ ಅವುಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ನನಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಣವಿ :- ಅರ್ಥವಾಯ್ತು. ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಧಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ..... ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕವಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾರೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮೂಕವಾಗಿಹೋದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಂದಾಗ, ರೋಷ, ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತವಾಗೋದು ಸಹಜ.....

ಮಾಳವಾಡ :- ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲಿ; ಆದರೆ ನನಗವು ಹಿಡಿಸೋದಿಲ್ಲ. ಅಂತ ಹೇಳಿದೆ... ಅಲ್ಲದೆ, ಹೊರಗಿನ ಸೂತ್ರ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದರೆ ಸಹಜತೆ ಬರೋದಿಲ್ಲ.

ಕಣವಿ ಲೇಖಕ ಯಾವುದೇ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಅಂಶಗಳು ಅವನ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ....

ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೊದಲ ಭಾಗ 'ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗ' ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಆಗಲೇ ಆರು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಮುಂದಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು? ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳು, ಘಟನೆಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನಂಥವರಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕುತೂಹಲ.

ಮಾಳವಾಡ :- ಹೇಳ್ತೀನಿ. ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಹದಿನಾರು ವಯಸ್ಸಿನ ಅವಧಿಯ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ, ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫೆಸರ ಆಗಿ ನೇಮಕವಾಗುವವರೆಗಿನದು. ಇದು ಧಾರವಾಹಿಯಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ('ಪರಂಜ್ಯೋತಿ') ಬಂತು, ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿವಿಧ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ಈ ಭಾಗ ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆಯವರು ನಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗದೊಳಗೆ ನಾನು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್‌ನಾಗಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದವರೆಗಿನದು ಬರೆದೀನಿ. ಇದಿಷ್ಟು, ಮುಂದಿನ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳದ್ದು ಈಗ ಬರೀತಾ ಇದ್ದೀನಿ. ಆದರೆ ಪುಸ್ತಕರೂಪದ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವಿಷಯ ದೈವೇಚ್ಛೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ,

ಕಣವಿ :- ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ನೀವು ನಿಮ್ಮದೇ ಆದ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು.ಸಮಯ ಸಾಧಕತನದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಅಂಥ ದೃಷ್ಟಿ ತೀರವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರುಭಾರು, ರೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೇನನ್ನಿಸುತ್ತದೆ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಯಾವುದೇ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಬಂಧ ಬೇಡ ಅಂತ ನಾನು ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡೀನಿ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ ಏನು ಅನ್ನೋದನ್ನ ನೀವೇ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕಣವಿ :- ಬಹಳ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ ನೀವದನ್ನ. ನಮ್ಮ ಮಾತು ಕತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೀವೊಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳಿದಿರಿ- ೧೯೫೮ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸೋದನ್ನ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡೀನಿ ಅಂತ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣವೇನಾದರೂ ಇರಬೇಕಲ್ಲ? ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳತಿರೇನು?

ಮಾಳವಾಡ :- ಹೌದು, ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣ ಇತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಅದನದ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗೋದಿಲ್ಲ. ೧೯೫೮ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕೆಲವು ಖಾಸಗಿ ಘಟನೆಗಳಂತೆ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ ನನಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಆಘಾತ ಒದಗಿಸಿತು. ಆಗೊಂದು ಕಹಿಯಾದ ವಾದ-ವಿವಾದ ಬೆಳೀತು. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಛಲಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೇಲ್ಸೈ ಪಡೆದು ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸೌಹಾರ್ದ ದೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು, ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ನಾವು ಎಂಟು ಜನ ಲೇಖಕರು-ಕೆಲವರು ಹಿರಿಯರೂ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದರು-ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಇತ್ತಂಡದವರೂ ನಮಗೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಮನವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಸಾಧನೆ ಅನ್ನುವ ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆ ಕುಸಿಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಲಯ ಈ ಮೊದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತ್ತು, ಇದು ಕಾರಣವಾಯ್ತು.

ಕಣವಿ :- ನಾನು ಊಹಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ಪ್ರಕರಣ ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಚೆನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ವಾದವಿವಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ಅಂತ ಅನಸ್ತದ.

ಮಾಳವಾಡ :- ಹೌದು, ನಿಮ್ಮ ಊಹೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ೨೫ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಈಗ ಬರೆದಿಟ್ಟೀನಿ. ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದೆಲ್ಲ ಬರ್‍ತದ.

ಕಣವಿ :- ಒಳ್ಳೇದು.... ನೋಡಿ, ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಒಂದಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದವರಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಒಬ್ಬರು. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಈಗಲಾದರೂ ದೊರೆತಿವೆಯೆಂದು ನಿಮಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆಯೇ? ...ಕನ್ನಡದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸೂಚನೆ, ಸಂದೇಶ?

ಮಾಳವಾಡ :- ಬಹಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳ್ತೀನಿ. ಕನ್ನಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇದರ ಅಭಿಮಾನ ಕುರಿತು ಈಗ ಕಂಡು ಬರುವ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮನೋಭಾವ ಹಿಂದಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಕಳಕಳಿಯ ಸೇವಾಭಾವ ಮುಂದೆ ಬಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಖಚಿತ ಅಂತ ನಾ ತಿಳಕೊಂಡೀನಿ.

ಕಣವಿ :- ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಇಷ್ಟೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಸಮಾಧಾನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದಿರಿ. ಇದು ಬರಿ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದದ ಸ್ವರೂಪ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು, ನಮಸ್ಕಾರ.

'ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿ', ೧೯೮೬

೯

ದೇ.ಜ.ಗೌ : ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಿಂದ

೧೯೫೭ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ೩೯ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯೋದಯದ ಮರುವರ್ಷವೇ ನಡೆದ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ಧಾರವಾಡದ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಆಗಮಿಸಿ 'ಶ್ರೀ ಬಸವನಾಳ ಮಂಟಪ' ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂತೋಷ, ಕುತೂಹಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಾಟದ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ, ಸಭೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ, ಸರಳವಾದ ಅಚ್ಚ ಬಿಳಿಯುಡುಗೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಗಮನ ಹರಿಯಿತು. ಅಂದಿನ ಸಮಾರಂಭದ ಸಂತೋಷವನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದಂತಿದ್ದ ಅವರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ನನಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರು. 'ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ'ದಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದ ಡಾ ದೇ. ಜವರೇಗೌಡರೇ ಅವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಅವರ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗದಿದ್ದರೂ ಆಗೀಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಭೂತಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಿಚಯ ಸ್ನೇಹವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಬಂದುದು ಒಂದು ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕುಲಪತಿಗಳು - ಹೀಗೆ ಯಶಸ್ಸಿನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜವರೇಗೌಡರನ್ನು ನಾನು ತೀರ ಹತ್ತಿರವೂ ಅಲ್ಲದ, ತೀರ ದೂರವೂ ಅಲ್ಲದ ಒಂದು ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವ ಈ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ದಣಿವರಿಯದ ದುಡಿಮೆ, ಎಡೆಬಿಡದ ಬರವಣಿಗೆ, ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಪುರಸ್ಕಾರ, ಕನ್ನಡದ ಕಟ್ಟಾಳುತನ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಸೋಪಾನಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜಕೀಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ

ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗಲೂ ಅದು ಮುಸುಕಿನ ಗುದ್ದಾಟವಾಗದಂತೆ ಮರೆ ಮೋಸವಾಗದಂತೆ ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯಾಗದಂತೆ ತಾವು ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲದವರಂತೆ ಸರಳ ನಡೆ ನುಡಿಯ, ಸ್ನೇಹಪೂರಿತ ಮೆಲುನಗೆಯ, ಆತ್ಮೀಯ ಆದರ ಭಾವದ ದೇಜಗೌ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ಹೀಗೆ.

ಡಾ. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕರ ಪ್ರೀತಿಯ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ೧೯೭೪ರ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದಿಂದ ನಾನು ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದುಂಟು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಕುಲಪತಿ ಜವರೇಗೌಡರು ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಮಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಕಾವ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಾನು ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಸತ್ಕಾರದ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದಿದ 'ಅಭಿವಂದನೆ' ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಹೀಗಿದ್ದಿತು :

ನೀವೆಲ್ಲಿಯವರು? ನಾವಲ್ಲಿಯವರೆ, ನಮ್ಮೂರು ದೂರವಿಲ್ಲ.
ಕನ್ನಡದ ತವರು ಕರೆದಾಗ ನಮಗೆ ಮೈನವಿರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ -
ಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಕನಸು ಮಾನಸದ ಹಂಸದಂತೆ.
ಹಾಲು-ನೀರು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಮೇಲೆ ದಿಗ್ವಲಯಕೇರಿದಂತೆ.

ದೂರ-ಸನಿಹ ಆಧಾರ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದಾರಿ
ಸುತ್ತು ಬಳಸಿದರು ಹತ್ತು ಗಡಿಯ ಬತ್ತಿಗಳ ಕುಡಿಯ ಚಾಚಿ
ನೆಳಲು-ಬೆಳಕು ನಸುನಕ್ಕು ಮಿಕ್ಕ ಅಕ್ಕರತೆ ಬೆಂಬಲಾಗಿ
ತುಂಬು ನಂಬಿಗೆಯ ಬುತ್ತಿ ಬಿಚ್ಚುವೆವು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತರಾಗಿ.

'ಗುಡಿಸಿಲಿಂದ ಗಂಗೋತ್ರಿಯವರೆಗಿ'ನ ಜವರೇಗೌಡರ 'ಹೋರಾಟದ ಬದುಕು' ಅನೇಕ ಕುಗ್ಗಿದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಚೇತನವನ್ನೂ, ಬೆಳೆಯುವ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಭರವಸೆಯನ್ನೂ, ಹೋರಾಟದ ಕೆಚ್ಚನ್ನೂ ತುಂಬುವಂಥದು. "ದುಡಿಮೆಯೇ ಸುಖ, ಅದೇ ಬಾಳು, ಅದೇ ಕಾವ್ಯ, ಅದೇ ಮುಕ್ತಿ" ಎನ್ನುವ ಅವರ ಹೃದಯಗೀತ ಅವರು ಕೈಹಿಡಿದು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದ ಯಾವ ಕೆಲಸದಿಂದಲೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವಂಥದು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಹಲಬಗೆಯ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯೂ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲ್ಮೆಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ಅವರು ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ವಿರೋಧ ಶಕ್ತಿಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟವೂ ಇಲ್ಲ, ರುಚಿ ಶುಚಿಗಳೂ ಇಲ್ಲ" ಎಂಬುದು ಅವರ ಅನುಭವದ ಆಣಿಮುತ್ತು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಚಾರ ಜರೂರಿನ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ನೀಡಿರುವ ಕಾಣಿಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. 'ಹದವಾದ, ಬಿಗಿಯಾದ, ಬನಿಯಾದ ಗದ್ಯ'ವನ್ನು ಜವರೇಗೌಡರು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ

ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಅನೇಕ ಕಸುವುಳ್ಳ ಪದಗಳನ್ನು ಹದವರಿತು ಬಳಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಶಂಕರ ಅವರು (ಅವರು ಆಗ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿದ್ದರು) ಜವರೇಗೌಡರ ಪುಸ್ತಕವೊಂದನ್ನು ತೆರೆದು, ಅಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ 'ಗೆಬರು' ಪದದ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಅವರ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು ನನಗಿನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ. ಭಾಷಾಂತರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಡೆದಿರುವ ಸಿದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ತೋರಿಸಿರುವ ದಾರಿ ಅನುಕರಣೀಯವಾದದ್ದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಒಲಿದು ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈಚೆಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾನಪದ ಅದೆಷ್ಟು ವಿಶಾಲ, ವ್ಯಾಪಕ, ಸರ್ವಾತ್ಮಕ ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ'ದಿಂದ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣೆಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಅವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವೆಂಬ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ 'ಗದುಗಿನ ಭಾರತ : ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನವಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ 'ಗದ್ಯಶೈಲಿ' 'ಗದ್ಯಶಿಲ್ಪಿ'ಯೆನಿಸಿದ ಅವರ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈಚಿನ ಈ ಮೂರು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳು ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ಸಮಗ್ರ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಕ್ಕೆಯಾಗದಂತೆ, ವ್ಯತ್ಯಯ ಬಾರದಂತೆ ಅವರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದು ನನ್ನಂಥವನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೇ. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನಿಂದ, ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಅರುವತ್ತರ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೆ ತಾವಿರುವಾಗ, ಅವರ ಮಾಗಿದ ಅನುಭವ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

'ಕನ್ನಡ, ಉತ್ಸಾಹ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ' ಇವು ಮೂರು ಜವರೇಗೌಡರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಗುಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಅವರ ವಯಸ್ಸಿನ ಐವತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ ಡಾ. ಹಾ. ಮಾ.

ನಾಯಕರು, ಅವರು 'ಕನ್ನಡ ಕಾಯಕದ ಸಂಕೇತ'ವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದರು. ಹತ್ತು ವರುಷಗಳನಂತರ ಮತ್ತೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವ ಇಂದು ಒಡೆದು ಕಾಣಬಹುದು. 'ನನ್ನೆಲ್ಲ ತಪಶ್ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಿರುವ ಕವಿವರ್ಯ ಕುವೆಂಪು ಅವರಂಥ ಗುರು ಜವರೇಗೌಡರಿಗೆ ದೊರಕಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಜೀವನದ ಗುರಿಯೂ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಅಚಲ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ :

ನಚ್ಚುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ, ಮಚ್ಚುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ !
ಸಲ್ಲುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ, ಸೋಲುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ !
ಅಳಲುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಳಲುಗೆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ !
ಕರಗುವ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ, ಕೊರಗುವ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ !
ಎನ್ನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೂ ಕಬ್ಬುನ ಉಂಡ ನೀರಿನಂತೆ
ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆರಸುಗೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯ.

ಕುವೆಂಪು ಬಗೆಗೆ, ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗೆ ಜವರೇಗೌಡರಿಗೂ ಅದೇ ನಿಷ್ಠೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡದ ಗೆಲುವಿಗಾಗಿ ಎಂಥ ಅವಮಾನವನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಬಲ್ಲ ಅವರು ತಮಗಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದು ಬೇರಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

'ರಸಷಷ್ಟಿ' ೧೯೮೦

೧೦

ಹಲವು ಹೋರಾಟಗಳ ಕಲಿ : ಅ.ನ.ಕೃ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಚೇತನ. ಅವರನ್ನು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ತರುಣರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರ. ಅವರ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾತಿನ ಚತುರತೆಯನ್ನು, ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು, ಉದಾರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಹಿರಿಯರೂ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. "ಹಿರಿಯರ ಪೈಕಿ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ ಮತ್ತಿತರರು ದುಡಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ದುಡಿದರು" ಎಂದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ನುಡಿದ ಕುವೆಂಪು ನಿಜಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಗೌರವವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸದಾ ತಾರುಣ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದ ಅ.ನ.ಕೃ. ತಮ್ಮ ದೃಢವಾದ ನಿಲುಮೆ, ನಿರಂತರ ಹೋರಾಟದ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಕನ್ನಡದ ದೀಪವನ್ನು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸುವ ಧ್ಯೇಯವಾದಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ, ಬತ್ತಿ ಎರಡೂ ಆದರು. ಸರಸವಾದ ಸುಭಗವಾದ ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆಯಿಂದ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹುಟ್ಟು ಕಥೆಗಾರ ನಾಡಿನ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಅಡೆತಡೆಯನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಯಾರ ಮಾತಿಗೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದೆ, ಯಾವ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೂ ಶರಣಾಗದೆ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಆ ಧೈರ್ಯ ಆ ಕನ್ನಡತನದ ಕೆಚ್ಚು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರಿಗೇ ಮೀಸಲು. ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎದುರು ಪಕ್ಷದವರ ಧ್ಯೇಯಧೋರಣೆಗಳನ್ನು, ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಅವರು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇ ವಿನಃ ವ್ಯಕ್ತಿ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳಾಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಂಥ ವೈರಿಯೂ ಮೆಚ್ಚಬಹುದಾದ ಸ್ನೇಹ ಔದಾರ್ಯಗಳ ಬಂಗಾರದ ಖನಿಯಾಗಿದ್ದರು ಅ.ನ.ಕೃ. "ಮಾನವ ರೂಪದ ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳ ಡೈನಮೊ ಅ.ನ.ಕೃ." ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು (ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್) ಕರೆದಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಣ್ಮರೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳಿಗಾದ ನಷ್ಟ ಅಪಾರ ಎಂದರೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಔಪಚಾರಿಕವೆನಿಸದು. ಕನ್ನಡತನದ ಜನ್ನಗುದುರೆಯಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮೆರೆದು, ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾದ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿ, ಜನಾನುರಾಗದ ಶಿಖರವನ್ನು

ತಲುಪಿ, ಬಹುಮುಖವಾದ ವರ್ಣಮಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಅ.ನ.ಕೃ.ರಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಬಹು ಕಾಲ ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಯಾರು ಬಯಸರು?

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗಿದ ಹಲವಾರು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೆದುರು ಮೂಡಿನಿಲ್ಲುತ್ತಿವೆ. ಅ.ನ.ಕೃ. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಟಿ.ಡಿ. ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯನವರಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಅವರ ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯಮಂದಿರ'ದಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಅ.ನ.ಕೃ. ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ರೂಢಿ. ಒಮ್ಮೆ ಯಾವುದೋ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ'ಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೋದಾಗ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. (ನಾನು ಹಾಯಸ್ಕೂಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆನಾದರೂ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿ ಪರಿಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ.) ನಾನಾಗ ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ (೧೯೫೦). ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನವರು ಓದಿದ್ದರು. ಅದೇ ವಾರ 'ಜನಪ್ರಗತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ 'ಶ್ವೇತಪುತ್ರಿ' ಕವಿತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅದು ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ಅವರು ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸದ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ಹರಟೆಹೊಡೆದರು. ನಾನು ಸ್ಟೋವಿನ ಮೇಲೆ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆ. ಅಂದಿನ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ, ಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಡಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸುತ್ತಾಟ, ರಬಕವಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರರ ಸಂಗೀತ ಕಲೆ - ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳು ಹಾಯ್ದುಹೋದವು. ಕಿರಿಯರೊಡನೆ ಕಿರಿಯರಾಗಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ, ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಗೆ ಎಡೆಯಿರದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳುಂಟಾದವು. ಅವರು ತಿರುಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸೂಚಿಸಿ ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಇದು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಹಿರಿಯ ಗುಣ.

೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಮಣಿಪಾಲದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ೪೨ನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷಪದದ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಾದ, ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಜನತೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸರ್ವಾನುಮತದ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದದ್ದು ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯೆನಿಸಿತು. ಅದುವರೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪೀಠಕ್ಕೇರಿದವರಲ್ಲಿ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರ ಅನಂತರ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರೇ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಿರಿಯರು. ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರಿಗೆ ಪೌರಸನ್ಮಾನ ದೊರಕುತ್ತಿರುವುದೂ ಅದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿ. ಅ.ನ.ಕೃ. ಪಡೆದಿದ್ದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ನಿದರ್ಶನ

ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಸತ್ಕಾರ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಅ.ನ.ಕೃ. ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು. "ನಮ್ಮ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿ ಬಂದರೆ, ಒಂದು ಪಾರಿತೋಷಕ ಬಂದರೆ ಕಥೆ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸಾಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಲೇಖಕನಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ". ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳೇ. ಅ.ನ.ಕೃ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಂದಿನಿಂದಲೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಲಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ' ಎಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು 'ಹಲವು ಹೋರಾಟಗಳ ಕಲಿ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಅ.ನ.ಕೃ. ತಮ್ಮ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಕೃತಿ 'ಮದುವೆಯೋ ಮನೆ ಹಾಳೋ' ಎಂಬ ನಾಟಕದಿಂದ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರದು ೧೬ನೆಯ ವಯಸ್ಸು. ಅಂದಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೊನೆಗಾಲದವರೆಗೂ ನಾಡುನುಡಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅವರು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸಾಮ್ರಾಟ ವರದಾಚಾರ್ ಹಾಗೂ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥರಿಂದ ಅ.ನ.ಕೃ. ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರು. "ಹಾಯಸ್ಕೂಲ್ ಮುಗಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಫ್ರೆಂಚ್, ಗ್ರೀಕ್, ಪರ್ಶಿಯನ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಚಯ ನನಗಾಗಿತ್ತು" ಎಂದು ಒಂದೆಡೆ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ "ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನನುಕರಿಸದೆ ಅದರ ಸತ್ವದಂಥ ಸತ್ವವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡಬೇಕು. ಗಗನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭದ್ರವಾದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲಬೇಕು" ಎಂಬ ಪಣ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಆಸ್ಥೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೊಂದಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ವಿಷಯಗಳ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ತಿರುವಿ ಹಾಕಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ವೀರವಾಣಿಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಪಡೆದ ಅ.ನ.ಕೃ. ತಮ್ಮ ಅವ್ಯಾಹತವಾದ ಲೇಖನಿಯಿಂದಲೂ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯಿಂದಲೂ ಜನತೆಯನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಅಣಿಯಾದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಒಂದು ರೀತಿ ಅಗೌರವ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಹರಡಿದ್ದ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಓದುವ ಹವ್ಯಾಸ ಬೆಳೆದಿರದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳ ರೂಢಿಬದ್ಧ ಶೃಂಖಲೆಯಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಸುಭಗವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ಗಣ್ಯಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕೈಯೂರಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತ

ಅರೆನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಹೊಸ ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಅವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು.

ಕಾದಂಬರಿ ಸಾರ್ವಭೌಮರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಣ್ಣಕತೆ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಕಲಾವಿವೇಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿಗೈದು ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳೇ ಆಗಿರುವುದು ಅವರ ಕಲೆಯ ಹಾಗೂ ಜೀವನಾನುಭವದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅ.ನ.ಕೃ. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊ ಅಥವಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಒಂದು ಕಾರಖಾನೆಯೋ ಎಂದು ಹಲವರು ದಂಗುಬಡಿದದ್ದುಂಟು. ಯಂತ್ರ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಯತಗೊಂಡು ಒಂದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮೂರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಅವರ ಮಿತ್ರರನೇಕರು ಬಲ್ಲರು. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅದ್ವಿತೀಯರು.

ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೆಳೆದ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ' ಮತ್ತು 'ಮಂಗಳಸೂತ್ರ' ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ (ಈಗಲೂ) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಹುಚ್ಚು. ಅವರ ಯಾವುದೇ ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಮೋಹಕವಾದ ಶೈಲಿ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಮನೋಭಾವ, ಖಾರವಾದ ವಾಸ್ತವಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ. ಅದಮ್ಯವಾದ ಉತ್ಸಾಹ ಯುವಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನಾನು ಅವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಹೇಗೊ ಜಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡದ್ದು. ಬಿಳಿಯ ಖಾದಿಬಟ್ಟೆ, ಷೇರವಾನಿ, ಪಾಯಿಜಾಮ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯೂ ಇತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ (ನಡು ನಡುವೆ ನೀರೂ ವೆಗ್ಗಳವಾಗಿ) ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಅಂದು ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದುದು, ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳ ನೂರಾರು ಸಾಹಿತಿ, ಕಲಾವಿದರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಅರಳು ಹುರಿದಂತೆ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಹೊರತು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಆಗ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅವರ 'ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ' ಎಂಬ ಸ್ವಯಂಸಂದರ್ಶನವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ, ಹಿಂದೀ ಸಮಸ್ಯೆ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಕೋಮುವಾರು ಭೂತ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ, 'ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ' ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹರಿಯಿಸಿದ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಸೆಳವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅ.ನ.ಕೃ. 'ಹೀರೊ' ಆಗಿ

ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಅವರ ಭಾಷಣವೆಂದರೆ ಆಣೆಕಲ್ಲಿನ ಸುರಿಮಳೆ; ನೀರು ಕೂಡಲೇ ರಭಸದಿಂದ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನೆಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಸಿ ಹಿಡಿಯದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೂ ಏನಂತೆ? ಕೊಳೆ-ಕಸವಾದರೂ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದಲ್ಲ.

೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ನಾನೂ ಗೆಳೆಯ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ'ದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಆಗ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಅಷ್ಟೊಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ನಾವು `ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರನ್ನು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ನೀವು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗುವುದು ಯಾವಾಗ?' ಎಂದು ಕೊಂಚ ಭಾವನಾವಶರಾಗಿಯೆ ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಅ.ನ.ಕೃ. ತಮಗೆ ಸಹಜವಾದ ಮುಗುಳ್ನಗೆ ಬೀರಿ, ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಅವರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕಿ, 'ನೀನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಬೇಕು' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಹಿಂದೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ 'ಉಷಾ' ಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದಂತಿತ್ತು ಕೆಲವು ಕಾಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರವರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಕಾಳಗ ನಡೆದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಆದರೂ ಅದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅವರದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು. ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳೆಂಬವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಣ್ಣತನ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವನೆಗಳು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಸಮೀಪ ಕೂಡ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತರುಣ ಲೇಖಕರ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರನ್ನು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ. ಅದೇ ನಿಲುವು, ಅದೇ ವೇಷಭೂಷಣ, ಅದೇ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ. ಅವರಿಗೆ ಆಗ ೫೦ ವರ್ಷ ಎಂದರೆ ನಂಬುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಜನಿಸಿದ್ದು ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ, ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ನವಮಿಯ ದಿನ. ಅವರ ಮುಂಬರುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ನವಮಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಬಂದ ಪ್ರವಾಸದ ಆಯಾಸದಿಂದ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅಂದು ತುಂಬ ದಣಿದಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ - ಧ್ವನಿ ಒಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೊದಲಿನ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ, ಅದೇ ಖಂಡಿತವಾದಿತ್ವ : "ಇಂದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಹಾವಳಿಯೆ ಆಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಅವರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಮೊದಲು

ಒದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕು". ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಅದೇ ಅಭಿಮಾನ : "ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲೊ ಅಥವಾ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೊ ನನಗೆ ಮರಣವೊದಗಿದರೂ ಕನ್ನಡ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಜೀವ ಬಿಟ್ಟೇನು". ಭಾಷಣ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಖಾರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹಣ್ಣಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಗುರುತಿಸಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರದು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಬೆಳೆ. ದಿನಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಾಸಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವನ್ನು ಅವರು ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರ ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಗತಿಯೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಎಷ್ಟೋ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳೊಳಗೇ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಚತುರ ಸಂಭಾಷಣಾ ಶೈಲಿ ಅವುಗಳ ಮೊದಲ ಆಕರ್ಷಣೆ. ಆ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿದ ಹಾಕೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನೇ ಕಥಾವಸ್ತುವಿಗೆ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಬಳಸಿದ ರೀತಿ, ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಕತೆಯ ಶೀಘ್ರಗತಿ. 'ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ'ದಿಂದ 'ಸಂಜೆ ಗತ್ತಲು'ವರೆಗೆ 'ಮಂಗಳಸೂತ್ರ'ದಿಂದ 'ಕಣ್ಣೀರಿ'ನವರೆಗೆ ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೂಡಿವೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸತ್ವವೂ ಪೋಷಕವಾಗಿ, ಕೆಲವೆಡೆ ಭಾಷೆ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ನಾಟಕೀಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಪದರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅದು ಮುಟ್ಟಿಬರುವಂತಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈಹಿಡಿವವರೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ 'ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ ಪ್ರಶಸ್ತಿ' ಪಡೆದ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಒಂದೇ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಹಾಗಾಗುವುದೂ ಸಹಜ. ಆದರೆ ಅಂಥ ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲೂ ಅವರು ಮಾನವ ಹಿತನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು-ಪಾತ್ರ-ಚಿತ್ರಣಗಳು 'ತಿರುಗಾ ಮುರಾಗ ಹರಗೋಣ' ಎಂಬಂತಿದ್ದರೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಳಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಲೇಖನಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಗರಿಮೂಡಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರು ಬರೆಬರೆದಂತೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಾದವಿವಾದಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೂ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅಂಥ ಜಿಗುಟುತನ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಗೂಡಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕಾರಣರಾದ ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಸ್ಥಾನ ಹಿರಿಯದು. "ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ, ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಳೆದ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ಇಂಥ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕವಾದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನ ಕೃಷ್ಣರಾಯರದು" ಎಂದಿರುವ ಶ್ರೀ ವಿ ಎಂ. ಇನಾಮದಾರರ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಸಣ್ಣಕತೆ'ಗೆ ನೀರೆರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗರಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಒಬ್ಬರು. 'ಕಥಾಂಜಲಿ' 'ವಿಶ್ವವಾಣಿ'ಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿಯೂ ಅವರು 'ಸಣ್ಣಕತೆ'ಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು. ಅಂದು ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ 'ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು' (ಭಾಗ ೧-೨) ಕನ್ನಡ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಮೋಹಕವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರವಾಹದ ಸೆಳವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಗಾಗ ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಸುಂದರ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ದಣಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಣ್ಣಕತೆಯ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಸ್ತಾರ-ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಿರಿಮೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ 'ಕುಲರಸಿಕರ' 'ಕರ್ನಾಟಕ ಕಲಾವಿದರ' ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಕೈಲಾಸಂ, ಕಬೀರ, ವಿವೇಕಾನಂದ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನುಭಾವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ ಆದರದಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ್ಗೆ ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೀಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳಾಗಿ ನಿಂತರು. ಆಂದೋಲನ ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೂ ಅಂದಿನ ತರುಣ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅದು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿತೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಗೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ' 'ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂಗಾರ್ಕಿ' 'ಭಾರತೀಯ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಇವು ಅ.ನ.ಕೃ. ಸಂಪಾದಿಸಿ ನೀಡಿದ ಆ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಹಾಯವಾಯಿತೆಂದೇ ಅ.ನ.ಕೃ. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಂಬಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಆರೋಪವನ್ನು ಅವರು ಆಗಾಗ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಮಪ್ರಚೋದನೆ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ನೀಡಲು ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಗಾಗುವಷ್ಟು ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಡಿ. ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು "ಪ್ರಣಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವುದು ಸಭ್ಯ, ಬಿಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಅಶ್ಲೀಲ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ತಳಹದಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಭಾವಸಂಕರ ಅಶ್ಲೀಲವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಭಾವನೆಗಳ ಅಗ್ಗದ ಬಳಕೆ ಅಶ್ಲೀಲವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಭಾರತೀಯ ಕಲಾದರ್ಶನ' ಹಾಗೂ 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ' ಎಂಬೆರಡು ಮಹತ್ವದ ಹೆಬ್ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯದ ಉತ್ತಮಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜೀವನದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಮಾತಲ್ಲ. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ಕನ್ನಡತನ'ವನ್ನೂ ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಯನ್ನೂ, ಅವರು ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡರು. 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಮೃತವಾಣಿ' 'ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಫಲಗಳು. ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಇವರು ತಮ್ಮ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ' 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಯುಗಧರ್ಮ', 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾರಾಧನೆ' 'ನಾಟಕ ಕಲೆ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. 'ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವುದು ಸುಲಭ........ ಗದ್ಯಕೆಟ್ಟರೆ ಪದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ...." ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲ. ಉಮರನ ರುಬಾಯಿಯಾತನ್ನು ತಾವೂ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲು ಹೆಣಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಣಯ ಗೀತೆ'ಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು ಅವರು ಎಂಬುದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ? ಅವರೇ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ರಸಋಷಿ' ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕವನಗಳ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವನ ಸಂಕಲನ. ಶ್ರೀ ಗೋಕಾಕರು ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

"The 'progressive' movement of the thirities gathered strength about this time and left a strong impress on the literature of this period. It also became a pivotal point for the rise of the younger literary generation. 'Rasarishi' was a collection of lyrics which testified to their new awareness." [*'Centemporary Indian Literature', page : 101.*]

ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯೊದಗುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅ.ನ.ಕೃ. ಧೀರತನದಿಂದ ಮೂಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತಮ್ಮ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಝಳಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರ, ಅವಮಾನ ಯಾರಿಂದಲೇ ಆದರೂ ಅದನ್ನವರು ಸಹಿಸರು. ಹಿಂದೆ ಅವರು 'ಕನ್ನಡನುಡಿ' 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ'ಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ದಾಳಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿಂತ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. 'ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ' 'ಕನ್ನಡದ ದಾರಿ' 'ಕನ್ನಡದ ಹಿತಚಿಂತನೆ' ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವರ ಕನ್ನಡದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. "ಕನ್ನಡನಾಡು ಒಂದಾದ ಮೇಲೂ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪುನಃ ನಡೆದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ಬೇರೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವಂಥ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತೆ ನಡೆದರೆ ಸೋಜಿಗವೇನಲ್ಲ" ಎಂದು ಅವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ,

ಬರೆಹದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಭಾಸವನ್ನು ನಾವು ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗಿರುವ ಅವರ ಅಭಿಮಾನ, ಕೆಚ್ಚು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಹುಟ್ಟು ಸೇನಾನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು ಒಂದೆಡೆ ಬರೆಯುತ್ತ "ಈ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ವಿರೋಧಗಳಿಗೆ ಬೇರಾರಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಕೂಡ ಈ ಧೀರ ಮುಖವನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಶಂಸೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ'ದ ಈ ಅಖಂಡ ಚೈತನ್ಯ ನಿಧಿ ಇಂದಿಲ್ಲವೆನಿಸಿದರೂ ಅವರು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಜನತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಹೆಸರು ಚಿರಂತನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

(೧೯೭೨)

೧೧

‘ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ’ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ

೧೯೪೬ - ಅಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ‘ಉಷಾ’ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ದೀಪಾವಳಿ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅದೇ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿದ ನನಗೂ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಭಿಮಾನವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥೆ-ಲೇಖನಗಳೂ, ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾದ ಟೀಕೆ-ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೂ, ಕೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರವಣಿಗೆಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಪದಾಕರ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನೂ ಕೆರಳಿಸಿದ್ದವು. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಆ ಪತ್ರಿಕೆ ಬಂದ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಚಿಕೆ ತಡವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಒಂದು ದಿನ ಏಜಂಟರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ, ‘ಅದರ ಸಂಪಾದಕರೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೀಗ ಚಹಾ ಕುಡಿಯಲು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆಯಿರಿ’ ಎಂದರು. ನನಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷ. ಕುತೂಹಲ ತಡೆಯದೆ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ರೆಸ್ಟಾರೆಂಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗೆಳೆಯನೊಂದಿಗೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹುಡುಕು ನೋಟ ಬೀರಿದೆ. ಖಾದಿ ಪಾಯಜಾಮ ಹಾಗೂ ಜುಬ್ಬಾ ಧರಿಸಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯ ಕುರ್ಚಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತ ಜನದ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಚನಾಮಗ್ನವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಚೂಪಾದ ಮೂಗು, ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳು, ತೆಳ್ಳಗಿನ ತೆಳುಗೆಂಪು ದೇಹದ ಹುಡುಗನಂತೆ ಕಂಡೆ ಅವರೇ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಇರಬಹುದೆ? ಎನಿಸಿತು. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೋಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟೆವು. ಹೌದು, ಅವರೇ ಕಟ್ಟೀಮನಿ! ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ನಮಗೂ ಬಾಸುಂದಿ. ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು, ಚಹಾ ಬಂದಿತು. ‘ಉಷಾ’ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲ ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಅವರು ಮುಷ್ಠಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ‘ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಮಾಡೋಣ’ ಎಂದಾಗ ನಮಗೆ ಮತ್ತೆ ಹುರುಪು ಬಂದಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ತರುಣ ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಆತ್ಮೀಯತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವರ ಅದಮ್ಯವಾದ ಆಶಾವಾದವನ್ನೂ, ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ದೇಶ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ,

ಹೋರಾಟದ ಫಲವನ್ನೂ ಕಂಡು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಬಸವರಾಜರು ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆದವರಲ್ಲ.

ವಯಸ್ಸಿನ ಐವತ್ತರ ಅಂಚಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗಲೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಲ್ಲಿ ಅಂದು ಕಂಡ ಗುಣಗಳೇ ಇಂದಿಗೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದಿವೆ. ಬಾಳಿನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತಲೆಗೂದಲು ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಸೆಟೆದು ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿ ಮಾಂದ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವೂ ಆದ ನಿರೀಕ್ಷಣಾ ಶಕ್ತಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಓದುವಾಗ ಕನ್ನಡಕಬೇಕೆನಿಸಿದರೂ ದೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಿನಷ್ಟೆ ಹರಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ರೊಚ್ಚು, ರಭಸ, ದುಡುಕು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನತನದ ಕೆಚ್ಚು, ಸೋಲರಿಯದ ಶಕ್ತಿ ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಇವೆ. ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ನೋಡುವ ತಾಳ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ನಿತ್ಯದ ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಕೊಳೆಯನ್ನೂ, ಕೆಡುಕನ್ನೂ ಕಂಡರೂ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಉದ್ವೇಗಗೊಳ್ಳದೆ ಜಗತ್ತಿನ ರೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ, ಜನದ ದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪ, ಸಹಾನುಭೂತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ನನಗೆ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ 'ಅಭೀಃ' ಕವಿತೆಯ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳು ನೆನಪಾಗುತ್ತವೆ:

"ಮಣಿಯದಿಹ ಮನವೊಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಹಟವೊಂದು
ನಿಜದ ನೇರಕೆ ನಡೆವ ನಿಶ್ಚಲತೆಯೊಂದು
ಅನ್ಯಾಯಕೆಂದೆಂದು ಬಾಗದೆಚ್ಚರವೊಂದು
ಮರುಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಚಿರ ತೆರೆದ ಎದೆಯೊಂದು"

ಈ ಒಂದೊಂದೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿದಂತಿವೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹಾಗೂ ನಗರಗಳ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನ ಜನರ ಜೀವನದ ಗಾಢವಾದ ಅನುಭವ, ಸಮಾಜದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ಸ್ವಂತ ಬದುಕಿನ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಚಾರೀ ಜೀವನ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ವಿಪುಲವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೊದಗಿಸಿವೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಒಂಬತ್ತು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳು, ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ, ವಸ್ತು-ಪಾತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ, ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಹಾಗೂ ಅನುಭವದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಗಣ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಅವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಸಾರುತ್ತವೆ. ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದಲೇ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅವಸರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಸ್ವಕೀಯತೆ ಹಾಗೂ ನೈಜತೆಗೆ ವೀಳ್ಯವೆತ್ತಿರುವ ಹತ್ತಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರ

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅರ್ಧ ಭಾಗದಂತಿರುವ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಸಣ್ಣದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಏನಿದ್ದರೂ ಇಂದು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಹೆಸರು ಮನೆಮಾತಾಗಿರುವುದು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೂಲಕ. ಈಗ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಸಾಧನಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮನೆಯ ಹೆಸರು 'ಕಾದಂಬರಿ'.

ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರೀ ಭಕ್ತರು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಬೇಗ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಪಾರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಅವರು. ಬಂದರೆ ಯಾವುದೊ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಭಿಕರ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೋ ಎದ್ದು ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡುವ ಚೇತನ ಅಲ್ಲ ಅವರದು. ಅಪರಿಚಿತರೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವೊ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಅವರು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯಬಲ್ಲರು ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಮನಸಾ ಸವಿಯುತ್ತ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುವವರೆಗೂ ನಗಬಲ್ಲರು.

ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಜನಿಸಿದ್ದು ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿ (೧೯೧೯). ಗೋಕಾಕ ಗಟ್ಟಿ ಬಣ್ಣಕ್ಕೂ, ಜಿಗಟುತನಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು. (ಇಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಕರಿದಂಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.) ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಇವೆರಡೂ ಗುಣಗಳು ಸೇರಿರಬೇಕು. (ಡಾ. ಪಾವಟೆ, ಡಾ. ನಂದೀಮಠ, ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಅವರೂ ಇದೇ ತಾಲೂಕಿನವರು) ಬೆಳೆದದ್ದು ಮಾತ್ರ ತಾಯಿಯ ಊರಾದ ಅದೇ ತಾಲೂಕಿನ ಮಲಾಮರಡಿ ಯಲ್ಲಿ. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು-ಮೂವತ್ತು ಮನೆಗಳ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರಂಕಣದ ಮನೆ ಇವರದು. ಒಂದು ಭಾಗದಿಂದ ಊರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಹರಿಯುವ ಬಳ್ಳಾರಿ ಹಳ್ಳ, ಸುತ್ತಲೂ ಹೊಲ-ತೋಟಗಳು, ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಗುಡ್ಡದ ಸಾಲು. ಕಣ್ದಿಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವವರೆಗೂ ಬೆಳುವಲ ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯದ ತೆನೆಗಳು. ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗುವ ರೈಲು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ನಿಲ್ದಾಣವಾದ ಸುಲಧಾಳದಲ್ಲಿ ರೈಲು ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕಿದರೆ ಮಲಾಮರಡಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರೈತ ಮನೆತನವಾದರೂ ಸ್ವಂತದ ಭೂಮಿಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ತಂದೆ ಪೊಲೀಸ್ ಖಾತೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಬಡತನದ ಜೀವನ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ತನ್ನಂತೆ ಅಶಿಕ್ಷಿತರಾಗದೆ ಕಲಿತು ಜಾಣರಾಗಬೇಕೆಂದು ತಾಯಿಯ ಹಂಬಲ. ಇವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣ, ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿರು. ಆಕೆಯೇ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಓದಿಸಿದಳು. ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುವ ಗೀಳು ಬಸವರಾಜನಿಗೆ. ತಂದೆ ಲಹರಿ ವ್ಯಕ್ತಿ. 'ಸಾಲೀ ಪುಸ್ತಕ ಓದೋದು ಬಿಟ್ಟು ಕಥೀ ಕಾದಂಬರಿ ಓದಿ ಹುಡುಗ ಉಡಾಳ ಆಗತಾನ' ಎಂದು ಅವರು ಬೈದರೆ, 'ಉಡಾಳ ಯಾಕಾದಾನು? ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ಬರದು

ನಾಳೆ ಅವನೂ ದೊಡ್ಡ ಲೇಖಕ ಆಗತಾನ' ಎಂದು ತಾಯಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. 'ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿ ಬರದರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬತದೇನು?' ಎನ್ನುವರು ತಂದೆ. "ತಾಯಿಯ ಮಾತೇ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು". ನಾನು 'ದೊಡ್ಡ' ಲೇಖಕನಾದೆನೊ ಇಲ್ಲವೊ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಲೇಖಕನಾದದ್ದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ. ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚನೆಯಿಂದಲೇ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೂ ನಿಜ" ಎಂದು ತಾಯಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ.

ರಜಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರೆಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ರಾತ್ರಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಯಿ ನಿದ್ರೆ ಬರುವರೆಗೂ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಜಾನಪದ ಕಥೆ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ದೊಡ್ಡದು. "ಬೇಸಗೆಯ ನಿರಭ್ರ ನಿರ್ಮಲ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ತಾರೆಗಳು ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಬೀಸುಗಾಳಿಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ಕುಳಿತು ತಾಯಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತಾ-ರಾಮರ, ಸುಭದ್ರಾ-ಅರ್ಜುನರ, ರುಕ್ಮಿಣೀ-ಕೃಷ್ಣರ, ಕಿತ್ತೂರು ಚೆನ್ನಮ್ಮ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ಸಿಂಧೂರ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ರಮಣೀಯ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಲಿಸುತ್ತ ನಾವು ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು" ಎಂದು ಬಸವರಾಜ ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಲೆಯ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಎರಡು ಮೂರು ತಾಸು ತಾಯಿಯೆದುರು ಕುಳಿತು ಅವುಗಳನ್ನೋದಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಳಗನಾಥರ, ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರ, ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ಹಾಗೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರ 'ಇಂದಿರಾ'ದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ 'ಚಂದಿರಾ' ಎಂಬ ಇನ್ನೂರು ಪುಟಗಳ ಕಾದಂಬರಿ ಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸದೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರಂತೆ. ಆಗ ಇವರ ವಯಸ್ಸು ಹದಿಮೂರು!

ಇವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವೆಲ್ಲ ಅಲೆದಾಟದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ತಂದೆಗೆ ವರ್ಗವಾದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇವರೂ ಗುಳೇ ಹೊರಡಬೇಕು. ಗೋಕಾಕ, ಮುನವಳ್ಳಿ, ಬೆಳಗಾಂವಿ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ತಿರುಗಿ ಬೆಳಗಾಂವಿ ಹೀಗೆ. ಆಗ ನಿಪ್ಪಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆ ಇರದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಹಾಗೇ ಹೋಯಿತು. ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಎರಡನೇ ನಂಬರ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಇವರು ಮುಲ್ಕೀ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದರು. ಆಗ ಪ್ರ.ಗೊ. ಕುಲಕರಣಿಯವರಿಂದ ವಾಚನ-ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ತಂದೆ ಪುಣೆ ರೈಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿದಾಗ ಎರಡು ವರ್ಷ ಪುಣೆಯ ಧನರಾಜಗಿರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಸೇರಿ ಮರಾಠಿಯನ್ನೂ ಕಲಿತದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕ ಪಿ.ಕೆ. ಆತ್ರೆ ಆಗ ಆ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಆಗಿದ್ದರು. ತಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನೌಕರಿ ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಜಡ್ಡಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ೫೫ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ತಾಯಿಯೇ ಮನೆತನದ ಆರಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಸೆಟ್ಟಿಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿ ಗಿಲಗಂಚಿ ಅರ್ಟಾಳ

ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಆಗ ಶಾಲೆಯ ಕೈಬರೆಹದ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕಥೆ, ಲೇಖನ ಬರೆದು 'ಭಲೆ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಾಯಿತು. ಅನಂತಶಯನ ಗಲ್ಲಿಯ 'ನಾಡನರಿಗಳ ಸಂಘ'ದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕನ್ನಡದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ದ್ವೇಷ ಭಾವನೆಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವ ಇವರಿಗಾಯಿತು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನೆತನದ ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ಬಡತನದ ಬವಣೆಯನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭವಿಸಿಯಾಯಿತು. ಒಪ್ಪೊತ್ತು ಊಟ, ಹರಿದ ಅಂಗಿ, ಚೊಣ್ಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಕಡೆ ತೇಪೆ ಹಚ್ಚಿದ ಹೊಲಿಗೆ (ಅವರ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನದ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರಣ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಅನುಭವ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಕಾರಣ, ಒಂದೆಡೆ ಬಡತನ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಲೇಖನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ. ಬಸವರಾಜರು ಹದಿನಾರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ಅಲ್ಜಿಬ್ರಾ ಜಾಮೆಟ್ರಿಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ವಿಶೇಷ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿದು ಬಂದವು.

"ಬಸವರಾಜರೆ, ನೀವು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೊರಳಿದಿರಿ"?

"೧೯೩೬-೩೭ರ ಕಾಲ. ಆಗ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಕಡಿಮೆ. ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯಂತೂ ಬೆರಳಿನಿಂದೆಣಿಸುವಷ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇಂದಿನಂತೆ ಅಂದು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆಯೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂತಲೇ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು."

ಅಂದಿನಿಂದ ಬಸವರಾಜರ ಬಾಳಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ' ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಗಳಾದ ಮೊಹರೆ, ಪುರೋಹಿತರ ಪರಿಚಯ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇತ್ತು. ದಿವಾಕರರು ಆಗತಾನೆ ಜೇಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮೊಹರೆಯವರ ಮುಖಾಂತರ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಈ ಲಂಡ ಜೊಣ್ಣದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಯೇ 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಕರಡು ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸ, ಖಾನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಊಟದ ಏರ್ಪಾಡು. ರಾತ್ರಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗುವುದು. ವಾರದ ಸಂಚಿಕೆಗೆ 'ಏನಾದರೂ ಕಥೆ ಬರಿಪಾ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಪುರೋಹಿತರು. ದಿವಾಕರರ ಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರ ಭಕ್ತಿ ಮೈಗೊಂಡಿತು. ಆ ಕಾಲದ ಪೊಲೀಸ್ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದವರ ಮಗ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗನಾದ. ಅಂದು ತೊಡತೊಡಗಿದ ಶುಭ್ರ ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆ ಇಂದಿಗೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಆಪ್ತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಸಣ್ಣವರೆನ್ನದೆ ದೊಡ್ಡವರೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ, ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಯಕರಾದ ದಿವಾಕರರ ಬಗ್ಗೆ ಇವರಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಅಭಿಮಾನ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾರವಾನ್ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು ('ಕಾರವಾನ್' ಎಂಬ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಮುಂದೆ ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.) ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ 'ತರುಣ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಸಂಪಾದಕರ ನಡವಳಿಕೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದೆ ರಾತ್ರಿ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಬ್ಯಾಗು, ಹಾಸಿಗೆ ಸುರುಳಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ. 'ಸಮಾಜ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ. ಘಾಣೇಕರರು 'ಪ್ರಜಾಮತ' ಸೇರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಇವರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದರು. ಆಗಲೇ ಅ.ನ.ಕೃ. ಪರಿಚಯ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ - ಮತ್ತೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ 'ಲೋಕಮತ' ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿತ-ಮುಂದೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಗದುಗಿನ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅದನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರದವರೆಗೂ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದು - ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ದುಡಿತ. ಬರವಣಿಗೆ ಕುದುರಿ ಲೇಖನಿ ಹರಿತಗೊಂಡದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ-ಜೊತೆಗಿದ್ದ 'ಪ.ವಿ.'ಯವರನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಇವರೂ ಹೊರಬಿದ್ದರು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಿ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ 'ಸ್ವತಂತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಾಗ (೧೯೪೧) ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳವಳಿ ಜೋರಾಗಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಲೇಖನವೊಂದರ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಕಾರಣ ಸಂಪಾದಕರು ಇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಿದರು. ಸರಿ; ಮುಂದೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು'. ಆಗ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಬಳ್ಳಾರಿ ಅವರ ಪರಿಚಯ. ಅವರೊಡನೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ವಾಣಿ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಇವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ. ಆಗಲೇ ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಪರಿಚಯ. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ 'ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ' ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಜೈಲುವಾಸ. ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಸ್. ನಂಜಪ್ಪನವರೊಂದಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ; ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇವರ ಮದುವೆಯೂ ಆಯಿತು (೧೯೪೪). ಅದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನ ನಡೆದ ಕಾಲ. 'ಉಷಾ' ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಪರೇಡನ್ನೇ ನಡೆಸಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತರುಣ ಲೇಖಕರನ್ನು, ಕವಿಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಿಗಿದೆ. ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದು ಎರಡನೇ ಎರಡು ವರ್ಷ. ಆದರೆ ಆ ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿ ಅಗಾಧವಾದುದು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು' - ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ, ಆರ್. ಬಸವರಾಜ ಮತ್ತು ಜಿ. ಬಸವರಾಜ ಅವರೊಂದಿಗೆ 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ. ಅದರಿಂದ ಖರ್ಚು ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬಂದು ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಕಂಪನಿ ಮಾಡಿ ಅದೇ

ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರ-ಕೂಲಿಗಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಹಲವಾರು ಅನುಭವಗಳ ಅರಿವಾಯಿತು. ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ಕೈವಾಡದಿಂದಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತಿತು (೧೯೪೮). ('ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ' - ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಅನುಭವವೇ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ.) ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು 'ಸಮಾಜ' - ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ - 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ'ಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು-ಮರಳಿ ಮಲಾಮರಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ.

ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮಾಲಿಕರ-ಕೆಲಸಗಾರರ, ಬಂಡವಾಳಗಾರ-ಕೂಲಿಗಾರರ, ನಾನಾ ಸ್ವಭಾವದ ಕವಿಗಳ-ಲೇಖಕರ, ಸಮಾಜ-ಸರಕಾರದ ಕಟು-ಮಧುರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಬಂದುದನ್ನು ಬಂದಂತೆಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಆಗಿಹೋದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಅನುತಾಪಗೊಳ್ಳದೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾರವಾನ್ ಮರಳಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿತು.

"ಅಲ್ರೀ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಟು ಅನುಭವ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ನಿಮಗೆ ಈಗಲೂ ಆ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ಉಳಿದಿದೆಯೆ?" ಎಂಬ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು :

"ಹೌದು, ನನಗೆ ಈಗಲೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮವಿದೆ. ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಿಕೆಯಿದೆ, ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಸಂಪಾದಕನಿಗೂ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣ ಶೈಲಿಯ ಲೇಖಕ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಜನಮನದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವುಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲ. ಸರಿಯಾದ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕರೆ ಈಗಲೂ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಡಿಸುವ ವಿಚಾರವಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯದಂತಾಗಿದೆ."

ಈ ಜಂಜಾಟದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಕಥೆ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಕಾರವಾನ್', 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ' 'ಆಗಸ್ಟ್ ಒಂಬತ್ತು' ಈ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಬಡತನ, ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗಳ ಅನುಭವವೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಚಾರವಾಗುವ ಅಪಾಯ ಇರುವೆಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಲೆ ಅದರಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸಿತು. 'ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ' ಸಂಗ್ರಹ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೆಡೆಗೆ' ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿತು. ಹಿಂಡಲಗಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಹವಾಸ ತ್ಯಜಿಸಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಾಗಲೇ ಅದರ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ 'ಮಾಡಿಮಡಿದವರು' ರಚಿಸಲು ಇವರಿಗೆ ಶಕ್ಯವಾಯಿತು.

ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಮಲಾಮರಡಿಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆಗೆ ಬಿರುಸಾಗಿ ತೊಡಗಿದರು. 'ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು' ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಸ್ವಾಗತವೇ ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಸಮಯದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಅವರ ಬಾಳಿನ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅದೇ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೂಡಿದ ಕಾದಂಬರಿ 'ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು'. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಎಂಟು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈಗಲೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಓದುತ್ತಾರೆ.

ಮಲಾಮರಡಿಯ ಬಿದಿರು ತಟ್ಟಿಯ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಕಂಡವರಿಗೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೇ 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ', 'ಮೋಹದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ' 'ಖಾನಾವಳಿಯ ನೀಲಾ', 'ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು' ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೇ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುವರೆಗೆ ಹದಗೊಂಡ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾಕಗೊಳಿಸಿ, ವಸ್ತುವಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ವಿಧಾನದಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನೀಡಿದ ಆ ಕಾಲ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರ್ವಕಾಲ. ಆನಂದಕಂದರ ತರುವಾಯ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹುಲುಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದವರು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. 'ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು', 'ಹೆಂಡತಿ' ಮೊದಲಾದ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹಸುರಾಗಿ, ಅದರ ಒಳಿತು-ಕೆಡುಕು, ಮೋಜು-ಮುಗ್ಧತೆ, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಪ್ರೇಮ-ದ್ವೇಷ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಮುಖಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನೋವಿನ ಬುತ್ತಿಯುಂಡು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳ ಕತೆಯನ್ನು, ಅವರ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಸಂಸ್ಕೃತವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವ ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನವನ್ನು, ಡಾಂಭಿಕತನವನ್ನು, ವೇಷಗಾರಿಕೆಯನ್ನು, ಜಾತೀಯತೆಯ ಅನಾಹುತವನ್ನು, ಧ್ಯೇಯ ಶೂನ್ಯ, ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತ, ದ್ವಿಮುಖ ಬಾಳನ್ನು 'ಮೋಹದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ', 'ಜರತಾರಿ ಜಗದ್ಗುರು', 'ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವಳು', 'ನೀ ನನ್ನ ಮುಟ್ಟಬೇಡ', 'ಜನಿವಾರ ಮತ್ತು ಶಿವದಾರ', 'ಪಾತರಗಿತ್ತಿ' ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈಜವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಕಲೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಗ ಸಮರದ ಕತೆಯನ್ನು 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ' ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ನೀಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರದು. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಇದು ರಾಜಕೀಯ ಕಾದಂಬರಿ, ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವವರನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಲಾರರು.

ಪೂರ್ವ ಯೌವನದ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಅನುಭವಗಳ ಭಾವಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣ 'ಜಲತರಂಗ' ದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ. 'ಗಿರಿಯ ನವಿಲು' ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಶುದ್ಧವಾದ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ್ದರೂ ಆದರ್ಶವನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕೃತಿ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗೆಂದು ಜೀವನವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ, ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಿಧಾನ, ಬಳಸುವ ತಂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಕಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೂ ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವನಕ್ಕೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಮನೋಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನೂ ಅವರು ತೋರಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ("ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನಲ್ಲ ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ರತ್ನಾ, ನಿನ್ನ ಈ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು. ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ನಿನ್ನ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು" - 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ನಾಯಕ ಚಂದ್ರಣ್ಣ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು.)

ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಶೈಲಿ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಾಗಿ ಬೀಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನದ ಉತ್ಸಾಹ, ಮಾರ್ದವ, ಕಾವು ನೋವುಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅದು ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲುದು. ನಿಸರ್ಗದ ಚೆಲುವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಆನಂದ ಉಲ್ಲಾಸಗಳನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ ಅದು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗುತ್ತದೆ - ಇವರೂ ಮೊದಲು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬಾರದೇಕೆ?

"ಅಂದ ಹಾಗೆ, ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರೆ ನೀವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆಯೆ?"

"ಪೂರ್ವ ಯೌವನದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಕವಿತೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮೊದಲು ಹಲವು ವರ್ಷ (೧೯೩೪-೩೮) ಕವಿತೆಯ ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದೇಕೋ ಅವು ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಎಂತಲೇ ಅದುವರೆಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ನೂರಾರು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಿನ ಹರಿದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟೆ. ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಕಿರಿಯರ ಬಳಗದ 'ತುಂಬಿ' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ಕೂಲಿಯವನ ಕುದಿತ' ಎಂಬ ಕವಿತೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು".

ಆದರೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿ. ಯಾರೇ ಬರೆದಿರಲಿ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇತರರಿಗೂ ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಕವಿತೆಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನೂ ಲಹರಿ ಬಂದಾಗ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ (೧೯೫೮) ಕವಿ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಹೊಸ ಕವಿತೆ ಓದಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿದರು.

"ಸಣ್ಣ ಕಥೆಯ ರಚನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ವಿಧಾನ ಯಾವುದು?"

"ಸಣ್ಣ ಕಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಒಂದು ಶಿಸ್ತು, ಒಂದು ಸಂಯಮ, ಒಂದು ಯೋಜನೆ,

ಒಂದು ರೂಪು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆದಿ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅಂತಿಮ ರಸಾವೇಶ, ಅಂತ್ಯ - ಎಲ್ಲವೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೇ ಪಾತ್ರಗಳು, ಅವುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ-ಸಂಭಾಷಣೆ-ಸ್ನೇಹ-ವೈರ ಎಲ್ಲವೂ ಅತ್ಯಂತ ಕೌಶಲದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತಲೆಯಲ್ಲೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಕಥೆ ಥಟ್ಟನೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರ-ಸನ್ನಿವೇಶ, ಆದಿ-ಅಂತ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಲವು ವರ್ಷ ತಿರುಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಂಥ ಕಥೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗಂಡುಬೀರಿ', 'ಕುಂಭಕರ್ಣ', 'ಪೈಲವಾನನ ಪ್ರೇಯಸಿ' - ಇತ್ಯಾದಿ ನನ್ನ ಕಥೆಗಳು ಹಾಗೆ ಮೂಡಿದವು".

"ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಿಂತ ಸುಲಭವೆಂದು ಕೆಲವರ ಭಾವನೆ...."

"ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಗೂ ಆದಿ-ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅಂತ್ಯ ಎಲ್ಲ ಇರಬೇಕು. ಪಾತ್ರಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಬರಬೇಕು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಟವಿರಬೇಕು, ವಾಸ್ತವತೆಯಿರಬೇಕು. ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಒಂದೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು' ಅದನ್ನು ನಾನು ಐದು ಸಲ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹರಿದು, ತಿದ್ದಿ ಬರೆದದ್ದುಂಟು".

ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾಸಂಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಕೃತಿ ಅದು.

"ನೀವು ಜೀವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ತರುತ್ತೀರೆಂದು ಕೆಲವರ ಟೀಕೆ".

"ಅದು ಸಾಧುವಾದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲ. 'ಜರತಾರಿ ಜಗದ್ಗುರು'ವಿನಂತಹ ನೂರಾರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ನೂರಾರು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಆ ಅನೇಕರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದೇನೆ ಅಷ್ಟೆ. ಸಾಮರಸೆಟ್ ಮಾಮ್, ಆಪ್ಟನ್ ಸಿಂಕ್ಲೇರ್, ಫಾಕ್ನರ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆಯೇ. ವಾಸ್ತವ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾವಿರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಯೇ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪಾತ್ರ ತಯಾರಿಸಬೇಕು ತಾನೆ. 'ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು' 'ಪ್ರಪಾತ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಹೀಗೆಯೇ".

"ನವ್ಯ ಕಥೆ, ನವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಈಚೆಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೇನು?"

"ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆದಿವೆ; ನಡೆಯಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಬರೆಹಗಾರರಿಗೆ ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬರೀ 'ಸೆಕ್ಸ್'ನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ನವ್ಯ'ದ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮದು ಮಾತ್ರವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂತ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳ ಕ್ಲಿಕ್ಕು. ಆದರೆ

ಈ 'ಸ್ವಪ್ರಚಾರ' ಬಹಳ ದಿನ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಲೇಖಕನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದು ವಾಚಕರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ".

"ಈ ಟೀಕೆ ಕಟುವಾಯಿತೋ ಏನೊ......"

"ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ನನ್ನ ಖಂಡಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ".

"ಅದಿರಲಿ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಿರಷ್ಟೆ-'ಉಷಾ' ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾಗ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಯಿತೆ?"

"ಆ ಆಂದೋಲನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯದ ಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೆ ಕೇವಲ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಳತರಗತಿಯ ಜನರ ಜೀವನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ - ಆ ಜೀವನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು (ನನ್ನಂಥವರು) - ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ ರಚಿಸಿದ್ದು. ಆ ಚಳವಳಿ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಆಗಲೇ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಾನು ಆ ವಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದರೇನು? ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ, 'ಕಾರವಾನ್' ಇವೇ ಉತ್ತರ ಎಂದು ವಿಮರ್ಶಕರೇ ಹೇಳಿದರು".

"ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆಯೆ?"

"ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಖಂಡಿತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಂದ ನಾನು ಬಹಳ ಉಪಕೃತನಾಗಿದ್ದೇನೆ".

"ಜೀವನದ ಯಾವ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಂಶವನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆ ಸಂಶಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನೀವೇನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿದೆಯೆ?"

"ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮೆಚ್ಚದಿರುವವನು ಲೇಖಕನಾಗುವುದೇ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸಿ ಒಳಗೆ ಕುಟಿಲವಾಗಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಎಕ್ಸರೇ ಹಾಯಿಸಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಾದುದು ಲೇಖಕನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಬಸವಣ್ಣ-ಅಲ್ಲಮರು ಮಾಡಿದ್ದು ಇದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಮಂತ್ರಿಮಾನ್ಯರಿಂದ ಬಡ ಕೂಲಿಗಾರರವರೆಗೆ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಅಂತಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಮೀಪದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದುಂಟು. ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯವರೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವವರಲ್ಲೂ ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿರುವುದಂಟು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮರೆಯಿಸಲು ಅವರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಧರ್ಮ, ವೇದಾಂತಗಳ ಬುರುಡೆ

ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಪಟ ನಾಟಕದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಮರುಳಾದಾರು. ನಮ್ಮಂಥ ಲೇಖಕರು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಮರುಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ? ನನ್ನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ-ಮಾನವಜೀವಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಅಂಶಗಳೆರಡೂ ಇರುವುದುಂಟು. ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿ ಮೋಸ ಹೋಗಬಾರದು. ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು. A Writer should be like God. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು".

"ಹಾಗಾದರೆ ಸಾಹಿತಿಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೇನು?"

"ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಸಮಾಜಜೀವಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇದೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಸಿನಿಕತನ ನಿರ್ಮಿಸುವಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಖಂಡಿತ ರಚಿಸಬಾರದೆಂದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ".

"ನಿಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು, ಚಲನಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ತುಂಬ ಯಶ್ವಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ".

"ಹೌದು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೂ ಹಲವು ಕ್ಲಿಕ್ ಉಂಟಾಗಿದ್ದು ಅವರು ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಗಳತ್ತ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಲಿಲ್ಲ. 'ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು' ಚಿತ್ರಿಸಲು ಸಾಗರದ ಉತ್ಸಾಹಿ ನಿರ್ಮಾಪಕರೊಬ್ಬರು ಮುಂದೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ".

ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಈಗ ಧಾರವಾಡದ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೇಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಮಲಾಮರಡಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದಾಗ ಜನತೆಯ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಬಾವಿ, ಬೀದಿಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಪರಸಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಲೇಖಕನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದಷ್ಟೂ ಅವನ ಅನುಭವ ವಿಶಾಲವಾಗುತ್ತದೆ, ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ವಿಸ್ತಾರ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರ ಬಗೆಗೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ನೂರು ಊರು ತಿರುಗಿ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ, ಹಲವಾರು ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಅವನು ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಬರೆದರೂ ಮುಗಿಯದಷ್ಟು ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ಈ ಮಾತು ನಿಜ.

"ಲೇಖನ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವವೇನು?"

"ಲೇಖನ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಇಂದು ತುಸುವಾದರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ, ಮೊದಮೊದಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕೀರ್ತಿ, ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಬಂದರೆ ಆಮೇಲೆ ಸುಲಭ".

ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿರುವ (ಕಟ್ಟಿರುವ) ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಹಾಗೂ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು. ತಾಯಿ ಅಂ

ವರ್ಷದ ತುಂಬು ಬಾಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಉಪ-ಉದ್ಯೋಗವೊಂದನ್ನು ಇದೀಗ ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದ 'ಸಂಗಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯ' ಅವರ ಬಾಳಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ. ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಅವರು ವ್ಯವಹಾರದೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಸಂಗಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೋ ನೋಡಬೇಕು. ವರ್ಷ ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಂದು ಹೊಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. (ಧಾರವಾಡದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದ ಕೊರತೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ)

"ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರೆ, ನೀವು ಬರೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ?"

"ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯವುದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು ಸಿಗರೇಟು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಎಂಟರಿಂದ ಹನ್ನೊಂದವರವರೆಗೆ. ಸಂಜೆ ಬರೀ ವಾಚನ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲೆದಾಟ".

"ಅಂದ ಹಾಗೆ ನೀವು ಸಿಗರೇಟು ಬಹಳ ಸೇದುತ್ತೀರಿ. ಅದರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಗೀರ್ತಿ ಏನಾದರೂ......"

"ಸಿಗರೇಟಿನಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ? ಛೆ, ಅದೊಂದು ಮಾಯಾಜಾಲ; ದುರಭ್ಯಾಸ. ನಡುವೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ದಿವಂಗತ ಆನಂದರು ಗೇಲಿಮಾಡಿ, ಮತ್ತೆ ಸಿಗರೇಟು ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು".

"ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಯಾವ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೀರಿ?"

"ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಐದ್ಯೆದುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಹಾಗೂ ಶಾಲು ಕೊಟ್ಟು 'ಗೌರವಿಸುವ' ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರವನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಿಡಬೆಕು. ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಗೊರೂರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಲೇಖಕರಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕೈದು ನೂರರಂತೆ ಮಾಸಾಶನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಕುಳಿತು ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಬಹುದು".

ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಿತ್ತೂರಿನ ಇತಿಹಾಸ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಿತ್ತೂರ ಚೆನ್ನಮ್ಮ'ನನ್ನು ಕುರಿತ ಬೃಹತ್ ಕಾದಂಬರೀ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೀಗ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. 'ಪೌರುಷ ಪರೀಕ್ಷೆ'. 'ದ್ರೋಹಿ', 'ಸಮರ ಭೂಮಿ', 'ರಾಯನಾಯಕ' ಮೊದಲಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈ ಆಗಲೇ ಪಳಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಹಾ ಕಾದಂಬರಿ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದೆಲ್ಲ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ. ಅವು ಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೀಮತಿಕೆ ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

'ಮಯೂರ' ೧೯೭೭

೧೨

ಪ್ರೊ. ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ

ಪ್ರೊ. ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ ಅವರು ನನಗೆ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಹಾಗೂ ಗೌರವಾಸ್ಪದರಾದ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ನೇಹ ಸೂತ್ರದೊಡನೆ ಬರುವ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಈ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ದೊರೆಯುವ ನವನೀತವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸವಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ (೧೯೪೨-೪೫) ಪ್ರೊ. ಇನಾಂದಾರ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆ. 'ಎರಡು ಧ್ರುವ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ. ಅವರನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಬಹುಶಃ ನಾಡಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ 'ಮರಳಿ ಮಣ್ಣಿಗೆ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ, ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿ, ಅಂದೇ ಅವರು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. (ಈಚೆಗೆ ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ 'ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಬದುಕು-ಬರಹ' ಎಂಬ ಮುದ್ದಾದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು 'ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ' ನನ್ನ ಕೈಗಿತ್ತಾಗ ಅಂದಿನ ಅವರ ಭಾಷಣದ ನೆನಪಾಗಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆ.)

ಆಗ 'ಜಯಂತಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ವಿಹಾರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಇವರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಗ್ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇನಾಂದಾರರೂ ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅವರ ಲೇಖನಗಳ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಪರೇಡಿಗೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಿದ್ದ 'ಉಷಾ' ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಮುಂದೆ ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ 'ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಇನಾಂದಾರ ಅವರಿಂದಲೇ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಸಿದ್ದುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಚಕಮಕಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಇಂದು ಆ ಕಾಳಗದ ಸದ್ದು ಅಡಗಿದೆ. ಕೃತಿಗಿಂತ ಮಾತು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು

ಎಂಬ ಅರಿವೂ ಆಗಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಿಗೆ ಈಗ ಬಂದಂತಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, 'ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬಹುದು, ನೋಡುವುದು ತೀರ ಅಗತ್ಯ' ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದರಲ್ಲಿಯ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾ ವಿವೇಕವನ್ನು ಇನಾಂದಾರರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ನರಸಿಂಹ' ಮಾಸಿಕದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಎರಡು ಗುಂಪಿನ ಲೇಖಕರ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಟೀಕೆ-ಪ್ರತಿಟೀಕೆಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಇನಾಂದಾರರು ವಿಚಲಿತರಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೯೪೭-೪೮ರಲ್ಲಿ ಇನಾಂದಾರರು ಮುಂಬಯಿ ಸಿಡನ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದರು. ತವರು ಮನೆ ಉತ್ಸಾಹ ಆಗ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೊರ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರೇ ಆದವರೊಬ್ಬರು ಅದರಲ್ಲೂ 'ಮೂರಾಬಟ್ಟೆ' 'ಕನಸಿನ ಮನೆ'ಯಂಥ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯರಾದ ಲೇಖಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಬಿ.ಎ.ಗೆ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಧಾನ ವಿಷದ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿಯೂ ಎರಡು ಪೇಪರುಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಡ್ಡಾಯದ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಡಿಯ 'ವುಡ್ ಲ್ಯಾಂಡರ್ಸ್' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಐಚ್ಛಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಟನ್ ಸ್ಟ್ರ್ಯಾಚಿಯ 'ಕ್ವೀನ್ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ' ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡ್ಡಾಯದ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಗಲಾಟೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇನಾಂದಾರರು ಎಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಸೂಟಿನಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ತರಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ನೇರವಾಗಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇನಾದರೂ ತಮಾಷೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಿ, ತುಟಿ ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ನಗೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ, ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು(ಅವರ ಶ್ರೀಮತಿ ಯವರು ಅದೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣ ವಾಗಿತ್ತು).

ಐಚ್ಛಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ತರಗತಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಗ ಇನಾಂದಾರರ ಪಾಠಪ್ರವಚನ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕ, ವಿಮರ್ಶಕ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾಪಕ - ಈ ಮೂರರ ಮೆರುಗು ಅಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಭಾವತಃ ಅವರು ಜನರೊಡನೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಸಂಕೋಚ ಸ್ವಭಾವದ ನಾನು ಅವರ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ತುಂಬು ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೆಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದು ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ನೋಟದಲ್ಲಿಯೇ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಸ್ಟಾಫ್‌ರೂಮಿನಲ್ಲಿ

ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ 'ಗಾಂಭೀರ್ಯ'ದ ಬಗೆಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ಹಾಗೂ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಸುಯೋಗ ಅನೇಕ ಸಲ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ'ಯನ್ನು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿಯಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರು.. ಶ್ರೀರಂಗರ ನಾಟಕವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇನಾಂದಾರರು ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಮೈಕಿಗೆ ಅವರ ಧ್ವನಿ ಹೇಳಿಮಾಡಿಸಿದಂತಿರುತ್ತಿತ್ತು, ಈಗಲೂ ಇದೆ.

೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿದ ವರ್ಷವೇ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಇನಾಂದಾರರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಹಕರಿಸಿದರು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಊರುಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಾರವಾರ, ಹೊನ್ನಾವರ. ಭಟಕಳಗಳಿಗೆ ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಅವರಿಂದ ನಾನು ಬರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗ ಅವರು 'ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಾಗ ಪೇಪರು ಬರೆದು ಪಾರಾಗೋದು ಕಷ್ಟರೆಪಾ' ಎಂದು ವಿನೋದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡದ ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ ಮಿತಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಶೈಲಿಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ನಾನು ಅವರ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮವಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತಕ್ಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅವರು ಹದಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಲಗ್ನ ಕಾಲೇಜಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ ಪ್ರೊ. ಇನಾಂದಾರರು ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರಾಗಿಯೇ ಇರಬಯಸಿದ್ದರಿಂದ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಧಾರವಾಡದ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ವಾಸದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಹುಲುಸಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. (ಶಾಪ' 'ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು', 'ಈ ಪರಿಯ ಸೊಬಗು' 'ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ' ಮೊದಲಾದ ಸೊಗಸಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ರಂಗದ ಮೇಲೂ ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡ 'ಬಿಡುಗಡೆ' ನಾಟಕ. 'ಕಾಳಿದಾಸನ

ಕಥಾನಕಗಳು' 'Uttararama-Charitam : A Preface' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು.

ಮುಂದೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಸುಯೋಗ ನನಗೆ ಒದಗಿಬಂದಿತು. ೧೯೬೪ರ ಡಿಸೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಕು.ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟರಿಂದ ಮುದ್ರಣ ಜಯಂತಿಗೆ ಅಮಂತ್ರಿತನಾಗಿ ಉಡುಪಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಪ್ರೊ. ಇನಾಂದಾರರು ಅಲ್ಲಿಯ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರಾಗಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಭದ್ರವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಎಂ.ಜಿ.ಎಂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದ್ದಾಗ ಅವರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬು ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ 'ಮತ್ತೇನಂತದ ಧಾರವಾಡ?' ಎಂದು ತಮ್ಮ ತವರುಮನೆಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರು.

೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ತಾವು ನಿವೃತ್ತರಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. 'ಹಾಗಾದರೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲ' ಎಂದು ನಾನೆಂದಾಗ, 'ನೀವು ಕರೆದರೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಸಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ದಿ. ಸಾಸನೂರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. 'ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಧ್ಯಯುಗ' 'ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಆಧುನಿಕ ಯುಗ' ಹಾಗೂ 'ಕುವೆಂಪು ಕಾದಂಬರಿಗಳು' ಇವು ಮೇಲಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈ ಸೇರುವಂತಾಯಿತು.

ಸುಲಭ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ನಿರಂಕುಶ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಳಗಾಗುವವರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಚಿತ್ರಲೇಖಾ' 'ಮಂಜು ಮುಸುಕಿದ ದಾರಿ' 'ನವಿಲು ನೌಕೆ'ಯಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳು, ಕಾದಂಬರಿ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕಲಾಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದಿ.ವಿ.ಸ. ಖಾಂಡೇಕರ ಅವರ 'ಎರಡು ಧ್ರುವ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಅನುವಾದದಿಂದ (೧೯೩೭) ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಇನಾಂದಾರರ ಬರವಣಿಗೆ ಆ ಮಹಾಲೇಖಕರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ 'ಯಯಾತಿ'ಯನ್ನು ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವೆನ್ನುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟುದು ಕನ್ನಡದ ಭಾಗ್ಯ. 'ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬರಹಗಾರ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು' ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಡುವೆ 'ಡಾ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ'ರಲ್ಲಿ ಇನಾಂದಾರರು ಅಪರೂಪವಾದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣದ ಕೌಶಲ್ಯ ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಳೆದ ಒಂದು ದಶಕದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ ವಿಮರ್ಶಾ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಂದಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಪಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇನಾಂದಾರರದು ಸಿಂಹಪಾಲು.

ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಕಾರಂತ, ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ, ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಇನಾಂದಾರರು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಧಾರವಾಡವನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಂತಿದೆ.

'ನವನೀತ' ಪ್ರೊ. ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ ಅಭಿನಂದನ, ೧೯೮೪

೧೩

ನಿರಂಜನ ಸಂಚಯ

'ಸರೋಜ ಸಂಚಯ', 'ಸಂಗಾತಿಯ ಸಂಚಯ', 'ಸಾಧನ ಸಂಚಯ' - ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಇವು ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದ, ಹಾಗೆಯೇ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಅಂಕಣಗಳು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೊನೆಯದು ಎರಡು ಜೀವಿಗಳ ಎದೆಯ ತುಡಿತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ, 'ರಚನಾತ್ಮಕ'ವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತೆನ್ನಬೇಕು, ಅದಿರಲಿ. ಇದೀಗ ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಸಂಚಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲು ಕಂಡದ್ದೆಂದು?

ನಾನಾಗ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕನ್ನಡ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ'ಯಾಗಿ (ಸಂಪಾದಕರು: ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ) 'ಉಷಾ' ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ ಕಾಲ. ೧೯೪೪ರ ಅದರ ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಂಧಿಕಾಲ' ಎಂಬ ಸಣ್ಣಕತೆ ಲೇಖಕರ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖಚಿತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಚಿತ್ರದ ಕೆಳಗೆ 'ಶ್ರೀ ಶಿ.ರಾ. ಕುಳುಕುಂದ, ಮಂಗಳೂರು' ಎಂದಿತ್ತು. ಅದರ ವಸ್ತು ಹೀಗಿತ್ತೆಂದು ನೆನಪು: ಜನತಾದ್ರೋಹಿ ತಂದೆ; ರಾಜಭಕ್ತ ಹಿರಿಮಗ; ಗಾಂಧಿ ಭಕ್ತ ನಡುಮಗ; ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಕಿರಿಯ ಮಗ. ಈ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷಣೆ ಇಡಿಯ ನಾಡಿನ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಸಂಧಿಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ನಾಡಿನ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗವನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಬಹುಶಃ ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ("ಪುಟ್ಟದೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಬರೆವಣಿಗೆ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಿಕದ ಮೂಲಕ ನಾಡಿನ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು" ಎಂದು ಮುಂದೆ (೧೯೫೫) ನಿರಂಜನರೇ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ)

ಮುಂದೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ರಬಕವಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು ಮೊದಲಾದವರೊಂದಿಗೆ ಕುಳುಕುಂದ ಶಿವರಾಯರ ಭಾಷಣ. ಹಿಂದೆ 'ಉಷಾ'ದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಭಾವಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಈಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಯಾವ ಅಂತರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯೂ ಹಾಗೇ.

ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತರ ಹರೆಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪತ್ರಿಕಾರಂಗ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಅನುಭವ ಪಡೆದಿದ್ದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ್ದರು.

'ಪ್ರಜಾಮತ'ದಲ್ಲಿ 'ಸರೂ ಕೇಳಿದೆಯಾ?' ಅಂಕಣವನ್ನು ನಾನು ಆಗೀಗ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅವರು ಆಗಲೇ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾಲೇಜು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವು ಸುಂದರ ಜನಪದ ಗೀತಗಳು 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಸರಳತೆ, ಮುಗ್ಧತೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದ ಶಿವೇಶ್ವರ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಕುಳುಕುಂದರಿಂದ ತಮಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುಣ ಬರೆಹಗಾರರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವರನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಂಕಣದ ಬರೆಹದ ಮೂಲಕ ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಕುಳುಕುಂದರು ತಮ್ಮ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಡೆಬಿಡದ ಸಂಚಾರ, ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಒಡನಾಟ ಅವರಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರಬೇಕು.

೧೯೪೭ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರೊಮ್ಮೆ ಧಾರವಾಡದ ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದರು. ಸ್ಟೋವ್ ಹೊತ್ತಿಸಿ ನಾನು ಚಹ ಮಾಡಿದೆ. ಗೆಳೆಯ ಶಿವೇಶ್ವರರ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರು ಆಗಲೇ ಪರಿಚಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಹೆಚ್ಚು ಸಲಿಗೆಯವರಾದೆವು. (ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಆ ಶುಭ್ರತೆ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ ಇಂದಿಗೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.) ಸಿಗರೇಟು ಸೇವನೆಯಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನೊ ನೆಮ್ಮದಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವೇಶ್ವರ ಅವರಿಗೆ ಜೊತೆಗೂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯನ್ನು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವ ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರು ಲೇಖಕ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಕಾಣಲು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕುಳುಕುಂದರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೯೪೭ ಮೇ ೧ ರಂದು 'ಜನಶಕ್ತಿ' ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಮೊದಲೇ ಅವರಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದ ಶಿವೇಶ್ವರ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದರು; ಉಪಸಂಪಾದಕರೂ ಆದರು. ನಾನು ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನಸುನಕ್ಕು, ಒಂದೆರಡು ಮಾತಾಡಿ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳುಕುಂದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ಶಿವೇಶ್ವರ, ಕೆ. ಸದಾಶಿವ, ಕೆ. ಶ್ರೀಧರ್. ಎಲ್ಲರೂ ಮೇಜಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ

ತೊಡಗಿದವರು ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೇಲೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಸಮೀಪದ ಹೋಟಲಿನಲ್ಲಿ ದೋಸೆ, ಚಹ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅವರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಬಂದ ದಿನ ಒಂದೆರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶಿವೇಶ್ವರ ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಏನೇನೊ ಮಾತುಕತೆ, ಕಾವ್ಯಾಲಾಪ. ಯಾವುದೊ ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುನೋವು, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಪಕ್ಷದ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಸಹವಾಸದಿಂದಲೊ ಏನೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪರಿಶುದ್ಧ ಹೃದಯದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. (ಈಗ 'ಪ್ರಜಾಮತ'ದ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿರುವ ಹ.ವೆಂ. ನಾಗರಾಜರಾಯರು ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳು 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯ ಉಪಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕೋಮಲ ಶರೀರದ ಅವರ ಕಂಠವೂ ಇಂಪಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಡಿಗರ 'ಎಂದು ಕೊನೆ ಓ ಒಂದು ಕೊನೆ?' ಎಂಬ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಅವರು ಹಾವಭಾವದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಂತಿದೆ.)

'ಜನಶಕ್ತಿ' ಶ್ರಮಜೀವಿ ವರ್ಗದ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳು, ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಲೇಖನಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ಸಣ್ಣಕತೆ ಕವಿತೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಪಕ್ಷದ ವಿಚಾರವೇನೇ ಇರಲಿ, ಕುಳುಕುಂದರ ಜಾದೂಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನನ್ನಿಂದಲೂ ಒಂದು ಕಥೆ ಬರೆಯಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕುಳುಕುಂದರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದ ನನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದ ರೈತನೊಬ್ಬನ ಸಂಸಾರದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಆ ಕಥೆಯ ಹೆಸರು: 'ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳು'. ೧೯೪೭ ಜುಲೈ ೧೩ರ 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಕುಳುಕುಂದರನ್ನು ಕಾಣುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ: ಅವರ 'ಭೂಗತ' ಜೀವನ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡುವಾಗ ಶಿವೇಶ್ವರ, ಅವರ ತಾಯಿ ಚೆನ್ನವೀರಮ್ಮ ನವಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ, ಅವರ ಸಂಗಾತಿಗಳಿಗೂ ಒದಗಿಸಿದ ರಕ್ಷಣೆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ. 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಗೆ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಧಾರೆಯೆರೆದ ಶಿವೇಶ್ವರ ತಾವು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ೧೯೫೦ರ ಮಾರ್ಚ್ ೨೭ ರಂದು ಅವರು ವಿಷಮಜ್ವರದಿಂದ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಆಪ್ತಮಿತ್ರನ ಆಗಲಿಕೆಯ ಅನುತಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಭೂಗತ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಕುಳುಕುಂದರು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು 'ನಿರಂಜನ'ರಾಗಿ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು ಪಡೆದರು.

ಶಿವೇಶ್ವರರ ಅಕಾಲ ಮರಣದಿಂದ ಅವರಿಗೂ ಆಘಾತವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 'ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನ'ವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ನನಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಆ ಪ್ರಕಾಶನದ ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಕಟನೆಯಾಗಿ 'ನಮ್ಮ ನಡುವಿನ ಗೋಡೆ' ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ 'ಸಂಗಾತಿ ಶಿವೇಶ್ವರನ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ'ಗೆ ಅದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಶಿವೇಶ್ವರನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಒಂದೊಂದು ಕಥೆ, ನಿರಂಜನರ ನಾಲ್ಕು ಕಥೆಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಶಿವೇಶ್ವರನ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ತಳಮಳ, ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು 'ಸೋದರ ಶಿವೇಶ್ವರನ ನೆನಪಿಗೆ' ಎಂಬ ಅಲ್ಲಿಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ ನಿರಂಜನ. (ಶಿವೇಶ್ವರರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಯವರೂ ನಾನು ಕೂಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ 'ನವಿಲೂರ ಮನೆಯಿಂದ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆವು. ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ತಲೆಬರೆಹದಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಶಿವೇಶ್ವರ ಹಿಂದೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು.)

೧೯೫೭ ಮೇ ತಿಂಗಳು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ - ಅದೂ ಕುವೆಂಪು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ. ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ಒದಗಿದ್ದಿತು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಹೊಸ ಹಾದಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅದಾಗಿದ್ದಿತು. ಗೋಕಾಕರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 'ಸಾಹಿತಿಯು ತನ್ನ ತತ್ವ ಹಾಗೂ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಕಲೆಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗದ ಹಾಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?' ಎಂಬುದು ಅದರ ವಿಷಯ. "ಯಾವುದೇ ತತ್ವದ ಪ್ರಚಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಆರಾಧಕ ಆ ತತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆಂದೇ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಬರೆವಣಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನಿಸದು. ಬರೆಯುವವನು ಮುಖ್ಯತಃ ಮೂಲತಃ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಲಾವಿದನಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನ ತತ್ವನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ, ನಂಬುಗೆಗಳಿಂದ ಕಲೆಗೆ ಹಾನಿಯೊದಗದು, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ಸಾಹಿತಿ ತನ್ನ ತತ್ವ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಕಲೆಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗದ ಹಾಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗದು" ಎಂದು ನಿರಂಜನ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು ಆಗಲೇ ಆರು ವರುಷವಾಗಿತ್ತು.

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿಯೇ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಿರಂಜನರ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು. (ಅದನ್ನು ನಾನು ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷ ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದ್ದೆ.) ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಅನುಪಮಾ ಜೊತೆಗೆ ತ್ರಿವೇಣಿಯವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಕಣವಿಯವರಿಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

೧೯೫೭, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ದಸರಾ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಮನೆಯವರೊಡನೆ ನಾನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನಿರಂಜನ ಗೋಕುಲ

ವಿಸ್ತರಣದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ಧಾರವಾಡದ ಹಿಂದಿನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದರು. ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೂ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದರು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದೆವು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಂಜನ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಚೆಲುವಿನಲ್ಲಿ, ಮುಖದ ಮಾಟದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ತಾಯಿಯ ಪಡಿಯಚ್ಚಿನಂತೆ ತೋರಿದರು. (ದೈವಭಕ್ತಳಾದ ಆ ತಾಯಿಯ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ನೋವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಜೋಪಾನ ಮಾಡಿದ ನಿರಂಜನರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದರವುಂಟಾಯಿತು.) ದಸರೆಯ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಿರಂಜನ ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಓಡಾಡಿದರು. ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಬರುವಾಗಲೂ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಜನಮ್ಮರ್ದದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ತಾವೇ ಮುಂದಾಗಿ ಒಂದು ಬೋಗಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸ್ಥಳ ಒದಗಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು.

ಧಾರವಾಡದ ಸಾರಸ್ವತಪುರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಮರುವರ್ಷವೇ ನಿರಂಜನ ದಂಪತಿಗಳು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದರು. ನಾವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯರಾದೆವು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಯಿತ್ರಿಯೆನಿಸಿ ಈಗ ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ತೇಜಸ್ವಿನಿಗೆ ಧಾರವಾಡ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾಯಿತು. (ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥನ 'ನೆನಪು : ಸಿಹಿ-ಕಹಿ'ಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ಧಾರವಾಡದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವಾಸದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವೈದ್ಯೆಯಾಗಿ, ಲೇಖಕಿಯಾಗಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ) ಜನಶಕ್ತಿಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಕುಳುಕುಂದರಿಗೂ ಪೊರೆ ಕಳಚಿದ ಈಗಿನ ನಿರಂಜನರಿಗೂ ತೀವ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಸ್ನೇಹಶೀಲ, ಕಾರ್ಯತತ್ಪರ, ಸತತಾಭ್ಯಾಸಿ; ಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರ ಕೃತಿಗಿಳಿಸುವ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಅಭಾವವಿರುವ ಧಾರವಾಡಕ್ಕಿಂತ ಬೆಂಗಳೂರೇ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾದ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಮತ್ತೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು. ಆದರೆ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ಅವರ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯ ವಿವಿಧಾನುಭವಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ ತಳಹದಿಯಾದದ್ದನ್ನು ಅವರು ನೆನೆಯದೆ ಇಲ್ಲ.

೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕೈಗೊಂಡ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು, ಏನಾದರೂ ಹೊಸದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಓದಿದ 'ಕಾಲ

ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನಿರಂಜನ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ನವ್ಯದ ಅಂದಿನ ಅನವಶ್ಯ 'ಅಬ್ಬರ'ಕ್ಕೆ ಅವರು ಬೇಸರಗೊಂಡಂತಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಕಾರವಾರದ ಸಮುದ್ರ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಜೊತೆಗೆ ಅನುಪಮಾ ಅವರು ಬಂದರು. ನಿರಂಜನ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಅದು ಇದು ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಧಾರವಾಡದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದರು. ಅವರ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ಮಗ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ತೇಜಸ್ವಿನಿ, ಸೀಮಂತಿನಿ ಮಳಲ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರ ಇನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಮುಂದಿದೆ. ಸಮ್ಮೇಳನ ಮುಗಿದೊಡನೆ ನಿರಂಜನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿತ್ವದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಬರೆವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸದು. 'ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ'ಯ ಬೃಹತ್ ಯೋಜನೆಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನ ದಣಿವರಿಯದ ದುಡಿಮೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರೆನ್ನುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನರಾದರು. ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆದಿರುವಾಗಲೇ ಅವರು ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ಪೀಡೆಗೆ ಪಕ್ಕಾದ ಸುದ್ದಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಆಘಾತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಇನ್ನೇನು ಆ ಯೋಜನೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿದ ಹಾಗೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೇನೋ. ಆದರೆ ನಿರಂಜನರದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ; ಅದಮ್ಯ ಚೇತನ. ಕೆಲ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಕೋಲೂರಿಕೊಂಡು ಆಫೀಸಿಗೂ ಹೋಗಹತ್ತಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನೊಮ್ಮೆ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡಿಸಲು ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋದೆ. ದೇಹ ತತ್ತರಿಸಿದ್ದರೂ ಮುಖದ ಕಳೆ ಮಾಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹ ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಿಂದ ಪುಟಿಯುತ್ತಿತ್ತೊ! ಅವರಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಅವರು, "ಎರಡೂ ಕೈ ಕೂಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಕ್ಷಮಿಸಿ" ಎಂದರು. ನನಗೆ ಮಾತು ಹೊರಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಖವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿದೆ. ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣೆನಲ್ಲೂ ನೀರಾಡಿತ್ತು.

ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಡಾ. ಶಿವರಾಂ ಅಂದರಂತೆ: "ನಿರಂಜನ ಉಳಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿಯಿಂದ"! ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯ! ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶದ ಯೋಜನೆಯ ಯಶಸ್ವೀ ಮುಕ್ತಾಯ, 'ಛಲದೊಳ್ ನಿರಂಜನಂ' ಎಂದು ರನ್ನನ ಜೊತೆಗೆ ದನಿಗೂಡಿಸೋಣವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತ ಏನೊ ಒಂದಿಷ್ಟು ಓದು ಬರೆಹ ಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೇನೊ. ಆದರೆ ನಿರಂಜನ 'ಆರಾಮ'

ಎನ್ನುವುದನ್ನೇ ಅರಿಯರು. ಬರೆವಣಿಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏನಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಡಗೈ ಹತೋಟಿ ತಪ್ಪಿದರೇನಾಯಿತು? ಬಲಗೈಯಿದೆಯಲ್ಲ! ದೇವರು ಈ ಬರೆಹಗಾರನ ಬಲಗೈಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತರದಿದ್ದುದು ಕನ್ನಡದ ಪುಣ್ಯ. ('ದೇವರು' 'ಪುಣ್ಯ' ಅಂದರೆ ಏನು? ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿಯಾರು.) 'ಗವಿವಾಸಿ' ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಈಗ ಕರೆದುಕೊಂಡ ನಿರಂಜನ ೨೫ ಸಂಪುಟಗಳ ವಿಶ್ವಕಥಾಕೋಶ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕನ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತರು. ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಪಾರ್ಶ್ವ ಪೀಡೆ. 'ಎರಡನೆಯ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ' ಎಂದು ಅದನ್ನು ನಿರಂಜನ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ನೋವುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ದಾಟುವಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಎದೆಗಾರಿಕೆ!

೧೯೮೫ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆ 'ಕಥೆ'ಗೆ ಹೋದಾಗ ಕೈ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಣ್ಣದ ಗುಲಾಬಿಗಳು ಅರಳಿದ್ದವು. ಹೂವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ದಂಟಿನ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ? ಆದರೆ ನನಗೆ ಆ ಮುಳ್ಳುಗಳ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯ ಅರಿವಿತ್ತು.

"ಹ್ಯಾಗಿದ್ದೀರಿ" ಎಂದೆ. ಗಾಲಿಯ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ಮುಂದೂಡುತ್ತ ಬಂದು, "ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದೀನಿ" ಎಂದು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಸುನಗೆ ಸೂಸಿದರು. ಆ ನಗೆಯೂ ಹಣ್ಣಾದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಎರಡು ತಾಸು ಏನೇನೊ ಮಾತಾಯಿತು. ಪರಿಷತ್ತು ಅಕಾಡೆಮಿಗಳೂ ಬಂದು ಹೋದವು. (ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲವಲ್ಲ!) ತಮ್ಮ ಕನಸಿನ ಕಾದಂಬರಿ 'ಹೆಜ್ಜೆ'ಯ ಹಂದರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. (ನಮ್ಮ 'ಗಣ್ಯ' ವಿಮರ್ಶಕರ ಕಣ್ಣಿಗೆ 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ'ದಂಥ ಕಾದಂಬರಿ ಹೇಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲವೊ, ಆಶ್ಚರ್ಯ.) ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಿ. ಜಿ. ಭಟ್ಟರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಡುವೆ ಬಹು ಕಾಲ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿದ್ದ ಅವರ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಈಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬೃಂದಾವನದ ಕಾರಂಜಿಯಂತೆ ಪುಟಿಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದ, ಅಚ್ಚಿಗೆ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಭಟ್ಟರು ಓದಿದರು. ಫಾಟೆ ತಿನ್ನುತ್ತ, ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಅವುಗಳನ್ನು ಸವಿದದ್ದಾಯಿತು. ಮಲ್ಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲು ಅನನುಕೂಲವೆಂದು ಅವುಗಳ ಕರಡು ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರಂಜನ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಬಾಳಬಲ್ಲ ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಹೇಳಬೇಕು, ಅಷ್ಟೆ.

ನಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆ ಮುಗಿದರೂ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ಅವರೊಡನೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಕಣವಿಯವರ ಮಾತುಗಳು ಇನ್ನೂ ಮುಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಪರಸ್ಪರರು ಏನೇನು ಸುಖ-ದುಃಖ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೋ! ಅವರ ಪಾಡಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಹಗುರಗೊಂಡು ಉಲ್ಲಸಿತವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ನಿರಂಜನರದು ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ ಅನುಪಮಾ ಅವರ ದೈಹಿಕ ಯಾತನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ. ಎರಡೂ ಅಷ್ಟೇ ಘೋರವಾದವುಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ

ಅಷ್ಟೇ ಗಟ್ಟಿಗರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅವರದು ಅನುರೂಪದ ದಾಂಪತ್ಯ- ಬರೆಯುವುದೇ ಅವರ ಬದುಕು: ಅದೇ ಸಾವಿಗೆಸೆದ ಸವಾಲು.

ನಿರಂಜನರ ಸಾವಿರಾರು ಪುಟಗಳ ಬಿಡಿ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತು 'ಸ್ಪಂದನ ಪ್ರಕಾಶನ' ಆರಂಭಿಸಿರುವ ಮಗಳು ಸೀಮಂತಿನಿ, ನಿರಂಜನರ ಸಂದರ್ಶನಗಳ ಸಂಕಲನ 'ಮುಖತಃ' ಕೈಗಿತ್ತಳು.

* * *

ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದಿರುವ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಈಚೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ 'ಗೌರವ ಸದಸ್ಯತ್ವ' (ಹಣದ ಯಾವ ಸೋಂಕೂ ಇರದೆ, ಅದರ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಮಾರ್ಯದೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪುರಸ್ಕಾರ ವಿಧಾನವಂತೆ ಇದು) ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮನವಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ವಾಚಕ ಲೋಕದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಅವರ ಅನೇಕ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹಲವಾರು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ತುಳು, ಮಲಯಾಳಂ, ಮರಾಠಿ, ಬಂಗಾಳಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಪೋಲಿಷ್, ರಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಎಷ್ಟು ಜನ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಈ ಭಾಗ್ಯವಿದೆ?

ಉಳಿದ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ನಿರಂತರ ಬರೆವಣಿಗೆ, ದಣಿವರಿಯದ ದುಡಿಮೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ತರುವಾಯ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಲ್ಲುವ ಚಿತ್ರ ನಿರಂಜನರದು. (ಇಬ್ಬರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆ) ಆದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿರಂಜನ ಈಗ 'ಗವಿವಾಸಿ'.

"ಸಾವಿರ ಏಳಿಗಳಿಂದ ಬರೆಹಗಾರ ಬದುಕಿಗೆ ಬಂಧಿತ, ಕಾಡಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಾಡಿನವನಾಗಲು ಮನುಷ್ಯ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಇನ್ನೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಹೋರಾಟ. ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸಮೃದ್ಧ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಮಾನವ ನಡೆಸುವ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಭಾಗಿಗಳು. ಜನರ ನೋವು, ನಲಿವು, ದುಃಖ, ಸುಖ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಅವರು ಹೊರತಲ್ಲ". ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಉತ್ತಮ ಬದುಕಿನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಏಣಿ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದು.

ಅವರು ಈಗ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಬೃಹತ್ ಕಾದಂಬರಿ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ 'ಹೆಜ್ಜೆ'ಯಾಗಬಹುದೆ?

'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ೧೯೮೬

೧೪

ಜೊತೆಗಾರ ಜಿಎಸ್ಎಸ್

ಗೆಳೆಯ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ನಾನೂ ಸ್ನೇಹಭಾವದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಮರಸರಾಗಿದ್ದೇವೆಂದರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯ ಎಂದು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಅದು ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ: ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇದ್ದ ಮೈಸೂರು, ಧಾರವಾಡಗಳ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಸ್ನೇಹ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯವೇ. ಇನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಾವು ಪರಸ್ಪರ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಜಯಂತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನನ್ನ 'ಮೇಘೋಪಾಸನೆ' ಕವಿತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಅಂಥ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದದ್ದು (೧೯೪೮) ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವರೊಮ್ಮೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಒಂದೆರಡು ದಿನ ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ನಾನು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಖಾನಾವಳಿಯ ಜೋಳದ ರೊಟ್ಟಿ ಅವರಿಗೆ ರುಚಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈಗಲೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರೊಟ್ಟಿಯ ಊಟವನ್ನೇ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಿ.ಎ. (ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ) ಪಾಸಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ (೧೯೪೯-೫೧) ಕಾಲೇಜಿನ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಾಗಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಅವರೊಮ್ಮೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಜೊತೆಗೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. (ಅವರಲ್ಲಿ ಜಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪನವರೂ ಒಬ್ಬರು) ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಹಾಸ್ಟೆಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಅಡಿಗಲ್ಲನ್ನಿಡುವ ಸಮಾರಂಭ ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರಿಂದ ನೆರವೇರಿತು (೧೯೫೦). ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಈ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೂ ಬಂದರು. ನಾನು ಸ್ಟೋವ್ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಚಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪನವರನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರರು ಹಾಸ್ಯದ ಚಟಾಕಿಗಳನ್ನು

ಹಾರಿಸುತ್ತ ವಿನೋದವಾಡಿದ್ದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿದೆ. ಹೋಗುವಾಗ ನನಗೂ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬರಲು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಆಮಂತ್ರಣ ನೀಡಲು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಮಾಡಿದ ಎಚ್.ಎಸ್. ಯೋಗೀಶ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಮಾಡಲು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಜೊತೆಗಿದ್ದರು. ಅವರೂ ದಾವಣಗೆರೆಯವರಾಗಿದ್ದು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಪರಿಚಯ ಮೊದಲೇ ಆಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ದಾವಣಗೆರೆಯ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಳ್ಳಲು (೧೯೫೧) ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಅದೇ ತಾನೆ ಅಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಅವರ ಆ ಚಿಕ್ಕ, ಚೊಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆಲ್ಲ ಸೊಗಸಾದ ಊಟವಾಯಿತು. ಅವರ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆದುರು ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಭಾಷಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಕಳೆದವು. ಊರಾಚೆಯ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಸಂಜೆ ತಿರುಗಾಡಲು ನಾವು ಮೂವರೂ ಹೋಗಿ ಒಂದು ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಾಗ, ತಾವೂ ಪ್ರಭುಪ್ರಸಾದರೂ ದಿನವೂ ಇದೇ ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ಬದುಕೂಡುವುದಾಗಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಹೇಳಿದರು. (ಅವರು ಬರೆದ ಹಾಸ್ಯ ಕವನಗಳಿಗಾಗಿ 'ದಿಬ್ಬಯ್ಯ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮವನ್ನು ಕಸ್ತೂರಿಯವರು ಸೂಚಿಸಲು ಈ ದಿಬ್ಬವೇ ಕಾರಣವಂತೆ.)

ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಸ್ಟುಡಿಯೋದ ಜಯದೇವ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ನಾವು ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫೋಟೋ ತೆಗೆಸಿದ ಹಾಗೆ ನೆನಪು. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಟುಡಿಯೋದ ಅಟ್ಟದ ನೆನಪು ನನಗುಳಿದಿರುವುದು ಬೇರೆ ಕಾರಣದಿಂದ. ತಾವು ಬರೆದ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಆ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಾಗ ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು :

ಅಂಧಕಾರ ಮುತ್ತುತಿದೆ
ಚಂದದ ಬೆಳಕಾರುತಿದೆ

* * *

ಜೀವ ಜಾತ್ರೆಯಲಿ
ಪ್ರಾಣ ಪಾತ್ರೆಯಲಿ ತುಂಬಿ ಬಾ
ರಸದುಂಬಿ ಬಾ, ಮೈದುಂಬಿ ಬಾ

* * *

ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಿರಿ, ನಿಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳೆ
ನಾಲ್ಕು ಹನಿಯ ಚೆಲ್ಲಿ

* * *

ಇದಾವ ರಾಗ?
ಮತ್ತೆ-ಇದಾವ ರಾಗ?
ಎದೆಯಾಳದಿಂದೆದ್ದು ನಭನೀಲಿಗೇರುತಿದೆ-

* * *

ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರಾಗ-ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಅವರು ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ ಪದ್ಯಗಳ ನೋವಿನ ಸಾಲುಗಳು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣುಗುಣಿಸುತ್ತಿವೆ. (ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ 'ಸಾಮಗಾನ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಕಟವಾದವು.) ಗೆಳೆಯ ಯೋಗೀಶ ಭಾವಗೀತಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಸಾಹಿ. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೂ ಅವರು ಈ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಯದೇವ ಸ್ಟುಡಿಯೋದ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಆಗಾಗ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಮೀಪದ ಹೋಟೆಲಿನಿಂದ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಒಳ್ಳೇ ಹಿಂದೀ ಸಿನೆಮಾ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮುಂದೆ ತಾವು ಬರೆದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಧಾಟಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ- ಹೀಗೆಂದು ಸ್ಟುಡಿಯೋದ ಜಯದೇವ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೫೫ರ ವೇಳೆಗೆ ದಾವಣಗೆರೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಯುವರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಅವರು ಹೋದಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಏಳೆಂಟು ವರುಷ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಪತ್ರಗಳು ಆದಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೊಸದಾಗಿ ಬರೆದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರರು ಕಳಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳು ಧಾರವಾಡದ 'ಜಯಂತಿ', 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ನಾನು ನೆರವಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಒಂದೆರಡು ಕವನಗಳು 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ - ಅದೂ ಮುಖಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದರು.

೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಗಳ ನಡಿಗೆ ನಿಧಾನವಾಯಿತು. ಮೊನ್ನೆ ಹಿಂದಿನ ಫೈಲೊಂದನ್ನು ತಿರುವಿ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ ೧೯೫೫ ರಿಂದ ೧೯೫೭ರವರೆಗಿನ ಅವರ ಏಳೆಂಟು ಪತ್ರಗಳು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ನೆನಪುಗಳು ಮತ್ತೆ ಮರುಕಳಿಸಿದವು. ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡಿಮೂಡಿಸುವ ಬರವಣಿಗೆ ಅವರದು. ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದುಂಟು. ನಿಸರ್ಗಪ್ರೇಮ, ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿ, ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ, ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆ, ಎರಡಿಲ್ಲದ ಸ್ನೇಹ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿನೋದ - ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇನ್ನಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹವ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ('ಮಾಸ್ಕೋದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ದಿನ', 'ಗಂಗೆಯ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ', 'ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗ' - ಈ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದು) ಒಂದು ದಸರಾ ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ರಸವಿಹಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ (೧೬.೧೦.೧೯೫೧) ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ಮಡಿಕೇರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು.

"ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡವರಿಗೆ ಅದು ಅಲಕಾವತಿಯೇ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾಲು ನೆಲದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ - ಅಷ್ಟು ಹತ್ತಿರ ಅಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ-ಅದು ಮೋಡವಾದಾಗ, ಮೋಡ ಚದುರಿ ಬಾನು ತಿಳಿಯಾದಾಗ ಬಲು ದೂರ". ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪತ್ರದ ಜೊತೆಗೆ ಆಗ ಬರೆದ 'ಮಡಿಕೇರಿಯ ರಾಜಾಸೀಟ್' ಮೇಲಿನಿಂದ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಅವರ ಯಾರ ಕವನಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಂತಿಲ್ಲ.

ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣಗೌರವದ ಆಯ್ಕೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದ ಬಗ್ಗೆ ಅದೇ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ (೧೬.೧೦.೫೧) ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ: "ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ ಬಂದವನೇ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದೆ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿ ಶ್ರೀ ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ರಸದೂಟವೂ ಆಯಿತು ಒಂದು ದಿನ. ಎಂತೆಂತಹ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎನಿಸಿತು. ಅವರು ಒಳಗೂ ಮೃದು; ಹೊರಗೂ ಮೃದು. ತರುಣ ಲೇಖಕರ ಮೇಲೆ ಅಮಿತ ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡು ಏನೊ ಒಂದು ಭರವಸೆ: ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಗಲೇ ಅಂದೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ್ದರಂತೆ. ನನಗೆ ನನ್ನ ಕವನಗಳನ್ನು (ಇತ್ತೀಚಿನ) ಓದಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು". ಹೌದು, ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡಾಗ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ-(೧೯೫೦) ನನಗೂ ಇದೇ ಅನುಭವವಾಯಿತು.

ನಮ್ಮ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದೊಡನೆಯೇ ಪರಸ್ಪರ ವಿನಿಮಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನನ್ನ 'ಆಕಾಶ ಬುಟ್ಟಿ', 'ಮಧುಚಂದ್ರ' ಹಾಗೂ 'ದೀಪಧಾರಿ' ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ತಮ್ಮ ದಿ. ೨೫.೫.೫೨, ೨೨.೧೧.೫೪ ಹಾಗೂ ೨೪.೭.೫೭ರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನುಡಿಗಳಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದದ್ದುಂಟು. ಅವರ 'ಸಾಮಗಾನ'ದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬೇಗ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದೆನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ (೨೦.೧.೧೯೫೨) ಹೀಗೆ ಬರೆದರು: "ಓದಿದೆ, ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವವಾದ ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ದೇಶವಾಣಿಗೆ ಮಣಿದೆ; ಒಪ್ಪಿದೆ. ನಿಜ. ನೀವು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜ. 'ಸಾಮಗಾನ' ಪ್ರಥಮಕೃತಿ ಎಂಬುದು ನಿಮಗೂ ಗೊತ್ತು. ಮುಂದೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅನ್ಯಪ್ರಭಾವದ

‘ರಾಹು’ವಿನಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಒಂದು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಉಂಟು. ಮಿತ್ರರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ, ಹಿರಿಯರ ಹರಕೆಯಿಂದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಆತ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ‘ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುಕ್ತಿಯ ಕಂಡು ಈ ಜೀವ ಸಫಲತೆಯ ಪಡೆಯಬಹುದು’ ಎಂಬ ಆಶೆಯುಂಟು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಏಳು ಬೀಳುಗಳ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಉಂಟಲ್ಲ! ಯಾರು ಶಕ್ತಿಯೋ ಅದೇ ದಾರಿಯೂ ಆಗಿ ಬೆಳಕೂ ಆದೀತು”. ಆಗಲೇ ಎಂಥ ಆಳವಾದ ವಿವೇಚನೆ! ಮುಂದುವರಿದು ಅದೇ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, “ಜೀವನದ ಕಹಿ ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದಯಮಾಡಿಸಿದೆ. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಸಿಹಿಗಿಂತ ಕಹಿಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸವಿದರೂ ನನ್ನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ತುಮುಲ ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರದಿರುವುದು ನನಗೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಬಹುಶಃ ಅದೆಲ್ಲವೂ ‘ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿಹುದು ಬುತ್ತಿ ಸರ್ವಜ್ಞ’ ಎಂಬ ರೀತಿಯದೋ?” ಅಂದ ಹಾಗೆ ಅವರ ಮುಂದಿನ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಆ ‘ಕಟ್ಟಿದ ಬುತ್ತಿ’ಯನ್ನು ಅವರು ಧಾರಾಳವಾಗಿ, ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರುಚಿಕರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು.

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನವ್ಯತೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕಾಲ ಅದು. ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು. ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯ ನವ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ: (೨೫.೫.೫೩) “ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕ ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯ ನವ್ಯವೋ ಅಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಕವಿತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಇಂದಿನ ಹಲವು ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಉಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೇ ನವ್ಯತೆ ಎನಿಸಿದೆ ನನಗೆ.” ನವ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಧೋರಣೆ ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ ನಿಂತದ್ದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ನಿಲುವು. ೨೪.೮.೧೯೫೩ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳಿವೆ: “ನವ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ರೋಮಾಂಚಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿಜವಾದ ನವ್ಯತೆ, ಒಂದು ರಚನೆ ಅಲ್ಲ, ವಿಕಾಸ-ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬ. ನನ್ನ ಒಳಗಿನ ‘ನವ್ಯಕವಿ’ ತಾನೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನೆಂಬುದನ್ನು ಎಂತಹ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಏನೊ ಒಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಆನಂದ, ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲನು”.

ಕುವೆಂಪು ಬರಿಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಹಾಲೇಖಕರಾಗಿಯೇ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಆಗ ನಾನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗಾಗ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ‘ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ’ದ ಎರಡನೇ ಭಾಗ ನನ್ನ

ಕೈಗಿನ್ನೂ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಪತ್ರದಿಂದ (೫.೧೧.೫೧) ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿವರಗಳು ದೊರೆತು ಹರ್ಷಿತನಾದದ್ದುಂಟು. ಅದೊಂದು ಮಹತ್ತರ ದಾಖಲೆ ಎನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪತ್ರದ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ವಿಮರ್ಶಕ ಶಕ್ತಿ ಆಗಲೇ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಪಡೆದಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಇದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಬಲ್ಲದು.

"ಮೊನ್ನೆ ಭಾನುವಾರ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನೆಗೆ ನಾವು ನಾಲ್ಕಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ 'ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ'ದ "ಅತ್ತಲಾದೈತ್ಯ ಸಭೆಯೊಳ್" ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಓದಿ ವಿವರಿಸಿದರು. ಆ ಭಾಗ್ಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಆ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸವೀರರ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪ್ರಹಸ್ತ', 'ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ', 'ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ', 'ಇಂದ್ರಜಿತು', 'ವಿಭೀಷಣ' ಇವರ ಪಾತ್ರದ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಅವರು ಬರೆದುದು ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧ ನಡೆಯುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ-ಆಗ ಚರ್ಚಿಲ್ ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಕಾರಣ ಪಟುಗಳು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಯುದ್ಧವೀರರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಹೇಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪಟುಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ-ದೇಶಸೇವೆ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಜನರೆದುರು ತಮ್ಮ ವಾಗ್ಝರಿಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಆ ದೈತ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ವೀರರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಿತವಾಗಿದೆ.

"ರಾವಣನ ಪಾತ್ರ ರಾಮನ ಪಾತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುದು ಅವನ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿಯೇ ಎಂಬುದು ಈಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಯನ್ನಪ್ಪಿದ ವಸ್ತು ಬೆಂಕಿಯಿಂದಲೇ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ರಾವಣ ಸೀತೆಯ ತಪಸ್ಸಿಗಿಂತ ಮಂಡೋದರಿಯ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ".

"ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿ" - ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಂತೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದರು - "ಆ ಕನಸು ಏಕೆ ಬಿತ್ತೋ". ಆ ಭವ್ಯದೃಶ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡಿತಂತೆ. ಆ ಕಾರೊಡಲಿನ ಕುದುರೆ, ಖಡ್ಗ ಹಸ್ತವೊಂದು ಇಳಿದು ಕತ್ತರಿಸಿದ ದೃಶ್ಯ; ರಾವಣ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದುದು. ಕಡೆಗೆ ರಾವಣ ಕುಂಭಕರ್ಣರಿಬ್ಬರೂ ಶಿಶುಗಳಾಗಿ ವೈದೇಹಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿದುದು (ಮುಂದೆ ಲವಕುಶ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದೆ) ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅವರು ಇರುಳ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡರಂತೆ. "ಈ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ನಾನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ, ನಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ರಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದೆನೋ ಅಂತಹ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ನೂರಾರು ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹರಿದು ಬಿಸುಟಿದ್ದೇನೆ. ಇಡೀ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯೇ ಈ ಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದೆ. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಒಂದು ಪಂಕ್ತಿಯೂ ರಸದೀಪ್ತವಾಗದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ತೀರ್ಥ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಲವು ವರ್ಣನೆಗಳು, ಹಲವು

ದೃಶ್ಯಗಳು - ಅವು ಸೃಜನೆಯಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಜಗತ್ತು ತೆರೆದು ಅಂತಹ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿದೆಯೆಂತೆ. ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ "ಕಾವ್ಯಗೋಮಟ". "ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೂ ಇದರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಲಾರದು 'ದರ್ಶನ'ದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ! ಇದು ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸುಮಾರು ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನ ಕಾಯಬೇಕಾದೀತು".

ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತು ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಿ. ೩.೪.೫೨ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ: "ಈಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಆದಿಕವಿ ಸಂಭೂತಿ' ಎಂಬ ದೃಶ್ಯ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆಯಂತೆ. ದಿನದಿನವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆಯಂತೆ. ಅದು ಇನ್ನೂ 'ಕೃತಿ'ಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಂಡಿಲ್ಲವಂತೆ. ಯಾವಾಗ ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ? ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ 'ಬಹುಶಃ ಅದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದೊ ಇಲ್ಲವೊ, ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆಯೊ' ಎಂದು ನಿಡುಸುಯ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅವರು 'ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ' ಬರೆದರೂ, ಇನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಯಾವುದೊ ಒಂದನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಆ' ಸಿದ್ಧಿ ಆದಿಕವಿ ಸಂಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾದೀತು. "ನಾನು ನನ್ನ ಈ ದೇಹ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ರಾಮಾಯಣದ ನಿತ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದರು. ಕವಿ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯ ಎಷ್ಟು ಶತಮಾನಗಳಾದರೂ ನಿತ್ಯ ನೂತನವಾಗಿರುವುದು."

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರೂ, ಗಣ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಆದ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ನಾಲ್ಕೈದು ದಶಕದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನವಾದರೂ ಅವು ಇಂದಿಗೂ ಮಹತ್ವದ ದಾಖಲೆ ಎನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

"ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾವಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹತೋಟಿ ಇದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನವ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೂಡಲೆ ತರಬೇಕೆಂಬ ಹಠವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವರು ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನವ್ಯತೆ ತಾನೇ ಬರುತ್ತದೆ" ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿದರೆಂದು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ೮.೫.೫೩ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳು ನನ್ನ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ.

'ತೀರ್ಥವಾಣಿ'ಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ ಪದ್ಯಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ೧೮.೧೨.೫೩ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿವೆ: "ಈ ವರ್ಷವೆಲ್ಲ ನಾನು ದೈವೀಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಥವಾ ಆ ದೈವೀ ಕೃಪೆ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದೆ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದವರು The Gospel of Ramakrishnaನನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕವನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳಿ ಮೂಲ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸುಮಾರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ

ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ-ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಂದಲೂ. ಹೀಗಾದರೂ ಆತ್ಮ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆಯಲೆಂಬುದು ಗುರುದೇವರ ಇಚ್ಛೆ. ನನ್ನ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ವಾರವಾರವೂ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ನೋಡಿ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರ್ಯ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ನಡುವೆ ನನ್ನ ಕವನಗಳನ್ನು-ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ."

ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಗಂಭೀರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ, ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅಷ್ಟೇ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮದು ಸಮಾನ ಮನೋಧರ್ಮ. ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಅದರ ಅನುಭವವಾಗದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿನುಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಖುಷಿಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು :

"'ಕೊರವಂಜಿ'ಯಲ್ಲಿ 'ಮಂಜು', ಕವಿತೆ ಓದಿದಿರಾ? ಆ "ದಿಬ್ಬಯ್ಯ" ನಾನೇ. ಅದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ಸ್ವಾಮಿ ನಿಮಗೆ?" (೫.೧೧.೫೧).

"ನಮ್ಮ 'ಮಗು' ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆಗಲೇ ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರದಿಂದ ಕೂರ್ಮಾವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದೆ" (೨೦.೧.೫೨).

"ಹೌದು, ನನ್ನ ಕಾಗದ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆ ಹೊರಟು ಬಹಳ ದಿನವಾಯಿತು. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಗಡಿಬಿಡಿ; ನನ್ನ ಎಂ.ಎ.ಯದು ಅಲ್ಲ. ಆ ಬೀಸುವ ದೊಣ್ಣೆ-ಮುಂದಿನ ವರುಷ, ೧೯೫೩ನೇ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿಗೆ-ಇನ್ನೂ ದೂರವಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಾಯುವ ಕೆಲಸ. ಆ ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾದ ಪರೀಕ್ಷಾ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ, ಲೇಖನಿಗಳ ಕರಕರ ಕೊರೆತವೊಂದು, ಪೇಪರುಗಳ ಸರಸರ ಶಬ್ದವೊಂದು, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ, ಆ ಹುಡುಗರ ಬೆಳ್ಪೇರಿದ 'ಹಗಲೊಗೆದ ಚಂದ್ರಕಳೆಯಂತಿರುವ' ಮುಖಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಓಡಾಡುವ ನಮ್ಮ ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳವೊಂದು ಆ ಮೌನವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತವೆ" (೩.೪.೫೨).

"ಗೆ. ಪ್ರಸಾದರು ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ 'ಗೃಹಸ್ಥ'ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಉಂಡಾಡಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ" (೩.೪.೫೨).

"ಮೊನ್ನೆ ಶನಿವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ-ಮಟಮಟ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ-ಮಳೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿರುಬಿಸಿಲು ಧಾಳಿ ಇಟ್ಟಾಗ, ನಾನು 'ಆನಂದವರ್ಧನನ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ'ಯ ರಸಚಕ್ರವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದೋ ನೋಡಿ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲ ವಾರ ಬರುತ್ತಿದೆ - ಎಂ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಇಷ್ಟು ದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡೀ ಮಾಡೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು 'ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಜ್ಞೆ'ಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರಸಾನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೇ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದು 'ಭಾವಾನುಭವ' ಆರಂಭವಾಗಿದೆ" (೨೫.೫.೫೩).

"ಶ್ರೀ ರಾಜಗೋಪಾಲ್ ಸಿಗುತ್ತಾರೆ ತಾನೆ? ಕೊಂಚ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆಲಿಸುವುದಾದರೆ ಅವರು ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯವರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ನವ್ಯ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ

ತುಂಬೀ ತುಂಬೀ ಸುಸ್ತಾದರು. ಕವಿತೆಗಿಂತ ಕಥೆ ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ ಅವರಿಗೆ" (೨೪.೮.೫೩).

"ಜಯಕುಮಾರ ಈಗ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. 'ಅಣ್ಣಾ ನಾನು ದೊಡ್ಡನಾಗಿದೀನಿ, ಅಲ್ವೇನಣ್ಣ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ 'ಗಿಡ್ಡಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಬಿಸ್ಕತ್ತು ಬಿಡಲ್ಲ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ" (೨೨.೧೧.೫೪).

"ನನ್ನ ಥೀಸಿಸ್-ಬಹುದೊಡ್ಡ ತಲೆನೋವು. ವಿಷಯ, ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾದರೂ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಭಯಂಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಂತೂ ಮುಗಿಲುದ್ದ ನಿಂತಿದೆ. ಚಂಡಿ ಚಾಮುಂಡಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ" (೨೪.೭.೫೬).

ಈ ಪತ್ರ-ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾ ನನ್ನ ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೇಳದೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಭರವಸೆಯೂ ನನಗಿದೆ.

'ಹಣತೆ' ೨೦೦೧

೧೫

ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿ : ಕನಸು-ನನಸು

ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಜುಲೈ ೨೯ ರಂದು ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಜನ್ಮ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯಾದ ನಂತರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ ಅವರ ಐದಾರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ನುರಿತ ತಂಡಗಳಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿತಗೊಂಡದ್ದು ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಜಿ. ಬಿ.ಯವರೆಂದೊಡನೆ ಕಣ್ಣೆದುರು ಖಚಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜೋಶಿಯವರಂತೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವರು ವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಬೇಂದ್ರೆ, ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ, ಸೇಡಿಯಾಪು, ಕಾರಂತ, ಮಧುರಚೆನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ನಂತರ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗ, ಕುವೆಂಪು, ಗೊರೂರು, ಪು.ತಿ.ನ., ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಸಾಧನೆಯ ನೂರರ ನೆನಪುಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಾಗ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ ಎಂಥ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕಾಲಮಾನ ಎನ್ನುವುದರ ಕಲ್ಪನೆ ನಮಗುಂಟಾಗದೆ ಇರದು.

ನಾನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಾಗಿನಿಂದಲೂ (೧೯೪೦) ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರನ್ನು ಆಗಾಗ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಧೋತರ, ಹಾಫ್‌ಶರ್ಟ, ಕರಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಅವರ ಖಾಯಂ ವೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ನಾನು ಬಹಳ ಆಸ್ಥೆಯಿದ ಓದಿದ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕರು ಇವರೇ ಎಂಬುದೂ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಾನು ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಭಾಷಣ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಜಿ.ಬಿ.ಯವರನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಡದ್ದು ತೀರ ವಿರಳ. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ : ೧೯೪೮-೪೯ ಇರಬೇಕು. ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ 'ರಾಷ್ಟ್ರಪುರುಷ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ ಸಮಾರಂಭ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಂದ ನೆರವೇರಿತು. ಆಗ ಪ್ರಕಾಶಕರಾಗಿ ಜೋಶಿಯವರು ಆಡಿದ್ದು ಒಂದೊ

ಎರಡೊ ಮಾತು, ಅಷ್ಟೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ಅಂದರೆ 'ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ' ಸಂಪುಟಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಮಾರಂಭ ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆದಾಗ ಜೋಶಿಯವರು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳ, ಬರೆದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಓದಿದರು. ಅಷ್ಟು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಜೋಶಿಯವರು ನಿಜವಾದ ಕೆಲಸಗಾರರು. ಹಿಂದೆ, 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಮೊದಲು, 'ಫ್ಯಾನನ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಿಡಿದು 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ' ಕಚೇರಿಯ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ನಾನು ಸಿದ್ಧ' ಎಂದು ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರಂತೆ. ಅದು ಅವರ ನಿಜವಾದ ಮನೋಧರ್ಮ ಕೂಡ. ತಮ್ಮ ಕನಸುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆದರ್ಶಜೀವನ ತಮಗೆ ಹೊರಗಿನದಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಜಿ.ಬಿ.ಯವರಿಗೆ ಆಗ ಸರಿಯಾದ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿದ್ದರೆ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಕೂಡ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಗುಂಪಿನ ಬೆಸುಗೆಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಷ್ಟು ಭದ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಬೇರೆ ವಿಷಯ.

ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಊರು ಹೊಂಬಳ, ಜೋಶಿಯವರದೂ ಕೂಡ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಾಗ ನಾನು ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟದ್ದೂ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಂಕರಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳು ಈ ಸ್ಥಳ ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಾಳಾಮುಖ ಪಂಥದವರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತೆನ್ನುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಗ್ರಹಾರವೂ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೪ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರನ್ನು 'ಪೊಂಬೊಳಲ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅದೀಗ 'ಹೊಂಬಳ'ವಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಬಂಗಾರದ ಊರನ್ನು (ಪೊನ್+ಪೊಳಲ್) ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಜೋಶಿಯವರು ಧಾರಾವಡದ ನೆಲದಲ್ಲಿ 'ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಂಗಾರದ ಖನಿಯನ್ನು ತೋಡುವ ಪರಿಶ್ರಮದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾತ ಸೂತ್ರವಿರಬಹುದು. ಕಾಲುಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ 'ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ'ಯ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅರ್ಧಶತಮಾನ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗೆ 'ಪುಟ ಬಂಗಾರ'ದ ಸಂಪುಟಗಳಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದು ಸಣ್ಣ ಮಾತಲ್ಲ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಕಾಯಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಂಡು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ'ಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಜೋಶಿಯವರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಂತಿದ್ದ ಕೀರ್ತಿ, ಅದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದೊಡನೆ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದದ್ದು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಚರಮಗೀತೆಯಂತಿತ್ತು.

ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ನಿಜವಾದ ಕನಸುಗಾರರೆಂದರೆ ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರು ಎಂದು ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. (ಅವರ 'ಜಡಭರತನ ಕನಸುಗಳು' ಪ್ರಕಾಶ ಗರುಡರ ಸಮರ್ಥ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ದೃಶ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದೆ.) ಗುಂಪು ಚದುರಿದ ಮೇಲೆ ಜಿ.ಬಿ.ಯವರು ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನು ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದ ಒದಗಿದ ಒತ್ತಾಸೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಗ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ಐವತ್ತರಷ್ಟು ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಗಳೇ ಆಗಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕನ ಪಾತ್ರ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಲೇಖಕ, ಪ್ರಕಾಶಕ, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿ - ಮೂರೂ ಆಗಿದ್ದ ಜೋಶಿಯವರು ಮೂವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ಮೂಲಕ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಲೇಖಕರನ್ನು, ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಜೋಶಿಯವರು ಮಾಲೆಗೆ ಚಂದಾದಾರರನ್ನು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಪುಟಗೊಟ್ಟಿತು. ಅವರು ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಹೋಗಿ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧ ಪುಸ್ತಕದ ಬೆಲೆಗಿಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಪ್ರಕಾಶಕರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬರಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಅಶ್ಲೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ತಲೆದೋರಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗದ ಪುಸ್ತಕಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಾಶರಾಗದೆ ಜೋಶಿಯವರು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಲೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸಿದರು. ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಗಣ್ಯ ಲೇಖಕರಂತೂ ಅವರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರು. ಜಿ.ಬಿ.ಯವರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ 'ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ಟರಪೀಸ್ ಎಂದರೆ ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯೇ' ಎಂದುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ಜೋಶಿಯವರು ಗೈದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅದ್ಭುತ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆ ಕೊನೆಗಾಲಕ್ಕಾದರೂ ದೊರೆತದ್ದು ಸಂತೋಷಪಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಿ. ಬಿ.ಯವರು 'ಮೂಕಬಲಿ', 'ಕದಡಿದ ನೀರು', 'ಸತ್ತವರ ನೆರಳು'ದಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ರಂಗಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರು ಕನ್ನಡಿಗರ ಇಮ್ಮಡಿ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

'ಜಿ.ಬಿ. ಶತನಮನ' ೨೦೦೫

೧೬

ಕರ್ಕಿ : ಕಾವ್ಯ ಗೌರವ

ಈ ಬೆಳುನಗೆಯಲಿ, ಚೆಲುವಿನ ಮೊಗದಲಿ
ತುಳುಕುವ ಆನಂದ
ಅದಾವ ಪೂರ್ವದ ಉದಾರ ಹೃದಯವು
ಚೆಲ್ಲಿದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ?

('ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ' - ನಕ್ಷತ್ರಗಾನ)

ಸದಾ ನಗೆಮೊಗದ, ಸಮಾಧಾನ, ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಕಳೆಯನ್ನುಕ್ಕಿಸುವ, ಸರಸ. ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ, ನಿರ್ಮಲ ಸ್ನೇಹಾಂತಃಕರಣದ ಕವಿ ಕರ್ಕಿಯವರನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಈ ಪದ್ಯವೇ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ನವೋದಯದ ಕಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು ನಿಜ; ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಮಗೆ ಹಿರಿಯರಾದ ಮಾಸ್ತಿ, ಮಧುರಚೆನ್ನ, ಬೇಂದ್ರೆ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ವೀ.ಸಿ. ಒಂದು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ರತೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದ್ದಿತು. ಅಹಮಿಕೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಚಿಕ್ಕವರು, ದೊಡ್ಡವರು ಎನ್ನದೆ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ನುಡಿ ಯಾರಿಂದ ಬಂದರೂ ಕೂಡಲೇ 'ಗುಡ್ ಗುಡ್' ಎಂದು ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸೂಸುತ್ತ ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆರೆದು, ನಲಿದು ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುವ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವ ಅವರದಾಗಿದ್ದಿತು. ವಿನಾಕಾರಣ ಕೋಪ, ಗಡಿಬಿಡಿ, ಬಿರುಸು ಮಾತು, ಕೊಂಕುನುಡಿ, ಅಸಮಾಧಾನ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹಂಬಲ ಅವರ ಬಳಿ ಸುಳಿದದ್ದನ್ನು ಯಾರೂ ಕಾಣರು. ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಅವರು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಿರಲಿ, ಕಿರಿಯರಿರಲಿ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಉತ್ಸಾಹ. 'ರಸಿಕತನದ ಸುಳಿ-ಸುಖ'ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಲವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುವ, ಅದರ ನಾದ-ಲಯಕ್ಕೆ ಮಗುವಿನ ಮುಗ್ಧತೆ, ಕುತೂಹಲಗಳಿಂದ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ತನ್ಮಯವಾಗುವ, ಒಳಿತನ್ನು, ಉದಾತ್ತವಾದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವ, ಈ ಎಲ್ಲದರ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ದೈವೀಕರುಣೆಗೆ ಮಾರುಹೋಗುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಕರ್ಕಿಯವರದು. ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ, ಪ್ರಕಾಶನ ಅವರ

ಕಾರ್ಯ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಕವಿತೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಲಯಾತ್ಮಕ ಸೃಷ್ಟಿ - ಎಂಬ ಮಾತು ಕಕಿರ್ಯವರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ವಯವಾಗುವಂಥದು.

'ನಕ್ಷತ್ರಗಾನ', 'ಭಾವತೀರ್ಥ', 'ಗೀತಗೌರವ', 'ಕರಿಕೆ-ಕಣಗಿಲ', 'ನಮನ' - ಇವು ಅವರು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕಾಣಿಕೆಗಳು. ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಹೆಸರುಗಳೇ ಅವುಗಳ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕರೆವನೇ ಅವ, ಮೋಡಗಳ ಹಾಡು, ಮೇಘೋಪಾಸನೆ, ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶು, ಜೀವಜಗ, ವೀಣೆ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕವನಗಳು ನಾದಮಾಧುರ್ಯ, ಭಾವೋತ್ಕಟತೆ, ವಿಚಾರ ವಿಲಾಸ, ಸುಕುಮಾರ ಶೈಲಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. 'ದಿವ್ಯ ಜ್ಯೋತಿ' ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. 'ಹಚ್ಚೇವು ಕನ್ನಡದ ದೀಪ' ಗಡಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಿಯವರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ 'ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ'ವೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಉದಾರ, ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಭಾವತೀರ್ಥ, ಗೀತಗೌರವವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದೆ. ಅವರ ಕಥನ-ಕಲೆಯ ಮಂಜುಳ ಗಾನವನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಲಿಸಬಹುದು. 'ಬಣ್ಣದ ಚೆಂಡು', 'ತನನ ತೋಂ' ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. 'ಬಣ್ಣದ ಚೆಂಡು', 'ಬುರು-ಬುರು ಬಸವಣ್ಣ', 'ಪುಂಗಿನಾಗ' ಮೊದಲಾದವು ಮಕ್ಕಳ ಮನೋಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಮೂಡಿ ಹಾಡಿದಂಥವು.

ಕವಿಯಾಗಿಯೇ ಹೆಸರಾದ ಕರ್ಕಿಯವರು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೃದ್ಯತೆಯನ್ನೇ ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾಲ್ದೆಸೆಯ ನೋಟ' ಮತ್ತು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶ್ರುತಿ' ನಾಡು-ನುಡಿ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯ, ಅಧ್ಯಯನದ ಹರಳು-ಹುರುಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿವೆ. 'ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಯನ್ನೂ, 'ಅಂಗಡಿ-ದಂಪತಿಗಳ' ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರವನ್ನೂ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಈ ಪುಟ್ಟ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಶರೀಫರ 'ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳ' ಸಂಪಾದನೆ ಆ ಪದಗಳು ಅನುಭಾವದೊಡನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪಂಡಿತವಲಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಿಯವರ ಹೆಸರು ನೆಲೆನಿಂತದ್ದು ಅವರ 'ಕನ್ನಡ ಛಂದೋವಿಕಾಸ'ದ (ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧ) ಮೂಲಕ. ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಅದು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರುವುದು ಅದರ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗೋಜಿಕೊಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದಿ. ೧೫.೧೧.೧೯೦೭ ರಂದು ಜನಿಸಿದ ದುಂಡಪ್ಪ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕರ್ಕಿಯವರು ಧಾರವಾಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಬಿ.ಎ. ಹಾಗೂ ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಂ.ಎ., ಬಿ. ಟಿ. ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ

ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಕಡಲತಡಿಯ ಕಾರವಾರದ ಸರಕಾರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ. 'ಕವನಸೃಷ್ಟಿಯತ್ತ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿದುದು, ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿ ಸಂತೋಷ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ಮೀಯಿಸಿದ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಅವರೇ ಒಂದೆಡೆ ನೆನೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳಗಾಂವಿ ಲಿಂಗರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಕಾಡಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ನಂತರ, ಅವರ ಸೇವೆಯ ಲಾಭವನ್ನು ನರೇಗಲ್ಲಿನ ಅನ್ನದಾನೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯು.ಜಿ.ಸಿ. ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆ ಹಾಗೂ ಬೋಧನಕೌಶಲ ಎರಡನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು.

ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಡಾ. ಹುಮಾಯೂನ ಕಬೀರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಯೋಜಿಸಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಅಖಿಲಭಾರತ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಥಮ ಶಿಬಿರದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ, ಸುಗಮವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣುವ ಸದವಕಾಶ, ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಲೇಖನಕನಿಗೂ ಒದಗಿದ್ದಿತು. ಭಾರತ ಸರಕಾರದ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿನಿಮಯ ಯೋಜನೆ'ಯನ್ವಯ ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ರಶಿಯಾ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿಯೋಗದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಕರ್ಕಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮನದಂದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಮಾಸಿಕ ವೇತನವನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿತು.

'ದುಃಖ ಮೂಸದ ಸುಖದ ಸಂವೇದನೆ'ಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರ ಕಾವ್ಯಜೀವನ, ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ದುಃಖಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಒಂದು ವಿಧಿಯ ವಿಪರ್ಯಾಸವೆನ್ನಬಹುದು. ಮಧುರವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ನಡೆಸಿ, ಕುಟುಂಬವತ್ಸಲ ರಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರ ಅಕಾಲಮರಣವನ್ನು ಕಾಣುವ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿತು. ಅದು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಳಗೇ ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ತೋಡಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ. ದಿ. ೧೬.೧.೧೯೮೪ ರಂದು ತಮ್ಮ ೭೭ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಹಜೀವನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಾಗ, ಕನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಂಠಾಭರಣದ ಜಾತಿಮುತ್ತೊಂದು ಕಳಚಿದಂತಾಯಿತು.

'ಕಾವ್ಯ ಗೌರವ' ೧೯೯೧

೧೭

ಪಾಪು : ಕನ್ನಡದ ಕಾಪು

ಪಾಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಲೇಖನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ 'ಕಾಪು' ಎನ್ನುವ ಪದ ತಕ್ಷಣ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ('ಕಾಪು' ಎಂದರೆ ಕಾವಲು; ಬೇಲಿ; ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಸ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುವುದುಂಟು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಂತೂ ಅದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಕನ್ನಡದ ಹಿತರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಏಳಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನ-ಮಂಥನ ನಡೆಸುತ್ತ, ಅಭ್ಯಾಸಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ; ದನಿ ಎತ್ತಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತ, ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ನಾನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಅವರ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ. (೧೯೪೩-೪೫) ಅಂದಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ, 'ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಹಿರಂಗ ಪತ್ರ' ಬರೆದ ಧೈರ್ಯ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ತಲೆತುಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡಗಳ ನಡುವೆ ಅವರು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ಅವರ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ನಾನಾಗ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೂ ಅವರು ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಅಪಾರವಾದ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬಹುಬೇಗ ಅವರು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಉತ್ತಮ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಾಗಲಿರುವ ಅವರ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯ ಕುದಿಯನ್ನು ನಾನವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡಿದ್ದೆ. 'ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ'ವನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, 'ನವಯುಗ' ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು 'ಪ್ರಪಂಚ'ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅವರು ನೆಲೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಲೆಯೊಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಇಡಿಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹಿತವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇಶದ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಅದು ಇಂಬುಗೊಟ್ಟ ರೀತಿ

ಅನನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. (ಆದರೆ 'ಪ್ರಪಂಚ' ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗು ನನ್ನಂಥವರಿಗೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.)

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿ ಉತ್ತಮ ಲೇಖಕನೂ ಆಗಿರುವಾಗ ಅವನಿಂದ ನಾಡು-ನುಡಿಗೆ ಎಂಥ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಾಪು ಹಾಗೂ ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರಂಥವರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪಾಪು ಅವರ ಮೊದಲ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ 'ಸಾವಿನ ಮೇಜವಾನಿ' ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೯೪ಳಳ ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ. 'ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಕಥೆ ನಾನು ಬರೆಯಬಲ್ಲ' ಎನ್ನುವ ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ-ಕಥೆ-ವ್ಯಥೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು. 'ನಮ್ಮ ದೇಶ, ನಮ್ಮ ಜನ' 'ಈಗ ಹೊಸದನ್ನು ಕಟ್ಟೋಣ ನಾವು' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳೇ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ 'ನನ್ನದು ಈ ಕನ್ನಡ ನಾಡು' 'ನಮ್ಮದೀ ಭರತಭೂಮಿ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿರುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. (ಇವೆರಡೂ ಕ.ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು) ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರೇಖಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ದೇಶಿ ನುಡಿಯ ಸೊಗಸು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂಥದು.

ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ 'ಗೋಕಾಕ ಚಳುವಳಿ'ಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಾರೂ ಮರೆತಿರಲಾರರು. (ಕೆಲವರು ಮರೆತಿದ್ದರೂ ಮರೆತಿರಬಹುದು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ : 'ಕೃತಿಯು ಘನ, ವಿಸ್ಮೃತಿಯೂ ಘನ; ದೊಡ್ಡವರು') ಧಾರವಾಡದ ಅ. ಕ. ಕನ್ನಡ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಆಂದೋಲನ ಕರ್ನಾಟಕಾದ್ಯಂತ ಹಬ್ಬಿ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಸಂಗತಿ, ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಗಳ ಭಾಷಾಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕೆಂಬ ಗೋಕಾಕ ವರದಿಯ ಆಶಯವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿಯಾಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಅನಾರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಶನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದ ಡಾ. ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರನ್ನು, ಕ್ರಿಯಾಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದು, ಪಾಪು ಅವರನ್ನು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರನ್ನೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅನುಭವ ಪಡೆದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪು ಅವರು ಕ್ರಿಯಾಸಮಿತಿಯ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಚಳುವಳಿ ಅತ್ಯಂತ ರಭಸದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿ

ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದ ಮುಂದಾಳ್ತನದ ಗುಣದೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರಕರ್ತರ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನಟ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ ಅವರನ್ನು ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಬಹುಪಾಲು ಪಾಪು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಅವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಏಕಪಕ್ಷೀಯವೆನ್ನಬಹುದಾದ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು ಒಳಗೊಳಗೆ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಚಳವಳಿಯ ಕಾವಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ದೋಷವಾಗಿ ಯಾರೂ ಪರಿಗಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೋರಾಟದ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಹೊಸತಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಜನತಾ ಸರಕಾರ ಗೋಕಾಕ ಭಾಷಾಸೂತ್ರ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಇತರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸ ತೊಡಗಿದಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಕ್ರಿಯಾಸಮಿತಿ ಎರಡನೆ ಹಂತದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪಾಪು ಅವರು ಸಮಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ನನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಮುಂದೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಗೆ ತಕ್ಕಂಥ ಕನ್ನಡ ಕಾವಲು ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನ ಅವರಿಗೆ ದೊರಕಿದ್ದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಹೆಗಡೆಯವರು ಅವರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ-ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಸಹನೆ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳಿದ್ದರೂ-ಮರಾಠಿ 'ಲೋಕಸತ್ತಾ' ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರೆಯುತ್ತ (೬.೮.೮೯) "ಮರಾಠಿ ಮಾತೆಯೂ ಸಹ ಇಂದು ಇಂತಹ 'ಮರಾಠಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ'ನ ಅವತಾರದ ಮಾರ್ಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ" ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪಾಪು ಅವರ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, "ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೂರು ಜನರು ನೂರು ಮಾತು ಆಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಆ ಕುರಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾರರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಾವ ಮುಲಾಜೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು". ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ - ಈ ಹಿಂದೆ - ಒಂದೆರಡು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ತಲೆದೋರಿದಾಗಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮೀಯತೆಗೆ ಯಾವ ಕುಂದೂ ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡಪರ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಒಂದುಗೂಡಿ, ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ, ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾಗಬೇಕೆಂಬ

ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಅವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅನೇಕ ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. 'ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಕಾಸ ವೇದಿಕೆ' ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಲಹೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿರುವ ಪಾಪು ಅವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

'ಪ್ರಪಂಚದ ಪಾಪು' ೧೯೯೩

೧೮

ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ : ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಚೇತನ

ತಾಯಿ, ತಾಯ್ನುಡಿ ತಾಯ್ನಾಡು, ಎಂದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಹಿರೇಮಲ್ಲರೂ ಈಶ್ವರನ್ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದದ್ದು ಕಾಕತಾಳೀಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ದ್ಯೋತಕವೇ ಆಗಿತ್ತು.

೨೨.೬.೧೯೯೮ ರಂದು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದ ಈಶ್ವರನ್, ಪ್ರತಿಭೆ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಶ್ರಮ, ಸಾಹಸ, ಛಲ, ಬಂಡುಗಾರಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲದರ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸಿದ್ದರು. ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ಜೀವನದುಸಿರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುವ ಅಖಂಡ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. (ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ ನಿರ್ಣಯ) ಪಡೆದವರೆಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವರು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೀವನದ ವೀರಗಾಥೆಯಂತಿರುವ 'ವಲಸೆ ಹೋದ ಕನ್ನಡಿಗನ ಕಥೆ' ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಯುವಕರು, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಟೊರೆಂಟೋದ ಯಾರ್ಕ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಹತ್ವದ ಜರ್ನಲ್‌ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ, ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅವರದಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ ಜರ್ನಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಹಾಗೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನಕ್ಕೆ, ಸತತೋದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಕೆನಡಾದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಟುಂಬದೊಡನೆ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ವರ್ಷ ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಬೇಸಿಗೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಾಲ್ಕೈದು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು ಹೋಗುವುದನ್ನು ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಕರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬಂಧು ಬಳಗದ, ಸ್ನೇಹಿತರ ಹಾಗೂ ಹಿತೈಷಿಗಳ ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೃದಯ ಪುಲಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡದ ಮನೆ 'ಕಲ್ಪನಾ' ಆಗ ಔತಣ ಕೂಟಗಳಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಅಣಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂದ ಸಲಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಬರವಣಿಗೆಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಈ ದುಡಿಮೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ಆದರೆ, ೧೯೯೬ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಎಂದಿನ ಈಶ್ವರನ್ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನುಗಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಿಡುತ್ತಾರೊ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಅವರ ದೇಹ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕಿಬ್ಬೊಟ್ಟೆಯ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಕ್ಷೀಣಗೊಂಡು ಕಂದಿ, ಕುಂದಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಈ ನಾಡಿಗೆ ಇದೇ ಕೊನೆಯ ಭೆಟ್ಟಿ ಎಂಬ ತೆರದಲ್ಲಿ ಕಂಡವರೊಡನೆ ಅವರು ಕಂಬನಿಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಹೋಮಿಯೋಪತಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಅವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಗುಣಮುಖರಾದರು.

ಆ ಜೀವ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಡೈನಿಂಗ್ ಟೇಬಲ್ಲನ್ನೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬರೆವಣಿಗೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು, ಸಂದರ್ಭ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಹರವಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲು ಅದು ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಬರೆವಣಿಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು.

ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಅತೀವ ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ ಮಗಳ ದುರಂತ ಕಥೆಯನ್ನು 'ನನ್ನ ಮಗಳು ಅರುಂಧತಿ'ಯ ಕಾದಂಬರಿ ರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಗುರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಹೂಳಹು ಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ಈಶ್ವರನ್ ಮರುಜನ್ಮ ಪಡೆದು ಕೆನಡಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

ಮರುವರ್ಷ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದು ಫೋನಿನಲ್ಲಿ, ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ. ಮಾತು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೊದಲಿದಂತೆ ಕೇಳಿದಾಗಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಸಂಶಯ ಅವರನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಂಡಾಗ ದೃಢಪಟ್ಟಿತು. ಸೌಮ್ಯರೀತಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ಅವರಿಗೆ ಆತಂಕ ಒಡ್ಡಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವರು ಧೈರ್ಯ ಗುಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿತು.

ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಬರೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು. "ಲಿಂಗಾಯತ, ಜೈನ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗಳು: ಮತಗಳ

ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ" ಗ್ರಂಥ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಮುಖ ಗೆಲುವಿನಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಮಿನುಗಿತು.

೧೯೯೫ರ ಕೆನಡಾದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ 'ಕಲ್ಪನಾ' ಮನೆಯ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಈಶ್ವರನ್ ಈ ಸಲ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಇಳಿದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದೇ ಶಬ್ದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬರೆಯಲು ಯೋಚಿಸಿದ್ದ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ್ದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತೆ ಹನಿ ಗೂಡುತ್ತಿದ್ದವು, ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಿತ್ರ ಮುಳಗುಂದ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಯ ವಿಹಾರವನ್ನು ಹೇಗೋ ಮುಗಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ರಾಶಿ. 'ಐದು ಧರ್ಮ, ಐದು ದಾರಿ' - ಸೋತ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಲುಗಳು ಮೂಡತೊಡಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ದಿ. ೨೨.೬.೧೯೯೫ರ ರಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದ ಈಶ್ವರನ್ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದರು. 'ಹೋರು ಬೀಳ್ವನ್ನೆಗಂ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಯಾದೊಡಂ' ಎಂಬ ನುಡಿ ಈ ದೈತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ-ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

* * *

ಬೆಳಗಾವಿ ಲಿಂಗರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಈಶ್ವರನ್ ಲೇಖಕರಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಣ್ಣಕತೆ ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಈಶ್ವರನ್ ವಚನ'ಗಳನ್ನು ಓದಿದ ನೆನಪು ನನಗಿದೆ. ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ, ಎಸ್.ಡಿ. ಇಂಚಲ, ಈಶ್ವರನ್, ಸಣಕಲ್, ಬಿ.ಗಂ. ತುರುಮರಿ, ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ 'ತುಂಬಿಗಳ ಬಳಗ' ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕನ್ನಡ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ 'ಹುಟ್ಟು' ಕಟ್ಟತೊಡಗಿತ್ತು.

ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಈಶ್ವರನ್ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡದ್ದು. ಆಗ ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯ ಜೋಗ ವಕೀಲರ ಬಂಗ್ಲೆಯ ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿಯ ಯೋಜನೆಯ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಹಾಕತೊಡಗಿದ್ದರು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ 'ವಿಷ ನಿಮಿಷಗಳು' 'ಹಾಲಾಹಲ' ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದ್ದ ಈಶ್ವರನ್ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಹೊಲವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾರಲು

ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಜೆ.ಜಿ. ಕಾಮರ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ನೇಮಕ ಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು.

ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯನ್ನು ನನ್ನ ವಾಸಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅದರ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನೂ ಅವರೇ ಕೊಟ್ಟರು. ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿದ್ದುದು ನನಗೊಂದು ನಿಧಿ ದೊರಕಿದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. (ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ನಾನು ಅದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆ) ಶ್ರೀಧರ ತೇಲ್ಕರ್, ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ವರದರಾಜ ಹುಯಿಲಗೋಳ ಮೊದಲಾದವರು ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯ ಲೇಖಕ ಬಳಗದಲ್ಲಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು. ಆಗ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ್ ಅವರ 'ರಾಜಾರಾಣಿ ದೇಖೊ' (ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ) 'ಶಿವನಬುಟ್ಟಿ' (ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಗ್ರಹ) 'ಕನ್ನಡ ತಾಯ್ನೋಟ' (ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ) 'ಕವಿಕಂಡ ನಾಡು' (ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ) ಮೊದಲಾದವು ಅವರ ಲೇಖನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿದವು. ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಓದುಗರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅವರು ಆಗಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 'ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ 'ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಕಾಗದಗಳು' ಓದುಗರನ್ನು ವಿಶೇಷ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದವು.

ಕಾಮರ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಮೂಲಕ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಈಶ್ವರನ್ ಹೊಸ ಮೆರಗು ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು. ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ, ಮಾಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಭಾಗ್ಯ ಆಗ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿತು.

ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅವರು ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋದರು. ನಂತರ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಅವರು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಿ.ಲಿಟ್. ಪದವಿ ಪಡೆದು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಲೈಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಿ.ಲಿಟ್ ಪದವಿಗಾಗಿ ಡಚ್ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಥೀಸಿಸ್ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಆಕಸ್ಮಿಕವೊ ಎಂಬಂತೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದ ಡಚ್ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದರು. ಮದುವೆ ನಡೆದುದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಿರಿಗೆರೆಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ. ಪಾಪು ದಂಪತಿಗಳು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಾಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಪ್ರತಿಭಾವಂತರನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟತೊಡಗಿದ್ದ ಕುಲಪತಿ ಡಾ. ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರು ಅವರನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಾಗಿ, ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಈಶ್ವರನ್ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಟೊರಂಟೊದ ಯಾರ್ಕ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು.

ಅಲ್ಲಿಯ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಜರ್ನಲ್‌ಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ದುಡಿದರು.

ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಹೊಸ ಜರ್ನಲ್‌ಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಈಶ್ವರನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕರುಳಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಯಾರೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಮೊತ್ತದ 'ಬಸವಶ್ರೀ' ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿತು. ಇದು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದರು. ಒಳ್ಳೆಯ ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ ಅವರ ಸುಖ ದಾಪಂತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಅವರ ಪತ್ನಿ ವೋಬಿನ್ (ಶೈಲಜಾ) ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವೆನಿಸಿತು.

ಈಶ್ವರನ್ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೆಳಗಿನ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. "ಇದು ಬೋಧಿಸುವುದು ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವನ್ನಲ್ಲ. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ ಶಿವಾದ್ವೈತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿ ಧರ್ಮವನ್ನಲ್ಲ, ಸೇವಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಗುರಿ ಶಿವನನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಇದು ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲೂ ಬೆಳೆಯದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮ.... ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು 'ಪ್ರಜಾಧರ್ಮ'. ಪ್ರಜಾಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೂರನೇ ಪುಸ್ತಕದ ಹೊಳಹನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ".

ಆದರೆ, ಈ ಕನಸು ನನಸಾಗದೆ ಹೋದದ್ದು ಕನ್ನಡಿಗರ ದುರ್ದೈವ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ವಿಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಅದೇ ಅವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಮಾರಕವೆನಿಸಬಹುದು.

ಎಲ್ಲರಂತೆ ಈಶ್ವರನ್ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳಿದ್ದವು. ಅವರೆಷ್ಟು ಸ್ನೇಹಪರರೊ ಅಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಠುರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಜನರನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ ತೀರ

ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವುದು. ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸದ ಸಣ್ಣ ಘಟನೆ ನಡೆದರೂ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಲೇ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳೆನಿಸಿದ ಸ್ನೇಹಿತರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಸಲ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಮಾತು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಗೆಳೆತನದ ಸವಿಯನ್ನುಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೬೩ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಅವರ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೂ ಇದರ ಅನುಭವ ಆಗದೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಯಾವ ತೊಡಕೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಛಲಗಾರಿಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. “ನಾನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೆ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಬಡಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ, ಅದೇ ತಂದೆ ತಾಯಿಯ ಹೆಮ್ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಬರುವ ಆಸೆ ನನಗಿದೆ. ಆದರೆ ದೇವರಲ್ಲೊಂದು ಕರಾರು: ಎಳವೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಯ್ಯಬೇಡಪ್ಪ” ಅವರು ಸಾಧಿಸಿದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲ ಸೆಲೆ ಇಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಪ್ರಪಂಚ’ ಪತ್ರಿಕೆ ಜುಲೈ ೨೬, ೧೯೯೮

೧೯

ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕ

"ಹೃತ್ಸರೋಜದ ಸೌಮ್ಯ ಮುಕುಲವು
ಉಷೆಯ ಮೆಲುನಗೆಗರಳಿತು,
ಉದಿಸುತಿಹ ಅರವಿಂದ ಮಿತ್ರನ
ಚೇತನದೊಳೆದೆ ತೆರೆಯಿತು"

ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕ ಅವರ ನೆನಪಿನೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ನೇಹದ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುಖ ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಂತಾಗ ಅವರದೇ ಆದ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯ (ಉದಯ) ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣ ಎತ್ತರ, ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣು, ಮೆಲುನಗೆ, ಸೌಮ್ಯದನಿ-ನಾಯಕರನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡಾಗಲೇ ಅವರ ಸಜ್ಜನಿಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಪ್ರೊ. ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯವಾದಾಗ ನಾನಿನ್ನೂ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಅವರು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಿ.ಎ. ಆದ ಮೇಲೆ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಎಂ.ಎ. ಪಾಸಾಗಿದ್ದರು. ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ಡಿ.ಎ.ವಿ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲರಾಗಿದ್ದ ನಾಯಕರು ಮೇಲಿನ ಮೂವರು ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಪರ್ಕದ ಫಲವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಕೃಷಿಗೈಯುತ್ತ ಬಂದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜೊತೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಭೆಟ್ಟಿ (೧೯೪೪) ಹಾಗೂ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ದರ್ಶನ (೧೯೪೮) ಪಡೆದಂದಿನಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳ ಬೋಧನೆಯ ಅನುಭವ ಪಡೆದಿದ್ದ ನಾಯಕರು ಈ.ಓ.ಡಿ. ಹಾಗೂ ಡಿ.ಡಿ.ಪಿ.ಆಯ್. ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿಯೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದರು. ಕಾರವಾರ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ಕಿತ್ತೂರು ರಾಣಿಚೆನ್ನಮ್ಮ ವಸತಿಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪಕ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನಿವಾರ್ಯ

ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹಲವು ಹತ್ತು ಕಡೆ ಓಡಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಲೇಖನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅಡೆತಡೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಬೆಳಗಾಂವಿ ಎಸ್.ಟಿ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ (೧೯೬೧) 'Reading Interests and abilities of Adolescents and Adults ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಸಂಪ್ರಬಂಧ ಅವರಿಗೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಅನೇಕ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಯೋಗ ದೊರೆತದ್ದು ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದೆನಿಸಿತು. "ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆಲ್ಲರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಶಿಕ್ಷಕರು ಓದಲೇಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥ" ಎಂದು ಇದರ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಆರ್ಮಾಂಡೊ ಮೆನೆಜಿಸ್ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು.

ಈ ಮೊದಲೇ ೧೯೬೪ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ನಾಯಕರು ಬೆಳಗಾವಿ ಎಸ್.ಟಿ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಶಮನೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣೋಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಅಮಂತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 'ಜೈನಪುರಾಣ'ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಅಂದು ಮಾಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಪಂಡಿತ ಪಾಮರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತಣಿಸಿತು. ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು ದಿನ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ನೆನಪು ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿದೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಜೈನ ಮಹಾವೀರ ಸಂಘದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು 'ಗ್ರಂಥದಾನ'ಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾಯಕರು ಆಮೇಲೆ ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ 'ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಗಳು' ಹಾಗೂ 'ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳು' ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೈಪಿಡಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದರು.

ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕ ಅವರ ಸಂಶೋಧನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಲೋಚನೆ' (೧೯೫೯) ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಗೆ ಪ್ರೊ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಚರ್ಯವೇ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಲೇಖಕರು ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಬಹುವಿಧರಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಸೆದು ಹರಿತ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿದ ಶ್ರೀ ಸದಾನಂದರನ್ನು' ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ಜೊತೆ-ನುಡಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಧ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ ಆವಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಕೈಸೇರಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೂ ಅದು ಬೆಳಕಿಗೆಬಾರದೆ ಹೋದದ್ದು ದುರ್ದೈವದ

ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಯಕರು ಒಳಗೊಳಗೇ ಪರಿತಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಂತಿದ್ದರೂ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನಾಯಕರ ಈ ಲೇಖನಗಳು ಆ ಗುಣವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಹಾದಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮೂಲ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಮೂರು ಮೌಲಿಕ ಭಾಷಣ ಲೇಖನಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಾಯಕರ 'ಪ್ರಬಂಧ ಪರಿಮಳ' ಸಂಕಲನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂತರಂಗದೊಂದಿಗೆ ಚಿರಂತನವಾಗಿ ತನ್ಮಯವಾಗುವಂತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹತ್ವದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಮಾಂಜರೇಕರ ಹನುಮಂತರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತ ಲೇಖನ ಓದುಗರ ಸ್ಮೃತಿಪಟಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತುವಂತಿದೆ. ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯಡು ಅವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಸವತ್ತಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವ 'ಸರೋಜಿನೀ ದೇವಿಯ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿ' ಪ್ರಬಂಧ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದ್ದು ನಾಯಕರ ಆಳವಾದ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಫಲವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದೆ. 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ (೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದು) "ಧರ್ಮದ ಡಾಂಭಿಕತನವೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಂಹಾರವೂ ರಾಜತಂತ್ರದ ಹಿಂಸೆಯೂ ವಿಷಮತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದ ಪಾಶವೀ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ, ಜೀವನದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪೀ ತತ್ವಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉಜ್ವಲವಾದ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಮಾನವನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಹಸವನ್ನು ಇಂದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ" ಎಂದಿರುವುದು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಕಲನ ೧೯೬೩ರ ಹೊತ್ತಿಗೇ ಮೂರು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ'ವೂ ಇಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಕಲನವಾಗಿದ್ದು ಈ ವಿಷಯದ ಸಮಗ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯಕ ಅವರ ಒಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕರು ೧೯೩೧ರಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ರೆಂಬುದು ಅವರ 'ದೇವ ನಿಮಿಷ' (೧೯೬೮) ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯ, ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕವನಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿವೆ. 'ಸಹ್ಯಸೊಬಗು' 'ಭಾವಭಾಮೆ' 'ಮುಗಿಲ ಮಲ್ಲಿಗೆ' 'ದುರ್ದಿನ' 'ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆ' 'ದೀಪ ಸಂಭ್ರಮ' ಮೊದಲಾದ ಕವನಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. 'ಪದ್ಮಪಾಣಿ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಗುಣಗೌರವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ ಗೀತಗಳ ಗುಚ್ಛವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ

ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಹಿಂದೆ ಬಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜನಿ ನಾಯಕರು ಧಾರವಾಡದ ಸರಕಾರಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ (೧೯೭೮) ಸಾಧನಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸತ್ಸಂಗ. ಕವಿವರ್ಯರನ್ನು ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಗುರುವರ್ಯರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. "ನಮ್ಮ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದ್ದರು" ಎಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯಕರು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಸದಾನಂದ ನಾಯಕರು ಧಾರವಾಡ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಕಾರವಾರ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಧಾರವಾಡನ್ನು ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸಿದರು. ಕಳೆದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರು ಹೊರಗೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನಿರತರಾಗಿ, ಸ್ವಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ, ವಿನಯ, ವಿಶಾಲ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ನಾಯಕರು ಅನೇಕ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗೌರವಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ (೧೯೯೨) ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿತು. ೮೫ ವರ್ಷಗಳ ತುಂಬು ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದರು.

ಕೇವಲ ಪ್ರಚಾರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕರಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತೀರ ವಿರಳ.

'ಕರ್ಪೂರ' ೧೯೯೯

೨೦

'ಸ್ನೇಹ ಸಿಂಧು'ವಳ್ಳಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ವಿಭಾಗವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಮೈಸೂರು ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ.ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ, ಅನಂತರ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕಾದವರಾಗಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕತೆ, ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ಇದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಪಠ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣ-ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ) ನಾನು ನೇಮಕಗೊಂಡು ಅದೇ ಎರಡು-ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಚಯ ಸ್ನೇಹವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದವರಿಗೂ ಆಗ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮನಿಸಿದ್ದರು. ಇವು ಎರಡರ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಕಡೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋದದ್ದುಂಟು.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಕಟನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಗೆ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ನಂಟು ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಎದುರಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಯವರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಾರಕೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹರಟೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ನಕಲಿ, ವಿನೋದಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೃಂದದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಅನೇಕ ಗೆಳೆಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡದ 'ಚಾ'ದೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಬಹು ಬೇಗ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಘಟನಾಚಾತುರ್ಯ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಟಕ ಆಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಒಲವು ಆಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು.

ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಬಂದರೆ ಏನಾದರೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ, ತಾವು ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನವನ್ನು ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳಿಸಿದರು. 'ಮೊದಲು ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿ. ಆಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗಲಿ' ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಮುದ್ರಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಲಿಂಗರಾಜ ಆರ್ಟ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರಾದ ಬೀಳಗಿ ರಾಮಣ್ಣನವರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿದೆ. ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ 'ಸುರುಚಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದವರು ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರು. ಅದರ ಮೊದಲ ಪ್ರಕಟನೆ ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಪ್ರಥಮ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ 'ಎಂದೆಂದೂ ಮುಗಿಯದ ಕಥೆ'. ಅದರ ಬೆಲೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ. ಮೂವತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತಲ್ಲವೆ? ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರ 'ನವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಜೀವನ' ಎರಡನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದಿತು. ಆ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಗೋಕಾಕರು ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮುಂದೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳನಂತರ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯಾಗಿ ಹೋದಮೇಲೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ನವ್ಯಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎನ್.ರಾವ್ ಅವರ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ 'ಸಂಗಮ' ಕೂಡ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೇ (೧೯೬೮) ಅಚ್ಚಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ನನ್ನ ಐದನೆಯ ಕವನಸಂಗ್ರಹ 'ದೀಪಧಾರಿ' ಹಾಗೂ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಲೋಚನೆ' ಪುಸ್ತಕಗಳೂ 'ಸುರುಚಿ'ಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಂಡವು. ಆದರೆ ಅವು ಅಚ್ಚಾದದ್ದು ಮಾತ್ರ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ.

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೂ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಯವೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಾಗ ಹೋದಾಗ ಅವರ ಮನೆಯ ಅತಿಥಿ ಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಧಾರವಾಡದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಮ್ಮ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಎರಡು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ('ಸುಜೆಮಲ್ಲಿಗೆ' ೧೯೬೭, 'ಬಯಲು-ಆಲಯ' ೧೯೭೩) ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ಸುರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನವನ್ನು ಶ್ರೀಮತಿ ಕಣವಿಯವರು ಈಗಲೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ, ಹಣಕಾಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿತರಣೆ, ಮಾರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲ - ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ

ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸುರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಬೇಗ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಬರೆಹಗಾರರಿಗೂ ಅದು ಆಶಾಕಿರಣದಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆ ನಿಂತು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕೋದ್ಯಮ ಎಂಥ ಪಡಿಪಾಟಲು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಸ್ವತಃ ಹೆಚ್ಚು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ನಾಟಕ, ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ, ಒಂದೆರಡು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಪಾದಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಆದರೆ ಅವರ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧ 'ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿ'ಯಂಥ ಸಮಗ್ರವೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಗ್ರಂಥ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೊದಲನೆಯದೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಅಲ್ಲದೆ ನಟರಾಗಿ, ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ, ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೇವೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದದ್ದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಹಾರೆಸುತ್ತೇನೆ.

'ಕಲಾ ಸುರುಚಿ' ೧೯೯೧

೨೧

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ಮಾಧುರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಕವಿ

ನಿನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣದವರೂ ಕೂಡ
ನಿನ್ನ ಗಂಧವ್ರತವ ಮೆಚ್ಚುವರು - ಮನಸೋತು
ಇದ್ದಾಗ ಇಷ್ಟು; ಉಳಿದದ್ದು ನಾಳೆಯ ಮಾತು.

ಕೆಲವರಿರುತ್ತಾರೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ಪರಿಚಯವಾದಾಗಲೂ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳಿಂದ ನಾವು ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದೇವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಸಮಾನ ಮನಸ್ಕರಿಗೆ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಡೆ ಈ ಬಗೆಯ ಹತ್ತುಗಡೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಪರಸ್ಪರ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದರೆ ಅದೊಂದು ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಎರಡು ದಶಕಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ನೇಹಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ದಿ. ೧೭.೨.೧೯೭೮ರಂದು ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ತಮ್ಮ 'ಸಿಂದಾಬಾದನ ಆತ್ಮಕಥೆ' ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಮೂರು ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿಯ ಲಯದ ಹಿಡಿತ, ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತಿಕೆ, ಸಹಜ ಶಬ್ದಚಿತ್ರಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದೆನಾದರೂ 'ಸಿಂದಾಬಾದನ ಆತ್ಮಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂದ ಸಂಯೋಜಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸಿತು.

ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಸ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೊಡನೆ ನಾನು ಆಗಾಗ ಸಮಾಲೋಚಿಸುವುದುಂಟು. ಅಂಥ ಹಲವಾರು ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವರು ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಆಕರವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲವು. 'ಸಿಂದಾಬಾದನ ಆತ್ಮಕಥೆ'ಯ ಮುನ್ನುಡಿ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ವೆಂಕಟೇಶ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾವ್ಯಜೀವನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಂದು ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಹವರ್ತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ

ನೆನೆಯಬಹುದು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಏರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಚಿತ್ತವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು, ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಗುಣಾಂಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೂ ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ. ಅನುಸರಿಸಿದ ಭಿನ್ನವಾದ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದ ಬಗೆಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು (ವಸ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಹೊಸತನವನ್ನೊಳಗೊಂಡು) ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿದ್ದು ಕವಿಗೆ ತುಂಬ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಲು ಸಾಕು.

ಇದಕ್ಕೂ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲೇ ೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟರ ಪ್ರಥಮ ಕವನಸಂಕಲನ 'ವೃತ್ತ'ಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ 'ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ'ಯನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಕವಿ ಅಂಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನಾವೀನ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಂಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಅಪಾಯಗಳ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ನೀಡಿದ್ದುಂಟು. ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿ ಒಂದು ನಿಲುಗಡೆಗೆ ಬಂದಿತೇನೊ ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಆವರಿಸಿದ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕವಿತೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿರಾತಂಕ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸುವ ಜೀವಂತ ಕ್ರಿಯೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ತರುಣ ಕವಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯುವ ಕವಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಈ ನಿರಾತಂಕ ಮನೋಧರ್ಮ ಭಟ್ಟರ ಯಶಸ್ವಿ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. (ಭಟ್ಟರ ಹಾಗೂ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಎರಡೂ ಪ್ರಥಮ ಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡದ್ದು ೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ. ಒಂದು 'ವೃತ್ತ'ವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು 'ಪರಿವೃತ್ತ'!)

'ಸಿಂದಾಬಾದನ ಆತ್ಮಕಥೆ'ಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ (೧೯೭೭) ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿರಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೇಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿಕ್ಕನ್ನೆ ಬದಲಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಂಧಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಪಂಥಬದ್ಧರಲ್ಲದ, ಮುಕ್ತಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕವಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ಕಾದಿತ್ತು. ಈ ಮಾತುಗಳ ನೆಲೆಯಿಂದಲೇ ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ 'ಕ್ರಿಯಾಪರ್ವ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ. ಕಾವ್ಯದ ಸಂವಹನಸುಭಗತೆ, ಶಿಸ್ತಿನ ಧಾಟಿ, ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ, ಛಂದೋವೈವಿಧ್ಯ, ಪರಂಪರೆಯ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮಕಾಲೀನ ವಿಮರ್ಶಾ ಧೋರಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು

ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. (ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು.) ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾವ್ಯದ ಏಕತಾನತೆಗೆ ಬದಲಿಯಾಗಿ ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಲೇ ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕಾವ್ಯಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಮೂಲವಸ್ತು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು 'ಒಣಮರದ ಗಿಳಿಗಳು' ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ತಾವು ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಜ್ಞಾತವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ಸೇರಿಯೂ ಕೂಡ, ತನ್ನತನವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕುವುದೇ ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ.ಯವರ ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಆಮೂರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಳನೋಟದಿಂದ ಹೀಗೆ ಸಮಜಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಬರವಣಿಗೆ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಚದುರದಂತೆ ಕಟ್ಟಿಡುವ ಒಂದು ಕ್ರಮ ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವಸ್ತುವಿನ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರದರ್ಶನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರೀತಿಯೊಂದೇ ಕವಿಗೆ ಮುಖ್ಯ. ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಹ್ಯಗೊಳಿಸುವುದು ಕವಿಯ ಕಾರ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ."

ಕವಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ ಕವನಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರು "ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕುರಿತ ಮನುಷ್ಯನ ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಭಾಷಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ ಅಗಾಧವಾದ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣ"ವೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪು.ತಿ.ನ ಮತ್ತು ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ರವರ ಕಾವ್ಯ ಮನೋಧರ್ಮಗಳ ಅತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಇವರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ.ಯವರದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಮತೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದುರಂತದ ಮೂಲಕವೇ ಕಂಡರಿಸುವ ದಾರಿಯೆಂದೂ ಅವರ ಮೂಲ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಸು ಭಿನ್ನವಾದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಗೆ ಸೇರಿದವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ನೀಡಿದ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರು ಈ ಕವಿ, ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿಯೂ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಮುಖ್ಯರಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೊ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೊ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಂತರದ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಅವರ ಏಳು ಕವನ

ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಮಾಗಿದ ಕಾವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನೀಡುವ ಕೆಲವು ಪರಿಪಕ್ವ ಫಲಗಳಿವೆಯೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಎಂದಿನ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯನ್ನು ಸಾನೆಟ್ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮೆರೆದು ಅದರ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೂಡ ಮೆಚ್ಚುವಂತಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೆಲವು ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಬಿಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತ ನಮಗೆ ಹಠಾತ್ತನೆ ಎದುರಾಗುವ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಅನುಭವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ನಾವು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗದಿರುವುದು ಇಂದು ನಾವು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಡಾ. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅವರು. 'ಭೂಮಿಯೂ ಒಂದು ಆಕಾಶ' ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಈ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿರುವುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತಿದೆ. 'ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸದಾರಿಯನ್ನು, ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕವಿ ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ.' ಎಂಬ ಸಿ.ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಹುಲುಸಾದ ಹಾಗೂ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕವಾದ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಮಾನಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹೊಸ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯನ್ನೊದಗಿಸುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ದೊಡ್ಡ ಅರಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಗುಣದಿಂದ ಕಳಕಳಿಸುವ ನಾಟಕ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಉರಿಯ ಉಯ್ಯಾಲೆ' ಒಂದು ಅದ್ಭುತವಾದ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ರಂಗಪ್ರಯೋಗದ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಭಾವಗೀತೆಗಳಿಂದ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುಗರ ಮತ್ತು ಕೇಳುಗರ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ ಮುಖ್ಯರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಒಂದು ಸಂಗೀತ ಶೈಲಿಯಾಗಿ, ಸಂಗೀತದ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರ್ಥೈಕೆಯಾಗಿ ಅವರು ಸುಗಮಸಂಗೀತವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದು ಗಾಯಕರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತಿದೆ. ಸುಗಮ ಸಂಗೀತದ ಗಾಯಕರು, ಸಂಯೋಜಕರು, ನಿರ್ದೇಶಕರು ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರಂಥ ಮುಕ್ತಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕವಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದಿರುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಕವಿ ಎಚ್.ಎಸ್.ವಿ.

ಸರಳತೆ, ಸಜ್ಜನಿಕೆ, ಸ್ನೇಹಪರತೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿನಂತಿರುವ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಯ ಕವಿ ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಅರವತ್ತು ತುಂಬಲಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶುಭವನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಕಾವ್ಯಸಾಧನೆಯ

ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಏರಬೇಕಾದ ಎತ್ತರಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಬಲ್ಲರು. ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದಂತೆ -

ಹಗಲು ಇರುಳು ಒಂದೆ ಸಮನೆ ಕಾಡುತಿರುವ
ಹೂವದು
ಮೇರುಗಿರಿಯ ಏರಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಾಯು -
ತಿರುವುದು

ಎಂಬ ಭೀಮನ ಕಾತರ ಕವಿಯದೂ ಆಗಿದೆಯೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಈ ಹಂಬಲ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಈಡೇರಲೆಂದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

'ಗಂಧವ್ರತ' ೨೦೦೫

೨೨

ಲಂಕೇಶ್ : ಕೆಲವು ಅನಿಸಿಕೆಗಳು

೧೯೫೭ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿಯವರು ವಿ.ಸೀ.ಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ನಾನೂ ಗೆ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದೆವು. ಲಂಕೇಶ ಬಹುಶಃ ಆ ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗರೂ ಲಂಕೇಶರ ಜೊತೆಗಿದ್ದು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಂಕೇಶ ಈ ಮೊದಲು ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತುಂಬ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ, ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಯಾಡಿದ ನೆನಪು. ಸಮೀಪದ ಹೋಟಲಿನಿಂದ ಅವರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರ ಹೆಸರು ಮರೆತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಲಂಕೇಶ ಹಾಗೂ ನಾಡಿಗರ ಕವಿತೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅಂದಿನ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ತುಂಟತನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೆಂಬುದು ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆ ಅಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಲಂಕೇಶರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂದವು. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುವ ನನಗೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಲು ಇದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಲಂಕೇಶರನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿರದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕವಿತೆ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಆ ಕಾಲದ ನವ್ಯ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಾಗಿ, ಸ್ವಂತಿಕೆಯುಳ್ಳ ಲೇಖಕರಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಯ ಭಾಷೆಗೂ ನಮ್ಮ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಯ ಭಾಷೆಗೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯ ನನಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯುಂಟುಮಾಡಿತು.

*   *   *

೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಎರ್ನಾಕುಲಂನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಹುತೇಕ ನವ್ಯಲೇಖಕರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನಾನೂ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಂಕೇಶ್ ಜೊತೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಡನಾಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುವಾಗ, ಹೊರಗೆ ತಿರುಗಾಡುವಾಗ ಹಾಸ್ಯ, ಟೀಕೆ, ವಿನೋದಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳು ಬಂದು ಹೋದದ್ದುಂಟು. ಅವರ 'ದೇಶಭಕ್ತ ಸೂಳೆಮಗನ ಗದ್ಯಗೀತೆ'ಗಿಂತ 'ಅವ್ವ' ಕವಿತೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲಿಕವಾದದ್ದೆಂಬ ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಆಗ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ನೇರವಾದ ಮಾತು, ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾದ ನಡೆ, ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಸ್ನೇಹ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅವರ ಈ ನೇರ ನಡೆ ಕೆಲವರನ್ನು ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಒಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟಾಗ ಲಂಕೇಶರ ಮಗ್ಗುಲಿನಲ್ಲಿ ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. 'ನಾನು ಹೊಸ ನಾಟಕವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ, ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತೀರಾ?' ಎಂದು ಲಂಕೇಶ ಜೋಶಿಯವರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತೋಚಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ತಡೆದು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೋ ಏನೋ ಹೇಳಿದರು. (ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಾನಿದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡಾಗ, ಐವತ್ತು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಮ.ಗ್ರ.ಮಾಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ವಿಷಾದ ಎರಡೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ)

ಸಮ್ಮೇಳನದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಸುಂದರವಾದ ಕೋವಲಂ ಬೀಚಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಲವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ದೋಣಿಗಳಿದ್ದವು. 'ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೋಗಿ ಬರೋಣವೆ?' ಎಂದು ಲಂಕೇಶ್ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಈಜಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಬೇಡ' ಎಂದೆ. 'ನಿಮಗೆ ರಿಸ್ಕ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ, ಅಲ್ಲವಾ?' ಎಂದರು. ನಾನು ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕು ಸುಮ್ಮನಾದೆ.

* * *

೧೯೭೦ರ ನಂತರ ಲಂಕೇಶ ಅನೇಕ ಸಲ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ನೇಹ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕ್ಯಾಂಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಾನೂ ದೇಸಾಯಿಯವರೂ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಾಗಿದ್ದೆವು. "ಹಿಂದೆ, 'ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಫೋಟೋ ನೋಡಿದಾಗ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಂತೆ ಕಂಡುಬಂದಿರಿ" ಎಂದು ಲಂಕೇಶ ನಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲಂಕೇಶ ಮೊದಲ ಸಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗಿನ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಇನ್ನೂ ನೆನಪಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮ ಮೊದಲಾದವರೂ ಇದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಹರಟುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಲಂಕೇಶರಿಗೆ ಅವರ ಮನೆಯವರ ಹೆಸರೇನೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಲಂಕೇಶ್ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು, ಆಮೇಲೆ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರು. 'ಹೆಸರು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ನಾಚುತ್ತೀಯಲ್ಲಪ್ಪಾ' ಎಂದು ಶರ್ಮ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದರು. 'ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೆಸರು ಹೇಳಲು ಕೇಳಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಮೊದಲಿಗರು' ಎಂದು ನಕ್ಕರು ಲಂಕೇಶ. ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿನ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಅಂಶಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಹುಂಬತನ ಇವರಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ದಿಟ್ಟತನ, ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಎದೆಯೊಡ್ಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

* * *

ಹಲವಾರು ಸಭೆ, ಸೆಮಿನಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಭಾಗವಹಿಸಿರುವುದುಂಟು. ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೆಡೆಗೊಡದ ಅವರ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಅವರಿಗೇ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಅನಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಯಾವುದೋ ನೋವು, ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ ನಡೆಸಿದ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ "ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ' ಎಂಬ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಲಂಕೇಶ ಲೇಖನ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ 'ಅಡಿಗರು ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾವಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನೋಡಿದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ' ಎಂದರು. ಜೊತೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಾಕ್‌ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗೆಗೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಿದ್ದವು. ಅವರ ಮಾತು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ವೇದಿಕೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸೋನಿಗೆ ವಾಕ್‌ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಲ್ಲ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉದ್ವೇಗಗೊಂಡಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಪರಸ್ಪರ ಮಾತಿನ ಚಕಮಕಿ ನಡೆಯಿತು. ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನೇ ನಡೆಸಿದರೂ 'ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದದ ನಾಟಕ ಇದು' ಎಂದು ತಾನೇ ಹೇಳಿ ಕಾವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಂಕೇಶ್ ವಹಿಸಿದ ತಾಳ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಆಮೇಲೆ ಬರೆದ 'ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ'ಲ್ಲಿ ಲಂಕೇಶ ಹೀಗೆಂದಿದ್ದರು: "ಅವರ ಅನ್ನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ನೋಡಿದರೆ - ಬೇಂದ್ರೆ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಚೀರಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗನ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸು ತ್ತಾರೆ..... ಬೇಂದ್ರೆಯವರಂಥ ಹಳ್ಳಿಗ, ಗತ್ತಿನ ಗಟ್ಟಿಗ, ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಬರುವ ಸಂಭವ ಕಡಿಮೆ".

ಲಂಕೇಶರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವರು ವಿಚಿತ್ರ ಭಾವನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಎಂಥದೂ ವೀರಾವೇಶದ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕೆಲವರು ನಿರಾಶೆಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 'ನಾಳಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ'ದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಲಂಕೇಶರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿದ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬರು 'ಈ ಹುಡುಗ ವಿಮರ್ಶೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅವರಿವರನ್ನು ಬೈದು ಮಾತಾಡಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಕಾಳಜಿಯಿಂದ, ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು' ಎಂದು ನನ್ನೆದುರು ತಮ್ಮ ಸೋಜಿಗವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗ : ಗೋಕಾಕ ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಲಂಕೇಶರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾವೇರಿದ ಆಂದೋಲನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತದಿಂದ ಭಾಷೆ, ರಾಜಕಾರಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತ, ನಡುನಡುವೆ ಗುಂಡೂರಾಯರ ಬಗ್ಗೆ ಲಘುವಾದ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಟೀಕೆಮಾಡುತ್ತ ಕೇಳುಗರು ಚಿಂತನಪರರಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅಂದು ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದ, ಭಾಷಣ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಪಾರಂಗತರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ನಿವೃತ್ತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು 'ಏನು, ನಿಮ್ಮ ಲಂಕೇಶನ ಭಾಷಣ ಬಹಳ ಸಪ್ಪೆಯಾಯಿತ್ರೆಪ್ಪಾ' ಎಂದರು.

* * *

'ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಬರಹಗಾರ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಲಂಕೇಶ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೂ ಆ ಭಾಗದ ನೆಲ-ಜಲದ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಇವರ ಮೂಲಕ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ದಂತಿದೆ. ಹದಿಹರಯದ ಬಹುಪಾಲು ಜೀವನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೇ ಕಳೆದದ್ದು ಅವರ ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿರಬೇಕು. ಅವರ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 'ಮುಸ್ಸಂಜೆಯ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗ'ದಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಅನುಭವಗಳ ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದೆಂದರೆ ಜೀವವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆಯುವ ಕೆಲಸ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಕೇಶ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಲಯವನ್ನು ಕೇಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹ ಗುಣವನ್ನು, ಚಿತ್ರಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ 'ಅಕ್ಷರ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯ'ಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ. 'ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಕಂಡಂತೆ' ಹೇಳಿದರೂ ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಚಿಂತನೆಗೆ ತೊಡಗಿಸುವಂಥದು:

"ಅನುಭವ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸದೇ ಬರಬಹುದು; ಬರೆಯುವುದು ಅಷ್ಟು ಸಲೀಸಲ್ಲ".

"ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆಯೋದಕ್ಕೆ ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯ ಆತ್ಮ ನೀರಿಕ್ಷೆ, ಎಚ್ಚರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ - ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗಲೇ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾವ್ಯ ಬರುತ್ತೆ"

"ಹಲ್ಲು ಕಚ್ಚಿ, ಉಡ ನೆಲ ಹಿಡಿದಂತೆ ಹಿಡಿದು ಕೂತು ಬರೆಯುವ ಛಲ ಹೋದಂತೆ ಲೇಖನ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತೆ".

"ನನ್ನೆಲ್ಲ ಥ್ರಿಲ್‌ಗಳನ್ನು, ನೋವುಗಳನ್ನು, ಭ್ರಮೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಬರವಣಿಗೆ ಹೇಡಿತನದ್ದಾಗುತ್ತದೆ".

"ಭಾಷೆಯೊಂದು ಮೌಲ್ಯವಾಗುವುದು ಅದು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಾಗ; ಸತ್ಯದಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ ತೀರಾ ಸುಂದರವೂ ಪರಿಷ್ಕೃತವೂ ಆದಾಗ ಅಲ್ಲ".

ಕೈಗೆ ಬಂದಂತೆ ಆರಿಸಿದ ಈ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಲಂಕೇಶರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು, ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯ ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು.

ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಾಗಿ ಬರಹಗಾರನ ಅಖಂಡವಾದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಲಂಕೇಶ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಿನಿಮಾ-ನಿರ್ದೇಶನದ ಗೀಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಪತ್ರಿಕಾರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದ್ದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಯೋಗ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಆಯಾಮದಿಂದ ಸಮಗ್ರತೆ ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಭಾಷೆಗೆ ಜನತೆಯ ಭಾವನೆಯ ಜೀವಂತ ಸ್ಪಂದನವನ್ನು ತಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮಾತು ಹಾಗೂ ಖಚಿತ ವರದಿಗಳಿಂದ ವಿಚಾರಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದೋ ಅಷ್ಟೇ ಭಂಡತನದ್ದು ಕೂಡ. ಲೇಖಕರಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಟ್ಟರೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಕ್ಕಾಟವುಂಟಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಗುರಿಯೆಡೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಮುರಿಯದಂತೆ, ಏಕಮುಖವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳು ದೂರದೂರ ಸಿಡಿದು ಹೋಗದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹನೆಯಿಂದ ಒಂದು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಲಂಕೇಶ ಈಗಾಗಲೇ ಅನುಭವಿಸಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಅವರ ಖ್ಯಾತಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ ಎಂದುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಮೂರ್ಖತನದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಪತ್ರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಮುಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ತಟ್ಟುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಲೇಖನಿಯ

ಹೊಣೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದ ಒಬ್ಬ ಸಮಕಾಲೀನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರಾಗಿ ಅವರು ಈ ಮೊದಲೇ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಕೇಶ ಈಗ ಏನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮೂಲತಃ ಕವಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. (ನೀಲೂ ಪದ್ಯಗಳು ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತ ವಾಗಿಟ್ಟಿವೆ). ಕವಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕಾದ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರೇ ಬೇರೆಡೆ ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ಮಾತು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ : "(ಕವಿ) ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿಯ ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆಂತರ್ಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕುಡಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ".

'ತಲೆಮಾರಿನ ತಳಮಳ' ೧೯೯೭

೨೩

'ಕೀರ್ತಿ'ಯೊಡನೆ ಕಾವ್ಯ ಸಲ್ಲಾಪ

ಗೆಳೆಯ ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಮತ್ತು ನಾನು ಹತ್ತಿರದ ಊರಿನವರೇ-ಗದಗ ತಾಲೂಕಿನ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಮತ್ತು ಹೊಂಬಳದವರು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಗೆಳೆತನ ಬೆಳೆದದ್ದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೇ. ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ನಾನು ಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಸೇರಿದವನು. ರಜೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಗದಗಿಗೆ ಆಗೀಗ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ನಿಂದ ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ಜೀವನ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ' ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿತ್ತು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಜಿನ ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಾನು ಅವರ ಗಿರಾಕಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವರಿಗೆ ಬಹುಶಃ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಓರಗೆಯ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಹಿಡಿದು ಓದಿನಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದದ್ದು ಒಂದು ಸುಯೋಗ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಾಗ (೧೯೪೫) ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಯವರಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಕೆ. ಇ. ಬೋರ್ಡ ಕಾಲೇಜ್ ಸೇರಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಶ್ರೋತೃಗಳಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಂಥ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಒಡನಾಟವೂ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಒಂದು ಕವಿತೆ 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ (೧೯೪೭) ನಾನು ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಗ ವಕೀಲರ ಬಂಗ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ. ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಕವಿತೆ ಲೇಖನ-ನಾಟಕ ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿದ್ದ ನಾವು ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರು ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಂದರೆ ರವಿವಾರ ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ

ಕಾವ್ಯವಾಚನ, ಹರಟೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆವು. 'ಕಾವ್ಯಾನುಭವ ಮಂಟಪ' ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣವೂ ಆಯಿತು. ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ, ಗೋವಿಂದ ಕಣೇಕಲ್, ವಸಂತ ಕವಲಿ, ಎಂ. ಪಿ. ಜೋಶಿ, ಪಾಟೀಲ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಮೊದಲಾದವರು ಇದರ ಸದಸ್ಯರು. ನಾವೇನೂ ಸದಸ್ಯತ್ವದ ವಂತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ಒಂದೊಂದು ವಾರದ ಚಹಾ ಫಳಾರದ ಖರ್ಚನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಶ್ರೀಗಳಾದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸೊಲ್ಲಾಪೂರದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಕಾಕರು ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಇದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (೧೯೪೯) ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ 'ಕಾವ್ಯಾನುಭವ ಮಂಟಪ'ಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಅದೊಂದು ನಮಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಯಾವುದೇ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕವಿತೆ, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ 'ಕಾವ್ಯಾನುಭವ ಮಂಟಪ ಧಾರವಾಡ' ಎಂದು ತಪ್ಪದೆ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಬೆಟಗೇರಿಯವರ 'ಜಯಂತಿ', ಬಸವನಾಳರ **ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ** ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಜೀವನ ಮಾಸಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಗೀಗ ನಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ನಮಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಓದುವ ಯೋಗ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರಿಗೆ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಭಾಂಡಾರಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ವಾರದ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರ ಬರವಣಿಗೆಗಳು ಟೀಕೆಗೆ, ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಯಾರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೊ ಈಗಲೂ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನವೋದಯದ ಹಲವಾರು ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಬಾಯಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. **ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗೀತೆಗಳು** ಹಾಗೂ **ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ** ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾಗಿದ್ದವು. '**ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ**' ನಮಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು' ಎಂದು ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಇತ್ತೀಚೆ ಒಂದೆಡೆ ಬರೆದದ್ದು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಅಗಾಧವಾದ ಜ್ಞಾಪಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಕೊರಳುಬ್ಬಿಸಿ ಒಂದು ರೀತಿ ದೇವರು (ಅಥವಾ ದೇವತೆ) ಮೈಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕವರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಎಲೆಯಡಿಕೆ ತಂಬಾಕದ ಚಟ ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ಅಂಟಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ಸಲ ನಮ್ಮ ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಗಾಂಧೀ ಚೌಕದ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಜಿ.ಎಚ್. ಕಣೇಕಲ್ಲರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರೂ ಆಗ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಣೇಕಲ್ ಸ್ವತಃ ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೇ ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು

ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳು. ಕೆ. ಇ. ಬೋರ್ಡ ಕಾಲೇಜಿನ 'ನಾಕವಿ ಸಂಘ'ದಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು (೧೯೪೪) ಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಗಾನಕೇಳಿ ಎಂಬ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ,ಕಣೇಕಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಮೊಕಾಶಿ ('ಕನಸಿಗ' ಅವರ ಕಾವ್ಯನಾಮವಾಗಿತ್ತು)ಯವರ ಕವನಗಳು ಸಂಕಲಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಆಗೆಲ್ಲ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಕವಿಯಾಗಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ವಿಮರ್ಶಕನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧಿ ಚೌಕದ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಒಂದು ಉಡುಪಿ ಹೊಟೆಲ್ಲಿಗೆ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಕಾಯಂ ಗಿರಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಅವರನ್ನು ಗೌಡರೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. (ಅವರದು ಗೌಡರ ಮನೆತನವೂ ಹೌದು) ನಮ್ಮ ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಮುಗಿದೊಡನೆ ಆ ಹೊಟೆಲ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ ದೋಸೆಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಗೌಡರ ಖಾತೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಅನೇಕ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಗೌಡರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ಪರಸ್ಪರರು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಏಕವಚನದ ಸಲಿಗೆಯನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಬಿ.ಎ.ಗೆ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿಗೇ ಬಂದರು. (ಅವರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮೇಜರ್ ಇರಲಿಲ್ಲ) ಇದು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ಜನರಲ್ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪಿರಿಯಡ್ ಇದ್ದಾಗ ಒಂದೇ ದೊಡ್ಡ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಆ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ನನ್ನ ವಿಳಾಸವಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಲಕೋಟೆಯೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತೋರಿಸಿದರು. ಚಹಾ ಕುಡಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಸರಿ, ಕಾಲೇಜಿನ ಕ್ಯಾಂಟೀನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆವು. ನನ್ನ ಭಾವಜೀವಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಕಾಕರು ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದ ಮುನ್ನುಡಿ ಆ ಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಅದನ್ನು ತಾವೇ ಒಡೆದು ಓದಿ ತೋರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅದು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗೇ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು.

ಬಿ.ಎ. ಆದನಂತರ (೧೯೫೦) ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಗದಗಿನ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷ ಮಾಸ್ತರಕಿ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎಂ.ಎ. ಮಾಡಿ, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಗುಜರಾತದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿಯವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದರು. ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲಾ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂದ ಅವರ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಇದೀಗ ಧಾರವಾಡ ಸ್ವಂತ ಹೊಸ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೊನ್ನೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ

ಕುಳಿತಾಗ ಹೇಳಿದರು. ವಿಮರ್ಶಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ 'ಕೀರ್ತಿ'ವಂತರಾದ ಅವರು 'ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ' ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಅವರಿಗಿದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯುವ ಹಂಬಲ ಅವರಿಗಿದೆ. ಅವರ ಮನೆಯ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ರೈಲು ದಾರಿ; ಅಲ್ಲದೆ ಎದುರಿನ ಮತ್ತು ಬಲ ಬದಿಯ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ವಾಹನಗಳ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಓಡಾಟ. ಆದರೆ ಯಾವ ಗದ್ದಲಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದ ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಅವರು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಣವೂ ಹೌದು.

'ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿ' ೧೯೮೯

೨೪

ಲೀಲಾವತಿ : ವ್ಯಕ್ತಿ- ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ

ಶ್ರೀಮತಿ ಲೀಲಾವತಿ ತೋರಣಗಟ್ಟಿಯವರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲು ಕಂಡುದು ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ (೧೯೭೦-೭೧). ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯನ್ನೇ ಓದಲಿ, ಭಾಷಣ ವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ, ದಿಟ್ಟತನದ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಿಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಆಗಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದುವೆಗೆ ಮೊದಲು ಅವರು ಪಾಸಾದದ್ದು ಕನ್ನಡ ಮುಲ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾತ್ರ. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸದ ಕಥೆ. (ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆಯವರು ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿವೆ.)

ಸರಳ ಸ್ವಭಾವ, ನಿರ್ಭಿಡೆಯ ಮಾತು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನಾದ ಆಸಕ್ತಿ, ಎಡರು-ತೊಡರುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ ಸಾಹಸದ ಮನೋಧರ್ಮ- ಅವರಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಗುಣಗಳು. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಸುತ್ತಲೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಬಳಗವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ಜನರನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಸೋದರ ಲೇಖಕರನ್ನು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿ, ಆದರಾತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದದ್ದು. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಪತಿ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ತೋರಣಗಟ್ಟಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು. ಅವರು ಹೋದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಭೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿತರಣ ಸಮಾರಂಭ ಭುವನೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದಿತು. ನಾನು ಮನೆಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಭುವನೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತು ತೋರಣಗಟ್ಟಿ ದಂಪತಿಗಳು ಕಟಕದಿಂದ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗಿದ್ದು ಹರ್ಷಗೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ಕಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಎಲ್‌ಎಲ್.ಬಿ. ಪಾಸಾದರು. 'ಭೈರಪ್ಪನವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ'ನ್ನು ಕುರಿತ ಥೀಸಿಸ್ ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು.

ನಿಪ್ಪಾಣಿ ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ್ಷ ಅಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೯೭೧ ರ ನಂತರ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿದರು. ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸೈ. ಎಷ್ಟು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೊ ಅಷ್ಟೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ಛಾತಿ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅವರದೇ ಒಂದು ದಾಖಲೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ನಾಡಿನ ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿದರ್ಶನ.

ಇಂಥ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಘಾತ ಕಾದಿತ್ತು. ಇದ್ದ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು ಡಾಕ್ಟರಳಾಗಿ ಕೀನಿಯಾದಲ್ಲಿ ಗಂಡನೊಡನಿದ್ದಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣಕ್ಕೀಡಾದಳು. ಲೀಲಾವತಿಯವರ ಹೃದಯ ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಗೊ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರು. ದಿನಗಳು ಭಾರವಾಗಿ ಉರುಳಿದವು. ಎರಡು ವರ್ಷ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕಳೆದವು. ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡ ಅನಾರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವರು ಮತ್ತೆ ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಐವತ್ತು ವರ್ಷದ ಅವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಬದುಕನ್ನು ಕಂಡವರು ಅದು ಹೀಗೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಅವರ ಮೊದಲ ಒಲವು. ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದರು. ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. (ಅವೆರಡೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗ ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿಬರಲಿಲ್ಲ) ತಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕೆಲವು 'ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಒಡಪುಗಳು' ಗ್ರಂಥ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂಹೆಚ್ಚು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟದ್ದು 'ನಾಕ ಹೆಜ್ಜಿ' (೧೯೭೬) ಹಾಗೂ 'ತುಣುಕುಗಳು' ಎಂಬ ಎರಡು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾದ ದಿಟ್ಟತನ, ಅಂತಸ್ಸತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆದರ್ಶ. ಹರಿಗಡಿಯದ ಆಶಾವಾದ, ಮುಕ್ಕಾಗದ ಮೌಲ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ, ಈ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯವೇ ತಕ್ಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅವರ ಮೊದಲ ಸಂಗ್ರಹ 'ನಾಕ ಹೆಜ್ಜಿ'ಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುವಾಗಲೇ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಸಮಾಜದ ರೀತಿ-ನೀತಿ-ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು, ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಭಾವುಕತೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಗತವೆಂಬಂತೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಪ್ತತೆ ಹಾಗೂ ಸಹಜತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಕವಿತೆಗಳ ಧೋರಣೆ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದದ್ದು,

ತನ್ನತನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸುವಂಥದು. ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಭರವಸೆಯುಳ್ಳದು. ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದೇನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸದೆ, ಕೇವಲ ಮಾತಿನ ಆಡಂಬರದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ಸಾಹಿತಿಗೆ ಹಾಕುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಬದುಕಿನ ನಿಲುವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಯಾಕ ಸುಳ್ಳಕ ಸುಳ್ಳ
ಕಾಗದಾ ಮಸಿ ಕೆಡಸತೀರಿ
ನಾಕ ಹೆಜ್ಜೀ ಗುರತಾ
ಬಿಟ್ಟ ಹೋಗ್ರಿ (ನಾಕ ಹೆಜ್ಜಿ)

ನಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಿ ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವದೂ, ಜೇಡ ಬಲೆಹೆಣೆಯುವದೂ ಕುಡ್ಡಿಕುಕ್ಕಾರಿ ಕಟಗಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವದೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಲಸು ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ನಾವದನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ಒಗೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ದೇವರ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೀನ
ನಾವೆಷ್ಟು ಹೊಲಸ ಮಾಡ್ತೇವೊ
ಅದ್ಹೆಂಗ ತಡಕೊತಾನೊ! ('ನಮ್ಮನಿ')

ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ತಟ್ಟನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತೊಡಗಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಕಾಳಜಿಯಿಂದಾಗಿ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಸಂಗ್ರಹ 'ತುಣುಕುಗಳು' ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳ ತರುವಾಯ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎಪ್ಪತ್ತಾರು ಮುಕ್ತಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಹಿಂದಿನ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ. ಆದರೆ ಬೇರೊಂದು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ.ಕವಿಯ ಅಂತಸ್ಸತ್ವವನ್ನು ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಮಿರುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿಂತನೆ ಭಾವನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೇ ಹೊಳೆದು ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತವೆ. 'ನಾಕಹೆಜ್ಜಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಥಮ ಕವನದಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಥಮ 'ತುಣುಕು' ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ನೆನಪಿನ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು
ಜೋಡಿಸಿ ದುಪ್ಪಟಿ ಹೊಲದು
ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಗೆ
ಮುಸುಕೆಳೆದಾಗ
ಒಂದೊಂದು ತುಣುಕಿನಲ್ಲಿಯೂ
ರುದ್ರ, ಮಧುರ ಕನಸುಗಳು

ಚುಟುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರ, ವ್ಯಂಗ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆ ಇಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳ. ಆದರೆ ಕವಿ ಬದುಕಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಬಗೆ, ಅನುಭವಕ್ಕೆ

ತೋರಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಕಿಡಿ ಓದುಗರನ್ನು ಆಲೋಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿಸುವಂಥದು. ದೇವರಿಗೇ 'ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತು'.

ದೂಪದೀಪದಿಂದ
ನಿನ್ನನ್ನು
ಕೊಳ್ಳ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.
ಇಂಥವರ ಕೈಗೆ
ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ನೀ
ಕಾಸಿಗೆ ಪಂಚೇರು.

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಕೇತಗಳ 'ರಾಗ' ಅನುರಾಗವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುರಣಿಸುತ್ತದೆ, ನೋಡಿ :

ಬೆರಳಿಗೆ ಮೀಟುವಾಶೆ
ತಂತಿಗೆ ಮಿಡಿಯುವ
ಬಯಕೆ.
ಬೆರಳಿನ ರೌದ್ರತೆ
ತಂತಿಯ ಸುಕುಮಾರತೆ
ಗಳ ನಡುವೆ ಅದಕ್ಕೆ
ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಶಾಂತಿ.

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಚಿತ್ರ, ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅಷ್ಟೇ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಎಂಥ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲದೇ ಕವನ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ದೇವರೆಲ್ಲಿ' ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ :

ಎರಡು ಮುಳ್ಳುಗಳ
ನಡುವಿನ ಗುಲಾಬಿ
ಮಾಲಿಗೆ ಹೇಳಿತು :
"ನನ್ನನ್ನು ಕಿತ್ತು
ದೇವರ ಪಾದಕ್ಕೆ
ಅರ್ಪಿಸು".
ಮಾಲಿ ಕೇಳಿದ
"ದೇವರೆಲ್ಲಿ?".

ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿ ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಪರಂಪರೆ ಅನುಗಾಲದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವಂಥದು. ಶಬ್ದಗಳ ಆಟಾಟೋಪ, ಪ್ರಾಸವ್ಯಾಮೋಹ-ಒಂದನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಡಿ. ಮಾತಾಡಿದಂತೆಯೇ ಅದು ಅನುಭವವನ್ನೆಲ್ಲ

ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಒಡಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬಹಳ ನಿಧಾನವಾಗಿಯೇ ನಾವದನ್ನು ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು :-

ಯಾರೊ
ಕಬ್ಬು ತಿಂದು
ಸಿಪ್ಪೆ ಚೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.
ಆಯಿತು.
ಅದನ್ನೇ ಕಾಗದ ಮಾಡಿ
ಕರುಣ ಕಥೆ ಬರೆದೆ.

ಅನಿಸಿಕೆ ಅನುಭವವಾಗಿ ಹರಳುಗೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಹುರುಳುಳ್ಳ ಕವನ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು.

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪಥದಲ್ಲಿ ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಹೀಗೆ ಅಳಿಯಲಾರದ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ನಳನಳಿಸುವ ತೋರಣ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಕವಯಿತ್ರಿಯರ ಸಾಧನೆಯ ಹಿಂದೆ ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಇಟ್ಟ ಈ ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಪುರುಷದ್ವೇಷ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹಣೆಯಿಕ್ಕದುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

'ನಂದಾ ದೀಪ' ೧೯೯೦

೨೫

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತದ ಸೌಭಾಗ್ಯ

ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾಸದೊಂದಿಗೆ ಕಲೆಯ ವಿಕಾಸವೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ದಿಗಂತಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ತೀರ ಸಹಜ. ಹಾಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಗಮಕ ಕಲೆಯನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆದದ್ದನ್ನು ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಘನತೆಯನ್ನು ಗೌರವವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ವಿನೂತನ ಶೈಲಿಯ ಗಾಯಕರು, ಸ್ವರ ಸಂಯೋಜಕರು ಹಾಗೂ ನಿರ್ದೇಶಕರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್. ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರಾಗಿಯೂ ಅವರು ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಲಾಭದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ವ್ಯಾಪಾರೀ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರದ ಪ್ರಬಲ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಿನೆಮಾ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಭಾವಗೀತ ಗಾಯನ ಇಂದು ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಹಾಡುಗಾರರ ಹಾಗೂ ಕೇಳುಗರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಳೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ (ಈಗಲೂ) ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ಪ್ರೇರಣೆ - ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್. ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿಯವರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದದ್ದು. ಸ್ವತಃ ಗೀತ ರಚನಾಕಾರರೂ ಆಗಿರುವ ಅವರು ರಾಗ ಸಂಯೋಜನೆ, ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶನ ಹಾಗೂ ಗಾಯನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಜನಮನವನ್ನು ತಲಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತಂದರು. ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಕವನಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ

ವ್ಯರ್ಥ ಶ್ರಮಪಡುವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಅವರು ನಿಜವಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಡುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ರಸಿಕರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದರು. ಅವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಸಿದಾಗ ತಮ್ಮ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಆ ಕವಿತೆಗೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತ ಅದರ ನಾಜೂಕಾದ ಸಂಗೀತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತಿಗೆ ಧಾತು ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಭಾವಗೀತಾ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುವುದು ಸುಗಮ ಸಂಗೀತದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದರೆ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥ. ೧೯೮೮ರಲ್ಲಿ ಸಿ. ಅಶ್ವತ್ಥ ಅವರು ಭಾವಗೀತೆ ಗಾಯನದ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥ, ಈ ಕಲೆ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಯಕರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ವಾಹಕ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಅದೇ ಭಾರವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೊರಗಬಾರದೆಂಬ ಕಿವಿ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಹರಿಯಬೇಕಾದ ಮನಸ್ಸು ಸಂಗೀತದ ಕವಚದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬ ಧೋರಣೆ ಅವರದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗೀತೆಗಳ ಗೀಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಜನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಅವರ ನಿಜವಾದ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನತನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಬೆಲೆ ಮಕ್ಕೀಕಾಮಕ್ಕಿ ಅನುಕರಿಸುವ ಚಿತ್ರಗೀತೆಗಳಿಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಗಾಯಕರಿಗೆ ಕವಿ ಹೃದಯ ಅರ್ಥವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕವನ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತದ ಸಾರ್ಥಕತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ ಕವನದ ಭಾವ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೆ ರಾಗ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಗೊಡವೆಗೇ ಹೋಗಬಾರದೆನ್ನುವ ಲೀಲಾವತಿಯವರಿಗೆ ನವೋದಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕವಿತೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಊರ್ಜಿತಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹೊಣೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದಂತೆ "ಆನು ಒಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆ" ಎನ್ನುವುದರ ಕಡೆಗೇ ಅವರು ಒಲಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಸ್ವರ ಲೋಕದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದೂ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದೂ ಅವರು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಗಮ

ಸಂಗೀತ ಹೊಸ ಹೊಸ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳುವ ಮಾತು ವಿಚಾರಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ :

ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗವಾದರೂ ಶುದ್ಧತೆಯ ಸಾಕಾರವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು. ಬರಿಯ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅದು ಕಲಾತ್ಮಕವೆನಿಸಲಾರದು. ಸಮುದಾಯ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಕ ಗಾಯಕಿಯರದೇ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಾದ್ಯಗಳ ಹಿಮ್ಮೇಳನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಶೃತಿಗತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವು ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆಯಬಲ್ಲವೆಂಬೂದೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಜನಪದ ಸಂಗೀತ, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡು ಹಾಗೂ ರಂಗಗೀತೆಗಳ ಬಗೆಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗಮಕ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಇಣುಕು ನೋಟವಂತೂ ಅಧಿಕಾರ ವಾಣಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. “ಗಮಕ ಕಲೆ ಶ್ರವಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾವ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಧ್ವನಿ, ರಸ, ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ರಾಗಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಂಗೀತ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ವಿನ್ಯಾಸ” ಎಂಬ ಮಾತು ಸಾರವತ್ತಾಗಿದೆ.

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಕಟುವಾಗಿಯೇ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಂಠವಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಹಾಡಲು ಬರಲಿ, ಬಾರದಿರಲಿ ಹಣದ ಬಲದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಂದಿ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಿರುವುದು ಕಲೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಮುನ್ನಡೆಯಲ್ಲವೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜನಾ ಶಕ್ತಿ, ಕಲಾ ಕೌಶಲ್ಯ, ಭಾವಾಭಿಜ್ಞತೆ, ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿ - ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನಿಧಿಯಂತಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್.ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು.

‘ನಾದಲೀಲಾ’ ೨೦೦೦

೨೬

ಜಿ.ವಿ. ಅತ್ರಿ ಸ್ಮರಣೆ

ಜಿ.ವಿ. ಅತ್ರಿಯವರ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ ನನಗಾದದ್ದು ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಡಾ. ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಮೂಲಕ. ಆಗ ಅತ್ರಿ ಸಿ.ಬಿ.ಎಸ್. ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ತಾನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಧ್ವನಿಸುರುಳಿಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಪರಿಚಿತನಾಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಂತೋಷವೂ ಆಯಿತು. ಅವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೇ ಕವನಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವಾದರು. ಜಿ.ವಿ. ಅತ್ರಿ ಸಂಗೀತ ನೀಡಿ ಹೊರತಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಭಾವಗೀತೆಯ ಧ್ವನಿಸುರುಳಿ 'ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ'. ನನ್ನ ಹತ್ತು ಕವನಗಳನ್ನು ಈ ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ರೀತಿ ತುಂಬ ಕೌಶಲ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಸಿ. ಅಶ್ವಥ್, ರತ್ನಮಾಲಾಪ್ರಕಾಶ, ಮಂಜುಳಾ ಗುರುರಾಜ್, ನರಸಿಂಹನಾಯಕ, ಯುವರಾಜ ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ತಾವೂ ಹಾಡಿ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತುಂಬ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಅದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಿಂದ ಅತ್ರಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹಿತರಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಯ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿದ್ದರು. 'ನನ್ನ ದೇಶ ನನ್ನ ಜನ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ 'ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ'ಯೇ ನನ್ನ ಕವನಗಳ ಏಕ ಮೇವ ಧ್ವನಿಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಅತ್ರಿಯವರ ಮೈತ್ರಿಯ ಕುರುಹಾಗಿ ತನ್ನ ಕಂಪನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಜನರಂಜನೆಗಿಂತ ಜನಮನದ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಕಡೆಗೆ ಅತ್ರಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವೀಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಗೀತೆಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತಾರತಮ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಭಾವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ನಾದಗುಣವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಪರಿಣತಿ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಗಾಯಕ, ಲೇಖಕ, ಸ್ವರಸಂಯೋಜಕ, ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸುಸಂಗತತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರದ್ಧೆಗನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಸಾಧನೆ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ಗದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದ್ದು ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುದೈವವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ರಂಗಗೀತೆಗಳ ಗಾಯನವೂ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಅಥವಾ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಈ ಯಾವುದಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಕಾರದ ಮೂಲಭೂತ ಜ್ಞಾನ ಸುಗಮಸಂಗೀತಗಾರನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ಎಂಬ ನಿಲವು ಅವರದಾಗಿತ್ತು. "ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯವಸಾಯಿಗಳು ಸದಾ ನೀರಿನ ನಿರ್ಮಲತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಬೇಕು" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯ ಅವರ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಅತ್ರಿಯವರ 'ಸಂಗೀತ ಗಂಗಾ' ಸಂಸ್ಥೆ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಗಾಯಕರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದದ್ದಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಸಂಗೀತ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಅಣಿಯಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಯಶಸ್ಸು ಅವರ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿಯೂ ಏನಾದರೊಂದು ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿ, ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥರಾದವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನೋಡುವ ಛಲಗಾರಿಕೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಳಜಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದ ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಮಾರ್ದನಿಗೊಂಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಲು ಅತ್ರಿಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ನೂರಾರು ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ನೀಡಿ, ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿ, ಕಿರುತೆರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿನಯ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಈ ವಿಜಯಕುಮಾರನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ರಸಿಕರು, ಅವರಿಗೆ ಹಲವಾರು ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ 'ಹಾಡಿನ ಕೋಗಿಲೆ'ಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲವೂ ವಸಂತಕಾಲವೇ ಆಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಗೌರವಕ್ಕಿಂತ ಉಳಿದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಸನ್ಮಾನ ಗೈಯುವದರಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಗಾಯಕರನ್ನು, ಕಲಾವಿದರನ್ನು, ಸಂದರ್ಭೋಚಿತರಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸುವಾಗೆಲ್ಲ ಅವರು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾರಂಭಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ, ಸೊಗಸು, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿಯವರದೇ ಆದ ಶಿಸ್ತು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅತ್ರಿ ಕವಿ-ಕಲಾವಿದರನ್ನು 'ನೋಡಿದಣೆಯನು, ನಿಚ್ಚಲುಚಿತವ ಮಾಡಿದಣೆಯನು,

ಬಿರುದ ಹೊಗಳಿಸಿ ಹಾಡಿದಣಿಯನು'. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಜನವರಿ ೨೫ ರಂದು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸಂಗೀತ ಗಂಗಾ' (ಭಾರತಯಾತ್ರಾ ಕೇಂದ್ರ ಜೊತೆಗೆ) ನನಗೆ ಪಂಪ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತ ನಿಮಿತ್ತ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ, ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ, ಅಭಿನಂದನೆ-ಎಲ್ಲದರ ಸೂತ್ರಧಾರನಾಗಿ ಅತ್ರಿ ಶಿಸ್ತುಗಾರ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ.

'ಸಂಗೀತ ಗಂಗಾ'ದ ಮೂಲಕ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವಾಹಿನಿಯನ್ನು ಹರಿಸಿದ ಅತ್ರಿ ಏರುಜವ್ವನದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಂಗೀತದ ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತುಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಿಧಿ (ಹಾಗೆಂದರೇನು?) ವಿಲಾಸವೆಂದು ಕರೆಯೋಣವೆ?

'ಸಂಗೀತ ಗಂಗಾ' ಸಂಸ್ಥೆ ಅತ್ರಿಯವರ ಹೊಂಗನಸಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ 'ಕನ್ನಡ ಸಂಗೀತ ಸಮ್ಮೇಳನ' ಎಂಬ ಅವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇನ್ನುಳಿದ ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸೇರಿ ಮುಂದುವರಿಸುವುದೂ ಅತ್ರಿಯವರ ಋಣಸಂದಾಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಮಾರ್ಗವಾಗಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

'ವಿಜಯಗಾನ' ೨೦೦೧

೨೭

ಸೃಜನಶೀಲ ಗಾಯಕ

ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, "ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಎರಡು ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ರೆಕಾರ್ಡ್ ಮಾಡಿ ಬಂದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿದರು. 'ಮಾತು' ಎಂಬ ನನ್ನ ಭಾವಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿಯೂ ತೋರಿಸಿದರು. ಭಾವಾನುಸಾರಿಯಾದ ರಾಗ ಸಂಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಹಾಡುವಾಗಿನ ಅವರ ತನ್ಮಯತೆ ನನ್ನನ್ನು ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಅವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಾರೀರವಿದೆ, ಸಂಗೀತ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿದೆ. ನಿರಂತರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಇಂದು ಅವರು ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳ ಕಣ್ಮಣಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿ. ಅಶ್ವತ್ಥರನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಗಾಯಕರ ಮೂಲಕ ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಇಂದು ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೆರುಗನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸುಗಮಸಂಗೀತವನ್ನು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಅಗ್ರಪಟ್ಟ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಸಿ, ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿಯ ಗೇಯ ಗುಣವನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಕ್ಕ ರಾಗ ಸಂಯೋಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಂದು ಅನುಭವವಾಗಿ ಕೇಳುಗರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವುದು ಸುಗಮಸಂಗೀತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಂತೆ ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನವೂ ಒಂದು ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರೂ ಒಬ್ಬರು ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯರು. ಅಗ್ಗದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗಾಗಿ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮನರಂಜನೆ ನೀಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸುವುದು ತಮ್ಮ

ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಂತೆಯೇ ನಮ್ರತೆಯೂ ಇದೆ. ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಹಾಡುವಾಗ ಅವರ ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಕಾಡು ಕುದುರೆ ಓಡಿ ಬಂದಿತ್ತ.." ಹಾಡುವಾಗ ಅದರ ಭಾವದ ತೀವ್ರಗತಿಗೆ ಕೇಳುಗರ ಹೃದಯವೂ ತುಡಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. 'ಕೋಡಗನ ಕೋಳಿ ನುಂಗಿತ್ತ' ಹಾಡಿನ ಬೆಡಗು; 'ಆನಂದಮಯ ಈ ಜಗಹೃದಯ' ಕವಿತೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಹಾಗೂ ಜೀವಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಧೈರ್ಯ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ದನಿ-ಧಾಟಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಭಾವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಊರ್ಜಿತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಮುಗಿಲ ಬಸಿರ ಬಯಲಿನಿಂದ' ಎಂಬ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ಆ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣಪಕ್ಷಪಾತಿ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಮೂಲಭೂತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವರ ಸುಗಮಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಒದಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅರವತ್ತು ವರುಷ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಭಿಮಾನದ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಗಾಯಕರಾದ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶುಭವನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. 'ಹಣ್ಣಾದ ಬಿಸಿಲ ಬಣ್ಣನಃ ಕಳತು ಬೆಳದಿಂಗಳಾತೊ ಏನೊ' ಎಂಬಂತೆ ಪಕ್ವತೆಯನ್ನೂ ಪರಿಣತಿಯನ್ನೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಡೆದಿರುವ ಅವರ ಕಂಠಶ್ರೀ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮೊಳಗುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

'ರಜತ ಕಮಲ' ೧೯೯೯

೨೮

ಶ್ರೀ ಬ.ಗಂ. ತುರಮರಿ

ನಾನು ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ (೧೯೪೬-೫೨) ಬೆಳಗಾವಿಯ ಲೇಖಕರ ಬಳಗದ ಪರಿಚಯ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ನನಗೆ ಒದಗಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದವರು ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು. ಅದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯವರಾದ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಕಲಿತದ್ದು, ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದು, ಬರಬರುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ. ಹೀಗಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಹಾಗೂ ಅವರು ಜನಿಸಿದ ಕುಂದರನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿಮಾನ. ಆ ಅಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ಅವರಿಗೆ ಶಾಲಾದಿನಗಳಿಂದಲೂ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕೆಲ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಬ.ಗಂ. ತುರುಮರಿಯವರು ಮುಖ್ಯರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮೂಲಕ ನನಗೆ ಕವಿಗಳಾದ ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಎಸ್.ಡಿ. ಇಂಚಲ ಮೊದಲಾದವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಆ ಪರಿಚಯ ಸ್ನೇಹವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಬಹಳ ಕಾಲ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹೃದಯರೂ, ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನೋದದ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದಿನ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಕಾಯಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೊತೆಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೃಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕನ್ನಡದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟು ನಿಂತವರಂತೆ ನನಗೆ ಕಂಡರು. ಅವರಲ್ಲನೇಕರು ಇಂದು, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಉಳಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ಬಳಗದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೂಟಗಳ ಸಂಘಟಕರಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಚಾಲಕರಾಗಿ ಸದಾ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದವರೆಂದರೆ ಬ.ಗಂ. ತುರಮರಿಯವರು ಅಥವಾ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತುರಮರಿ ಮಾಸ್ತರು. ಅವರ ವಿನೋದ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮೀಯತೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಂದೇ ಆಕರ್ಷಿಸಿದವು. ಅವರದು ಪಾದರಸದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಉಳಿದವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ತಾವು ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ

ಸ್ವಭಾವ. ಅಂದು ನಾನು ನೋಡಿದ ತುರಮರಿಯವರು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ (೮೧) ಅದೇ ನಗೆಮಾತು. ಅದೇ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿ, ಅದೇ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ, ಅದೇ ಸ್ನೇಹಪರತೆ, ಅದೇ ಅಭಿಮಾನ. ಇವೆಲ್ಲದರ ನಡುವೆ ನಾನು ಕಂಡ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವರ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿ. ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ ಯಾವುದರ ಬಗೆಗೂ, ಅದು ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡದೆನಿಸಿದ್ದರೂ ತುರಮರಿಯವರು ಯಾವ ಮುಲಾಜೂ ಇಲ್ಲದೆ ಚರ್ಚಿಸಬಲ್ಲರು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಲ್ಲರು, ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಭಾಷಣೆ ಸರಸವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಚಕಮಕಿ ಕಡೆದಂತೆ ಚುರುಕೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗೆಲ್ಲ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಮೋಜಿನ ಪ್ರಸಂಗವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾತುಕತೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಏರು ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜೊತೆ ಅವರು ತಲೆ ಒಡೆದುಕೊಂಡಷ್ಟು ಬಹುಶಃ ಇನ್ನಾರ ಜೊತೆಗೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರದೂ ಅಷ್ಟೇ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ವಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಠುರ ಸ್ವಭಾವ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ದೊಡ್ಡದಾದ ನಗೆಯಲ್ಲಿ. ಅವರ ಸ್ನೇಹದ ಬೆಸುಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಷ್ಟೊಂದು ಗಾಢವಾಗಿತ್ತು. ತುರಮರಿಯ ವರನ್ನು ಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ 'ತುರಾತುರಿ' ಮಾಸ್ತರೆಂದು ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು.

ತುರಮರಿಯವರು ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಲವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರು ಕವಿ ಈಶ್ವರ ಸಣಕಲ್ಲರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕರ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಇಂಚಲರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ಕನ್ನಡದ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯೂ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಓದುವ ಹವ್ಯಾಸ ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ 'ಕಾದಂಬರಿಕಾರನ ಕಥೆ' (೧೯೮೧)ಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಂದು ಹೋಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ತುರಮರಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದ ವಿಷಯ ಗೋಚರಿಸಿತು. "ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಿಚಾರ ಬರುತ್ತಲೂ ತುರಮರಿಯವರು ನೆನಪು ಬರದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು... ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಭಡಕಲ ಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ 'ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನೇಕ ವರ್ಣಚಿತ್ರ, ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಬೆಳಕು ಕಂಡಿದ್ದವು....ತುರಮರಿಯವರು ಬೈಲಹೊಂಗಲದವರು. ಬಾಣ ಭಟ್ಟನ 'ಕಾದಂಬರಿ'ಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದ ಗಂಗಾಧರ ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರ ತುರಮರಿಯವರ ವಂಶಜರು. ಸುಮಾರು

ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಕೃತಿಯ ಸ್ನೇಹ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರೆಂದರೆ ತುರಮರಿ ಒಬ್ಬರೇ". ಇದಕ್ಕೆ ತುರಮರಿಯವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತುಂಬ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ : "ನಾನು ಕಲಾವಿದನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಕವಿ ಮೊದಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿರಿಯರಾದ ಕರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇಂಚಲರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ನನಗೂ ತುಸು ಆವೇಶ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದು ೧೯೫೪ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ". ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರ ಗಮನವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತುರಮರಿಯವರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದ ನೆನಪು ನನಗಿದೆ.

ಬರವಣಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು (ತಪ್ಪು) ಭಾವಿಸಿದ ತುರಮರಿಯವರು ತಮ್ಮಸಂಘಟನಾ ಚಾತುರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಮನವೀಯತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ 'ಕಿರಿಯರ ಬಳಗ' ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿತು. 'ತುಂಬಿ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ತುರಮರಿಯವರ ವರೆಗೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರದೇಶದ ಅಂದಿನ ಹಲವಾರು ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಕವಿಗಳ ಕವನಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಈಶ್ವರ ಸಣಕಲ್ಲರೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಕರ್ಕಿ, ಇಂಚಲ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವಿತಾ ರೂಪದ ಹರಕೆಯಿಂದಲೂ 'ತುಂಬಿ' ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲುದು. ಅದೇ ವರುಷ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಕಿರಿಯರ ಬಳಗದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ 'ತಿರುಗಣಿ'. ಪಾಪು, ಈಶ್ವರನ್, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ, ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ, ಪದ್ಮಾವತಿದೇವಿ ಅಂಗಡಿ, ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ ಮೊದಲಾದವರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಳಗ ಕೈಕೊಂಡ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿದ್ದ 'ತೋರಣ' ಕೂಡ ಇವರದೇ ಪ್ರಕಟನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಿರಿಯರ ಬಳಗದ ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತುರಮರಿಯವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿತ್ವವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೇ ಆರಂಭವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ನಾಡಹಬ್ಬ, ಜಿಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಕೂಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ'ಯ ಸಂಪಾದಕ ಸಲಹೆಗಾರರಲ್ಲಿ ತುರಮರಿಯವರು ಇದ್ದರು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ 'ಭಾವಜೀವಿ' ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡದ್ದು ನನ್ನ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. (ಆಗ ನಾನು ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ.)

ಬೆಳಗಾವಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ತುರಮರಿಯವರಿಗೆ ಅಥಣಿ ಕೊನೆಯ ತಂಗುದಾಣವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ನ್ಯೂ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ (ಈಗಿನ ಸಿ.ಎಸ್.ಕೆ. ಹಾಯಸ್ಕೂಲ) ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ೧೯೫೮ ರಿಂದ ೧೯೭೭ರವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಅದನ್ನೊಂದು ಆದರ್ಶ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ತುರಮರಿಯವರು ಎಲ್ಲಿಯೇ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾಶನ ತಲೆ ಎತ್ತಲೇಬೇಕು. ಸ್ಥಳೀಯ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘ' ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವೂ ಆಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಸುಯೋಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನಕ್ಕೆ ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ಅವರು ಅಥಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು 'ಸಿರಿನುಡಿ ಪ್ರಕಾಶನ'ವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೊಂದಿಗೆ ಹಲವಾರು ಹೊಸ ಲೇಖಕರನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. (ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾದೇವಿ ಕಣವಿಯವರ ಐದನೆಯ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ 'ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದ ಪೈಜಣ' ಇದೇ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು) ತುರುಮರಿಯವರು ಈಚೆಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಕೆ.ಎಲ್.ಇ. ಸೊಸಾಯಿಟಿಯ ಸ್ಥಾಪಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ದಿವಂಗತ ಬಿ. ಬಿ. ಮಮದಾಪುರ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗದುಗಿನ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದ ವೀರಶೈವ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷ ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಲೇಖಕರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದೆಂದರೆ ತುರುಮರಿಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಉತ್ಸಾಹ. ಅಂಥವರು ಬೆಳೆದು ಮುಂದೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗೆಲ್ಲ ಅವರು ಹಿಗ್ಗಿ ಹಿರೇಕಾಯಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪಿ.ಕೆ. ಭಾಗೋಜಿ, ಎಂ. ಅಕಬರ ಅಲಿ, ಬಿ.ಎ. ಸನದಿ, ಬಾಳೇಶ ಲಕ್ಷೆಟ್ಟಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ತೋಫಖಾನೆ, ಬುದ್ದಣ್ಣ ಹಿಂಗಮಿರೆ, ಟಿ.ಎಫ್. ಮೂರಶಿಳ್ಳಿನ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಬಡಿಗೇರ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸನದಿಯವರ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತುರಮರಿಯವರು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಂತೆ ಓಡಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಾರಿಗೂ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹಿರಿಮೆಯ ಅರಿವಾಗದಿರದು. ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅ.ಭಾ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದಾಗ (೧೯೮೦) ತುರಮರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವೇ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತಸಪಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಉಳಿದವರ ಉತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವ ಜನ, ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ

ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟಾದರೂ ಸಿಗಬಹುದೆ! ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತುರಮರಿಯವರಿಗೆ 'ಸಿರಿಗನ್ನಡ ಗೌರವ' ನೀಡಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ತನ್ನ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಸ್ವತಃ ತುರಮರಿಯವರು ಇಂಥದನ್ನು ಎಂದೂ ಬಯಸಿದವರಲ್ಲ. ಅಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಗಡಿಗುಂಟ ಇಂದು ಎಷ್ಟು ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೂ ಸಾಲದು. ಹೀಗೆ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ದೀಪಗಳು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕೂಡಿಯೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಆದರೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕು ಕಡಿದು ಎಣ್ಣೆ ಎರೆಯುವ ಕೆಲಸ ನಿರಂತರವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ತುರಮರಿಯವರು ಆ ಕಾಯಕವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸಫಲರಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕಾಳಜಿಯುಳ್ಳವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಅವರ ಕಳವಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸರಕಾರದ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ಇಷ್ಟಪಡಲಾರರು.

"ನರನರವನೆಲ್ಲ ಹುರಿಗೊಳಿಸಿ ಹೊಸೆದು ಹಚ್ಚೇವು ಕನ್ನಡದ ದೀಪ" ಎಂದು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಯುವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ತುರಮರಿಯವರು ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಾರು.

ಅಂಥವರಿಗೆ ಬ.ಗಂ. ತುರಮರಿಯವರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆ ಒಂದು ಆದರ್ಶದ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲದು.

'ಶ್ರೀ ಬ.ಗಂ. ತು:೮೧'- ೧೯೯೮

೨೯

ಪ್ರೊ. ಭಾಗೋಜಿಯವರ ಸ್ನೇಹ ಭಾಗ್ಯ

ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಕೆಲವು ಊರುಗಳು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ, ನೈತಿಕ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಸಾಂಘಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಆಂತರಂಗಿಕವಾಗಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ನಾನು ಬೆಳಗಾವಿಯವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲು ಕಾರಣರಾದ ಇಂಥ ಕೆಲವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಪ್ರೊ. ಪ್ರಹ್ಲಾದಕುಮಾರ ಭಾಗೋಜಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರು. ನಾನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಬಂದಾಗ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ನಾವು ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡುವದುಂಟು. ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಲವು ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೀಡಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ, ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಶಿವಕರುಣೆ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ನೆನಪಾಗುವುದುಂಟು. ಅದನ್ನವರು ಕೌಟುಂಬಿಕ ದುರಂತ ಕಾರುಣ್ಯದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದು. "ರುದ್ರವಿಲಾಸದ ಪರಿಯೇ ಬೇರೆ, ಶಿವಕರುಣೆಯು ಹಿರಿದು" ಎಂಬುದು ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯ. ಶ್ರೀ ಭಾಗೋಜಿಯವರು ಆ ಕಾರುಣ್ಯ ಘನತೆಯನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ (೧೯೫೦) ನಮ್ಮದೇ ಮೊದಲ ತಂಡವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾಗೋಜಿಯವರು ಲಿಂಗರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬಿ.ಎ. ಹಾಗೂ ಎಂ.ಎ. ಪದವಿಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಡೆದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನವರನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡದ್ದು ಧಾರವಾಡ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರದ (ಆಗ 'ಆಕಾಶವಾಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ) ನಾಟಕ ಸಪ್ತಾಹದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಪ್ರೊ. ವ್ಹಿ.ಜಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಗೋಜಿಯವರು ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರೆ ಪ್ರೊ. ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡರು ಬಾನುಲಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿದ 'ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ' (ಶಾಂತ ಕವಿಗಳ 'ಪಾರ್ವತೀ ಪರಿಣಯ'?) ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾನು 'ನಿವೇದಕ'ನಾಗಿ

ಭಾವಹಿಸಿದ್ದೆ. ಡಾ. ಎಚ್. ಕೆ. ರಂಗನಾಥ ಆಗ ಬಹಳ ಕಾಲ ನಾಟಕ ವಿಭಾಗದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿ ನಮಗೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ಭಾಗೋಜಿಯವರ ಅಂದಿನ ಪರಿಚಯ ಬರಬರುತ್ತ ಸ್ನೇಹವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲು ಬಹಳ ದಿನ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹವ್ಯಾಸಗಳು ಹಾಗೂ ಮನೋಧರ್ಮ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದವು. ವೇಷಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ನಾವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಅನೇಕ ಸಭೆ, ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ಗೋಷ್ಠಿ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೂಡಿಯೇ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಅನೇಕ ಉಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರಗಳಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದಾಗ ಅವರೆಂದೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾವ್ಯ-ಶಾಸ್ತ್ರ-ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು. ಉತ್ತಮ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ, ಸರಳವಾಗಿ, ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕಲೆ ಅವರು ವಾಕ್ಪಟುತ್ವಕ್ಕೆ ಮೆರುಗು ನೀಡುವುದುಂಟು. ಹದಗೆಡದಂತೆ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಬಳಸಬಲ್ಲರು. ಹಳಗನ್ನಡ, ಹೊಸಗನ್ನಡ - ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಸಹೃದಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ನೋಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲ. ಓದು, ಬರವಣಿಗೆಯ ವೈರಿ ಎಂಬ ಮಾತೊಂದುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾಷಣಕ್ಕೂ ಅದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ನಾವು ಹೇಳಬೇಕೆಂದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಡೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ದೊರೆತೊಡನೆಯೇ ಅದನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಇಳಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹ ಅನೇಕ ಸಲ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಗ್ಮಿಗಳೆನಿಸಿದ ಭಾಗೋಜಿಯವರಿಗೂ ಇದರ ಅನುಭವವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರಬಹುದು ಅವರು ಬರೆದದ್ದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಬರೆದಷ್ಟೂ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದೇ. 'ರಸಗವಳ' ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ನಾವಿದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ನಮ್ಮ ಬೆಳಗಾವಿ' ಯಂತೂ ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲುದು. ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು, ಅದರ ಎಲ್ಲ ಘರ್ಷಣೆ, ಸುಖ-ಸಂತೋಷ, ಸರಸ-ವಿರಸಗಳೊಂದಿಗೆ ಭಾಗೋಜಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಭಾಗ್ಯನಗರವನ್ನಾಗಿ ಕಟೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆರ್.ಪಿ.ಡಿ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಶತಮಾನ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ನಗರದ ಭಾಷಾವೈಷಮ್ಯದ ಗಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತೂಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದದ್ದು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ತಳೆದ ಗೌರವ ಭಾವನೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವಲು ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಅವರು ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಷಯಾನುಸಾರ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಅವರು ವರ್ತಿಸಬಲ್ಲರು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ

ಸೆನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಗುಣಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಷ್ಠುರರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿಲುವಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು.

ಭಾಗೋಜಿಯವರಂಥ ಅನುಭವಸ್ಥರು ಯಾವುದೇ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಭೂಷಣ ಪ್ರಾಯರಾಗಬಲ್ಲರೆಂಬುದನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರು ಬಲ್ಲರು. ಎಸ್.ಡಿ. ಇಂಚಲ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ, ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಒಂದು ದಶಕದ ವರೆಗೂ ಉಪಯುಕ್ತ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತ ಸ್ನೇಹಿತರ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲೇಖಕರ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ನೀಡುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. ‘ಸಿರಿಗನ್ನಡ ಪ್ರಶಸ್ತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಯೋಜನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿದೆ.

‘ಬೆಳಗಾವಿಯ ಭಾಗ್ಯ’ವೆನಿಸಿದ್ದ ಸನ್ಮಿತ್ರ ಭಾಗೋಜಿಯವರಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿ, ಇಂದಿನ ಯುವಪೀಳಿಗೆ ಅವರ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಎಂದು ಹೃದಯತುಂಬಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

‘ಅಣ್ಣಯ್ಯ’ ೧೯೯೯

೩೦

ದಣಿವರಿಯದ ಅಕ್ಷರ ಸಂಗಾತಿ

....

'ಹೀಗುಂಟಯ್ಯ ನನ್ನ ಅಂಬಾರ ಕೊಡಲು
ನೂರು ಕತೆಗಳ ಒಡಲು
ನೂರು ವ್ಯಥೆಗಳ ಕಡಲು'

'ಅಂಬಾರಕೊಡಲು'; ಬಾಯ್ತುಂಬ ಬರುವ ಹೆಸರು; ಕಣ್ತುಂಬಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಕೃತಿ; ಮನಸ್ಸು ಮುದಗೊಳಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಹೊರಗೆ ಹತ್ತುಸಲ ಕಂಡಿರಬಹುದು, ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ಅವರನ್ನು ಆ ಪರಿಸರದ 'ಪರಿಮಳ'ದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗಲೇ, ಅದರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ 'ಸದಾನಂದ ವೇದಿಕೆ'ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡಾಗಲೇ ಅವರ ಚೇತೋಹಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಗ್ರಾಮ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಹೋರಾಟಗಳ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿದೆ. ತಾನೇ ಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಪಡುಗಡಲಿನ ತೆರೆಗಳ ಮೊರೆತದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನದ ನೂರು ವ್ಯಥೆಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದ, ಸನಿಹದಿಂದ ಕಂಡು ಕರುಳು ಮಿಡಿದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಹೀಗುಂಟಯ್ಯಾ' ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಕವಿ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ನಮಗೆ ಆಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಹುಟ್ಟಿದೂರನ್ನೇ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮಧ್ಯಬಿಂದುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ದೂರ ಬೇಕೊ ಅಷ್ಟು ದೂರ ಅದರ ವರ್ತುಳವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. (ಹಿಂದಿನ ಹಲಸಂಗಿ, ಚಡಚಣ, ಇಂದಿನ ಕಾಂತಾವರ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಾಗಬಹುದು) ಈ ವರ್ತುಳದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಕೋಲಾ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲಾ ನೌಕರರ ಸಂಘ, ಉ. ಕ. ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಜಾಗೃತ ಸಮಿತಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಖಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹೋರಾಟ ಸಮನ್ವಯ ಸಮಿತಿ, ದುರ್ವ್ಯಸನ ವಿರೋಧಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಮಿತಿ, ರಂಗ ನಾಟಕ, ಬೀದಿ ನಾಟಕ - ಹೀಗೆ ಎಳೆದಷ್ಟೂ ಅನೇಕ ತ್ರಿಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ಅವರ ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಗಳ ದ್ಯೋತಕ.

ಹಾಗೆ ಅಚ್ಚರಿ ಪಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಕೆನ್ನೈಗೈಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದ ಕವಿ - ಕರ್ಮಯೋಗಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಭಾವಚಿತ್ರ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ಅವರು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕೆನರಾ ವೆಲ್‌ಫೆರ್ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ, ಉಪನ್ಯಾಸಕಾಗಿ, ಪ್ರಾಚಾರ್ಯನಾಗಿ, ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ನಿರಂತರ ದುಡಿಮೆಯ ಅನುಭವ ಪಡೆದ, ರೈತ ಹೋರಾಟದ ಕುಟುಂಬದಿಂದಲೇ ಬಂದ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ಅವರ 'ಜನಸೇವಕ' ಸಂತತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸುಳುಹು ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ಅವರ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹುಲುಸಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ :

ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲ ನಡುವೆ
ಹೊಳೆವ
ಮಳೆಯ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ
ಮುಳ್ಳ ಕಂಕುಳಿಂದ ಒಗೆವ
ಚೆಂಗುಲಾಬಿಯಂತೆ
ನೂರಸಹ್ಯ ನೂರುಸಹ್ಯ
ಮೀರಿ ಬಂತು ನನ್ನ ಕಾವ್ಯ

ಎಂದು ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗೆ ಎಂತಹದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಕಂಡರಿಸಿದ್ದು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅನುಭವವೂ ಆಗಿ ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯದ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಬೇಕು' ಎಂಬ ಅವರ ನಿಲುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಅದು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ವಸ್ತುಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಯದ ಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದಿರುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅನುಭವದ ಹೂರಣದಿಂದ ಅದು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕವಿತೆಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಕವಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅವರ ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮೊದಲ ಹಂತವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ಹಂತ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನದ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಪ್ರಬಂಧ, ನಾಟಕ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ೧೫೦ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿರುವುದು ಸಣ್ಣ ಸಾಹಸವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಧೀಮಂತ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿ ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹತ್ತು ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸಾಹಸ ಪವಾಡ ಸದೃಶವಾದದ್ದೆಂದು

ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಕಾರಂತರ ಲೇಖನಗಳ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಂಥ ಮಹಾಸಂಸ್ಥೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನದಂಥ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಮುಗಿಯದ ಹಾಡು' (ಕಣವಿ ಕಾವ್ಯಾಭಿನಂದನ) ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿ (೧೯೯೮) ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನನ್ನೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡ ಈ ಕವಿಮಿತ್ರನ ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ನಾನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕೇವಲ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನವೊಂದೇ ಇದರ ಗುರಿಯಾಗಿರದೆ ಅದನ್ನು ಜನಪರ ಕಾಳಜಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿ, ಕಾವ್ಯ ಕಮ್ಮಟ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸಬರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಕಾಶನದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದದ್ದಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ (ಅರ್ಥಾತ್ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ) ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು (೧೯೯೭) ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದ್ದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ವಿಷ್ಣು ನಾಯ್ಕ ಸಂಘಟಿಸುವ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭ ಯಾವುದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಹತ್ತೂಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಚ್ಯುತಿ ಒದಗದಂತೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕೌಶಲ ಅವರಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಡಿಸುವ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ನಾನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಪ್ರತಿಭನಾದೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದುಡುಕದಂತೆ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಗೆಳೆಯ ಡಾ. ಜಿ. ಎಂ. ಹೆಗಡೆಯವರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಕೆಲಸಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲಿಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮಿತಿಯಿದೆಯೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ 'ಸಕಾಲಿಕ' ಸಾಪ್ತಾಹಿಕದ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆ ಕೈಗೆ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು - 'ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ನಾಡಿನುದ್ದಗಲ ಬೆಳಕನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಿರುವ ಅಂಕೋಲೆಯ ಅಕ್ಷರ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ'. ೧೬ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬರುತ್ತ ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯ! ಎಂಥ ಚಂದವಾದ ವಿನ್ಯಾಸ! ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಹಿರಾತುಗಳ ಸುದ್ದಿಯಿಲ್ಲ! ಇದರ ಹಿಂದೆ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಸಿದ 'ಜನಸೇವಕ'ದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇದ್ದೇ ಇದೆ, ಎಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

ಅರವತ್ತು ಮಳೆಗಾಲಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರುವ ವಿಷ್ಣುನಾಯ್ಕರ ತರುಣ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಯಾವ ವರುಣನ ಎಷ್ಟು ಕನಸುಗಳಿವೆಯೊ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು! 'ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸದ್ಬಳಕೆ' ಅವರ ನಂಬಿಕೆ - ನಿಲುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಗೆಲುವನ್ನು ಹಾರೈಸೋಣ.

‘ನಂಬಲಾಗದು ಮತ್ತೆ ಬೀಳು
ಗೋಡೆಗಳಾಂತ ಹುಳಮೆಂದ ಹಳೆಕಂಬ
ನೆಡಬೇಕು ಪಕ್ಕಾ ಹೊಸತಳಿಯ
ಕಂಬಗಳ, - ಸುಭದ್ರ ನಾಳೆಗಳ ನೆಡುವಂತೆ ನಾವು’

ಎಂಬ ಅವರ ‘ಸಂಕಲ್ಪ’ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಡೇರಲಿ.

‘ಪರಿಮಳದಂಗಳ’ : ೨೦೦೫

೩೧

ಸೇವಾತತ್ಪರತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು

೧೯೯೦ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳು. ಹಾಸನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ದ.ಕ. ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಮಾರೋಪ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ಒದಗಿದ್ದಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಲ್ಲಾಳ, ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಕು.ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟ, ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ, ಜಿ. ನಾರಾಯಣ, ಸಾ.ಶಿ. ಮರುಳಯ್ಯ, ಎಂ.ವಿ. ಕಾಮತ್, ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಕಲಾವಿದರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅದಾಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಾರುವ ವೇದಿಕೆಯ ಅಲಂಕಾರ, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಎಂ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಅವರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಿದ ಸಮಯ ನಿಷ್ಠೆ, ಸಭೆಯ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣ - ಒಂದೊಂದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿನಿಂತವು. ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸಂಘಟಿಸಿದ ಹರಿಕೃಷ್ಣ ಪುನರೂರು ಅವರನ್ನು ನಾನು ಕಂಡದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಅರ್ಧ ತೋಳಿನ ಧವಳ ಶುಭ್ರ ಅಂಗಿ ಮತ್ತು ಪಂಚೆ, ಕೃತಕತೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಗುಳು ನಗೆಯ ಪುನರೂರು ಅವರ ಸರಳತೆಯನ್ನು ನೇರ ನಡೆಯನ್ನು ನಾನು ಅಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ.

ಮರುವರ್ಷ (೧೯೯೭) ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೬೦ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಕಯ್ಯಾರ ಕಿಞ್ಞಣ್ಣ ರೈ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಅಧಿಕಾರದ ಹಸ್ತಾಂತರ. ನಾನು ನೋಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದದ್ದು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದ ಪುನರೂರು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತದ್ದೇ ಕಡಿಮೆ. ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಂತೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ೬೦ನೇ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನೆನಪಿಗೆಂದು ೬೦ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅನುದಾನ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುನೂರು ಪುಸ್ತಕ ಮಳಿಗೆಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು

ನಂಬಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾವ ಶುಲ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೆ, ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪುನರೂರು ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ, ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೋಷಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅವರು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸಫಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು.

೧೯೯೦ ರಿಂದ ೨೦೦೧ರವರೆಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಘಟಕರಾಗಿ ಅವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ, ನಡೆಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವು.

೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾವರದ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಬ್ಬ ಹಾಗೂ ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಣ ಕಾವ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ಯೋಜನೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ-ಎರಡಕ್ಕೂ ನನ್ನನ್ನು ಡಾ. ನಾ. ಮೊಗಸಾಲೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ್ಕಿಯಲ್ಲಿಯ ಪುನರೂರು ಟೂರಿಸ್ಟ್ ಹೊಟೇಲ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಊಟ, ವಸತಿಯ ಏರ್ಪಾಡು. ಕೆ.ಬಿ. ಜಿನರಾಜ ಹೆಗ್ಡೆ ಸ್ಮಾರಕ ಕನ್ನಡ ಭವನ ಕಾಂತಾವರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಅರಳಿ ನಿಂದಿದೆ. ೭.೧೧.೨೦೦೪ ರಂದು ಮುದ್ದಣ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ, ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ. ಸಂಜೆ ಮುದ್ದಣ ಕಾವ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಯೋಜಕರಾದ ಧರ್ಮದರ್ಶಿ ಹರಿಕೃಷ್ಣ ಪುನರೂರು ಅವರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ. ಇಡೀ ದಿನ ಕಾಂತಾವರದ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದೊಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರ ಹೃದಯದ ಔದಾರ್ಯವೂ ಬೆರೆತ ಸಂಭ್ರಮ. ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಡಾ. ವೀರೇಂದ್ರ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಗೌರವ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಭಾಷಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ಆಗಲೆ ಹೊಳೆದ ಒಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ : ಮುದ್ದಣ್ಣ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಬ್ಬದ ಸವಿನೆನಪಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು ರೂ. ಐದು ಸಾವಿರದಿಂದ ರೂ. ಹತ್ತುಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಎಂಬುದೇ ಆ ಸಲಹೆ. ಪುನರೂರು ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸಿದರು. ಪುನರೂರು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪಡೆದಿರುವ ಸ್ಥಾನ ದೊಡ್ಡದೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದರೆ ಸಮಾಜ ಅಂಥವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಲಾರದು. ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಆ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸಿಗುವ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ ಅಮೃತ ಸಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ತೃಪ್ತಿಯ ಮಂದಹಾಸ ಪುನರೂರವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದನ್ನು ಅಂದು ಯಾರೂ ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಪುನರೂರು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಟೇಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಪಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆವು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಪುನರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಶ್ರೀಮತಿ ಉಷಾರಾಣಿಯವರ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾಶಿಯಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದ್ದ ಹಲವಾರು ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, ವಾರಪತ್ರಿಕೆ, ಪಾಕ್ಷಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ 'ಶುಭವಾಗಲಿ' (ಮನೆಯ ಹೆಸರು) ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದೆವು. ಸನಿಹದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮಹಾದ್ವಾರ. ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ವಸತಿಗೃಹಗಳ ಸಾಲು. ನಡುವೆ ಅಗಲವಾದ ರಸ್ತೆಗಳು. ಪುನರೂರು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವ ನೂರು ಮನೆಗಳು! ಒಂದೊಂದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಮನೆಗಳು. ಎದುರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ, ಸಭಾಮಂಟಪ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಲಯ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆ ಪೂರೈಸಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಬೇರೆಡೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಪುನರೂರು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಅವರನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಗೊಳಿಸಿರುವುದು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು. ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರೊಡನೆ ಬೆರೆತು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಸದ್ದು-ಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ವಿರಳ. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ಮಡಿ-ಮೈಲಿಗೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಸಮಾನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲ ಸೇವಾ ಮಂದಿರಗಳೇ ನಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದದ್ದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಮೊದಲ ಸಲ ಸೋತು, ಆಮೇಲೆ ಗೆದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ತಿಗಾಗಿ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದಲೇ ಒಂದು ಅನುಚಿತ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ವಿಷಾದನೀಯ. ಮಂಗಳೂರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಾಸಭೆ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನ ಸಮಾರಂಭ ಏರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ ಪುನರೂರರ ಗೆಲುವಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು : "ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರು ನಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹರಿಕೃಷ್ಣರ ಮೂಲಕ ಈಗ ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು". ಇದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾದಾಗ ಇಂಥ ಜಾತೀಯ ಉನ್ಮಾದದ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಆದ ಡಾ. ಕುಶಾಲಪ್ಪ ಗೌಡ, ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿ, ಪ್ರಭಾಕರ ಶಿಶಿಲ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದರು.

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಎದುರುಬದುರಾಗಿ) ನಾನೂ ಈ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದ್ದೆ : "ಹಿಂದೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕರ್ಣಧಾರತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ 'ರಾಜಸೇವಾಸಕ್ತ'ರನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಇಂಥ ಕೀಳುಮಟ್ಟದ ಜಾತಿ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಜಡತ್ವವನ್ನು ನೀಗಿಸಿ, ಜನಪರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿತ್ತು" ಎಂಬುದಾಗಿ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುನರೂರು ಇಂಥ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೇ ಒಳಿತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಅವರು ನೀಡಿದ "ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರದು. ಯಾವುದೇ ಒಂದೇ ಜಾತಿಗೆ ಮೀಸಲಾದುದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ" ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೂ ಅವರನ್ನು ಕೆಲವರು ಆಗೀಗ ಅನುಮಾನದಿಂದ ನೋಡುವುದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೇನೊ!

ಮುಂದೆ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು ನಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಸಾಕಷ್ಟು ದತ್ತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. "ನಾನು ಸಾಹಿತಿಯಾಗದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ವಿನಯದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕೋರಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಪುನರೂರು ಅನುಸರಿಸಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರು ತಜ್ಞರಾದ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು (ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ, ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ, ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ ಮುಂ). ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡೇ ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಸಾರದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತ ವಿವೇಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮೆರುಗು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪುನರೂರು ಅವರು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೆಲಸಗಳಾಗಬಹುದಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಬಲಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಅವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಪರಿಷತ್ತಿನ ಆವರಣವನ್ನು ನವೀಕರಣಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೀತಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಮಾನ, ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಗೌರವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ.

೨೦೦೪ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳು ನಡೆದ ನಾಡಗೀತೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹರಿಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವಾದಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಸತ್ಯಸಂಗತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಕುವೆಂಪುರವರ ಪದ್ಯವೇ ಯಾಕೆ ನಾಡಗೀತೆಯಾಗಬೇಕು? ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಕವಿಗಳೇ....' ಎಂದು ಅವರು ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಲಘುವಾದ ಮಾತು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಂಥ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಯಮವನ್ನೂ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಅಪೇಕ್ಷೆಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಉದ್ರಿಕ್ತರ ಗುಂಪೊಂದು ವೇದಿಕೆಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಅವರ ಪಂಚೆಯನ್ನು ಎಳೆಯುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಹೋದದ್ದು ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಅನಾಗರಿಕ ವರ್ತನೆಯೆನ್ನದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನರೂರು ವಿಚಲಿತಗೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಂಗತಿ. ಆ ಜನರ ವಿರುದ್ಧ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಡುವಂತೆ ಕೆಲವರು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ "ಅವರು ಕನ್ನಡಿಗರು. ನಮ್ಮವರೆ. ನಾನು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ದೂರು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯಾವುದೇ ಭಯ ಹಾಗೂ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕು.

ಹರಿಕೃಷ್ಣ ಪುನರೂರು ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಸೇವಾಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಈಗಾಗಲೇ ಜನಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಅವರಿಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜನಹಿತಕಾರ್ಯದ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳಲಿ, ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ 'ಶುಭವಾಗಲಿ'.

'ಪುನರೂರು ಪುರಸ್ಕಾರ' ೨೦೦೫

ಭಾಗ ೨

ಸಮಾಲೋಚನೆ

೩.೨

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ
ರೂಪ-ವಿನ್ಯಾಸ, ದೃಷ್ಟಿ-ಧೋರಣೆ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಮಿಳಿನ ತರುವಾಯದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅದು ಪಡೆದಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕದೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ದೃಷ್ಟಿ-ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು, ದಿಕ್ಕು-ದೆಸೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ ನೋಟವನ್ನೊದಗಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಉದ್ದೇಶ.

ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗಳಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಮೌಖಿಕವಾದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉಗಮವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ವ್ಯರ್ಥ ಸಾಹಸವಾದೀತು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಗ್ರಂಥ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗನೇ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೪-೮೭೭) ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು ಎಂಬುದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೆ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀವಿಜಯನೆಂಬುವನು ಅದರ ಕರ್ತೃವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಎದುರಾಗುವ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಅದರ ಕಾಲವಿಭಾಗ. ಈ.ಪಿ. ರೈಸ್ ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದ ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ: ಜೈನಯುಗ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ); ವೀರಶೈವ ಯುಗ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ); ವೈಷ್ಣವ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುಗ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ); ಆಧುನಿಕ ಯುಗ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುನ್ನಡೆಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಈ ವಿಭಜನೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಯೆನ್ನಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ತೀರ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ವಿಧಾನವೆಂದು ಈಚೆಗೆ ಇದನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಷಾರೂಪಗಳಿಗನ್ವಯಿಸಿ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದ ವಿಭಾಗ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ: ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾಲ (ಆರಂಭಕಾಲದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೫೦ರ ವರೆಗೆ); ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೫೦-೧೧೫೦); ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೫೦-೧೭೫೦); ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦-೧೮೫೦); ನವಗನ್ನಡ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೦ರ ಮುಂದಕ್ಕೆ). ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪಂಪಯುಗ, ಬಸವಯುಗ, ಹರಿಹರ ಯುಗ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಯುಗ -ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸೂಚನೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾವ್ಯದ ಛಂದೋರೂಪಗಳನ್ವಯ ವಿಭಾಗಿಸುವುದು- ಚಂಪೂ, ವಚನ-ರಗಳೆ-ಷಟ್ಪದಿ, ಕೀರ್ತನ-ತ್ರಿಪದಿ-ಸಾಂಗತ್ಯ, ಭಾವಗೀತೆ-ಗದ್ಯ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಈ ವಿಭಾಗಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬರುವ ಕವಿಗಣವೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಗಮನಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಜೈನಯುಗ, ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾಲ, ಪಂಪಯುಗ, ಚಂಪು ಯುಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾಲ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕವಿಪುಂಗವರನ್ನೇ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕಾಲ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮಗಳೂ ಕಡೆಗೆ ತತ್ತ್ವಶಃ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ, ಎರಡನೆಯ, ಮೂರನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಯುಗಗಳೆಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದು.

ರತ್ನತ್ರಯರೆನಿಸಿದ ಮಹಾಕವಿಗಳಾದ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದ ಮೊದಲನೆಯ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮುಚ್ಚಯವೆನಿಸಿದ ಚಂಪೂದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಒಡೆದುಕಾಣುತ್ತವೆ ಒಂದು ಕವಿಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು. (ಅದನ್ನು ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸ ಬಹುದು); ಇನ್ನೊಂದು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಜನತೆಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದು. ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಗ ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದಿತು.

ನಿಜವಾದ ರೂಪಾಂತರ ಹಾಗೂ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಎರಡನೆಯ ಯುಗದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯದ ಅವಲಂಬನೆ-ಆಶ್ರಯಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ರೂಪ, ವಸ್ತು, ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದಿತು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ವೀರಶೈವ ಶರಣರ 'ವಚನ' ಈ ಯುಗದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಠ

ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಡುನುಡಿ, ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನತೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಜನರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿಗಳು, ವಚನಕಾರರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ. ಸಾಮಾಜಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಈ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನತೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಂತೆ ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನುಳಿದ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಶರಣರನ್ನೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರು ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನಂಥ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಇವೆರಡೂ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ-ಅನುಭಾವದ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿ ವಿಹರಿಸಿದ್ದುಂಟು.

ಮೂರನೆಯ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಯುಗದ ಮಾದರಿ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಬೇರೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಲಾಯಿತು. ಈಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೀರ್ತನ. ಸಾಂಗತ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿ ರೂಪಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸುಲಭವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನತೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹಾಡಿನ ರೂಪದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ನೇರವಾದ ಭಾವನಿರೂಪಣೆಗೆ ಹೆಸರಾದವುಗಳು. ಎರಡನೆಯ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವವು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯಾವದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಯುಗದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಕೃತಿ ಯೆನಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಭಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಚನಕಾರರು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹರಿದಾಸರು ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನಗಳ ಮೂಲಕ ನೀಡಿದರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರಿಗೆ ಶಿವಶರಣರಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆತಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೇಯತೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ಸಾಂಗತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯ ವೈಭವವನ್ನು ಮೆರೆದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಈ ಯುಗದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವ ಮುನ್ನ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಮುಂಚಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿಶಾಲವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಆಗ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ನಿಲುಕುವಂತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗುವಂತೆ ರೂಪುದಳೆಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅ-ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣವೆಂದು ಕರೆಯ

ಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತಂತ್ರವಿಧಾನಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ನುಡಿಗಟ್ಟು. ಶೈಲಿ, ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ- ಇವುಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕೊಂಡಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವೈಷ್ಣವ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಬರುಬರುತ್ತ ಅ-ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ಪಡೆಯಿತು. ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು 'ಯಥಾರ್ಥತಾವಾದ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಎಂದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನತೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸುವುದು. ಇವೆರಡೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಇತಿಹಾಸವೇ ಇದೆ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಇವೆರಡೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ 'ಮಾರ್ಗ'ದಿಂದ 'ದೇಸಿ'ಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿವೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು.

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಹಾಗೂ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯ ಮತ್ತು ಮಾದರಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವೆಂಬಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಂತಸ್ಸತ್ವದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅನುಭವದ ಅನೇಕತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಒಲವು, ಇದೇ ಅದರ ತಿರುಳಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಹಿಂದಿನ ರೂಪಗಳ ಎಡೆಬಿಡದ ಸಂಬಂಧಗಳುಂಟು. ಕೆ.ವಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವಾದ ರೀತಿಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರೂಪ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರಂತಹ ಲೇಖಕರಿಂದ ನಡೆದ ವಚನ ಪ್ರಕಾರದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಚಂಪುವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಿ.ಕೆ. ಗೋಕಾಕರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

೨

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯ ಹೊರಟ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸತ್ವವೆಲ್ಲ ತೀರಿ ಹೋಗಿರುವನ್ನು ಅವರು ಒಂದೆಡೆ ಕಂಡರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೇರಾವುದೂ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಗತಿ ಒದಗಿದ್ದು ಕಾವ್ಯಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಬರಿ ಕನ್ನಡ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿರದೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಆತಂಕವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರೀತಿಯವು.

ಆದರೂ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಕವಿಗಳು, ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುಗೀತಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ ಹಟ್ಟಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು- ಇಂಥವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವು ತಡಕಾಟಗಳೇ ಹೊರತು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪಧಾರಣೆ ಪಡೆದವುಗಳಲ್ಲ.

೧೯೨೧ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು' ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗಲೆ ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಜಾಗೃತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಆಂದೋಲನ ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಹೊಸ ಯುಗವನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಯವರು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಹೆಸರಾದ ಈ ಕವಿಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಟ್ಸನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯ ಇದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಕೆ.ಡಿ. ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಯವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಗಳು ಅವಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮೂಲಕವಿತೆಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯ ಬರಿ ಅನುವಾದಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬರೆಯಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವು ನಿದರ್ಶನವಾದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಅನುವಾದಗಳು ಇವು ಅನುವಾದಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುವಷ್ಟು ಪರಿಪೂರ್ಣ ರೂಪಾಂತರಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಅಂತರ್ಮೌಲ್ಯ ಏನೇ ಇರಲಿ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಬರವನ್ನು ಅವು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಸಾರಿದವು.

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಯಾವವು? ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಅಂದರೆ 'ಆಧುನಿಕ' ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಪ್ರೇರಣೆಯಂತೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಆಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಒತ್ತಡದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊಳೆಯುವುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಭಾವವೇ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಭಾರತೀಯರಾದ ನಮಗೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೂಪದ್ದೇ. ಇದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಮುದ್ರೆ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತು. ಇದರ ವಿವರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು, ಆಳವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಈ ಪ್ರಥಮ ಘಟ್ಟ ಅಥವಾ ನವೋದಯ

ಸ್ವರೂಪ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಅಥವಾ ಭಾವಪ್ರಧಾನವಾಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾವಾವೇಶಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ಕಡಮೆಯಾದದ್ದು ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾದ ಆಡುಮಾತಿಗೆ ಸಮೀಪ ತರುವ ಹೊಸ ಪ್ರೇರೇಪಣೆಯೊದಗಿದ್ದು. ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿಯೆ. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ನವೋದಯವನ್ನು 'ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಸಿಜಮ್'ನ ಜೊತೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಪ್ರೇರಣೆಗಳೂ ಆಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು, ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರುವ ದೇಶೀಯ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಮೂಲತಃ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ತಿಕ ಆಯಾಮವೂ ಇದ್ದಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ತನ್ನ ನಾಡಿನ ಗತಕಾಲದೊಡನೆ ಕವಿ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಬಂಧಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿತು. ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರೇರಣೆಗಳ ನಡುವಿನ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯದಿದ್ದರೆ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದ ಸಂಧಿಕಾಲದ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ತಮಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟ ನಾಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದು ಅವರ ಈ ಒಳಗಿನ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಟಾಗೋರರನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಗುರುದೇವ'ರೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಈ ಅಂಶದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಗಗಳೆನಿಸಿದ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಆದರ್ಶ, ಅನಂತದೊಡನೆ ಒಂದಾಗುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಂಬಲ -ಇವೂ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಾದವು. ಇಡಿಯ ದೇಶದ ಬಗೆಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಂತದ ಬಗೆಗೆ ಉತ್ಕಟವಾದ ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಧ್ವನಿಯೂ ಆಗಾಗ ಪುಟಿದೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆಂದೋಲನದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಕವಿಯಾದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಶೋಧಿಸಿ ಕ್ರಮಪಡಿಸುವ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಬಹುದು. ಭಾಷೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜೀವಂತವಾದ ಬಳಕೆಗನ್ನಡದ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಶಬ್ದ ಭಾಂಡಾರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮೇಲಾಯಿತು. ಜಾಪದದ ಲಯಗಳನ್ನು, ಲಾವಣಿಯ ಛಂದ್ಸನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸರ ರಗಳೆ, ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾನೆಟ್‌ನಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ, ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮ ತೊಡಗಿದವು.

ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ, ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಕೆಲವು ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಯ ಅಂಶ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆ ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಕ್ತಿವಾದದ ಹೊಸ ಯುಗದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವೆಂಬಂತೆ ಕವಿ ವಿವಿಧ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಅದೇ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಐಕ್ಯತೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳು ದೀರ್ಘಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೇನೊ ಬರೆದರು, ನಿಜ; ಆದರೆ ಅವು ಮಹಾ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಡ ರೀತಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನೆಗೆ ಅವರ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸೋಣ. ಈ ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯದ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದಾದರೂ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಮುಂಬೈ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಹಾಗೂ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನವಾದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳ್ಳದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಬಹುಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಮುಂಬೈ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿದ್ದರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಆಂದೋಲನವು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತದ ಧಾರವಾಡ, ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಮೈಸೂರು ಈ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ನಿಜಾಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊಡಗಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚರಿತ್ರೆ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಇಲ್ಲವೆ ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿ 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು' ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಖನಿಯಾದ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಇದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ದೊರೆತಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾವ್ ಹಾಗೂ ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳಂಥವರು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು' ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸ್ನೇಹಪರ ಬಳಗವಾಗಿದ್ದು ವಿ.ಕೆ. ಗೋಕಾಕ, ಆರ್.ಎಸ್. ಮುಗಳಿ, ಮಧುರಚೆನ್ನ ಹಾಗೂ ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ

ಮೊದಲಾದವರು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ನೇಹಪರವಾದ ಹಾಗೂ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದು ಗೂಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಿತು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರುವಂಥ ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆ ಈ ಗುಂಪಿನದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೩೦-೪೦ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಾಡುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ನಿಚ್ಚ ಪೊಸತಾದ 'ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾರ'ದಂಥ ಕವಿತೆಗಳ ವಾಚನ ಮಾಡಿದಾಗ ಜನ ಹೇಗೆ ರೋಮಾಂಚನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕರು ಇನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಗುಂಪಿನ ಫಲವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿ ಕವಿ ಎಂದರೆ ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಮತ್ತು ವಾಚಕರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅವರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಗರಿ' ಓದುಗರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಹರಿಸಿತು. ಈ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಆಳವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಇಂದು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬರಲಾರದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯವೇ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಾಂದ್ರವಾದ ಭಾವಗೀತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಇಂದಿಗೂ ಕಷ್ಟ. ನೋಡಲು ಸರಳವಾದ ಈ ಭಾವಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಯ ಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಭಟ್ಟಿಯಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸರಳತೆ ಮೋಸಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಭಾಷೆ, ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಅದು ಆಳದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಷ್ಟು ಹಳೆಯದೇ. ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರ ಬೆಳಕು ನಾಡಪ್ರೇಮ, ನಿಸರ್ಗ, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು, ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು ಇತ್ಯಾದಿ. ಕೆಲವು ಭಾವಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಅನುಭಾವದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿ ಬಣ್ಣಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದನು. ಪದವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಛಂದೋವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳ, ವಚನಗಳ, ದಾಸರ ಪದಗಳ ಪ್ರಭಾವನ್ನು ಅರಿಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಜನ ಆಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಪರಿಣಾಮ ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಸುಳಿಯುವ ಸಾದಾ ಜನಪದ ಲಘು ಗೀತೆಗಳಂತಿರುವ ಸರಳ ಕವಿತೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಇಂಥ ಸರಳವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅದು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಛಂದಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಚಮತ್ಕಾರಕವಾದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥವು. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳ ಸ್ತರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಜಟಿಲವಾಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶಾಲವಾದ

ರೀತಿಯ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ, ಮಾನವನನ್ನು ಮೀರಿದ ಹಾಗೂ ಪರತತ್ವ ವಿಚಾರ ನಿರೂಪಣೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. 'ಮಾತು-ಮೌನ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿನಂತೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಭಾಷೆಯೂ ತಿರುಚು ಮುರುಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯದ ತೋರಿಕೆಯ ವಸ್ತು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ ಅದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದು, ಅವರ ಈಚಿನ ಸಂಗ್ರಹ 'ನಾಕು ತಂತಿ' ಈ ಬಗೆಯ ತೊಡಕಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ವಿ.ಕೆ. ಗೋಕಾಕರ ಕಾವ್ಯ ವ್ಯವಸಾಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಭಾವಗೀತಾಪ್ರಧಾನವಾದುದಲ್ಲ. ಕವಿಯಾಗಿ ಅವರು ಆತ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಾಕ್ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವೋದ್ರೇಕದ ಅಂಶ ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಅವರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಬರವಣಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನನುಸರಿಸಿದ್ದೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ನವೋದಯವನ್ನು 'ರೋಮ್ಯಾಂಟಿಸಿಜಮ್'ದ ಜೊತೆಗೆ . ಸರಳವಾಗಿ ಸಮೀಕರಿಸುವವರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾವ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಗೋಕಾಕರು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೫೦ರ ಮುಂಬೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ತಾವೇ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಹೊಸ ಶೈಲಿಯ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ -ಆ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನಡೆದಿರದಿದ್ದರೂ- ಗೋಕಾಕರು ತಾತ್ವಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಈ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಾನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಯಸುವುದಾಗಿದ್ದಿತಲ್ಲದೆ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾನುಭೂತಿಪರವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಇಲಿಯಟ್, ಆಡೆನ್ ಮತ್ತು ಡೈಲಾನ್ ಥಾಮಸ್ ಮೊದಲಾದವರ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆಯಲು ಹೊಸ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿದರು. ಗೋಕಾಕರೇ ಸ್ವತಃ ನವ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟವಾದ ನವ್ಯಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಕಾಕರ ಕೊಡುಗೆ ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ನವೋದಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮುಗಳಿಯವರಿಗೆ ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಅಗತ್ಯ ಕಂಡುಬಂದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕಾವ್ಯ

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೋಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ರೀತಿಯದೇ ಇದ್ದು ಇಂಥ ಕಾವ್ಯದ ಲಾಭಾಂಶವನ್ನು ಅದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರ ನಿರೂಪಣೆ ಸರಳ, ಭಾಷೆ ಶುದ್ಧ, ಛಂದಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವಂಥದ್ದು. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರೂ ಸಹ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕುಶಲಕರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಕೂಡದು. ಕಾವ್ಯದ ಮಹಲು ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದಿದ್ದು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವೈಶಾಲ್ಯ ಅದಕ್ಕಿದೆ. ಈ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯದ ಗೇಯತೆಯ ಬಗೆಗೂ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳು ಹಾಡಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಗ್ಗಿಬಂದಿವೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ತರುವಾಯ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಂತೆ ಅವರೂ ಜಾನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಳವಾದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯದಾಗಿದ್ದಿತು. 'ದೇವತಾ ಪೃಥಿವಿ' ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅನುಭಾವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ ಅವರ ಶೈಲಿ:

> ಕಾಣದ ಆ ಕುರುಡೂ ಕಾಣೂವ ಈ ಕುರುಡು |
> ಕಂಡೇನು ಕಾಣದಿದ್ದೇನು | ಏಳಮ್ಮಾ
> ಮಲಗಿರುವ ತಾಯಿ ಪೃಥಿವೀ ||

ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಮುಂದಾಳುತನ ಲಭಿಸಿದ್ದಿತು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ 'ತಳಿರು' ಮತ್ತು 'ಕಿರಿಯರ ಕಾಣಿಕೆ'ಯಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕವನಸಂಕಲನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ, ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂರಂತಹ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಈ ಸಂಕಲನಗಳು ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವು. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ, ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರಂತಹ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಂತೂ ಸರಿಯೆ. ಈ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಅಂತರವಿದ್ದಿತು. ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿದ್ದು, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೊದಲು ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಾದ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಈ ಗುಂಪಿನವರಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹಿರಿಯ ಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಇವರ ಕಾವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಾನ

ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕಿರುಭಾವಗೀತೆಗಿಂತ ದೀರ್ಘ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಪೈ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾನೆಟ್ ರೂಪವನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ತಂದವರು ಅವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಭಾಷೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ವಾಗಿದ್ದು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಓಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದದ್ದು. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣ ಕತೆಯ ಜನಕರೆಂದು ಹೆಸರಾದವರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಧಾಟಿ ಗದ್ಯದ ಲಯ ಹಾಗೂ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದದ್ದು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುಮಾತಿಗೆ ಸಮೀಪ ತರುವಲ್ಲಿ ಇದು ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀತಿಪರವಾದದ್ದು. ಸಾರೋಕ್ತಿಗಳು ಅವರ ಪದ್ಯಗಳ ತಿರುಳಾದರೆ, ಭಾಷೆ ಪ್ರೌಢವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯ ಅನುಕರಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಕವಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಸಂದೇಹ, ಪ್ರಶ್ನೆ, ಪರೀಕ್ಷೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇನ್ನುಳಿದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದ, ಇವರದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇವರ ಭಾಷೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಧುನಿಕವಾದದ್ದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಗುಂಪಿನ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ, ಅಗತ್ಯವಾದಷ್ಟು ಕನಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ವಿ.ಸೀ. ಯವರು ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೌಢ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ತೋರಿದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಅವರೆಂದರೆ ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟರು. ಅವರೂ ದೀರ್ಘವಾದ ಕಥನ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಭಾವಗೀತೆಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಗುಣ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಸಿಯ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಇವರ ಶೈಲಿ ಸಾಧಿಸಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖರೆನಿಸಿದವರು ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಕವಿಯೆಂದೇ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಅದರ ಭವ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿರುವಂತೆ ಅವರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತಾವಿಶೇಷವನ್ನು ನಾವು ಮೊದಲು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಅವರ ಸಂಬಂಧ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆದರ್ಶಪರವಾದದ್ದು. 'ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು' ಎಂಬ ಅವರ ಪದ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಜೀವನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮೊದಮೊದಲಿನ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾದ ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿರುವುದು

ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ರೈಲ್ ರಸ್ತೆ'ಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ:

ಸದ್ದು ಸತ್ತಿತು; ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಯ್ತು ರೈಲು;
ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದೆ ಮತ್ತೆ ಬಿಸಿಲಿನಲಿ ಬೈಲು !
ಏನೊಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿ ಮರೆಯಾಯ್ತು;
ಬಯಲ ನಿದ್ದೆಯು ಕಂಡ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸಾಯ್ತು !
ಹಾ ! ಕತ್ತರಿಸಿದೊಂದು ನರವೆ ಸಾಕು
ನೆತ್ತರವ ಶೋಷಿಸಲು ! ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು?

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಭಾಷೆ ಆಡುಮಾತಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಜಾನಪದ ನುಡಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಕಾವ್ಯಕಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿ ಭಾವಗೀತೆಗಿಂತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಎಡೆಗೆ ತುಯ್ಯುವ ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನ ಅವರದೇ ಆದ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಆಗಿರುವುದು ಆಕಸ್ಮಿಕವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಆ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಧಿದೈವಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದತ್ತ ವಾಲಿದೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ದೋಷಗಳ ವೈಚಾರಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರೆಂಬ ಘನತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಒಂದು ಮಹಾಸಾಧನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅದು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ವೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ತಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಯಶಸ್ವೀ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಎಂಡ್ಕುಡುಕ ರತ್ನ ಎಂದು ಹೆಸರಾದವರು. ಕುಡುಕರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳ ಸುತ್ತ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಹೆಣೆದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಜನತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಯಿತು. ಕುಡುಕರು ಆಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಾಗಿ ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಡುಭಾಷೆಗೆ ಹತ್ತಿರ ತರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ

ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ತಮ್ಮವೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲೋ ಒಬ್ಬರು ಮಾಡಬಲ್ಲ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಯೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಈಗ ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯನಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯುತವಾದ ಕಾವ್ಯದತ್ತ ಹೊರಳಬಹುದು. ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಅವರ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳು ಅವರ ಗೀತನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಿವೆ. ಅವರದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚಿಂತನಪರ ಕಾವ್ಯ. ಇಂಥ ಕಾವ್ಯ, ಚೋದಿಸುವ ಮನೋಭಾವದ್ದಲ್ಲವಾದರೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೀಡಬಲ್ಲುದು.

ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಮೈಸೂರು ಮಲ್ಲಿಗೆ' ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗಲೇ ವಾಚಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೆ ಅದು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಿತು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ್ದಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಿತಿಗಳಿವೆ. ಅವರ ಪದ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ, ಹಾಗೆಯೆ ಅವರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಆಡುವ ಮಾತಿನ ಲಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವರ ಮೊದಮೊದಲಿನ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ವಸ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾರತೀಯವೆನಿಸುವಂಥ ಪ್ರಣಯ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿವಾಹಿತ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಬರ್ನ್ಸ್ ಕವಿಯೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಹೋಲಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡ, ಮೈತುಂಬ ಎಚ್ಚರವುಳ್ಳ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ, ಕಾಮಾತುರ, ಅತಿರಂಜಿತ ಹಾಗೂ ನೀತಿಬಾಹಿರ ಸ್ಕಾಟ್ ಕವಿಯ ಭಾವೋದ್ರೇಕಕ್ಕೂ ತುಂಬ ಅಂತರವಿದೆ. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ಶೈಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಒಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. 'ಕುಂಕುಮ ಭೂಮಿ'ಯಂಥ ಅವರ ಈಚಿನ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಮೊದಲ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಶೈಲಿಗಳ ನಡುವಣ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಕವಿಯ ನಿಲುಗಡೆಯ ಹೊಯ್ದಾಟದಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ. ಈ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದೇ ಕಾರಣವೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಈಗ ಕಂಡುಬರುವ ಒಳಬಗೆಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಹೊರಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹ.

೩

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಮಜಲುಗಳಾದ 'ನವೋದಯ' ಹಾಗೂ -'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ'ದ ನಡುವಿನ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ'ವೆಂದು

ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕಾವ್ಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಇದರ ಕಾಲಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ: ೧೯೨೦ ರಿಂದ ೧೯೪೦-೪೫ 'ನವೋದಯ'; ೧೯೪೦-೪೫ ರಿಂದ ೧೯೫೦ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ'; ೧೯೫೦ ರಿಂದ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ'. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ' ಬರವಣಿಗೆ 'ನವೋದಯ'ದ ಸತ್ವ ತೀರುವ ಮುನ್ನವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದು 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದಂತಿದೆ. 'ನವೋದಯ'ದ ತರುವಾಯದ ಎರಡು ರೀತಿಗಳಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಹಾಗೂ ನವ್ಯಕಾವ್ಯಗಳೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದವುಗಳೇ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ' ಎಂಬ ಪದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅರಿವು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಬರುವ ಒಲವು ಕಂಡುಬಂದವು. ಈ ಚಳವಳಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕತೆ/ ಯಥಾರ್ಥತೆ. ಶೀಲ-ಅಶ್ಲೀಲಗಳ ಮಡಿ-ಮೈಲಿಗೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಹಿತಿಯಾದವನು ಬರೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ -ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದಿತೆಂದು ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಕೂಡ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ 'ಕೋಗಿಲೆ ಮತ್ತು ಸೋವಿಯೆಟ್ ರಷ್ಯಾ' (೧೯೪೪) ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು; ಇಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ರಸಋಷಿ' (೧೯೪೫) ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕವಿಗಳ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗೋಕಾಕರು ತಮ್ಮ 'ಅಭ್ಯುದಯ'(೧೯೪೬) ದಲ್ಲಿ ಈ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು:

ಹೋಗಿಬರುವೆನು ನನ್ನ ಎಳಗನಸುಗಳೆ
ನಿಮ್ಮ ತಳಿರ್ಗೆಂಪು ಹೂಗಂಪು ತಂಗಾಳಿ ಮುಗಿದು
ಸಮರವನು ಸಾರಿಹುದು ಅಮರಶಕ್ತಿಯದೊಂದು

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ 'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು' ಕೈಗೂಡದ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವೆನ್ನಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅದರದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಇರದಿದ್ದರೂ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾದ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾದ ಅವಸ್ಥಾಂತರವೆಂದು ಇದನ್ನು ಕರೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾದೀತು.

೪

'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತೀವ್ರವಾದ ವಾದವಿವಾದಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿತು. ಎರಡು ದಶಕಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದರೂ ನಾವಿನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ತೀರ

ಸಮೀಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ತತ್ವ ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗದು. ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕರು ಮೊದಲಿಗರಾದರೂ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ತನ್ನ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮ ಈ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳಿಂದ ಬಲಗೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಜನ್ಮ ಪಡೆದದ್ದೂ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ. ಆ ವರ್ಷ ನಡೆದ ಮುಂಬೈ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕರು ಅದರ ಬರವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಸಾರಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಟಿ.ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್‌ನ 'ದಿ ವೇಸ್ಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ' ಕಾವ್ಯ. ಆಡೆನ್ ಮತ್ತು ಡಿಲಾನ್ ಥಾಮಸ್‌ರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಥಾಮಸ್‌ನ ಪದ್ಯಗಳ ಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ನವ್ಯದ ಕವಿಗಳು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಿರಾಶೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ವೈಫಲ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳ ಆಘಾತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸಮರ್ಥನೀಯ ಎಂಬುದು ಅವರ ವಾದ. ಆಗತಾನೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಈ ನಿರಾಶೆ ತೀರ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಈ ಆರೋಪ ತರವಲ್ಲವೆಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅಡಿಗರಂಥ ಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಯಾವುದೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧದ್ದಾಗಿರದೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಆಳವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಎದ್ದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ವಾದವಿವಾದ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ, ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಕೂಡ ಈ ಬಗೆಯ ಮನೋಭಾವದ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಈ ನವ್ಯಕವಿಗಳು ನಿರಾಕರಿಸುವುದನ್ನು ಅವರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗ ನವೋದಯದ ಕವಿಗಳು ಗತಕಾಲದ ಘನವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಪರಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಈ ಆರೋಪ ನವ್ಯಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ತಾತ್ವಿಕ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಾಗಿದೆ. ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ಶರ್ಮರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷಾ ಸರಣಿಯನ್ನು ಅಣಕವಾಡಿದಂತೆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವರಲ್ಲದೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರಂಥ ಕವಿಗಳೂ ಅವರ

ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನವ್ಯಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ತೋರಿದ ಗೌರವವೆನ್ನಬಹುದು.

ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಈಗೊಂದು ನಿಲುಗಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಬರೀ ಒಂದು ಅನುಕರಣೆಯಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಈಗ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಸಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಅತಿಯಾದ ಅನುಸರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗದಿರುವುದು ಒಂದು ಸುದೈವ. ಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗಿಸಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಗೋಕಾಕರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ: "....... ಅಂತರ್ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ. ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಅದು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯವು ರೋಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ನಿರಾಭರಣವಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯವು ನವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ". ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ 'ಪ್ರತಿಮಾನಿಷ್ಠ'. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದೆಯೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಈಚಿನ ಒಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಈ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರೆಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಮೇಲೂ ಆಗಿರುವ ಇದರ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಮಾತು ಸತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತರತಮಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಮಹತ್ವದ ಕವಿ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ'ದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾರ. ಇದು ಕೇವಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ತಪ್ಪು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿ ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದನ್ನು ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕ ಮಾತೇ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೀರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಯಾವುದೇ ಪರದೇಶದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಹೊಸದೊಂದು ಮನೋಧರ್ಮ ವಿ.ಜಿ. ಭಟ್ಟರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ದೇಸಾಯಿಯವರು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ನವ್ಯ'ತೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೀಗೆ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧). ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ನೇರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ದಾರ್ಷ್ಟ್ಯ; ೨). ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕೆದಕಿ ಕೆದಕಿ ನೋಡುವ ವಿಪರೀತ ಕುತೂಹಲ; ೩). ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅವಿರತ ಶೋಧನೆ; ೪). ಭಾವನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬುದ್ಧಿಗಿತ್ತ ಪ್ರಾದಾನ್ಯ-ಅಂದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತರುವ ಹವಣಿಕೆ; ೫). ಅನುಭವ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ; ಹಾಗೂ ೬). ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತೆ. ನಾವು ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವ

ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕಾವ್ಯವಿದು ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಅದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡವರೆಂಬುದು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸೂಚಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವೆಂದರೆ- ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ ಹಾಗೂ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರಂತಹ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೈಜವಾದ ರಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ಜಗತ್ತಿನತ್ತ ಹರಿಸಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಸಾರ್ಥಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಓದುಗರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿರುವುದು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಜೀವನ ದೊಡನೆ-ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದೊಡನೆ- ಕವಿಯ ತೀವ್ರವಾದ ಮಗ್ನತೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾದುದಾಗಿದೆ: "ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡ ಜನಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಈಗ ಸರಿಯತೊಡಗಿದೆ. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಕೇವಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ". ಈ ಆರೋಪ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. 'ಕನ್ನಡ ಜನಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರ' ಎಂಬ ಮಾತು ಸಂದಿಗ್ಧವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು, ಅವರು ಮೊದಲೇ ಭಾವಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಅಂಥ 'ಕೇಂದ್ರ'ವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಇಲ್ಲವೆ ಅದು ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಂಥದಲ್ಲವೆಂದೂ ಕವಿಗಳು ಪ್ರತೀಕಾರದ ನುಡಿಯನ್ನಾಡಬಹುದು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಅತಿಯಾದ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂಬ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಆರೋಪದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹುರುಳಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರ, ಸಮಸ್ತ ಅನುಭವದ ಕೇಂದ್ರವೇ ನಗರ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವವರ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಅದು ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಅದು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಲೋಪ ಹಾಗೂ ಬೇರಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯಂಥ ನಗರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇ. ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತವು ಹಳ್ಳಿಗಳ ದೇಶವೇ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾದ, ಒಂದು ವಿಚಾರವೂ ಇದೆ: ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರಗಳೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯ ಅಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರುವುದು ತಪ್ಪೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ನವ್ಯಕವಿಗಳೇ ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನೋಡೋಣ 'ಹೊಸ ದಿನದ ಆಹ್ವಾನ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ('ಜಯಕರ್ನಾಟಕ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ೧೧.೧೨.೧೯೫೨) ಅಡಿಗರು, "........... ಕಾಲ ಬದಲಿಸಿದಂತೆ ಕಾವ್ಯ ರೂಪವು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ....... ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ" ಎಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. 'ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆ ಹೊಸ ಹಾದಿ ತುಳಿಯಬೇಕು' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ('ಕರ್ಮವೀರ' ೧೦.೧೧.೬೫) ಅವರು, "....... ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ನಿಂತಿದ್ದ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ನಾವು ನಿಂತಿರುವೆವಾದರೂ ನಾವು ಅದನ್ನು ಕಾಣುವ

ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈಗ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿರದೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈಲಿಯಟ್, ಯೀಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಆಡೆನ್‌ರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಋಣಿಯಾಗಿರುವ ಅಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಗೊಳಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಇವರಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ' ಎಂಬ ತಮ್ಮದೊಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ('ಜನಪ್ರಗತಿ' ೧.೧೧.೧೯೫೩) ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ: "ಭಾರತದ ಆರ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮೂಲ. ಹೊಸದರತ್ತ, ನಾಳೆಯದರತ್ತ ಕೈ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಚಾಚುವ ಕವಿ ನೆನ್ನೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲದ ನಿರಂತರತೆಯ ಅರಿವಿನ ಜೊತೆಗೆ ನವ್ಯಕವಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ದ್ವಂದ್ವಗಳ ತಿಳಿವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಪರಂಪರೆಯ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ದ್ವಂದ್ವ ಸಮನ್ವಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ........" ಇದು ಕೂಡ ಅಂಥ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ನಿರೂಪಣೆಯೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಡಿಗರ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರ ಪ್ರಕಟಿತ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವಂಥವೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯ ಸೌಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಎಂದೋ ಆಗಬೇಕಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಹಾವಳಿ, ಗದ್ದಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿರುವುದು ಭಾರತೀಯರ 'ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣತೆ'ಯ- 'ಸಂಪ್ರದಾಯನಿಷ್ಠೆ'ಯದಲ್ಲ- ಕುರುಹು ಎನ್ನದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕವಿಗಳನೇಕರು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇಬ್ಬರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕವಿಗಳೆಂದರೆ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮ ಅವರು. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ಅವರ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸರಳವಾದದ್ದಲ್ಲ; ಅನೇಕ ಸಲ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೂ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಪದ್ಯದ ಶಕ್ತಿ ನಿರ್ವಿವಾದವಾದದ್ದು. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೂ ಆಗಾಗ ಹರಿತವಾದ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದರೂ ಅದು ಮೂಲತಃ ತನ್ನ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶ್ವದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದು. ಅವರ ದೀರ್ಘ ಕವಿತೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ಜೀವದ ವ್ಯರ್ಥ ಹೋರಾಟದ ಧ್ವನಿಯೊಂದಿಗೆ ಕವಿತೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ:

ಗೋಡೆ ತಡಕುತ ಇನ್ನು ತೆವಳಬೇಕು
ಹೆಳವನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕುರುಡ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ;
ದಾರಿ ಸಾಗುವದೆಂತೊ ನೋಡಬೇಕು.

ಕವಿತೆಯ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಹತಾಶೆಯ, ತೀವ್ರ ನಿರಾಶೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ಪ್ರತಿಭಾ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆನಂದವೂ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕವಿತೆಯ 'ಎಳಹರೆಯ'ದ ಭಾಗ ಭೂಮಿಯ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ ಆಶಾವಾದಿತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವರು ಕಾವ್ಯದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಕವಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ತನ್ನ ಜೀವನದ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ನೋಟ ಆಶಾವಾದದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ. ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೇನು? 'ಗೊಂದಲಪುರ'ದಂತಹ ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರು ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯರ್ಥತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ಹೇಳಿಕೆಗಳು. ಅವರ ಆ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ತುಂಬ ಕಠಿಣವಾದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕಾವ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾರೆಯ ತಂತ್ರವಿನ್ಯಾಸ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಡಿಲಾನ್ ಥಾಮಸ್‌ನ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಒರಟಾಗಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅವರ ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿದಂತಹ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಅಡಿಗರು ಈ ಮೊದಲು ಬರೆಯಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಊಹಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ:

ತೊಟ್ಟಿಲಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೊಂಬು ತುಂಬಾ ಅಗ್ಗ ;
ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ನಿರತ ಈ ಪುರೋಹಿತಭಟ್ಟ, ಅಪರ ಪ್ರಯೋಗದಲಿ ಪಾರಂಗತ.

ಈ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಗುಣವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಅನುಭವ ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರುಗಳ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಹುಡುಕಾಟವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕವಿಯ ಭಾಷೆಯೂ ಕೂಡ ಅವನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ದುಡಿದಿದೆ. ವಿಷಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಕವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೌಢ ಭಾಷೆಯ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದ ಹರಹು ಅವರದು. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ ಬರಿ ನಿರಾಶೆಯ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ; ಕೊನೆಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಕಾವ್ಯ. ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಯಾವಾಗಲೂ, ನಿರಾಶೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಮನುಷ್ಯ ಎತ್ತುವ ಮಸೆದಲಗಾಗಿದೆ. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ(ಯಾರ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ?)ಕ್ಕೂ ಅವರದೇ ಆದ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದರೆ ಕನಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೂ ಎರವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ತುರುಕುವುದು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೇನೊ ಈ ಪದ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅನುಮೋದಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ದೋಷವೆಂದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ವಾಗಾಡಂಬರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಬಿಡುವ ರಹಸ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೌಶಲ್ಯ. ಆದರೆ ಅವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ದೋಷಗಳು ಕಾಣಲಾರವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿರುವುದುಂಟು.

ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರು ಅಷ್ಟೊಂದು ಯಶಸ್ವಿ ಕವಿಯಲ್ಲ. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಕಾರ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಕುಂದಾಗಿ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕತೆ ಒಂದು ಗೀಳು ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶರ್ಮರಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕ ವಸ್ತು ಮಿತಿಮೀರಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಎಂಥ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆ'ಯಂಥ ಯಶಸ್ವಿ ಕವಿತೆಗಳಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒರಟಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಭಾಷೆ ಅಡಿಗರ ಭಾಷೆಯ ಅಂತಸ್ಸತ್ವಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿದೆ.

೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಆರ್. ಮೊಕಾಶಿ- ಪುಣೇಕರ ಅವರು 'ನವೋದಯ' ಹಾಗೂ 'ನವ್ಯ' ಎಂದು ಗೆರೆ ಕೊರೆದಂತೆ ಕವಿಗಳನ್ನು ಎರಡೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುವುದನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂರು ಬಗೆಯ ವಿಭಜನೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮಂಜಸವಾದುದೆಂದು ಅವರ ಸೂಚನೆ. ಶುದ್ಧ ನವೋದಯ ಇಲ್ಲವೆ ಅಚ್ಚ ನವ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸದಿರುವ ಕವಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಡೂ ಶೈಲಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅಂಕಿತದ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಎಡ (ನವ್ಯ) - ನಡು (ನವ?) - ಬಲ (ನವೋದಯ)'ಗಳ ತ್ರಿವೇಣಿ ಮೂಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದು, ಅದೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರವಾಹವೆನಿಸುವಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಬಹುತೇಕ ಕವಿಗಳು 'ನಡು'ವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ಇದ್ದ ಮಾತು. ಹಲವಾರು ತರುಣ ಕವಿಗಳು, ಮತ್ತು ಅಷ್ಟು ತರುಣರಲ್ಲದ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ನವೋದಯ- ನವ್ಯದ ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕದೆ ತಮಗೆ ತೋರಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದಲಾದರೂ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಅನೇಕ ತರುಣ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ಸಮನ್ವಯ ಅವರಿಗರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಮೂಡಿದ್ದು. ಎಷ್ಟೋ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾಗಿಯೇ ಬಂದದ್ದು. ವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲು ನವೋದಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಲವು ನೋಟ, ರೀತಿ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡವರು ಹಾಗೂ ಇಂಥ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯತ್ನದ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ತೋರದ ತರುಣ ಕವಿಗಳು- ಹೀಗೆ ಇವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಅನುಕೂಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು.

ಈ ಅಂಶ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಇವರನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಬಂದಿರುವ ನವೋದಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿರುವ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಾನಂದ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು. ಅವರ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ರಮ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಭಾಷೆಯೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕೊಂಚ ವಾಗ್ಮಿತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವರ ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ವಸ್ತು, ಅಚ್ಚುಗಟ್ಟಾದ ರೂಪಕಗಳು ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ, ಪರಂಪರೆಯ ಕಾವ್ಯದಂತೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲುದು. ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಈ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಕವಿಗಳದೊಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯಿಲ್ಲವಾಗಿ. ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ರಮ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ ಹಾಗೂ ನಾದಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ, ಸರಳವಾದ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಎಸ್.ಡಿ. ಇಂಚಲ, ಒಡೆದು ಕಾಣುವ ಭಕ್ತಿಪರ ಭಾವನೆಯ ಈಶ್ವರ ಸಣಕಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯ ಹಾಗೂ ಗೇಯತೆಗೆ ಒಲಿದ ಎಸ್.ಆರ್. ಎಕ್ಕುಂಡಿ- ಇವರನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಕ್ಕುಂಡಿಯವರು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲರು. ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಒಂದು ರೀತಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಕವಿ. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ವಿಡಂಬನಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ನಾಟುನುಡಿಯ ಶೈಲಿಯ, ಈಚೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ 'ಚುಟುಕು'ಗಳನ್ನು ಅವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಪರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವ ಬರಿಯ ಚಮತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಳ್ಳುವ ಭಯವಿದೆ. ದೇಸಾಯಿಯವರ 'ಮಂತ್ರಿಯ ನಿಧನ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿಯಂತೆ ಅದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಳ್ಳೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲುದು.

ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದ್ದ ನವೋದಯ ಶೈಲಿಯ ವಿಕಾಸದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೂ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಜೀವ ಚೈತನ್ಯದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸದಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈಗ ನೋಡೋಣ: ಈ ಗುಂಪಿನ ಕವಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಾವ್ಯದ ಮೊತ್ತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಳೆದೆರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದದ್ದು ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಕಾಕ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಗಳಂತಹ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗದ ಕವಿಗಳೆಂದರೆ ವಿ.ಜಿ.ಭಟ್ಟ, ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಚೆನ್ನವೀರ

ಕಣವಿ ಹಾಗೂ ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲ ಅವರು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೇರಿಸಬಹುದಾದ ಕವಿಯಲ್ಲ ಬಿ.ಜಿ. ಭಟ್ಟರು. ಪ್ರಚಲಿತ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಧ್ವನಿ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಕಾಣುವ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಣಕಿಸುವ ಒಣ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳವಾದಂತಹದು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ ರೂಪದ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಗಣನೆಗೆ ಬಾರದಂಥವರು. ತಮ್ಮ ಜೀವನದರ್ಶನದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸ್ತುತಿಗಿಳಿಯದ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ- ಇವು ನಿಜಕ್ಕೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವರ ಚಿಕ್ಕ ಪದ್ಯ 'ಚಿಂತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕವಿತೆ ಹೀಗೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ:

> ಹೊರ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಷಯ ನೂರೆಂಟು ತಿಳಿದರೂ
> ನನ್ನೊಳಗಿನದು ಮಾತ್ರ ಏನು ತಿಳಿಯೆ.

ವಿದ್ವತ್ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರಾದ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಸಂಶಯದಿಂದ ನೋಡುವುದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಮೊದಲಿನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬಾರದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಆಮೇಲಿನ ಕಾವ್ಯ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹದ 'ಇವನು' ಹಾಗೂ 'ಗಡಿಯಾರದಡಿಯಲ್ಲಿ' ಕವಿತೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಕವಿಯಾದ ಅವರು ಹಾಗೂ ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ- ಇಬ್ಬರೂ 'ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗ'ದ ಅಥವಾ ಎಡ-ಬಲಗಳ 'ನಡು'ವಿನ ಶೈಲಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಮ್ಯ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸವನ್ನೂ, ಹಾಗೂ ಭಾವಾವೇಶದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ಇಬ್ಬರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವೆನಿಸುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯ ತಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇತ್ತೀಚಿನ ಒಂದು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕಣವಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ "ನವ್ಯಕವಿಯಂತೆ ಅವರು ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನಂತವಾದ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಯಸುತ್ತಾರೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಮಂದಿಯ ನಡುವೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೂ ನೋಡಬಲ್ಲರು" ಎಂದಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದ್ದ ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲರು ನವ್ಯ ಶೈಲಿಗೆ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈಚಿನ ಸಂಗ್ರಹ 'ಹರಿವ ನೀರಿದು' ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ನವೋದಯ ಇಲ್ಲವೆ ನವ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಬಾರದ ಕವಿಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಶೈಲಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ

ಒಲಿದ ಇಲ್ಲವೆ, ಸಮನ್ವಯ ಶೈಲಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲು ಕಾರಣ ಕಣವಿ ಹಾಗೂ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರಂಥ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಗಳಿಸಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಈ ಗುಂಪಿನ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂತ್ರ ನಿರೂಪಣೆ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸದು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ತೀರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಚಿನ ಹೊಸ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅವರು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಎ.ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್‌ರಂತೆ (ಅವರು ಮೂಲ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.) ಚುರುಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸರಣಿಯಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಮಾನುಜನ್‌ರ ಕಾವ್ಯ ಮೊದಲ ನೋಟಕ್ಕೆ ಜಾಣತನದ್ದಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಆಳದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅನಿವಾರ್ಯ ತಾಪತ್ರಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ ಗಂಬೀರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. 'ಇದೂ ಒಂದು ಕವನ'ದಲ್ಲಿ ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಟೀಕೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಕವಿ ಏನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೆ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಕವಿ ಬಂದು ತಲುಪಿರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನೂ ಹೇಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರ ನಿಜವಾದ ಬೆಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಟೀಕೆಯಾಗಿರದೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕೇವಲ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಕಬರ ಅಲಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವ ಶಾಂತರಸ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಕೆ.ಎಸ್. ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್, ಆತುರದ ಕಟುಭಾವನೆಯ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ನೋಟದ ಆದರೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣ್ಕೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ಲೈಂಗಿಕ ಅಂತರ್ಭಾವದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಗೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಚ್.ಎಂ. ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಜಿ.ಎಸ್. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ, ಹಲವಾರು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವ ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ(ಇವರು ಮೂಲ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.) ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಡಿಯುವ ನುಡಿಚಿತ್ರಗಳ ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ, ಮನುಷ್ಯನ ನಿರಾಸೆಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಹತಾಶೆಯಿಂದ ಹುಡುಕುವ ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದ ರಾಜ, ಕಠೋರ ವಾಸ್ತವತೆಯಿಂದ ತೀವ್ರ ಭಾವಾವೇಶದ

ವರೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ವಿವಿಧ ಮುಖದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಪಿ. ಲಂಕೇಶ, ಅನುಭವದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಪಡೆದ ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗ, ತೀವ್ರ ಭಾವೋದ್ರೇಕವನ್ನು ರಭಸದ ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಬುದ್ದಣ್ಣ ಹಿಂಗಮಿರೆ- ಈ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳು ವಿವರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುವುದು ತುಂಬ ಗಂಡಾಂತರಕಾರಿಯಾದುದು. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಹೊಸ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಚ್ಚೊತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಭಾಷಾ ಸಂಪತ್ತು ಆಳವಾಗಿದ್ದು ಅನುಭವಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಆಳವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಬಹುದಿವಸ ಬಾಳಬಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿವೆ. ಜಾನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಕಂಬಾರರ ಕಾವ್ಯ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಸೀಮಿತವಾದ ಮುಕ್ತಾಯದ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯಾದರೂ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ರೂಪ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಗಳ ಕಡೆಗೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಸಂಬಂಧಗಳತ್ತ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿಸುವ ಒಲವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಜಾನಪದ ರೂಪವನ್ನು ಚೈತನ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಇಮ್ರಾಪುರ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಜಾನಪದದಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕವಿತೆಗಳು ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ರೂಪಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು 'ದಲಿತ' ಕಾವ್ಯ. ಭಾರತದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿಯ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದ ಈ ಜನಾಂಗದ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ, ನೋವು ನಿರಾಶೆಗಳಿಗೆ ದನಿಗೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂಥ ಕಾವ್ಯವಿದು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಫಲವೂ ಇವರಿಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಪಂಥದ ಕವಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆವೇಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸೂಚನೆಗಳಿದ್ದು, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಮುನ್ನ ಒಟ್ಟಾರೆ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸಾರಭೂತವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮಾದರಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಮೊದಲ ಸತ್ವವೆಂದರೆ ಐತಿಹಾಸಕ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಯಾವುದೇ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಒಲವು ಅದರ ಹರಿಗಡಿಯದ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಮುನ್ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ಕ್ರಾಂತಿಯ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಔದ್ಯಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅದು ಈಡೇರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಈ ಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತೆಯೇ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರಭೂತವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಭದ್ರವಾಗಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ವೈವಿಧ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ವಿದೇಶೀಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಾಹಸದ ಸ್ವಾಗತ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಅದೃಷ್ಟದ ಬಗ್ಗೆ ಹಟತೊಟ್ಟು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಭವಿಷ್ಯ ಅದರ ಭೂತ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನದಷ್ಟೇ ಉತ್ತೇಜಕ ಹಾಗೂ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ'- ೧೯೭೬
(ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಕಲನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ)

೩೩

ಬೇಂದ್ರೆ : ಕಾವ್ಯಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾ ಯೋಜನೆ

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸೂತ್ರಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಕೆಗೆ ಅನಿಸಿದರೂ ನಿಜವಾದ ಕವಿತೆ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವದೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಂಜಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ, ಪದಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಂತೂ ಈ ಬಗೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಿಷ್ಟ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಉಪಭಾಷೆಯನ್ನು ಅವರು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸಿದ್ಧ ಭಾಷೆ ಇನ್ನೂ ರೂಪಗೊಂಡಿರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು, ಆಡು ನುಡಿಯನ್ನು, ಜನಪದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರ ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವಂಥ ಯಶಸ್ಸು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗುವುದು ಅವನದೇ ಆದ ಆಯ್ಕೆಗನುಗುಣವಾಗಿಯೇ. ವಚನಕಾರರು, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಪುರಂದರ, ಶರೀಫಸಾಹೇಬ ಮುಂತಾದ ಭಕ್ತಿ ನೆಲೆಯ ದೇಸೀ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅವರ ಭಾಷೆಯ ಲಯಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾರ್ಗ ದೇಸಿಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ. ಕನ್ನಡದ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹೊಸ ದಿಕ್ಕನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಭಾಷೆಯ ಶಿಷ್ಟರೂಪ, ಆಡುಮಾತು, ಗ್ರಾಮ್ಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಯ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅವೆಲ್ಲದರ ಸಂಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬಳಕೆಗಳಿಂದ ಕವಿಯು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶೈಲಿ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಆಡು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ್ಕಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು ಎಂದಿರುವ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಶಬ್ದ, ಛಂದ, ನಾದ, ಧ್ವನಿ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಯಾಗಿ ಅವರ ಭಾವಗೀತದ ಶಿಲ್ಪ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಅವರು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ಕೌಶಲದಿಂದ ಕಾವ್ಯ ರೂಪದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅವರು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಗೆ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ತರಲು ಬೇಂದ್ರೆ ಸಮಕಾಲಿಕವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಉಪಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಿನನಿತ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುವ ಮಾತು ಜನಪದರ ಭಾಷೆ, ಆಡುಮಾತು. ಆದರೆ ಜಾನಪದ ಎಂದಾಗ ಗ್ರಾಮೀಣತೆ, ಗೇಯತೆ, ಸರಳತೆ ಮುಂತಾದವು ಭಾಷೆಯ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಕೊಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ' 'ನಾದಲೀಲೆ' ಮುಂತಾದ ಕವಿತೆಗಳ ಹೊರಮೈ ಜಾನಪದವೆಂಬಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಸಂವೇದನೆ, ಚಿಂತನಾಲಹರಿ ಜಾನಪದವಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಹಂತಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ನಿಯೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪಂಪನ ಹಾಗೆ ಮಾರ್ಗದೇಶಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವುದು ಇಂಥಲ್ಲಿ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಭಾಷೆ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತನ್ನದೇ ಆದ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ.

೨

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ತಳೆದ ನಿಲುವು. ನಿಯತವಾದ ಮಾತ್ರಾ ಲಯಕ್ಕೇ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಾದದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವ ಅಂಶ ಲಯವನ್ನು ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಛಂದೋರೂಪದ ಯಾವ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿಗೂ ನಿಲುಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದ್ಯಕ್ಕೂ ಅದರದೇ ಆದ ಬಂಧವಿರುವ ಹಲವಾರು

ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. "ಯಾವ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲವೊ ಅದು ಛಂದವಲ್ಲ 'ಬಂಧ' " ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. 'ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾರ', 'ಪಾತರಗಿತ್ತಿಪಕ್ಕ', 'ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ', 'ಜೋಗಿ', 'ನಾದಲೀಲೆ' ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಬಂಧವನ್ನು ಅವರು ಮತ್ತೆ ಪುನರಾವರ್ತನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಭಾಷೆಯ ಇತರ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಣನೆ, ಸಂಭಾಷಣೆ, ಆಲೋಚನೆಗಳೆಂಬ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲ ವಿಧದ ಭಾಷಾ ಸಂಯೋಜನೆ ತುಂಬ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲವಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಅವರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶೈಲಿಗೆ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು:

೧. ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಲ್ಲದ ಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯ ಲಯ ಬದ್ಧವಾದ ಸ್ವಗತದ ಧಾಟಿಗೆ-

ಯಾಕೊ ಕಾಣೆ
ರುದ್ರವೀಣೆ
ಮಿಡಿಯುತಿರುವುದು ('ಗರಿ' ಪು. ೧೧೫)

೨. ಗೇಯತೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತ, ಸಂಭಾಷಣ ರೂಪದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಗೆ-

ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲಾ, ಒಳಗ ಬೆಳಗತದ ದೀಪಾ
ಬಾ ಸಮೀಪಾ ('ನಾದಲೀಲೆ' ಪು. ೪೬)

೩. ಹತಾಶೆಗೊಂಡ ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಂತರಂಗ ನಿವೇದನೆಯ ಗ್ರಾಮ್ಯವಾದ ಆಡುಮಾತಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಗೆ-

ಹುಟ್ಟಾ ಯಾಂವಾ ನಗೀ ಕ್ಯಾದಗಿ ಮುಡಿಸಿಕೊಂಡಾವಾ
ಕಂಡ ಹೆಣ್ಣಿಲೇ ಪ್ರೀತಿ ವೀಳ್ಯೆ ಮಡಿಚಿ ಕೊಂಡಾವಾ
('ಸಖೀಗೀತ' ಪು. ೯೫)

೪. ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಗೇಯತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಲೋಚನಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಾಟಕೀಯ ಸ್ವಗತದ ಧಾಟಿ-

ನೋಡ್ ನೋಡ್ತ ದಿನಮಾನಾ, ಆಡಾಡ್ತಾ ಆಯುಷ್ಯಾ
ನಡದಃದ ನಡದಃದ ನಡದಃದ ('ಗರಿ' ಪು. ೯೮)

೫. ಗೇಯತೆಯಿಲ್ಲದ, ನಡುಗನ್ನಡದ ಛಾಯೆಯುಳ್ಳ, ಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಆಲೋಚನಾ ನಿರುಪಣೆಗೆ

ಹುಳು ಹೊಕ್ಕ ಹೂವನೊಳಹೊಕ್ಕು ಅರಿತವರುಂಟೆ
ಮಗಮಗಿಸಿ ಹೋದ ನಗೆ ಹೂವ ಮರೆತವರುಂಟೆ
('ಉಯ್ಯಾಲೆ' ಪು. ೧೯)

ಇಂಥ ನೂರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೊಡಬಹುದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ 'ಸಖೀಗೀತ'ದ ಇಡೀ ಋತುವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಮಳೆಯಾಕೆ, ಚಳಿಯಾಕೆ, ಭೂಮಿಯ ಬೆಳೆಯಾಕೆ
ಬಿಸಿಲಾಕೆ, ನನ್ನಾಕೆ ನೆರೆಯಾದಳು.
ಇರುಳವಳು, ಹಗಲವಳು, ಬೆಳಕು-ನೆರಳಿನವಳು
ಬೆಳೆದಿಂಗಳವಳು ನನ್ನವಳಾದಳು.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರಿಕರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ರೂಪಗಳಿಗೆ, ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ
ಉಪಮೆಗಳಿಗೆ ಗಣಿಯಿದು.

ರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟುವುದು ನಾದ. ಬಾಷೆಯ ನಾದಗುಣವನ್ನು ಅವರ ಹಾಗೆ ನಾದಿದವರು ವಿರಳ. ಈ ನಾದ ಗುಣ ಲಯದ ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅರ್ಥರಹಿತ ಧ್ವನಿಸಂಯೋಜನೆ, ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಸಹಿತ ಶಬ್ದಜಾಲ ಎರಡೂ 'ಮಾತು ಮಾತು ಮಥಿಸಿ ಬಂದ ನಾದದ ನವನೀತ'ವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಶಬ್ದವೂ ನಾದದ ಉದ್ದೀಪಕತೆಗಾಗಿಯೇ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವಂತಿರುತ್ತವೆ.

ಅಂತರಂಗದಾ ಮೃದಂಗ ಅಂತು ತೋಂತನಾನಾ-ಎಂಬುದಾಗಲಿ
ಏಲಾವನ ಲವಲೀಬನ ಲವಂಗ ಬನಗಳಲಿ

ಇವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ನಾದವೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ 'ನೋ', 'ನೊಣವೊ? ಅಣುವೊ? ಗುಣುಗುಣವೊ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಕವಿತೆಗಳ ಚಲನೆಯನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಲನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ-

'ಜುಮ್ ಜುಮು ರುಮುಜುಮು ಗುಂಗುಣುದುಮುದುಮು
ನಾದದ ನದಿಯೊಂದು ನಡೆಧಾಂಗ'

-ಇರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾದದ ಪ್ರತಿಮೆ ಕವಿಯ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಳೆಯುವಂಥದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಇನ್ನೆರಡು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಸ ಹಾಗೂ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ವಿಶೇಷವಾದ ಒಲವು. ಪ್ರಾಸ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ ಕಾವ್ಯದ ಆಂತರಿಕ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೆ.ವಿ. ತಿರುಮಲೇಶ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ "ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅವರು ನಾದ ಲೋಕದ ಮಾಂತ್ರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥದ ಜಗತ್ತಿನ ಕೌತುಕಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ". ಈ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಾನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ

ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅಂಶವೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಾಸ ಪ್ರಿಯತೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅತಿಯಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟುದೂ ಉಂಟು. ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ 'ಬಾಲಬೋಧೆ'ಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಾಸವೂ ಬೇಸರವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಸವನು ಹೊಸೆದು ಹೊಸದು ಏನು ಆತು?
ಧ್ಯಾನಾ ಮಾಡು, ಕೂಡು ದಿನ ರಾತ್ರಿ

ಆದರೆ ಕವಿತಾರಚನೆಯನ್ನು ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಪದಗಳ ಸಂಗಡ ಆಡುವ ಆಟ ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಒಂದು ಪದಕ್ಕಿರುವ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಪದವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಹೊಸದೊಂದು ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ:

೧. ಸ್ತೂಲಗಳು ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ.
೨. ಸಾವಿರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಮನೆಯ ಮಾಡಿದೆ.
೩. ಕಂಡವರಿಗೆಲ್ಲೊ ಕಂಡವರಿಗಷ್ಟೆ ತಿಳಿದಿ೨ದ ಇದರ ಬೆಲೆಯು

ಬೇಂದ್ರೇನ ಗೋಳು ಅದು ಹೋಳು ಹೋಳು ಪಡುವುದಷ್ಟೂ ಪಾಡು ಆಗಲಿಲ್ಲ.

'ಕಥೆಯಾದಳು ಹುಡುಗಿ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಶ್ಲೇಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

೩

ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತು. ಕವಿಯ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ poetic image ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಯ ರೂಪಕ ಶಕ್ತಿ ವಿನೂತನವಾದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆ. "ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಗಮ್ಯವಾದ ಆಯಾಮ ಅಥವಾ ಅವಕಾಶ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥವು ಈ ಅವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ".

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ, ಅವು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದೊಡನೆ ಹೊಂದಿರುವ ಅವಿನಾಸಂಬಂಧ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮಲ್ಲಾಡದ ಗಿಣಿ', 'ನಿರ್ಭಯ', 'ಶುಭನುಡಿಯೆ ಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿ' -ಇವು ಕವಿಯ ವಿವಿಧ ಭಾವಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾದರೂ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ, ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅವು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಭಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿಯೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ 'ನಿಗಿನಿಗಿ ಮುಗಿಲು' ಕವಿತೆ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಪ್ರಖರತೆ,

ಅದರಿಂದ ಬರಲಿರುವ ಕರುಣಾವರ್ಷ -ಈ ರಮ್ಯತೆಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ಪಾರಿಜಾತ' ಕವನ ದಿವ್ಯ ಜೀವನದ ಅಭೀಪ್ಸೆಯ ಕುರುಹು ಎಂದು ಕವಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾಗುವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ 'ಚಿಗರೆ' ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. 'ಕರಡೀ ಕುಣಿತ'ದ ಇಡೀ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸಮರ್ಥವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಐಂದ್ರಿಯಕ ಅನುಭವಗಳಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಬೇರೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಯನ್ನೂ ದಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

'ಕುಣಿಯಲೇ ಮಗನೆ ನೀ' ಅನ್ನೊದೊಂದೇ ತಡ
ತನ್ನನ ತಾನ್ನನ ತಂದ್ನಾನ
ಮುದ್ದು ಕೂಸಿನ ಹಾಗೆ ಮುಸುಮುಸು ಮಾಡುತ್ತ
ಕುಣಿದಾನ ಕುಣಿತ್ಕವ ಛಂದಾನ
ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಲು
ನಡೆದಾನ ಪಡೆದಾನ ಬಂಧಾನ
'ಕುಣಿಸುವವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣಗಾಗಲಿ' ಎಂದು
ಮುಗಿಲಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂದಾನ
ಮನಬಲ್ಲ ಮಾನವ ಕುಣಿದಾನ ಕುಣಿಸ್ಯಾನ
ಪ್ರಾಣದ ಈ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಡ್ಯಾನ
ಕರಡೀಯ ಹೆಸರಿಲೆ ಚರಿತಾರ್ಥನಡಿಸ್ಯಾನ
ಪರಮಾರ್ಥ ಎಂಬಂತೆ ಬಂದಾನ

'ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಂವೇದ ಭಾವ ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ರೂಪಿತ'ವಾದ ದ್ದೆನ್ನುವುದನ್ನು ಇಂಥಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಆಕಾರ ಕೊಡುವಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಪರಿಣತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಹೃದಯ ಸಮುದ್ರ':

ಬಂಗಾರ ನೀರ ಕಡಲಾಚೆಗೀಚೆಗಿದೆ ನೀಲ ನೀಲ ತೀರಾ
ಮಿಂಚು ಬಳಗ ತೆರೆತೆರೆಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುವವು ಪುಟ್ಟಪೂರಾ

"ಅರವಿಂದರ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಹೊಸ ಅನುಭವ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶೋಧದಿಂದ ಉಂಟಾದ ರೋಮಾಂಚಕ ಅನುಭವ ಇಲ್ಲಿದೆ" ಎಂದಿರುವ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಈ ಹೊಸ ಅನುಭವದ ಆಘಾತದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲಯಬದ್ಧವಾದ ಗೊಂದಲ ವುಂಟಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚರಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವ ಬಗೆ ಅನುಭವ ವೇದ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪಾಡು' ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ-

ಮುತ್ತಿಗಾಗಿಯೊ ಹಾಲಿಗಾಗಿಯೊ ನೀರ ಸೇರಿದೆ ಸಾರಸಾ
ಏನು ಹವಣಿಸಿ ನಿನಗೆ ತಿನಿಸಿದೆ ನೆಲದೆದೆಯ ಜ್ವಾಲಾರಸ
ಮತ್ತೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹಾರಿದೆ ಇನ್ನು ನೋಟಕು ಸಿಕ್ಕೆಯಾ?
ಬಿದ್ದ ಪುಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುವ ಹಕ್ಕಿಯಾ.

ಕಾವ್ಯ ವಿಕಾಸದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗಿರುವುದುಂಟು. 'ಅನ್ನ'ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ 'ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ' 'ಅನ್ನಾವತಾರ' 'ಯಜ್ಞ' 'ಅನ್ನಯಜ್ಞ' 'ಅನ್ನಬಕಾಸುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ' ಮುಂತಾದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಸನಶೀಲವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಲನಶೀಲ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ 'ಸಂಜೀಯ ಜಾವಿಗೆ' ಕವಿತೆ ನೋಡಬಹುದು:

ತಲಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಿಂದಿಗೆ | ಕಾಲಾಗ ಅಂದಿಗೆ
ಸಂಜೀಯ ಜಾವಿಗೆ | ಹೋಗಿದ್ದೆ ಬಾವಿಗೆ | ತುಂತುಮುಕು ತುಂಬಿದೆ |
ಬಿಂದೀಗೆ ಅಂತಿದೆ | ಝುಣ್ ಝುಣ್ ಅಂದಿಗೆ | ಅಂದಾವ ಹೊಂದೀಗೆ ||

ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲೇಬೇಕು. ಹೆಂಡತಿಯ ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವನ್ನು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಸಂಭ್ರಮದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಭಾವನೆಗಳ ಅದ್ಭುತವಾದ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ಅನನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಣರಸದ ಅನುಭವವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೊರಡೋ
ಸಡಗರವೇ ಸಡಗರ.
ಮಲ್ಲೀಗಿ ಮಾಲೆ ತುರುಬಿಗೆ
ಅರಿಶಿಣಾ ಕುಂಕುಮಾ ಗಲ್ಲಾಹಣೀ
ಹೊಸಾ ಸೀರಿ ತುಂಬಿದ ಉಡೀ
ಉರಿಯೋ ಹಸೆಮಣೆಗೆ ಹೊರಟಿತ್ತು ಸವಾರಿ
ಶ್ರಾವಣಕ್ಕೆ ಹೊಸಾಹರೆ

ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಗೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಬಗೆಯ ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನು, ಸೃಜನಶೀಲ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೆ ಆದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಪರಂಪರೆಗೆ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮದೇ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನೀಡದೆ ಅವುಗಳ ಭಾವವಾಹಕವಾಗಿ ಕವಿತೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಯೋಜಿಸಿರುವುದನ್ನು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಉಪಮೆ, ರೂಪಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರತೀಕಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥಸ್ಫುರಣೆಯ ವಿಧಾನವೇ

ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಹೊಸತನದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತವೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕ ಹಲವಾರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡದ್ದು. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಆಮೂರ ಅವರು ನುಡಿದಿರುವಂತೆ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಗ್ರಹಮಾಲೆ ಹಾಗೂ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ, ವೈದಿಕ ವಾಙ್ಮಯ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳು, ಋತುಚಕ್ರದಂಥ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳು, ಮಾನವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಪಂಚ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ವಿಜ್ಞಾನ - ಇಂಥ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದರು.

ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ೨೭.೧.೧೯೯೬

(ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯ ಒಂದೆರಡು ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ 'ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು' ಕೃತಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞ).

೩೪

ವಿನಾಯಕರ ಐದು ನವ್ಯ ನೀಳ್ಗವನಗಳು

'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ'(ಭಾಗ: ಎರಡು)ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ 'ಐದು ನವ್ಯ ನೀಳ್ಗವನಗಳು' ಕುರಿತ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ವಿವೇಚನೆ ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. "ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ನವ್ಯತೆಯು ಅದರ ವಿಶಾಲದರ್ಶನದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಕೃತಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ವಿನಾಯಕರು ಇವನ್ನು 'ನವ್ಯ ನೀಳ್ಗವನ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ಕವನಗಳ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾದ 'ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರ'ಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪುರಾತನ ನಗರ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ದ್ವಾದಶ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಲಿಂಗವಾಗಿರುವ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರ ಕ್ಷೇತ್ರದರ್ಶನ ಪಡೆದಾಗ ಕವಿಯ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿ ಇಡಿಯ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಂಡರಿಸುತ್ತದೆ.

ದಿಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ತಮಝ್‌ನೆಂಬವ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ದೈವತವಾದ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಕೋಟಿ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಗೆದ. ಸಿಂಧೆ ಮನೆತನದ ಮರಾಠಾ ರಾಜರ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬ ಗುಡಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಅಲ್ತಮಝ್‌ನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕವಿತೆಯ ಮೊದಲ ಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗದ ಶಿಲಾಪಿಂಡವನ್ನು ಕೋಟಿ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಸೆದರೇನಾಯಿತು.?

ಮೂರ್ತಿಯೊಳಮೂರ್ತವನು
ಕಾಂಬ ಕನವರಿಕೆಯಿರೆ ಕೋಟಿಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ
ಉದ್ಭವಿಸುವುದು ಮತ್ತೆ.

ಅಶರೀರ ಅಲ್ಲಾ ಈ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಶರೀರಿಯಾಗಿರುವುನೆಂದರರಿಯದ ಅವನ ಮತಾಂಧತೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ

ಅರಿಯಲು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನನು
ಸೃಷ್ಟಿಯನೆ ಧ್ವಂಸಿಸುವರೆ? ಕಲಾರಾಧಕರ
ಕೋಟಿ ಶಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿವೆ.

ಎಂಬ ನುಡಿ ಭೇದದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರದ ಶೋಧವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವಂತಿದೆ. ಕುಶಸ್ಥಲೀ. ಅವಂತಿಕಾ, ಪ್ರತಿಕಲ್ಪಾ, ಕನಕಶೃಂಗಾ, ಕುಮದ್ವತಿ, ಪದ್ಮಾವತಿ, ಚೂಡಾಮಣಿ ಮೊದಲಾದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಗಿರುವ ಹಳೆಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಕವಿತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಯುಗಯುಗದಲ್ಲಿ ಅದು ತಳೆಯುತ್ತ ಬಂದ ನವಾವತಾರವನ್ನು ನೆನೆದಾಗ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಭಸ್ಮಾರತಿ ಕವಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ:

ಅಹುದು ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಇದು ನಗರ ಚೂಡಾಮಣಿ!
ಅದಕಂತೆ ನೀನೆತ್ತಿರುವೆ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರಗೆ
ಪಾತ್ರಃ ಸಮಯದಿ ಚಿತಾಭಸ್ಮದಾರತಿಯನ್ನು

ಕವಿತೆಯ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಕವಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ:

ಕಾಲಪ್ರವಾಹದೊಲು
ಕ್ಷಿಪ್ರೆ ಹರಿದಳು ನಿನ್ನ ಪದತಲವ ತೋಯಿಸುತ
ಉರುಳಿದವು ಯುಗಮಾನ

ಅದರ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಹೊಳೆಯಿಸುತ್ತ,

ನೀನು ನಿಂತವ ನಿಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತೆ
ನಿನ್ನ ಪರಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿವ ಬಗೆ ಎಲ್ಲಿ
ಓ ಸ್ಥಾಣು, ಓ ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರ!

ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಕೆರಳುತ್ತದೆ. ಕಿರಿದಾದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಿಪ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭೂತ, ಲಿಂಗದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭವಿತವ್ಯಲೀನವಾಗಿವೆ. ಮಹಾಕಾಲೇಶ್ವರನ ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಗಂಗೆ ಈ ಕ್ಷಿಪ್ರೆ. ಅವನು ಮಾತ್ರ ಮೌನಿ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಂತ.

ನನ್ನೆದುರು ನೆಲೆಸಿರುವಿ, ನನ್ನೊಳೇತಕೆ ನುಡಿಯೆ?
ಮಾತಾಡು ಓ ಲಿಂಗವೆ

ಎಂಬ ಕವಿಯ ಆರ್ತಭಾವ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಗಳ ಹಾಗೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತಾಡು ಮಾತಾಡು ಎಲೆ ಲಿಂಗವೆ ಕವಿತೆಯ ಭಾವಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಆಳಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಲಿಂಗ ಕಣ್ತೆರೆದು ಮಾತಾಡಿತು:

ಯುಗಯುಗಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರೆ ಹರಿಯುವಳು;
ಹಳೆಯದನು ಮರೆಗಿರಿಸಿ ಹೊಸತು ತೆರೆಯುವಳು
ಬುನಾದಿ ಅವಳಿಹಳು. ನಾನನಾದಿ
ನೀನಾಗು ನಮ್ಮಿರ್ವರಿರವಿನ ಪ್ರವಾದಿ.

ಕ್ಷಿಪ್ರಾನದಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಕಾಲೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಆನಾದಿ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸದೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರವಾದಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಕವಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವು. ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಭಾರತದ ಕ್ಷೇತ್ರಾಧಿಪತಿ ನೀನು' ಎಂದು ಕವಿ ನುಡಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಈಗ ಲಿಂಗ 'ಮೊದಲು ನಾನಿನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಾಧಿಪತಿ. ನಿನ್ನ ಆತ್ಮ ಅರಳಿಸುವಂತೆ ಬಾಳು' ಎಂದು ಮರು ನುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನೇತ್ರ ತೆರೆಯುವವರೆಗೂ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಾದಾಟ. ಆತ್ಮಕೋವಿದನಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹಾಲುಜೇನು. ಮಾಳ್ಕೆಗೆ ಗೊತ್ತು-ಗುರಿ ಉಂಟಾಗುವದೆಂಬ ತಿಳಿವು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಬುದ್ಧಿ, ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಂಸ್ಕರಣ ಮೇಳವಿಸಿ
ನಿನ್ನ ಬಾಳಿಗೆ ನೀನು ಪ್ರಭು ಅಂದು, ಜಯಿಸಿ.

ಇಡೀ ಕವಿತೆಯ ವಸ್ತು ಹೀಗೆ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಪಡೆಯುತ್ತ, ತತ್ವ ಮಥನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕವಿ ಪಡೆದ ದರ್ಶನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ('ಸಂಸರಣ' ಪದಕ್ಕೆ ಚಲನೆ, ಗತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಸಾರ ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು).

೨

ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣದ ರೋಮಾಂಚಕ ಸನ್ನಿವೇಶವೊಂದರ ಅಚ್ಚ ಅನುಭವವನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ನಮಗರಿಯದಂತೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ವಿಧಿ ಕೆಡುಕು ಎದುರಾದಾಗ ಕವಿ ತಾನು ಕಲಿತ ರತ್ನಪಾಠದ ಚಿತ್ರವತ್ತಾದ ನಿರೂಪಣೆ 'ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣದ ಸೈಡಿಂಗ್'ನಲ್ಲಿ ಕವನದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ಪಯಣಿಸಿದ ರೈಲುಗಾಡಿಯ ಡಬ್ಬಿಯೊಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ರೈಲು ಶಾಖೆಗೆ ಜೋಡಿಸಲು ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣದ(ಜಂಕ್ಷನ್) ಸೈಡಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಾಗ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆ (ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ, ಡಬ್ಬಿಯೊಂದನ್ನು ಕಳಚುವುದು, ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಸಲು ಬಿಟ್ಟದ್ದು. ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣ- ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು).

ತಾಣವಾವುದೋ ತಿಳಿಯೆ
ಇದ್ದಕಿದ್ದೊಲು ಚಲನೆ ಸ್ಥಗಿತವಾಯ್ತು
ಎಲ್ಲಿಯೋ ಬಂದೆ ಏನನ್ನೋ ಅನುಭವಿಸಿದೆ

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಎದ್ದೆದ್ದು ಬಡಿಯುವ ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣದ ಗದ್ದಲ. ಅಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಬಾಳಿನ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ

(ಕಿವಿಗೂ) ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ (ಆದರೆ 'ಇದೇ ಬಾಳು, ಹಾಳು ಹಾಳು, ತಿರುವು-ಮುರುವು. ಇದೇ ಇಳೆ, ಅದರ ಬೆಳೆ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ದುರ್ಬಲ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ). ಆ ಅಬ್ಬರದ ಕ್ಷಣ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತತೆ ಹಾಗೂ ಏಕಾಕಿತನದ ಅನುಭವ ('ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಮನೆ ಒಬ್ಬಗೊಂದು') 'ಜನರ ನಡುವಿದ್ದರೂ ವನದ ಏಕಾಂತ!' ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಜನಜಂಗುಳಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವುದೇ ಕಠಿಣ. 'ಪ್ರವಾಸಿ ಯಾರೇ ಇರಲಿ... ಅದ್ವೈತವೇ ಗತಿ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ರಹಿತವಾದ ಸಮತ್ವಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂಥ 'ನಿಶ್ಚಲತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿಕೊಂಡಾಗ ('ಉಸಿರೊಂದು ತನಗೆ ತಾ ಚಲಿಸುತಿತ್ತು') ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪು ಗಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಘಟನೆ. ಮನೆ(ಡಬ್ಬಿ)ಯ ಎರಡೂ ಬದಿಗೆ ಕಳ್ಳ ದನಿ ಸಿಳ್ಳು, ಅಟ್ಟಹಾಸ, ಬಾಗಿಲು ಕಿಡಿಕಿಗಳಿಗೆ ಒದೆತ, ಗುದ್ದು, ವಿಧಿ ಹೀಗೆ ಶಲ್ಯದಂತೆ ಎದರು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಾಗ,

'ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗನು ನಾನು' ಎಂಬ ನೋವಿನೊಳೂನು
ಅದೃಷ್ಟದೊಲು ಬೆಂಬಿಡದೆ ನಿಂತಿರುವ ಸನ್ನಿಧಿ
ಅದೆಲ್ಲಿ?

ಎಂದು ಕವಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅವಿನಾಶಿಯಾದುದಕೆ ನನ್ನ ನಾಶದೊಳೂನು
ಇರಲಿ ಜಯ ಜಯವೆಂದೆ.

ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ನಂಬಿಕೆ ಗಾಢವಾದದ್ದು. ಇದೂ ಒಂದು ವಿಕಾಸದ ದಾರಿಯೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ನಿರುದ್ವಿಗ್ನತೆಯಲ್ಲಿ-

ನಾಶದೀ ಗವಿಮಾರ್ಗದೊಳಗೆ ಹಾಯ್ದು
ಮತ್ತೆ ಬಯಲನೆ ಸೇರಬಹುದು ಬದುಕಿನ ಬಂಡಿ.

ಎಂಬ ಆಶಾವಾದವೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಿನುಗುತ್ತದೆ. ಬಂದುದೆಲ್ಲ ಬರಲಿ ಎಂದು ಮರಣ ಭಯವನ್ನೂ ತೊರೆದು ತಟಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ವಿಧಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿದಾಗ

ಆತ್ಮಗೌರವವನುಳಿಸಿದವು ಸಂಯಮ-ಶ್ರದ್ಧೆ ;
ಗಾಲಿಮನೆಯನು ಅದರ ಚಿಲಕ-ಕೊಂಡಿ.

ಆಕಸ್ಮಿಕದ ದಾಳಿ ಶನೀಶ್ವರ ಪರೀಕ್ಷಣವು ಬೇರೆ ತಾಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತು.

..... ಹಾಕಿ ವೇಗದಿಂದೈತಂದು
ಗಾಲಿಮನೆಕೊಂಡಿ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎಂಜಿನ್ನು
ಮರಳಿತ್ತು ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣದೆಡೆಗೆ

ಒದಗಬಹುದಾದ ದುರ್ಘಟನೆಯಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸಿದ ಚಿತ್ರ ಹೀಗೆ ಕವಿತೆಯ ಕೊನೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿಸಿದೆ. 'ಉದ್ವೇಗವಿಲ್ಲದಲೆ ಕೆಡುಕನೆದುರಿಸುವ ಕಲೆ' ಕವಿ

ಕಲಿತ ರತ್ನಪಾಠ. ಭಾವದ ಉತ್ಕಟತೆಯಿಂದಲೂ, ನಾಟಕೀಯತೆಯಿಂದಲೂ ಕವಿತೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಓದುಗನನ್ನು ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

೩

ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣದ ಈ ಒಂದು ಭಯಾನಕ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮೇಲಿನ ಕವಿತೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಜಗತ್ಪ್ರವಾಸದ ಒಟ್ಟು ಅನುಭವದ ನೆಲೆ-ಬೆಲೆಯನ್ನು 'ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ
ಪಾಟಿ ಕೈಯೊಳು ಬಂತು ಅಕ್ಷರ ಬರೆದು ತಂದೆ
ಅಂದಿಗಾರಂಭವಾಯ್ತೆನ್ನ ದೀರ್ಘಪ್ರವಾಸ

ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವೇ ಹೀಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕವಿಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡ ನೆಲ-ಜಲ-ಆಕಾಶ ಪ್ರಯಾಣ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದಯಾತ್ರಿಕನಾಗಿ ವಿಶ್ವಪರಿವ್ರಾಜಕನಾದ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಿತ್ತರಗೊಂಡಿದೆ.

ಊರ ಗಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಲೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಜುಗಡಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕುತೂಹಲಿಯ ಪಯಣ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಘಟ್ಟ ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ

ನೊಗದಡೆಗೆ ಕುಳಿತ ಯಜಮಾನನೆಂದನು ಸಾಕು
ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪಯಣಕಿದೆ ರಯಲು ಬಂಡಿ

ವಿನಾಯಕರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಶೈಲಿ ಓದುಗನ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ಪುಟಗೊಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿ ಟಿಕೆಟ್ಟು ಪಡೆದು ರಭಸದ ಓಟ. 'ನೂಕುನುಗ್ಗಲು ಮುರಿಯುವೊಲು ಮೂಳೆ, ಮಗ್ಗಲು' ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅನುಭವ ಸೂಚಿ. ಕೋಳಿವಾಡದಿಂದ ಕ್ಯಾಂಟರ್ ಬರಿಯ ವರೆಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಆಯಾ ನಾಡಿನ ಕವಿ-ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದಷ್ಟೂ ಜ್ಞಾನದ ವಿಸ್ತಾರದರಿವು: ಕ್ಷಿತಿಜವನು ಮುಂದೂಡಿತಾ ರಯಲು ಗಾಡಿ; ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ

ವಿಸ್ತಾರದರಿವಾಯ್ತು ಆಳದನುಭವ ಬಂತು.
ಕಪ್ತಾನನೆಂದ: ತೊಲಗಿನ್ನು, ನೀ ಪಂಡಿತ.

ರಾಶಿ ವಿದ್ಯೆ ಪರ್ವತಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಎದುರಿಗೊಟ್ಟಿರುವಾಗ ಧರಾತಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಅರಿವು ತಿಲಮಾತ್ರ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ

ಏರುತಾಗೊಂದು ಹೆಲಿಕಾಪ್ಟರಿನ ಹೆಗಲನ್ನು
ಈಕ್ಷಿಸಿದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜ್ಞಾನವಲಯವನು.

ಈ ಮೊದಲು ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಿದ್ದ ಬೆಡಗನ್ನು ಕಂಡು, ಏರದಿಹ ಬೆಟ್ಟಗಳ

ಮುಡಿಯ ಮೀಸಲು ಮುರಿದು ಹಾರಿದಾಗ ಈ ಮೊದಲು ತಿಳಿದದ್ದು ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿತು. ಇನ್ನುಳಿದದ್ದು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪ್ರಪಂಚದ ಗಹನ

ಆಗ ಜೆಟ್ಟೊಂದನೇರುತ ಮುನ್ನೆಗೆದೆ ನಾನು
ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರವನು ಮೀರುತಾಕಾಶದೊಳು

ಅದನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ರಷ್ಯ, ಅಮೇರಿಕೆಗಳು ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯಿಸಿದ ವಿವಿಧ ಮಹತ್ತರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು, ಯಂತ್ರದದ್ಭುತ ಸೃಷ್ಟಿಗಳ ದರ್ಶನಾಗಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿ. ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೂ 'ಮುಗಿಲ ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ಭೇದಿಸುವರಾರು?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಣಕಿತು. 'ಸ್ಥಾನಬ್ರಹ್ಮದ ರಹಸ್ಯಾಗರ' ಕಾಣಲು ಕ್ಷಿಪಣಿಯನ್ನೇ ಉಡ್ಡಾಣಿಸಿದ ಕವಿ. ದೇಶ-ಖಂಡ ಪದರು ಪದರಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿ ಗೋಲಾಕಾರ ತಳೆಯಿತು. ರಾತ್ರಿ-ಹಗಲನ್ನು ಮೀರಿ ಸೂರ್ಯ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ. ಚಂದ್ರ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಓಡಿದ.

ಆದರಾ
ತಾರೆಗಳು ಮಾತ್ರ ತೋರದೆ ತಮ್ಮ ಗೂಢವನು
ಹೊಳೆದಿಹವನಂತ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯೊಂದು ಪಾಂಗಿನಲಿ.

ಅವಿನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಗುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಒಟ್ಟು (ಬಹಿರಂಗದ) ಸಾಧನೆಯ ಪರಿಚಯ ಕವಿಗಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಉಡ್ಡಾಣಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಪಂಡಿತರೇ?' ಎಂದು ಮುಗಿಲಂಗಳದಿ ದನಿಯೊಂದು ಅಣಕಿಸಿತು. ಅದು ಮತ್ತೆಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲ, ಕವಿಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊಳಗಿದ್ದು, ಆಕಾಶವಾಣಿಯೇ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯಾಗಿ ನುಡಿಯಿತು:

ಮೂಡಿ ಬರಲಿನ್ನು
ನಿನ್ನ ಬಾನಿನೊಳೊಂದು ಸಮ್ಯಗಂತರ್ ದೃಷ್ಟಿ
ಎದೆಯಿಂದುಕ್ಕಿ ಬರಲಿ ಅಡಗಿದಂತಃ ಸ್ಫುರಣ.
ಪಾದಯಾತ್ರಿಕನಾಗು.

ಹಾಗಾದಾಗ ಭುವನದೆಲ್ಲ ಭವ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅರಿತರೂ ತನ್ನ ತಾನರಿತಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣತೆಯೊದಗಬಹುದು. ಈ ಅರಿವು ಮೊಳೆತಾಗ ಕವಿ 'ಉತ್ಕಟತೆಯಾರಾಧಕ, ಪೂರ್ಣತೆಯ ನಿಸ್ಸೀಮ ಭಕ್ತ, ಸಂಕ್ರಮಿಸುವ ವಿಶ್ವ ಪರಿವ್ರಾಜಕ'ನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ(ಭೌತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಹಾಗೂ ಸಮದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನು ಮನಗಾಣುವದೇ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ). ಕವಿಯ ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆ ನೆಲೆ-ಬೆಲೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂತಾಗುವುದೇ ಕವಿತೆಯ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

'ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗೆಲ್ಲು, ಮರ್ತ್ಯವೆ ಒರೆಗಲ್ಲು' ಎಂಬ 'ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ'ಯ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವು ಇಲ್ಲಿ 'ಪಾದಯಾತ್ರಿ'ಯ ಅಂತರಂಗದ ದರ್ಶನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಂತಿದೆ.

ಅನೇಕ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಬಿದ್ದೆದ್ದು. ತಿರುವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಡು ನಡುವೆ ಜುಳುಜುಳು ನಾದಗೈದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವ ನದಿ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರವೇಶ. ಭಾರತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕವಿತೆ 'ಕಾವೇರಿಯ ತರಂಗಾಂತರಂಗ', ಆತ್ಮಕಥನದ ತಂತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಮರಬಳ್ಳಿ, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಿಕಾಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ, ಪರ್ವತರಾಜನ ಅನುಮತಿಪಡೆದು ವಿಹರಿಸಹೊರಟ ಪಾರ್ವತಿಯಂತೆ (ನದಿಯೂ ಪರ್ವತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲವೇ?) ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹರಿದೇ ಹರಿದಳು. 'ನಿರಂತರ ಚಲನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿತು ಸ್ಥಿರತೆ', ದಾರಿ ಸುಗಮವಾಗಿದ್ದರಿಂದ-

ಶಿವತತ್ವವನು ಮರೆತ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿಯಂತೆ
ಗಾಳಿತತ್ವದಿ ಗೋಪುರವ ಕಟ್ಟಿ ತೇಲಿಸಿದೆ

ಆದರೆ ಅದು ಕುಸಿಯಲು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸುಂದರಸ್ವಪ್ನ ಮರೆಯಾಗಿ ಸಾವು-ನೋವುಗಳುಂಡು ಜೀವ ತಲ್ಲಣಿಸಿತು. ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಸಿ, ಕಣಿವೆಯೊಂದರೆದುರು ನಿಲ್ಲಿಸಿ

ಕಾಲಮುಗಿವನಕ ನಿನಗಿದು ಕಾಲುದಾರಿ.
ಜೀವವಿರುವನಕ ನಿನಗಿದು ಜಾರುಬಂಡಿ.

ಎಂದು ರಹದಾರಿಶಿಲ್ಪಿ ನೂಗಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಮುಗ್ಧೆಯನ್ನು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಆಘಾತ. ರೂಪ ಸೀಕರವಾಗಿ ಆಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿತು. ಕೋಟಿ ಸೀರ್ಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದಕ್ಕೆ ಪಾತಾಳದ ತಳ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಹನಿಗೆ ಹನಿಸೇರುತ್ತ ಮತ್ತೆ ನಾ ನಾನಾದೆ.
ಭೀತಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದರೂನು ಒಳಗೊಳಗೆ
ನಾ ಹರಿದೆ ತಳ್ಳಂಕಗೊಂಡ ಜಲಕನ್ಯೆಯೊಲು

ನಸುಕು ಬಂತೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪೆಟ್ಟು. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಾರ್ಮೋಡ ಗೋರಿ ಗಟ್ಟಿ ಇವಳನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿದವು. ಬಿರುಗಾಳಿ, ಮಿಂಚು, ಸಿಡಿಲು ಪ್ರಳಯಸ್ರಾವದಲ್ಲಿ ತಾನಳಿಯಬಹುದೆ?

ನನ್ನ ಛಲ ಅಳಿಯುವುದೆ?
ಅವ್ಯಕ್ತ ನದಿಯು ನಾ ಪ್ರವಹಿಸುವೆನು.

ಹಿಡಿದನೋಂಪಿ ಚಲವಿಚಲವಾಗದ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಧುಮುಕುವುದು. ಮೋಡಗಳೆಲ್ಲ ಚದರಿದವು.

ಯಥಾ ಪೂರ್ವಳು ಹರಿದೆ. ತಥಾಗತನೊಲು ಸೂರ್ಯ
ವೃಥಾರೋಪಗಳಾಚೆ ರಥಾರೂಢನಾದ

(ಇದು ಪ್ರಾಸವ್ಯಾಮೋಹವಲ್ಲ. ಆ ಚಣದ ದೃಢತೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗಟ್ಟಿತನ).

ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಆತಂಕಗಳು ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದಾಗಿ ಗತಿ ಮಂದವಾಯಿತು. ದುರ್ಗಮ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಭೇದಿಸುವದು? ರಾಮಭಕ್ತನಂತೆ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ 'ಅಧೋಗತಿಗೆಲ್ಲಿ ಊರ್ಧ್ವಗತಿ?' ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮರೆತು ಬೆಳುವಲಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದರೆ ದಾರಿ ಸಿಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಸಂಕಟ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಒಳಮನಸಿಗನಿಸಿತು:

ಋತವೆಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವುದೊ
ಕಣಿವೆಯಾದರೂ ಅದುವೆ ದಾರಿ ನನಗೆ
ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಹೊಳಹು ಸ್ವಯಂಭುವಿನ ಮಾರ್ಗ.

ಪ್ರೇರಣೆಯ ಪಾರಣೆಗೆ ಸೆಣಸಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಪಾದಗಳ ಬಳಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದಳು. ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿಳಿದು, ಗಹ್ವರಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಗೋಗರೆದು ಭಗ್ನ ಸ್ರೋತಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಹವಣಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೊಳೆಯಿತು: 'ಬೆಟ್ಟ ಪಾರ್ಥಿವ ಲಿಂಗಗಳಿವು', 'ಪರಮೋದಾರ ಪ್ರೀತಿ ನಿಂತಿಹುದಿಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳಾಗಿ' ಒಂದು ಪಾದ ತಾನೆ ಸರಿದು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತೊ ಏನೋ. ಅಂತು 'ದಾರಿ ಮಾಡಿರುವ ಪಾದಕೆ ಬಿದ್ದೆ'. ಅಗಲಿದ್ದ ಹೊನಲುಗಳೆಲ್ಲ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡವು. ಆಗ ಗಿರಿಶಿಖರದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಗಗನದ ಮಂಗಲ ಜಯಗೀತ ಜೀವನ ಚಕ್ರದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾರುವಂತಿದೆ:

ಪರ್ಜನ್ಯವಾಗಿಳಿದು ನೀನು ನದಿಯಾಗಿರುವೆ
ಬೃಹತ್ತರಾಕಾರೆ, ಭವ್ಯತರ ರೂಪ!
ಉಗಿಯಾಗಿ ಬಾ ಮತ್ತೆಕಡಲಿನೊಳಗಿಂದ!
ಬಾನಂಗಳದಿ ತಿರುಗು ಆಗಿ ಶತರೂಪೆ!

ಇನ್ನೇನು, ಸಮುದ್ರ ದೂರವಿಲ್ಲ. 'ಆ ಅನಂತರವ ಬೆರೆವೆನೆಂಬ ನುಡಿ ದಿಟವೇ?' ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಾನೇ ನಕ್ಕಳು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದು. ಅದರ ಅಂತರ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರನಾಥನ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದಂತಹುದು. ಸಾಂತವು ಅನಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಯಸಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂತವೇ ಹತ್ತದು. ಅಂತೇ ಅದು ಅನಂತ. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಏನು ಬೇಕು?

ಸಾಂತ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಓ ಅನಂತಾಭಿರ ರುಚಿಸನೆ,
ಮರ್ತ್ಯನಯನದೊಳು, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲಿ ತೆರೆದೊಡನೆ
ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಅಮರ ದೃಷ್ಟಿ.

ಸಮುದ್ರನಾಥನಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ನದಿಯೂ ಭಾರ್ಯೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಕಾವೇರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ (ನದಿಯು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡುವಾಗಿನ ಅದರ

ಮಂದ ಗಮನವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು). ಯಾವ ಕಣ ಯಾರೆಂದು ಕಾಲಕ್ಕೂ ತಿಳಿಯದಿರುವಾಗ ನಾಥ, ನಾಥೆ, ಭಾರ್ಯೆ ಯಾರು? ಎಂಬ ಪರಿಶೀಲನದೊಂದಿಗೆ ಕವಿತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮುಕ್ತಾಯ ಒದಗಿದೆ:

ಪ್ರಥಮ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ನದಿ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗುವಳು,
ಅದಕೆ ಮರುದಿನ ನಾಥೆ, ಅದರ ಮರುದಿನ ನಾಥ!
ಓತ ಸಮುದ್ರ ಪುರುಷನ ನದಿಯು ವರಿಸಿರಲು
ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಕಂಡಿದ್ದ ಪರಮೇಶ್ವರ.

ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ವತಿ ಶಿವತತ್ವವನ್ನು ಮರೆತ ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯಾಗಿದ್ದವಳು ಈಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ.

ನದಿಯ ಪ್ರತೀಕ ಸಮಗ್ರವಾದ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿನಾಯಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಜೀವ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕಗೊಂಡಿದೆ.

೫

ಜಗತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾದ ಬಾಳಿನ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸುತ್ತ, ಇದನ್ನು ಮೀರಿ ಬಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ಎಂಬುದರ ವಿವೇಚನೆ 'ಏಳು ಕುದುರೆ ಸವಾರ' ಕವಿತೆಯ ವಸ್ತು.

ಕವಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಿಂಚಿ ಮೂಡಿದ ಮಾಳ್ಕೆಯ ಹೊಗರು-ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ಮೂಢತೆಯ ಮಬ್ಬು, ಕುಲುಕುಲು ನಗುವ ನಂದನ-ಮುಳ್ಳಿಡಿದ ದೇಹದಾರಣ್ಯ, ತುಂಬಿ ಬೆಸಲಾದ ನಿಃಸೀಮ-ರೆಕ್ಕೆಗೊಲಿಯದ ಶೂನ್ಯ, ಹೀಗೆ. ಇದನ್ನು ಮೀರಿ ಬಾಳಬೇಕಾದರೆ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವೊಂದೇ ಪರಮೌಷಧ. ಆ ವಿಮೋಚನದ ಮಾರ್ಗದ ಸೂಚನೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ:

ರಂಗ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳಗಿ ಕಾಳಗಭೇರಿ
ಎಲ್ಲ ದ್ವಂದ್ವಗಳೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವ ಸಾರಿ
ಬದುಕುವುದು
ಇಲ್ಲ
ಮರಣ-ಮರಣದಾಚೆ ಇರಬಹುದಾದ
ಜನ್ಮಸ್ಥಲಗಳ ಕೆದಕುವದು,
ಯುದ್ಧಿಸುತ ಎಂದಿನಂತೆ!

ಆಗ ಕಾಯಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಕಲ್ಪವೂ ವಿಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುವದೆಂದು, ಅಂತರಾತ್ಮ ಪರಿಶುದ್ಧವೆಂದೂ ಕವಿಯ ಹೇಳಿಕೆ. ಹೀಗಾದಾಗ ಅಂತಃಸಮನ್ವಯವನ್ನು, ವಿಶ್ವದೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಮರಸವನ್ನು, ಪರಾತ್ಪರದೊಡನೆ ಮಂಗಲ ಸ್ವಯಂವರವ

ಸಾಧಿಸಬಹುದಂತೆ. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಇರುವ ದಾರಿಗಳು ಎರಡು. ಒಂದು: ಒಂದೇ ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಹೊಳೆಯಂತೆ ಗುರಿಯೊಂದನ್ನೇ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಿಳಿವು, ಎದೆಯ ಶುಚಿ, ಉಸಿರ ದೊರೆತನ, ಧ್ಯಾನ ನೆರವಾಗಬಲ್ಲವು. ಎರಡು: ಬಹುತ್ವಧಾರಾಧನೆ. ಈ ಮಾರ್ಗವೇ ಕವಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದು. ಅದರಿಂದ

ದಶದಿಶೆಯನಲೆಯ ಬಯಸುವೆನು ಭಾಸ್ಕರನಂತೆ.
ನಾದ-ಬಿಂದುಗಳ ಬಾಜಾರ ಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗೆನಗೆ.
ಮೂರುವರ್ಣವೈಖರಿ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿ ಪಲ್ಲವಿಸುವ
ವೃಕ್ಷದೆದುರು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಲುವೆ ಧ್ಯಾನಿಯಂತೆ.
ಮಾಳ್ಕೆ ನನಗಾತ್ಮ ದರ್ಪವೆಂದು ಬಗೆದಿಹೆನು.
ಜ್ಞಾನ ದಿಗಂತದಾಚೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದ ತಾರೆ
ನವರಸಗಳಂತೆ ಪ್ರಿಯವಿವಹವು ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿ.

ಏಕಮಾರ್ಗೀಯ ಅಮೃತನಾಡಿಗೆ ನೇರ ಹಾರುಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿ ಬೇಗ ಗುರಿ ಸೇರಿದರೆ ಬಹುತ್ವದಾರಾಧಕನು ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಲೀಲಾವಿಲಾಸದಿಂದ ಅಲೆದಾಡುವನು. ಗುರಿಸೇರುವುದು ತಡವಾದರೂ ವಿಶ್ವದ ವಿಶಾಲಾನುಭವದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಸಾವಧಾನದಿ ನಡೆದು ಬಹುತ್ವ ಪ್ರಿಯನೈತರುವ
ಅಮೃತನಾಡಿಗೆ, ತನ್ನ ದೈವದ ಹಣ್ಣು ಬಿರಿದಿರಲು.

ಬಹುತ್ವದಾರಾಧಕನನ್ನು ಅರುಣನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಕೊನೆಗೆ ಹೀಗೆ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಏಳು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ
ಹೆಣಗುತಿಹ ಹೆಳವ ಈಡಾಗಿ ಗ್ರಹಗಳ ನಗೆಗೆ.
ಆದರರುಣನಿಗಿಹುದು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸಾರಥ್ಯ.
ಐದು ದಾರಿಗಳನಾರಯ್ದು ಐತರುವನವ,
ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಹಠವೆಂಬವನು.

ಇಡಿಯ ಕವಿತೆ ಅರವಿಂದರ ಪೂರ್ಣಯೋಗದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಮೀಸಲಾದಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಹೊಳಹು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೇಳಿಕೆಗಳೇ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿವೆ. ಹೇರಳವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಪದಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯ ಬಳಕೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು.

೬

ಈ ಐದು ನೀಳ್ಗವನಗಳ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕರ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಇವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಕಸನಶೀಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನವ್ಯವಾಗಿಸುವುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ಅದರ ಜೀವಾಳವೆನ್ನಬಹುದು. ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು

ಕಂಡುಕೊಂಡು, ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುತ್ತ ಸಮರಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಅದರ ಗುರಿ. ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿಂದ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆಯುವ ಸಂಕೀರ್ಣಶೈಲಿ ಮುಕ್ತ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗೇಯತೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಮಾತಿನ ಬಂಧಕ್ಕೆ, ಗದ್ಯದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕರು ಪ್ರಥಮರೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. "ವಿನಾಯಕರು ಪ್ರವಾಸಸ್ಫೂರ್ತ ಕವಿ... ಹೊಸಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಅದು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ". ಎಂಬ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಮಾತನ್ನು ಈ ಕವನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಕಥನದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಕವನಗಳಿಗೆ 'ನೀಳ್ಗವನ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಅಥೆಂಟಿಸಿಟಿಯ ಪರಿಶೋಧನ' ಎಂಬ ಮಾತು ಗ್ರಂಥದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕವನಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತರಂಗ ಶೋಧನೆಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವುದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆದಿದೆ.

ನವ್ಯತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕರು ತೆರೆದು ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಅವರ ರಚನೆಗಳಿಗೇ ಮೊರೆಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೂಟ ನಿಲ್ದಾಣದ ಸೈಡಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ', 'ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ' 'ಕಾವೇರಿಯ ತರಂಗಾಂತರಂಗ' ಕವಿತೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

'ಆವಿಷ್ಕರಣ' ೧೯೮೯

೩೫

ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯ : ಒಂದು ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ

ನಾನು ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ (೧೯೪೦-೪೫) ನನ್ನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಾಗ ಬಿದ್ದು ತನ್ಮಯತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಹರಿಯೆ
ಸ್ನಿಗ್ಧ ಶರತ್ಕಾಲದಿ
ಮುಗಿಲು ರಂಗವಲ್ಲಿ ಬರೆಯೆ
ವ್ಯೋಮ ಪಟದ ನೀಲದಿ
....
ಅಗಣಿತ ತಾರಾಗಣಗಳ ನಡುವೆ
ನಿನ್ನನೆ ನೆಚ್ಚಿಹೆ ನಾನು
ನನ್ನೀ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರಯಾನಕೆ
ಚಿರಧ್ರುವ ತಾರೆಯು ನೀನು
....
ದೋಣಿ ಸಾಗಲಿ, ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಿ
ದೂರ ತೀರವ ಸೇರಲಿ,
ಬೀಸುಗಾಳಿಗೆ ಬೀಳುತೇಳುತ
ತೆರೆಯ ಮೇಗಡೆ ಹಾರಲಿ.

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಪಿ.ಆರ್. ಭಾಗವತ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ (ಆಗಿನ್ನೂ 'ಕುವೆಂಪು' ಕಾವ್ಯನಾಮ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ) ಈ ಪದ್ಯಗಳೂ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಭಾವ, ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಲಯದ ಸೊಗಸು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿ, ತೂಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

'ಶ್ರೀ'ಯವರ 'ಕನ್ನಡದ ಬಾವುಟ' ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳ ಹೊಸ ಕವಿತೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಸೆಳೆದ ಆ ಕವನ

ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ 'ನವೀನ' ಹಾಗೂ 'ಲಲಿತಾದ್ರಿ' ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು.

ನಾಡಿನ ಪುಣ್ಯದ ಪೂರ್ವ ದಿಗಂತದಿ
ನವ ಅರುಣೋದಯ ಹೊಮ್ಮುತಿದೆ.
....
ನವೀನ ಹೃದಯಗಳೇಳಿ, ನವೀನ ಗಾನವ ಕೇಳಿ

ಈ ಸಾಲುಗಳು ನನಗರಿಯದಂತೆಯೇ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದವು. 'ಲಲಿತಾದ್ರಿ' ಪದ್ಯದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಓಟ, ಆವೇಶ, ವರ್ಣನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭೆ ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಓದುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರೊಬ್ಬರು ನಾವು ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅದು ದಸರಾ ಉತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲು. ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ ಮಾತು ಕತೆ, ಊಟ-ನೋಟ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಅದು ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಆದರೆ ರಮ್ಯಮನೋಹರವಾಗಿ ನನಗೆ ಕಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ನನಗೆ 'ಲಲಿತ ಲಲಿತಾದ್ರಿಯಲಿ ನಿಂತು ನೋಡು' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕವಿತೆಯ ಸಾಲನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಬಲ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ 'ಲಲಿತಾದ್ರಿ'ಯನ್ನು ಒಂದಿಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ನನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತಾರೆಗಳ ದಿಬ್ಬಣವು
ಗಗನದಿಂದಿಳಿತಂದು
ಬೆಟ್ಟದುದಿಯಲಿ ತಳುವಿ
ಸೋಪಾನಗಳನಿಳಿದು
ತಪ್ಪಲಲಿ ಮೇಳವಿಸಿ
ಕವಿದು ಕಿಕ್ಕಿರಿದಂತೆ

'ಸಿಂಗರದ ಮೈಸೂರ'ನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇಡೀ ಪದ್ಯ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭವ ನನಗುಂಟಾದುದನ್ನು ನಾನಿಂದಿಗೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ.

'ಕಾನೂರು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ' ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆಯೇ ಓದಿ ಮುಗಿಸುತ್ತ ಬಂದೆ. ಬಯಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ನನ್ನನ್ನು ಮಲೆನಾಡಿನ ಭವ್ಯವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಂತ್ತಿತ್ತು.

‘ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ’ ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದ ‘ಯಾರಿವನು’ ಭಾಗವನ್ನು ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ನಾನು ಆಗ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಓದಿದ್ದುಂಟು. ಎಳವರಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳ ಆ ಓದಿನಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ರಸಾವೇಶ ನನ್ನಲ್ಲೂ ಉಂಟಾಗಿ ಬಗೆ ತುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಸರ್ಗಪ್ರೀತಿ, ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಗೊಂಡವು.

ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತು? ಈಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ: ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಛಂದೋಲಯ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಭಾವಿತನಾದೆ.

‘ಅಡಿಯ ಗೆಜ್ಜೆ ನಡುಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತಿದೆ’

* * *

‘ಜೀವನ ವನದಲಿ ಕವನ ಮಯೂರಂ
ನಿಖಿಲ ಭುವನ ಮನ ನಯನವಿಹಾರಂ
ಕಲ್ಪನೆ ಕಂಗಳ ಸಾಸಿರನೂರಂ
ತೆರೆದು ಕುಣಿವುದಾವೇಶದಲಿ’

ಧಾರವಾಡದ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ Majestic Style ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರೇ ಅದು ಕಾವ್ಯ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಓದುಗರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೇಂದ್ರೆ, ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾದ್ದರಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕವಿಯದೂ ಒಂದೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದೇ ನಾನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೆ. ನಾನು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಈ ಬಗೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರತ್ತಲೆ ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದೆ. ಕುವೆಂಪು ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹಾಗೆ, ಅದರ ರುದ್ರ-ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ ಹಾಗೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಬೆಳುವೊಲ ನಾಡನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು, ಅದರ ಚೆಲುವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರೇರಣೆ ನನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡದೆ ಆ ಮೂಲಕ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡ ಅವರ ನಿಸರ್ಗೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ದಾರವಾಡದ ‘ದೇಸಿ’ಗೆ ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಒಲಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ‘ಲಲಿತಾದ್ರಿ’ ಪದ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೇ? ಮುಂದೆ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ (ನಾನಾಗ ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ) ‘ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ’ ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ಬರೆದೆ. ದಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದ ಕಾಣುವ ನಾಲ್ಕುನಿಟ್ಟಿನ ನೋಟವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ನನ್ನ ಆ ಕವಿತೆ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ‘ಜೀವನ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ‘ಲಲಿತಾದ್ರಿ’

ಯಿಂದಲೆ ಒದಗಿದ್ದರೂ ದಾರವಾಡದ ನಿಸರ್ಗ ಪರಿಸರವನ್ನೂ ಭಾಷೆಯ ನುಡಿಕಟ್ಟನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಅಲ್ಲಿದೆ ಎನಿಸಿತು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಕೃತ್ತಿಕೆ' ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾನೆಟ್ಟುಗಳ ನ್ನೋದಿದಾಗ ನನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೊಂದು ಆ ಮೂಲಕ ನನಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಉಯ್ಯಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಿನ್ನರೀತಿಯ ಅಷ್ಟಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದೆ. ಇವೆರಡರ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನಿಸಿ ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಕಲಾತ್ಮಕ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನನ್ನಿಂದ ಈಗಲೂ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ನನ್ನ ಕಸಬುದಾರಿಕೆಯ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆ ಈಗಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಠ' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಆಗ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶಕರು ಅದನ್ನು ಕ್ಲೀಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತ ಬಂದರೂ ನನಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅದು ಸರಿಯಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷೆ ಹಳಗನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಒಂದು ಲಲಿತ ಮಿಶ್ರಣ ಅಥವಾ ಪಾಕ. 'ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೇ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು, ಮಹಾ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಒಂದು ವೈಭವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಮುಖಾ-ಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಲಯವನ್ನು, ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಇಬ್ಬನಿಯವತಾರ' ಕವಿತೆಯ ಈ ಸಾಲುಗಳು:

ಬರಿ ಹನಿಯಲ್ಲಿದು : ಸ್ವರ್ಗಾದೇಶಂ
ಬರಿ ಹೊಳಪಲ್ಲಿದು : ದಿವ್ಯಾವೇಶಂ

ಕುವೆಂಪು ಕವಿತೆಗಳ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಇದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಹಿತಮಿತ ಬಂಧ ಕೇವಲ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪದ್ಯದ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಬಂದು ಬಂಧವನ್ನು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸುತ್ತ ಆಶಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

೧. ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೆ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಹರಿಯೆ
ಸ್ನಿಗ್ಧ ಶರತ್ಕಾಲದಿ

೨. ಅನಂತದಿಂ, ದಿಗಂತದಿಂ
ಅನಂತ ತಾ ದಿಗಂತದಿಂ
ನೋಡೆ ನೋಡೆ ಮೂಡಿತೊಂದು ಮೋಡ ಗೋಪುರ

೩. ಆಕ್ರಮಿಸು ಬಂದೆನ್ನ ಅಲ್ಪತ್ವಮಂ ಓ ಅನಂತ!
ಬಾಳರಳಿ ಬದುಕುರುಳಿ ಸಿದ್ಧಿಸುವವೋಲ್ ನಿರ್ದಿಗಂತ.
ಪಾಪೊಡವೆ, ಬೆಂಕೆಗಣ್, ಗಂಗೆಮುಡಿ
ಓ ಬಾರ ವ್ಯೋಮಕೇಶ!

೧. ರಲ್ಲಿ 'ತುಳುಕಿ ಹರಿಯು'ವದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳು ಮನನಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ.

೨. ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಮೂಲಕ 'ಅನಂತ' ಅನುರಣನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೋಡಗೋಪುರ ಹಗುರವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಮೇಲೇರುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು ನಾಟ್ಯೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಪದಗಳು ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಪತ್ವವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಮಹತ್ತನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಭಾವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣದುಂಬುತ್ತ, ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯಿಂದ ಅನುಭವದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಂದಲ್ಲ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದ ರಚನಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ಶೈಲಿ ಅಪರಿಚಿತ ಅಥವಾ ಅಸಹಜ ಎನಿಸಲಾರದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಿಡಲ್‌ಟನ್ ಮರ್‍ರಿ ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶಕ ಹೇಳಿದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು: “To dismiss a style because it is unfamiliar is unpardonable”.

'ಚಿಂತಾಮಣಿ' ೨೦೦೫

೩೬

ವೀಚಿಯವರ ಕಾವ್ಯ : ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ತಮ್ಮ ಬೇಸಾಯ ವೃತ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿಯನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ - ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ-ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ವೀಚಿಯವರ ಸಂಯಮ-ಸಾಧನೆ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. ಕಳೆದ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಅವರ ನಾಲ್ಕು ಕವನಸಂಗ್ರಹಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ನವೋದಯ, ನವ್ಯ ಹಾಗೂ ಆನಂತರದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತ 'ನವಿಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿ' ಒಂದು ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ- ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ-ಅವರ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿದಾಗಲೂ ಜೀವನದ ಮಾಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹವಣಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಅವರಿಗೆ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರಣಯದ ಹಚ್ಚಹಸಿರು ದಾಂಪತ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಸಾಲ ಸೋಲದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಗದ ಹೊಂಬಿಸಲನ್ನು ಬಿಸಿಯಾರದಂತೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯವಿಷಾದವನ್ನು ನೈಜವಾಗಿಯೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ, ಮುಂದೆ ಒಂದು 'ಸಮರಸದ ಹದ'ದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಾವ್ಯವಾದ 'ಪ್ರಣಯ ಚೈತ್ರ'ದಲ್ಲಿಯ ಅನುಭವ 'ಸರಳ ಏಕಮುಖ' ಎನಿಸಿದರೂ 'ಸಿದ್ಧಶೈಲಿ'ಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೂ ಪ್ರಣಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮುಗ್ಧತೆಗೂ ಮೀರಿ ಮನಗಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದಿದೆ:

ಹಳಬಳಾದರು ನಿನ್ನ ಹೊಸತನವು ಯಾರಿಗಿದೆ?
('ಬಾಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಪ್ರೇಮದೇವತೆಗೆ')

ಒಂದು ಬಾಳರ್ಪಿತವು ಮತ್ತೊಂದಕೆ
ಎಷ್ಟು ಬಗೆ ಸವಿಯಿಹುದು ಮುತ್ತೊಂದಕೆ ('ಪ್ರಣಯ ಸನ್ನಿಧಿ')

ನನ್ನದಲ್ಲೀ ನೇಹ, ನನ್ನದಲ್ಲೀ ಮೋಹ
ಜೀವ ಜೀವವು ಬಯಸಿದಂಥ ದಾಹ ('ಕೆಳೆಯರಿಗೆ')

ಪ್ರಣಯ ಸುಂಕವ ಕೊಟ್ಟು, ಪ್ರೇಮ ನಗರಿಯ ಹೊಕ್ಕು
ಕಂಡೆವದರಂದ ಚೆಂದಗಳನಂದು,
ಇಂದಿಗೂ ಯಾತ್ರಿಕರ ತೆರನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವೆವು
ಸಂಧಿಸುವೆವೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರನು ಬಂದು

('ದಿನಗಳೆಯುತಿರಲು')

'ವಿಷಾದನಕ್ಷೆ' ಸಂಗ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆ ಬೆಳೆಯಬಹುದಾದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕವಿ ಹವಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತತೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡ ರಾಜಕೀಯ ವಾತಾವರಣ, 'ಯಾವ ನೆಲೆ ಹೊಕ್ಕು ಹೊರಬಂದರೂ ಬಿಡದ ಶೋಕ' 'ನಿರಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಈಸಾಡಿ ಸೋತು ಬಡಕೊಳ್ಳುವ' ಸ್ಥಿತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಹಂಬಲ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ರೋಗ ಚಹರೆಯ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಔಷಧಿ ಕೊಡದ
ವೈದ್ಯ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನೆ ಕುಡಿದು ಕುಡಿದು
ಏದು ಉಬ್ಬಸಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ ಜನತೆ
ಬಂದ ಕೆಮ್ಮಿಗೆ ದಮ್ಮಿಗಳ್ಳೆ ಹೊಯ್ದು ('ವಿಷಾದ')

ಹರಿದ ಕಡೆಗೇ ನೀರು ಮತ್ತೆ ಹರಿಯುವುದು
ಬರಡು ನೆಲ ಬಡವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ('ದುಃಖಗೀತ')

ವಿಸ್ಮಯದ ಕೆತ್ತನೆಯ ನವಿರುಗಲ್ಲಿನ ಕಲೆಗೆ
ಮಲ್ಲಿಕಾಫರನ ಕೊಲೆಗಡುಕ ದಾಳಿ
ಕೆಂಬೂತ ಕುಣಿತ ಒಳಗಿರಲು ನವಿಲಿನ ನೃತ್ಯ ಹೊರಗೆ

('ಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ')

ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇಲ್ಲಿಯ ಬಹುತೇಕ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ 'ಹಳ ಹಳಕು ಹೀರಕದ ಕಾಂತಿ'ಯಾಗಿ ಕೆಲವು ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ('ಕತ್ತೆ ಹೊತ್ತಿರುವ ಕಸ್ತೂರಿ ಹೇರು', 'ಬ್ರೇಕು ಬೀಳದ ಲಡಾಸು ಲಾರಿ' 'ದಿವಾಳಿ ಎದ್ದಿದ್ದರೂ ದೀಪಾವಳಿಯ ಮೋಜು' ಇತ್ಯಾದಿ) ಏನಿದ್ದರೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕವಿತೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬರುವ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಚನೆ ಈ ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಕವಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು 'ಸಂಕರತಳಿ'ಯವರೆಗೆ (ಸುಮಾರು ೧೬ ವರ್ಷ) ಅವರು

ತಾಳ್ಮೆವಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕರತಳಿ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕವಿತೆಗಳು ಅಂಥ ತಾಳ್ಮೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕವೆನ್ನಿಸುವಂಥ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣಾನುಭವ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವೆನಿಸಿ ಸಫಲಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ದೇಸಿಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂಕರದ ಮೂಲಕ ಭಾವದ ವ್ಯಂಜಕತೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಶ್ಲೇಷೆ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಮೃತ ವೃಷ್ಟಿ ಸುವರ್ಣ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ
ಎಲ್ಲ ಕುಂಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಪುನುಗು (‘ಅಂತರಾತ್ಮನಿಗೆ’)

ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವನದ ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಅದು ಈಗ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ:

ನಿರಾಕರಣೆ ಎನ್ನುವೀ ನಂಜು ತುಂಬಿದ ಬಯಕೆ
ಗುಟುಕರಿಸಿ ಸಾಯುವುದು ಶುದ್ಧ ಹಾಸ್ಯ
ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳದ ಹೊರತು ಅಡಗಿ ಕುಳಿತದ್ದೆಲ್ಲ
ಅರ್ಥವಾಗದು ದೂರದಿಂದ ಕವಿತೆ (‘ಪರಿವೆ’)

‘ಕೆಲವು ಸಾನೆಟ್ಟುಗಳು’ ತಕ್ಕ ಬಂಧವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವೈಚಾರಿಕ ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ‘ಸಂಕರತಳಿ’ ವೀಚಿಯವರ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ

ದಳದಳಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ
ಹೊಸ ಹಿಗ್ಗಿನಧ್ಯಾಯ (‘ಹಿಗ್ಗಿನ ಅಧ್ಯಾಯ’)

‘ನವಿಲ ಮನೆ’ಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುಗಳೇ ಹೊಸ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ, ಕೃತಜ್ಞತಾ ಭಾವವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರುವಂತೆ ತೊರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ‘ಬಯಲ ಚೇತನವಾಗಿ’ ‘ಮಾನವ ಶಿಶುವಿಗೆ ನೆಲದ ಮನವಿ’ಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ‘ಜೀವನವೇ ತಾರಕ’ವೆನಿಸಿದೆ. ‘ಫಲಿಸಲಿ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಮನುಕುಲವು’ ‘ಚೈತ್ರಪಥ’ ‘ಅನುಗ್ರಹ’ ‘ಕುಂದುಕೊರತೆಯ ನೀಗುವೆ’ ಎಂಬಂಥ ಸೊಗಸಾದ ಸರಳ ಭಾವಗೀತೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಮುಕ್ತಛಂದ ಮರಳಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗುವಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನ ಅಂತಃಕರಣ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ನಿಸರ್ಗ ಪರಸ್ಪರ ಬೆಸೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಪಾರಿವಾಳದ ಪಾದದಂಥ ಕೆಂಪನೆ ಹಗಲು
ಚಿಟ್ಟೆ ತುಟಿಗಿಟ್ಟ ಹೂಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ
ಇಳೆ ಕೆಳೆಯ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕಿನ ತಂದೆ
ತಾಯಿಯರು ನಕ್ಕು ಅಡಗಿದ್ದ ಕಂಡೆ (‘ಕಪ್ಪು ಕೊಡೆನೆರಳಲ್ಲಿ’)

ಪ್ರಣಯಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಣಾಮೂರ್ತಿ ಮೈ ನುಡಿಸೊ
ಎಂದು ಪಿಳ್ಳಂಗೋವಿ ಕಿತ್ತೆಸೆದಳು (‘ರಾಧೆಯ ಪ್ರಣಯ’)

ಬದುಕಿನ ನಿಜವಾದ ಮಾನವೀಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದು ‘ನಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದನ್ನು ಹುಡುಕಿರಿ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವಿ ಜೀವನಾನುಭವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ:

ಅರಿವೆಂದರೇನನ್ನೊ ಹುಡುಕ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ
ತಾನೇ ಅದಾಗುವುದು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೆಟ್ಟಿ ಅಹಂಕಾರ ತುಳಿದು
(‘ಕ್ರಿಯೆಯ ಕಿನ್ನರಲೋಕ’)

ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ಮೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಗಳಾದ ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಅಡಿಗರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಯ ನೇರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ವೀಚಿಯವರ ಕಾವ್ಯ ಒಳಗಾಗದಿರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ‘ಹಾಡು-ನಾಡು’ ಪದ್ಯವೊಂದು ಮಾತ್ರ ‘ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪಕ್ಕ’ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ.

ವಿಕೃತಿಯ ಸಹಜವನ್ನಾಗಿಸದಿರೋ
ಮರಗಿಡ ಹಕ್ಕಿ ಬೆಳೆಸಿದವಳು
ಜೀವರಾಶಿಗೊಲಿದವಳು (‘ಮಾನವ ಶಿಶುವಿಗೆ ನೆಲದ ಮನವಿ’)

ಇಂಥ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರ ದನಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವರ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆ ಮಾರ್ಗದೇಸಿಯ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಭಾವ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಮಾರ್ದವತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಆಡು ಮಾತನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಲಯ ಆಡುಮಾತಿನ ಲಯಕ್ಕಿಂತ ಛಂದೋಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ. ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಏಕತಾನತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ ಅಳುಕಿನಿಂದ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸ ಹೋಗಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಎಡವಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಪ್ರಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಶೈಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಕೃತಕವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರವೀಣೆ, ಪ್ರೇಮ ನಿಪುಣ ಜಿಪುಣೆ, ಅಕಟಕಟಾ ನಿಕಟ, ಅಂತರಂಗ ವಿನೀತ ಪುನೀತ, ಸ್ಮಿತ ಹಿತ ವಸಂತ, ಮಿಡಿಯಾದ ಮಿಡತೆ ಮಿಡಿತಗಳಿಂದ, ಅಪ್ಪಳಿಕೆ ತಿಪ್ಪಳಿಕೆ ಕುಪ್ಪಳಿಕೆ ಕಪ್ಪು, ಗೆಣೆಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಣೆಗಾರ ಗಿಣಿ- ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾವ ಸಮೃದ್ಧಿ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಮಿಂಚು, ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಪಂದನಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ವೀಚಿಯವರ ಕಾವ್ಯ ಓದುಗರಿಗೆ ಮನಃಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಾರದು ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ ನುಡಿದಿರುವಂತೆ (‘ಸಂಕರತಳಿ’ಯ ಬ್ಲರ್ಬಿನಲ್ಲಿ) ವೀಚಿಯವರದು ‘ಚಿರ ಹರೆಯದ ಕಾವ್ಯಲೋಕ’:

ವಿಚಿತ್ರ ಲೋಹಗಳ ವಿಲಕ್ಷಣ ಕುವರಿ
ಮಕ್ಕಳ ಪಡೆದೂ ಕೌಮಾರ್ಯ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ನೀನು
ಎರೆದ ಫರಂಗಿ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಥಳ ಥಳಿಸುತ್ತೀಯೆ ('ಪ್ರೇಯಸಿ')

ಅವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಈ ಬಗೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಅದು ಮುಂದೆಯೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

'ನಕ್ಷತ್ರ ಹೊದಿಕೆ' ೧೯೮೯

೩೭

ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿಗೈದಿರುವ ಡಾ. ಸಾ.ಶಿ. ಮರುಳಯ್ಯನವರು ಕವಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಸಮೃದ್ಧವಾದದ್ದು. ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ 'ಶಿವತಾಂಡವ' ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಎಂಟು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಸಂಪುಟ 'ನನ್ನ ಕವನಗಳು' (೧೯೮೫) ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುವಂತಿದೆ. ನವೋದಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಈ ಕವಿ ರಮ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಮಕಾಲೀನ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೂ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಹಲವಾರು ಉತ್ತಮ ಭಾವಗೀತಗಳನ್ನೂ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಸುನೀತ ಹಾಗೂ ನೀಳ್ಗವನಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತಗಳನ್ನು, ಶ್ರೀ ಬುದ್ಧಚರಿತ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಆರನೆಯ ಸರ್ಗವನ್ನೂ ಮೂಲ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವುಂಟಾಗದಂತೆ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಕೆಲವು ಕವನಗಳ ಅನುವಾದಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಸೊಗಸಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವ, ದೈವೀಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ - ಹೀಗೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಾಗಲೂ ಉದಾತ್ತವಾದ ಆಶಯ, ಆದರ್ಶಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದರ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಅವಲೋಕನವನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನವೋದಯ ಕವಿಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಗೀತಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾವ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಬಲ್ಲರು. ಅವರ ತರುವಾಯದ ಕಿರಿಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಸರ್ಗೋಪಾಸನೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅನುಭವದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗದಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಲೀಲೆಯ ಸುಂದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮರುಳಯ್ಯನವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗ

ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಚೈತನ್ಯದ ಸೆಲೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಕವಿಯ 'ಪ್ರೇಮಭಾವ ಪ್ರಕೃತಿ ಲೀಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿದೆ.

'ತೆರೆಯೊಡನೆ ತೀರದಲಿ' ಕವಿತೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ:

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಿರಿಗೆದರಿ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ
ಎನ್ನಡಿಗೆ ಮುತ್ತಿಡುವ ಚೆಲುವೆ ನೀನಾರೆ!
ಮಾತು ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೆ ನೊರೆಯ ನಗೆಯನು ಬೀರಿ
ಮರಳುತಿಹೆ ಏಕೆ ಓ ಬಾರೆ ನೀರೆ

ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ತೊರೆಯೊಡನೆ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಉದ್ಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಮದ ಭಾವತರಂಗಗಳನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತ

ಚಣಚಣಕು ಕಡಲೊಡಲ ಗುಡಿಸುತಿಹ ಓ ತೆರೆಯೆ
ನನ್ನ ಮನ ಮಲಿನತೆಯ ಗುಡಿಸೆ ಬಾ

ಎಂಬ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದ ನಿರ್ಮಲೀಕರಣದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ನಾನಾ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವ 'ಹಂಬಲ'ದೊಂದಿಗೆ

ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನಟ್ಟಣಿಯ ಮೆಟ್ಟಿ ನಾ ನಿಲಬೇಕು
ನೀಲಿದೂರಕು ಒಮ್ಮೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರಬೇಕು

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅದರಾಚೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭೀಪ್ಸೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

'ಹೊಸ ವರುಷ'ದ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಭಾವಗೀತೆಗಳು ಭಾವ-ಭಾಷೆ-ಛಂದದಲ್ಲಿ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ:

ಹಸುಳ ಪಸೆಯಲಿ ಹೂ ಬಿಸಿಲಾಡಿಸಿ
ಹೊಸ ವರುಷವು ಕಾಲೂರುತಿದೆ
ತುಂತುರು ಹನಿಗಳ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯಲಿ
ಅಂತರಂಗಗಳ ಕೆಣಕುತಿದೆ

'ಮನೆ ಮಳೆಯಂಗಣ'ಗಳ ನಡುವೆ 'ಬೇವೂ ಆಗಿದೆ ಆಭರಣ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಭಾವನಾವೀನ್ಯ ವಿದೆ. ಇದೇ ಭಾವ 'ಓ ಚೈತ್ರ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಗೊಂಡಿದೆ:

ಮಾವು - ಬೇವಿಗೂ ಮಧುರಬಾಂಧವ್ಯವನೆ ಬೆಸೆವ
ಸಮರಸದ ಹರಿಕಾರ

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೇನೋ ಹಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯುಗಯುಗದ ಬನ್ನ ತೀರದಿರುವ ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಹೊಮ್ಮುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೇ ಬೇರೆ:

ಮತ್ತೆ ಬಂತು ಈ ಯುಗಾದಿ
ಹುಚ್ಚನಂತೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ

೨

ಹಾಡುಗಳೂ ಭಾವಗೀತೆಗಳೇ ಆದರೂ ಹಾಡಿನ ಲಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿದವುಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಡಿದಾಗಲೇ ಅವುಗಳ ಸೊಗಸು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಮನವನ್ನು ತಣಿಸಿ ಮುದಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಇಂಥ ಗೇಯ ಪ್ರಧಾನ ಗೀತಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮರುಳಯ್ಯನವರು ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಘೋಷವತಿ' ತನ್ನ ಶ್ರುತಿ ಸುಖನಿನಾದಿಂದ ತಣಿಸಿದರೆ 'ಬನ್ನಿ ಓ ಗೆಳತಿಯರೆ' ಗೇಯತೆಯನ್ನು ನಾಟ್ಯ ಗುಣವನ್ನೂ ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ಔಪಾಸನೆ' ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾದಮಯ ಪದಗಳ ಲಲಿತ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ ಕೇವಲ ಶ್ರವಣ ಸುಖದಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸಿದರೆ 'ನಮ್ಮೂರ ದಾರೀಲಿ' 'ದಿಬ್ಬಣ ಹೊರತೈತೆ ಹೊಸ ಹಬ್ಬ' ಗೀತಗಳು ಜಾನಪದ ನುಡಿಕಟ್ಟು ಹಾಗು ಗತ್ತು ಗಮಕದಿಂದ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ.

ಸುಗ್ಗೀಯ ಬಾತು ಹಿಗ್ಗಾನೆ ತಂತು
ನುಗ್ಗೀತು ಕೇರಿ ತೋರಣ ತೆರೆದರೆ
ಹೂರಣ ಹೋಳಿಗೆ ಘಮ ಘಮ ('ನಮ್ಮೂರ ದಾರೀಲಿ')

ತಾಯನ್ನು ಕುರಿತ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಅಭಿಮಾನ, ಅಂತಃಕರಣಗಳು ಎರಕ ಹೊಯ್ದಂತಿರುವ 'ನಿನ್ನ ತೋಳ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ' ಕವಿತೆ ಭಾವ-ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರೀತಿಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ 'ಜಾಗರವನಾಡು ನವಿಲೆ' ಮೃದು ಪದಬಂಧದಿಂದ ಚಿತ್ರವತ್ತಾಗಿದೆ.

ಎಳೆಹುಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಮಕಮಲ್ಲ ಬಾಲೆ
ಮಲಗಿಹಳು ಕೆಣಕು ನವಿಲೆ;
ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನೊಂದು ಕಾವಣವ ಕಟ್ಟಿ
ಕಾದಲನ ಕಳುಹು ನವಿಲೆ

ಹಬ್ಬ-ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸೌರಭವನ್ನು ಸೂಸುವ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಯುಗಾದಿಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗದ್ದೇ ಮೇಲುಗೈಯಾದರೆ 'ದೀಪಾವಳಿ' ಹಾಗೂ 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ' ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಯು ಕಾವ್ಯದ ಹೂರಣವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಆಹ್ವಾನ' 'ದೀವಳಿಗೆಯೆ ಬಾ' 'ಇರದು ದೀಪಾವಳಿಯು' ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆ-ಬೆಳಕಿನ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ.

ದೀಪದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲು ತುಂಬಿದೆ
ತುದಿಯೊಳು ತುಂಬಿದೆ ಧೂಮಕಳೆ ('ಆಹ್ವಾನ')

ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. 'ಶುಭ್ರ ಸನಾತನ ಶ್ರೀ ಬೆಳಕ'ನ್ನು ಕವಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದೆ.

ಅನ್ನವು ಹಸಿದಿದೆ, ಜಲ ಬಾಯಾರಿದೆ
ಭೂಮಿಯು ಬಯಸಿದೆ ಹಿಡಿಮಣ್ಣು,
ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ತನು, ಮನವಿಲ್ಲದ ಎದೆ
ಶೂನ್ಯವ ಸೋಸಿದೆ ಬರಿ ಕಣ್ಣು ('ದೀವಳಿಗೆಯೆ ಬಾ')

ಎಂದು ಈ ಕಾಲದ ವೈಪರೀತ್ಯಕ್ಕೆ, ವಿರೋಧಾಭಾಸಕ್ಕೆ ಕವಿ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಸುನೀತಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನವಿದೆ. 'ಕೂಗು ಕೋಗಿಲೆ', 'ಮಣಿದಳಿದೊ ಮಹಾಕವಿಗೆ' 'ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ' ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನುಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಗಾಂಧಿ ಸ್ಮೃತಿ' ಹೆಚ್ಚು ಸಾರವತ್ತಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿಯೂ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ:

ಇವನೆ ಭಾವ, ಇವನೆ ಭಾಷೆ
ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಹಿತ
ಇವನೆ ಭಾವಗೀತೆಯು;
ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನಾರ ಸಿಗಿದು, ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ತೆಗೆದು
ಮಾನವತೆಯ ಬೆಳಕನಿತ್ತ
ದಿವ್ಯ ತೇಜವು

'ಕೆಂಗನಕಲ್ಲು' ಕವಿಯ ಕಥನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾದ 'ಅಭಿನವ ಕೃತಿ'. ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರುವಂತೆ ಆರೂವರೆನೂರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಈ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಧಾತು-ಈಶ್ವರ' ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಾರಿ'ಯಾಗಿ ಬಂದ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತೆಂಬುವ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಆಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ 'ಆಖ್ಯಾನ' ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿ ಸಂತೋಷ ಪಡಲು ಪ್ರೇರಿಸುವಂಥದು. ಮುಂದೆ 'ಬುದ್ಧ ಚರಿತ'ದ ಸರ್ಗವೊಂದರ ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಯಶಸ್ಸು ಕವಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿರಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ತ್ರಿಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ, ಲಾವಣಿಗಳ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. 'ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೈಲಾರ' ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತ ಗೀತ ಗುಚ್ಛದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಭಕ್ತಿಭಾವ ಸೆಲೆಯೊಡೆದು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಹರಿದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವು ಕೇವಲ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ರಚನೆಗಳಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜತೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. "ಬೇಕಾದವರಿಗೆ

ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವ ಈ ಕವಿಯ ಔದಾರ್ಯಗುಣ"ವನ್ನು ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರಂಥ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳೇ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು.

೩

ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ನವ್ಯಶೈಲಿಯ ರಚನೆಗಳನ್ನೇ ಒಂದು ಗುಂಪಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. 'ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು ರಮ್ಯ ರಚನೆ. ಅನಂತರ ನಾನೇ ನವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಲಿದೆ' ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನವ್ಯದ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು: ಆಡು ಮಾತಿನ ಲಯ, ಮುಕ್ತ ಛಂದ, ವಿಡಂಬನೆ, ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ನವ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಅನುಭವದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ, ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನ, ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕವಿ ಅಷ್ಟು ಗಮನಕೊಟ್ಟಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅನೀತಿ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ನೇರವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದ ಹೆಸರೇ 'ವಿಪರ್ಯಾಸ' ಎಂದಿರುವುದು ಅನ್ವರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ 'ಏನು ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂತೊ' ಎಂಬ ವಿಷಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೂ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಆಶಯಕ್ಕೂ ಆಕೃತಿಗೂ ತಕ್ಕ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ, ವಾಚ್ಯವೇ ಪ್ರದಾನವಾಗಿಬಿಟ್ಟು ಕೆಲ ಕವನಗಳ ಬಂಧ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಕವಿತೆಯ ಹಾಸು-ಬೀಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನೆ ಹರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾತು ಎಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯಮೀರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆಯೊ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಮಲೆನಾಡು', 'ಅಭಿಮನ್ಯು', 'ನಟ', 'ರೂಪಸಿ'ಯಂತಹ ಪದ್ಯಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಯಮದಿಂದ ಸುಸಂಗತವಾಗಿವೆ.

ಮರುಳಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಾರೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ರಮ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸತ್ವವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ಒಳ್ಳೆಯ ರಸಿಕ ಕವಿಯಾಗಿ ಅವರು ಓದುಗರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಾವಗೀತೆಯ ವಿವಿಧ ಮಟ್ಟುಗಳೂ ಛಂದೋಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಒಲಿದಿವೆ. ದೈವಭಕ್ತಿ-ದೇಶಭಕ್ತಿ, ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನ, ಜೀವನ ಪ್ರೀತಿ- ಜೀವನತತ್ವ, ಪ್ರಕೃತಿ-ಮಾನವ ಪ್ರಕೃತಿ - ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು, ಕಾಣಿಸುವ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೊಂದರ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. 'ಕೋಟಿ ದೀಪದ ನಡುವೆ ನಮ್ಮ ದೀವಿಗೆಯಿರಿಸಿ ಹಾಡೋಣ ಅನುರಾಗ ರಾಗವನ್ನು' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕವಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು. ಈ ವಿನಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಂತಿಕೆಗಳೇ ಈ ಕವಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ.

'ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ' ೧೯೯೯

೩೮

ಬೇಂದ್ರೆ ನಾ.ದ.ಸಂವಾದ

'ಎನ್ಕೆ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಹೆಸರು. ನಾಟಕ, ಹರಟೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಜೀವನ ಚಿತ್ರ ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೈದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಈಗಲೂ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆ ಅಷ್ಟೆ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿ ನಾರಾಯಣ ಅವರು (ನಾ) ದತ್ತ ರೊಡನೆ (ದ) ನಡೆಸಿದ ಸಂವಾದ. "ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ವರಕವಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಜನ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಮತೆಯಿಂದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಗೌರವಿಸಿತು ಎಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕಥೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಲಲಿತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರವಾಸ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಎನ್ಕೆಯವರು ವಾಚಕರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ" ಎಂಬುದು ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತಾದರೆ, "ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಓಡಾಟದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ಅವರ ಚಿಂತನ ಮಂಥನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಶ್ರೋತೃವಾಗಿ ಪಾಲುಗೊಂಡು ಉಪನಿಷದಿನ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಏಳು ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಪ್ತಪದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ" ಎಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಅರಿಕೆ.

ಬೇಂದ್ರೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ, ಅಷ್ಟೆ ಏಕೆ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಸಮ್ಮೋಹಕತೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ, ಅವರ ಭಾಷಣ, ಚರ್ಚೆ, ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುವ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿ, ನಾಟು ನುಡಿ-ಕಿಡಿಗಳದೇ ಮತ್ತೊಂದು ರುಚಿ. ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಆಳ-ವಿಸ್ತಾರ, ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಸಹಜ ಸಾಮರಸ್ಯ, ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಂದು ವಿಷಯವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಷಯದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿಸಿ ಕೇಳುಗರನ್ನು ಮೈಮರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗೆಲ್ಲ ಹೊಮ್ಮುವ ಸಮಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಾರರಿಗಂತೂ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. "ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮೈ ಮರೆತು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಒಳಗಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಮೇಲೆ ಭಾಷಣದ ಸಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಕೈಗೆ

ಎಟುಕದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಎನ್ಕೆಯವರೇ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆ ನಾದವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡ ಎನ್ಕೆ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅದಕ್ಕೊಂದು ರೂಪಕೊಡುವಲ್ಲಿ, ಹರಟೆಯಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಾಯಾಸ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುವ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಅವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ, ಆಗಾಗ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಟಿಪ್ಪಣಿಸುವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅವರ ಈ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. 'ಮೊದಲು ನೀವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ರಿ' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಲೇಖಕರು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಸಿಕನ ಹಸಿವನ್ನು ತಿಳಿದ ಕವಿವರ್ಯರೂ ಸುಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ 'ಹಾಗಾದರೆ ಬರಕೊಳ್ರಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಈ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಅಪರೂಪದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂವಾದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಬಂಧ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಆಯಾ ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ತಕ್ಕ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ, ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಮೀಪ್ಯದ ವಾತಾವರಣವೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ವಾಚಕರಿಗೆ ಅದರ ರುಚಿ ಹತ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರಟೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಮಾಡಿಸುವ ಬೇಂದ್ರೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ತನ್ನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಅದು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು.

ಮೊದಲ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಪೇಸ್ ಯುಗದ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ' ಹಾಗೂ 'ನಾನು-ನೀನು' ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಿರುವುದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು ಒಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕಾವ್ಯ ಭೌತಿಕ- ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಒಂದು ಸಮನ್ವಯ. ಮಣ್ಣಿನೊಳಗೆ ದೇವರಿರುತ್ತಾನೆ; ಕಾಣೋ ಕಣ್ಣು ಬೇಕು'. 'ರಸಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುವ ಕಾವ್ಯರಂಗ ಕವಿ ಕವಿಯ ಈರ್ಷಾರಂಗವಾಗಿರಬಾರದು'. ಈಗ ಹಾಗಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಸೂಚನೆಯಿದು. ಬಾಳು-ಬದುಕಿನ ಅಂತರವೇ ಗೊತ್ತಿರದ ನಮಗೆ ಕವಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ: 'ಬದುಕೋದು matter, ಬಾಳೋದು spirit. ಮನುಷ್ಯರು ಬರಿ ಬದುಕಬಾರದು, ಬಾಳಬೇಕು. ಬಾಳಬೇಕಾದರೆ ರಸಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹವಣಿಸ ಬೇಕು'. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ನೋಡುವ

ಕುತೂಹಲ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಕವಿಯೆ ತಮ್ಮ ಮೂರು ಕವನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಗರಿ'ಯಲ್ಲಿಯ 'ಯುಗಾದಿ', 'ನಾಕು ತಂತಿ'ಯಲ್ಲಿಯ 'ಇದು ಯುಗಾದಿ' ಹಾಗೂ 'ಶ್ರೀಮಾತಾ'ದಲ್ಲಿಯ 'ಯುಗಾದಿ' ಆ ಮೂರಕ್ಕೂ ಕವಿ ಕೊಡುವ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಬೇಂದ್ರೆಯವರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಬಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತವೆ, ಹೊಸ ಹೊಸ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತವೆ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಬಿಂದುವಿನಿಂದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ತತ್ವವನ್ನು ಸಂಖ್ಯಾಸಾಸ್ತ್ರ ದ್ವಾರಾ ಅವರು ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇಣುಕು ನೋಟವನ್ನು ಲೇಖಕರು ಇಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಅವರ ಕವನಗಳೇ ಇವೆ. ಆದರೆ ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಎತ್ತರ-ಬಿತ್ತರ ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಎನ್ಕೆ. "ಬೇಂದ್ರೆ ಬೇಕರಿಗೆ ಸವಿಭೆಟ್ಟಿ" ಪ್ರಬಂಧ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿದೆ.

"ಬೇಂದ್ರೆ 'ಅಂ. ದತ್ತ' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ" ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚೀಲ ಹಿಡಿದು 'ಸಂವಾದ ಭಿಕ್ಷೆ'ಗೆಂದು ಸಹೃದಯರ ಮನೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇಂದ್ರೆ ನಮ್ಮೆದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. 'ವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವಾದ ಸಾಕು ವಾದವಿವಾದ, ಜೀವ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಹಸಿದು ಬಂದೆ' ಎಂದು 'ಮನದನ್ನೆ' ಕವನದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ ಕವಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲೂ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತೇವೆ. 'ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕಮಲ ಅಲ್ಲ ಇದು; ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಘಂ ಅಂತ ವಾಸನೆ ಇಡುಗಿಸುವ ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿ' ಎಂದು ಲೇಖಕರು ಈ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತಾಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿವಿಧ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿವರ್ಯರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಸತ್ಕಾರಕೂಟಗಳ ಭಾವಪೂರ್ಣ ಅನುಭವ ಮೂರನೇ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಐದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪಂಚಪೈಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಮಿಂಚಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಲೇಖಕರು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರೊಡನೆ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ನಡೆದ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನೋದದಿಂದ, ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಲೀಲಾ ವಿಲಾಸದ ಸಹಜತೆ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೋದಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಸಂದರ್ಶಕರೊಡನೆ, ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ, ಇತರರೊಡನೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ 'ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಜೀವನ ದೊಡ್ಡದು' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವಂಥದು.

ಕವಿಯ ಜೊತೆಗಿನ ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಯಾತ್ರೆ 'ಸಂಚಾರಿ ಜ್ಞಾನಪೀಠದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚಾರ' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಬಂಧದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ದುರಂತ ನಾಟಕಗಳು

ಕಾಳಿದಾಸ, ಮಾರಿಸ್ ಮ್ಯಾಟರಲಿಂಕ್ ಮೊದಲಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಚರ್ಚೆ, 'ನೋ' ಮತ್ತು 'ಡು' ಗಳ ವಿವರಣೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರೊಡನೆ ಬಂದ ಸಂಬಂಧದ ಹಾರ್ದಿಕ ನಿರೂಪಣೆ-ಕವಿ ರಸದ ಮೂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದು ಬೇಕು? ಯಾವುದು ಬೇಡ? ಉಡುಪಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣಗಳ ತಿರುಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ಹರಳುಗಟ್ಟಿಸಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಬೇಂದ್ರೆಯವರದು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿವರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವ ಯಂತ್ರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲ, ಸಮಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಸಭಿಕರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಮಂತ್ರ ಪದ್ಧತಿ' ಎಂಬ ಎನ್ಕೆ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್ಕೆ ಸದಾ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕವಿವರ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಮುಂಬಯಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರದ ವಾಸ್ತವ್ಯ, ಭಾಷಣ, ಭೆಟ್ಟಿ, ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಾಗಿ, ಶ್ರೋತೃವಾಗಿ ಪಡೆದ ಸುಖವನ್ನು ಐದನೆಯ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಓದುಗರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋಕಾಕರು 'ನಾಕುತಂತಿ'ಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ. ಬೇಂದ್ರೆ ಗೋಕಾಕರು ಒಂದೆಡೆ ಮಿಲಿತರಾದಾಗ ನೋಡುವಂತಿರುತ್ತದೆ, ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಕೇಳುವಂತಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಎನ್ಕೆ 'ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಭವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಗೋಕಾಕರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಗುರುವಾದ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಮುಂದೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರೆದುರು ಅರ್ಜುನನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬ ಒಳನೋಟವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡುದು 'ಎರಡು ಹೃದಯಗಳ eloquence ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ' ಲೇಖಕರಿಗೆ.

ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸಹಸಂಚಾರದ ನೆನಪಂತೂ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಒಂದು ಅಮೃತ ಅನುಭವವೆನಿಸಿದೆ. ದಾರಿಗುಂಟ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋಕಾಕ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರರು Trancendental meditation ಕುರಿತು ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು passive listener ಆಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ! ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಂಕರದರ್ಶನದಂತಹ ಗಹನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಾಲ ಬೋಧೆಯಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಮಾಸ್ತರರು ಫಲಕದ ಮೆಲೆ ಬರೆದು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ತರುವಾಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ ರೀತಿ ಗುರುಕುಲ ಆಶ್ರಮದ ಉಪನಿಷತ್ ಪಾಠಕ್ರಮವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಗೋಮಾಂತಕ ಪ್ರಯಾಣವೂ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾಳಿದಾಸನ ಉಪನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕೊಂಕಣಿ cum ಮರಾಠಿ ಖ್ಯಾತ ಕವಿ ಬಿ.ಬಿ. ಬೋರ್ಕರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ. ಗೋವೆಯ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹರಟೆಯಲ್ಲಿ 'ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಮಾದಕಪೇಯ ಸೇವನೆ ಇಲ್ಲಿಯ

ಜನಜೀವನದ ರೂಢಿ' ಎಂದು ಬೋರ್ಕರ್ ನಗೆಯಾಡಿದಾಗ 'ನಾನು ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನೇ ಕುಡಿದು ಮತ್ತನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ಮಾರ್ನುಡಿ. 'ಇವತ್ತೇನೂ ಹಜಾಮತಿ ಬ್ಯಾಡಲ್ಲಾ, ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಜೆಂಟೇಬಲ್ ಇದ್ದೀನಿ' ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆ ತಮಾಷೆ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ಆರನೆಯ ಪ್ರಬಂಧ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ವಾದ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. 'ನೀವು ದಿನಾಲು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕೊಡುತ್ತೀರಿ?' ಎಂಬ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಉತ್ತರವೇನು, ಗೊತ್ತೇ? 'ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ತಾಸೂ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನ ನಡೆದೇ ಇರ್ತದೆ. ನಿದ್ಯಾಗೂ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನ ನಡದsy ಇರತದ, ಕನಸಿನ್ಯಾಗ ನನ್ನ ಗುರುಗೋಳು ನನಗ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡತಾ ಇರ್ತಾರ'.

ಎಂಬತ್ತರ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ 'ಜೀವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ' ಕೊನೆಯ ಪ್ರಬಂಧದ ಮಹತ್ವದ ವಸ್ತು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಖಚಿತವೆಂದು ನಂಬಿದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಾರುತ್ವ ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ 'ನಾಕುತಂತಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ಸಂಖ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಯೊಡನೆ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಎನ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಜೀವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ'ಯ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳು ಬೇಂದ್ರೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನರಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಜೀವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಗೀತೆ ಇವುಗಳ ವಿಷಯ ಬರಬಾರದೋ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದೇ ಬೇಂದ್ರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರು ಕೊಡುವ ಕಾರಣ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ. "ಅವು ಮೂರು ಜೀವನವಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಜೀವನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರ ಮಾತುಗಳಿವು.... ಇವು ಇದ್ದದ್ದೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವರು ಜೀವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆಸಲಾರರೇ?" ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ಬಗೆಗೂ ಅವರ ವಿಚಾರ ಬೀಜರೂಪದವು. "ನಿಮಗೆ ಸಹನೆ ಆಗದ್ದಕ್ಕೆ ದುಃಖ ಅಂತೀರಿ, ಸಹ್ಯವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಸುಖ ಅಂತೀರಿ, ಗ್ರಾಹ್ಯ-ಅಗ್ರಾಹ್ಯ ಅನುಭವವೇ ಸುಖ-ದುಃಖ. ಒಂದು norm keepup ಮಾಡೋದೆ ಜೀವನ". ಎಂಥಾ ಅನುಭವ ಬಂದರೂ ಎದೆಗೆಡದಿರುವುದೇ ಸುಖಿ ಆಗಿರೋ ರಹಸ್ಯ ಎಂದೂ, ದುಃಖ ಸಹನೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ತಪಸ್ಸೆಂದೂ ಅವರ ನುಡಿ.

ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದ ಸೊಗಸಾದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಬೇಂದ್ರೆ ಭಾಷಣ ಎಷ್ಟು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ, ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ, ವಿದ್ವಾಂಸ ಮೂವರು ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಮರಸಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬಾಸ್‌ವೆಲ್ ಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅನೇಕರ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎನ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ I don't want any one to boss well over me ಎಂಬ ಸ್ವಭಾವದ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕವರ ಕೈಗೆ ಎಟಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಬೆಂಬತ್ತಿದವರಿಗೆ ಮೂಡು ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಎದೆಯ ಕಪಾಟನ್ನೆ ತೆಗೆದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಬರಹಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. "ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಗುರುವಿನ ಕರುಣೆ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಣ್ಣನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಂಡಿದ್ದೇನೆ, ತಾಯಿಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಸವಿದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂಬ ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಲೇಖಕರು ತಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ ಒಂದೊಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ದಿವ್ಯ ರೊಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಎನ್ಕೆಯವರಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬಾಸ್ವೆಲ್‌ನ The Life of Samuel Johnson ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಬರಬಹುದಾದರೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಭಾಗ್ಯ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.

'ನಾನಿಕಾಕಾ: ಎನ್ಕೆ ಬದುಕು ಬರೆಹ' ೧೯೮೩

೩೯

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವ

ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಧನೆ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮನಗಂಡೇ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ವಾಗ್‌ರೂಪಿಣಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಾಗರ್ಥಗಳನ್ನು ಶಿವಶಕ್ತಿಯರಂತೆ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ಅನುಭವಗಳನ್ನು, ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ. ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ.

ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಬಂದಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಮಾತೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದವು. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮಠಗಳಲ್ಲಿ, ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವುದು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೇಳುವುದು- ಈ ಪದ್ಧತಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಅಥವಾ 'ಗಮಕ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಕಲೆಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಚಾಮರಸ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ ಮೊದಲಾದವರಂತು ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯ ಕವಿಗಳಾದರು. 'ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತ ಮತಿಗಳ್' ಎಂಬ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನ ಉಕ್ತಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಹೇಳಿದ್ದು. ಇದು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಮಾತು. ಓದು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾದದ್ದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದವರು ಓದಿದ್ದನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕೇಳಿಯೇ ಎಂಬ ಉತ್ತರ ತಾನಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಗಮಕ ಕಲೆ ೯ನೇ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಲೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳೂ ಗಮಕಿಗಳೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿಯೇ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ

ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯ ಶ್ರಾವ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಮುದ್ರಣ ಕಲೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಈ ಕಲೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಿತಾದರೂ ಈಗ ಗಮಕ ಕಲೆ ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಗಮಕಿಗಳು ಹಳೆಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೂಡ ಶ್ರುತಿ-ರಾಗಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗಮಕಕ್ಕೆ ಅಳವಡುವ ರಚನೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ನಿಜಗುಣರ ತತ್ವಪದಗಳು, ಶರಣರ ಅನುಭಾವದ ಹಾಡುಗಳು, ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಜನರ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಗೀತದ ನಾದವಿನ್ಯಾಸವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆನಿಸಿದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಧ್ವನಿತರಂಗಗಳೇ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಜನಜೀವನದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಸೆಲೆಯೊಡೆದು ಬಂದ ಜನತೆಯ ಸಮಷ್ಟಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು ಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಗೇಯಗುಣದಿಂದ ಜನಮನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಪಂಜೆ, ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ರಾಜರತ್ನಂ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವಾಚನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಜಯಂತಿದೇವಿ ಹಿರೇಬೇಟ್, ಪಿ.ಆರ್. ಭಾಗವತ, ಪಿ.ಕಾಳಿಂಗರಾವ್, ಅನಂತಸ್ವಾಮಿ, ಎಚ್.ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿ, ಅನುರಾಧಾ ಧಾರೇಶ್ವರ ಬಾಳಪ್ಪ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನ ಜನಮನವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತು.

ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಪ್ರಸಾರ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಚಾರ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಸಂಗೀತ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡಿತು. ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಕೃತಿ, ದೇಶಭಕ್ತಿ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಹಿರಿಮೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಭಾವಗಳಿಗೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಡೆ ದೊರೆಯಿತು. ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸಮಾರಂಭಗಲಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನ ಒಂದು ಅವಶ್ಯಭಾಗವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಮನೋರಂಜನೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ, ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗೀತಗಾಯನಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವು ಅದಕ್ಕೆ ಲಭಿಸಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಇಂದಿನ ಭಾಷೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಅನುಭಾವ ಪದಗಳನ್ನೂ ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದಾಗ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂವಹನಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು, ಕಾವ್ಯಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಡೇರಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಮನದ ಸದಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಮರೆಯಕೂಡದು. ಅಬ್ಬರದಿಂದ ಸಿನಿಮಾ ಸಂಗೀತದ ಜಾಡಿಗೆ ಜಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆವಶ್ಯಕ. ಕೇವಲ ಹಣದ ಬಲದಿಂದ ಕಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ನವುರಾದ ಭಾವವುಳ್ಳ ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ ಜಾಗೃತಿಯ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಕವನಗಳನ್ನು ಸುಗಮಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವತ್ತ ಗಾಯಕರೂ ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜನೆ ವಾಚನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಿ. ಅಶ್ವತ್ಥರ ತತ್ವ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯ ವಾದದ್ದು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹರಡುವ ಗೀತ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸುಗಮಸಂಗೀತದಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಭೆ, ಉತ್ಸವ, ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿವೆ. ಸುಗಮಸಂಗೀತ ರಸಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳವರೆಗೂ ಕುಳಿತು ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿನ ಗಾಯಕರ ಹಾಗೂ ಕವಿಗಳ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ಸುಖಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಿಂದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಅಲೆಯೊಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಹೃದಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಔಷಧವನ್ನು ಸುಗಮಸಂಗೀತ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಸುಗಮಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವೆನಿಸ ಬಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಿ. ಅಶ್ವತ್ಥ್ ಹಾಗೂ ಎಚ್.ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಸ್ವರಮಾಧುರಿ'ಯಂಥ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಅಶ್ವತ್ಥ್‌ರು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ನೀಡಿ ಅದನ್ನು ಸುಭದ್ರವಾದ ನೆಲೆಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಗಣ್ಯ ಕಲಾವಿದರು ಇಂದು ಸುಗಮಸಂಗೀತದ

ಘನತೆ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಭಿನಂದನೀಯ. ಸುಗಮಸಂಗೀತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಗಾಯಕರು, ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಕವಿಗಳು ಕೂಡಿಯೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

'ತಂಬೂರಿ' ೧೯೯೯

೪೦

ಮೊದಲ ಕುಸುಮ: 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ'

ಧಾರವಾಡದ ರಾಜಾಲಖಮಗೌಡ ಸರದೇಸಾಯಿ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ (೧೯೪೦-೪೫) ನಾನು ಪದ್ಯ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಅದರ ರಚನಾಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಾನು ಓದಿದ ಹಾಗೂ ಕೇಳಿದ ಕವಿತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಯಸ್ಕೂಲ್ ಮಿಸೆಲೆನಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದವರು ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ. ವೀ.ರು. ಕೊಪ್ಪಳ ಅವರು. ನಾನು ಬರೆದದ್ದನ್ನು ಬೇರೆ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆದುರು ಅವರು ಓದಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ನನಗೆ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವು ಈಗ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. 'ಕೋಲ್ಮಿಂಚು' ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಪದ್ಯದ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳು ಮಾತ್ರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿವೆ.

ಕೋಲ್ಮಿಂಚೊಂದು ಮಿಂಚುತಲಿತ್ತು
ಬಾಲೆಯ ಚಪಲವ ಚಾಚುತಲಿತ್ತು

(ನನ್ನ ಅಂದಿನ ಸಹಪಾಠಿ ಸ್ನೇಹಿತ ಷಣ್ಮುಖಪ್ಪ ಇಚ್ಚಂಗಿ ಈಗ ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡ್ವೊಕೇಟ್. ಅವರು ಈಗಲೂ ಅದನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವದುಂಟು) ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ 'ಕನ್ನಡದ ಬಾವುಟ' ಪುಸ್ತಕ ನನಗೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಹಳಗನ್ನಡ ಹಾಗೂ ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಆಯ್ದ ಕಾವ್ಯ ಬಾಗಗಳಲ್ಲದೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿತೆಗಳೂ ಆ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ನವೋದಯದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರ ಕವಿತೆಗಳ ಮಾದರಿಗಳೂ ನನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಓದಲು ದೊರೆತು ನನ್ನ ಹುಮಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವು. ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಕವಿತೆಗಳ ನುಡಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಆಗಾಗ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಮಗೆ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯ ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಮಧುರ ಚೆನ್ನ, ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟರ ಕವಿತೆಗಳಂತೂ ನನಗೆ ಬಾಯಿಪಾಠವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು.

ಮುಂದೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ (೧೯೪೬) ನಾನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದ ಕವಿತೆಗಳಿಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಒಂದು ರೂಪ ಬರತೊಡಗಿತು. ಕಾವ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸ ಒಂದು 'ಹುಚ್ಚು'

ಎನಿಸುವಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆದ ಮೊದಲ ಕವಿತೆ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಆ ಹೆಸರು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಹೊಳೆಯಿತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ ನನ್ನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಅದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಜ್ಯೂ.ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಕವಿವರ್ಯ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಹರಸಿದರು. ಡಾ. ಹೀರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಔದಾರ್ಯ ತೋರಿದರು.

ಈ ಮೊದಲ ಕುಸುಮ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಅರಳಿದ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಧಾರವಾಡ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನವಲೂರು ಗ್ರಾಮ. ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಆ ಊರಿನವರು. ಧಾರವಾಡದ ಕಛೇರಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಟೈಪಿಸ್ಟ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಜನಪದ ಗೀತಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಅವರ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನವಲೂರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಕಿಂಗ್ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರ ಊರಿನ ಸಮೀಪ ಹೆದ್ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಕ್ಕೆಯ ಮರಗಳೆರಡು ಹಳದಿಯ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದುದನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡಾಗ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡೆವು. ಆ ಹೂವುಗಳ ಸುಗಂಧ ನವುರಾಗಿ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಭೃಂಗಗಳು (ಜೇನ್ನೊಣಗಳಲ್ಲ) ಆ ಹೂಗೊಂಚಲ ಸುತ್ತ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದಿನವೂ ಅದೇ ಸ್ಥಳ ನಮ್ಮ ವಿಹಾರದ ಪಾಜೆಗಟ್ಟೆಯಾಯಿತು. ಕೆಲದಿನಗಳ ನಂತರ ಒಂದು ಸಂಜೆ(೧೯೪೮)ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊ ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ 'ಆ ಗಿಡಾ ಈ ಗಿಡಾ ಒದೊಂದೂ ಜೇಂಗೊಡಾ' ಎಂಬ ಸಾಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಅದೇ ನಾದದ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಂದು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದೆ.

ಅದರ ಮೊದಲ ನುಡಿ:

ಆ ಗಿಡಾ, ಈ ಗಿಡಾ
ಒಂದೊಂದೂ ಜೇಂಗೊಡಾ;
ಬಾಂದೇವಿಗೆ ನೆಲದಾಯಿಯ
ಹೂಗೊಂಡೆಯ ಹೊಂಗೊಡಾ

ಏಳೆಂಟು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಮುಂದವರಿದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ತನಗೆ ತಾನೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ
ತುಳುಕಿತಹಹ ಭಾವನಾ
ಕಮ್ಮಲರಿಗೆ

ಕವಿಗಾಳಿಗೆ

ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿಗೆ ವಂದನಾ

ಹೀಗೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿತು. ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಗುಣುಗುಣಿಸುತ್ತ ಆನಂದಪಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಶಿವೇಶ್ವರ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಹೋದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮತ್ತೆ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದು ಫೋಟೋ ಕೂಡ ತೆಗೆದರು. ಆ ಕವಿತೆ 'ಜೀವನ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಲೇಜಿನ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾವಗೀತಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಅದು ಆಗಲೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದಲೂ ಅದು ಹಲವು ಸಲ ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡಿತು.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪರಿಸರ ಕುರಿತ ನುಡಿಚಿತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಹಾಡನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇತ್ತೀಚೆ ವಿಮರ್ಶಕ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತ ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಹಾಗೂ 'ಕವಿಗಾಳಿ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕವಿತೆ ಬರೆದು ಇಂದಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ೫೧ ವರ್ಷವಾಯಿತು.

ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೆಳೆಯ ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೀಡಾದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆದ ಆಘಾತ ವರ್ಣಿಸಲಸದಳ. (೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನನ್ನ 'ಆಕಾಶಬುಟ್ಟಿ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯ 'ಚರಮಗೀತೆ' ಅವರನ್ನೇ ಕುರಿತು ಬರೆದದ್ದು) ಅವರ ಸ್ವಂತ ಕವನಗಳು, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 'ವಾಚಿಕೆ'ಯೊಂದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಇದೀಗ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿರುವುದು ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ.

'ಮೊದಲ ಕುಸುಮ' ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು 'ಮಂಗಳ'ದ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಗೆಳೆಯ ಶಿವೇಶ್ವರರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

'ಮಂಗಳ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ೧೩.೧.೧೯೯೯

೪೧

ಮುರುಘಾಮಠದ ಪರಿಸರ-ಪ್ರಭಾವ

ಧಾರವಾಡದ ಮುರುಘಾಮಠವನ್ನು ನೆನೆಸಿದೊಡನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದಿನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಮೂಡತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಾಲಾವಧಿಯ ನಂತರವೂ ಅವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನೆ-ಮೊನ್ನೆ ನಡೆದಂತೆ ನೆನಪಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. 'ಎವೆ ತೆರೆದಿಕ್ಕುವ ಹೊತ್ತಿನ ಒಳಗೆ ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ?' ಎಂದು ಕಾಲದ ವೇಗವನ್ನು ಕವಿ ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಾಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿಯ ಮಹತ್ವದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಶಗಳಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮುರುಘಾಮಠದ ಶ್ರೀ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಳೆದ(ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ) ಎಳೆವರಯದ ನಾಲ್ಕೈದು ವರುಷಗಳು ನನ್ನ ಜೀವನ ಪಥದ ಮಹತ್ವದ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳಾಗಿವೆ.

ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಗರಗ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಲ್ಕೀ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಮುರುಘಾಮಠವೇ ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದಿತು. ಧಾರವಾಡದ ಉತ್ತರದಂಚಿಗಿದ್ದ ಆ ಮಠದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾಲಿಟ್ಟದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲು. ಆ ಬಿಸಿಲುಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಆವರಣ ತಂಪಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಯಾರ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಪರಿಚಿತರಂತೆಯೆ ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿವಹಿಸಿದರು. ಒಂಬತ್ತು ಒಂಬತ್ತೂವರೆ ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮಗೆ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲು ಚುರುಕು ಹತ್ತುವ ಮೊದಲೇ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷಾಸ್ಥಳವಾದ ಟ್ರೇನಿಂಗ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿರಲು ಇದರಿಂದ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಜೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳಿದಾಗ ಮಠದ ಆವರಣ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೂ-ಗಿಡಗಳಿಂದಾಗಿ ಸುಗಂಧಮಯವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರು ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಚೆಂಗಾವಿಯ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವರು 'ಬಹಳ ಸಂತೋಷ' ಎನ್ನುತ್ತ, ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಸೌಮ್ಯಮುಖ

ಮುದ್ರೆಯ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ ಮರಿಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರು ಅವರು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಮಾಡುತ್ತ, ಗೆಲುವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆ.

ಆ ವರ್ಷ ಮುಲ್ಕೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೊದಲ ನಂಬರು ಪಡೆದು ಪಾಸಾದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಲಿಸುವಷ್ಟು ಧನಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುರುಘಾಮಠದ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಹಾಯಸ್ಕೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಸಲಹೆಯೂ ಕೆಲ ಹಿತೈಷಿಗಳಿಂದ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶವೂ ದೊರೆಯಿತು. ಸರಳ, ಪರಿಶುದ್ಧ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ, ನನಗೆ ಮುರುಘಾಮಠದ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವದು ಕಷ್ಟದಾಯಕವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮಠದ ಆವರಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಗುರುಗದ್ದುಗೆಯ ಮುಂದಿನ ಚೌಕು ಹಾಗೂ ಬನ್ನಿ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಸಂಜೆಯ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನರ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತ, ಚಚ್ಚೌಕಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ, ಪ್ರಸಾದನಿಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಾಸದ ಅರವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಣೆಗಳು. ಪ್ರಾಂಗಣದ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಅರುಣೋದಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿರುವ ಅಥಣಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಕರುಣೋದಯದ ಅಮೃತ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆ, ಸುತ್ತಲೂ ಉಪವನ:

ತೆಂಗುಗರಿಯ ಚಾಮರವು, ಸುತ್ತು ಸಂಪಿಗೆಯ ಕಂಪುಗಾಳಿ
ಚೆಂಗುಲಾಬಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆಯು, ಬಕುಳ, ಸೇವಂತಿ ರಂಗು ತಾಳಿ-
ನಡುವೆ ಬೆಳ್ಳ ಬೆಳಕಾಗಿ ಮಾಗಿ ಶಿವಯೋಗಿ ಕುಲುಕುಲೆಂದು
ನಗುತಲಿಹನು ಆ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರ ಸಾಷ್ಟಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು.

ನಸುಕಿನ ಐದು ಗಂಟೆಗೆ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ದಿನಚರಿ ಪ್ರಾರಂಭ. ಮುಂದೆ ಎರಡು-ಮೂರು ತಾಸು ಅಧ್ಯಯನ. ಬಸವತೀರ್ಥ(ಬಾವಿ)ದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಕೆಟ್ಟುಗಳಿಂದಲೇ ನೀರು ಸೇದಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನ. ೯-೩೦ ಗಂಟೆಗೆ ಊಟದ ಗಂಟೆ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ತಾಟು ತಂಬಿಗೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೋಜನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಹಾಡುಗಳು, ವಚನಗಾಯನ, ಅರವತ್ತು ಮೂರು ಮಂದಿ ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಾಚನ. ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರಸಾದ. ಶಾಲೆಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಸಂಜೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಶಿವಾನುಭವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ವಚನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರವಚನ ಇತ್ಯಾದಿ. ಬೆಳಗಿನಂತೆಯೆ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಊಟದ ಕ್ರಮ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಲುವಷ್ಟು

ಕುಡಿವ ನೀರನ್ನು ಬಾವಿಯಿಂದ ಸೇದುವುದು, ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಊಟಕ್ಕೆ ನೀಡುವುದು ಇವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಪಾಳೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನೆರವೇರಿಸುವದು. ಬೆಳಗಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಾಯಂಕಾಲದ ಶಿವಾನುಭವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಗೈರುಹಾಜರ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಕೆಲಸಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ರವಿವಾರ ಪಾಳೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದಲೇ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತಿನ ಅನುಭವದಡಿಗೆ. ಇದೊಂದು ರೀತಿ ಸ್ವಾವಲಂಬನದ ಪಾಠ. ಶಿಸ್ತುಪಾಲನೆ, ಸಂಯಮದ ವರ್ತನೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ. ಈ ಬಗೆಯ ನಿಯಮಿತತೆ ಸಮುದಾಯ ಕಾರ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾರಾದರೂ ಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಸಂಗೀತಗಾರರು ಆಗಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅಂಥವರು ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹಿಗ್ಗು. ಸಾಯಂಕಾಲ 'ಶಿವಾನುಭವ'ದ ವೇಳೆಗೆ ಅವರ ಭಾಷಣ, ಪ್ರವಚನ, ಸಂಗೀತ ಮೊದಲಾದವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ಹಾಗೂ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರ ರಥೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಂತೂ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಇಂತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಪೂರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಸಾದ, ಶಿವಾನುಭವ, ದಾಸೋಹ, ಕಾಯಕ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳ ಮೂಲಕ ಮಠದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ವಾತಾವರಣವೇ ಅರ್ಥಬೋಧೆ ಮಾಡುವಂತಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಒದಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದದ್ದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದಿತ್ತಾದರೂ ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಅದರ ಮಹತ್ವ ಅವರವರ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದವು. ಅದರ ಅಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿದ ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶೇಷ ಸಾಹಿತ್ಯೋತ್ಸವ, ಅವನ ಕಾವ್ಯಗಳ ವಾಚನ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು. ನಾನಾಗ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಸ್ಥೆ ಕುದುರಿದ್ದು ಆಗಲೇ. ಅನೇಕ ಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು, ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು, ಒಂದೇ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ಭಾಗ್ಯ ನಮ್ಮದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸಂಗೀತರತ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರ ಅವರು, ಹೊಸ ಹೊಸ ವಚನಗಳನ್ನು ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಬೋಧೆಯಾಗುವಂತೆ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕಾಲ ಅದು.

ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯಗಳ ರಗಳೆಯ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ನಾನು ಅವರ ಕಂಠದಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಒಂದು ಸವಿ ಅನುಭವ ನನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಯಿತು-

"ಎಲೆ ದೇವ, ದೇವನೊಲಿದನ ಕುಲವೆ ಸತ್ಕುಲಂ
ಘನಮಹಿಮನೊಲಿದ ಜಾತಿಯೆ ಜಾತಿ ನಿರ್ಮಲಂ"

ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಅದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡಾಗ ಇದನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಅವರ ಹಾವಭಾವ, ಅದರಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಸಭೆ ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ, ಕಿವಿಯನ್ನು ತಟ್ಟಿದಂತೆ, ಅಂತಃ ಕರಣವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನಿಂದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಹರಿಹರ ಕವಿ ನನ್ನ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಯಾದ. ಆದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಕವಿತೆ ಬರೆದು ಮಠದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಓದಿದೆ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಬಿಲ್ವಪತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಗುಲಾಬಿ ಹೂವನ್ನು ನನ್ನ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ ಧೈರ್ಯತುಂಬಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ತಮಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ'ಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಸಿ ಹರಸಿದರು.

ವಾಣಿ ವೀಣಾನಾದ ಪಾಣಿಯಿಂದೊಗೆವಂತೆ
ಜಾಣ ಶ್ರೀಗುರುವೆ ನೀಂ ನುಡಿಸಿದಂತೆ ನಾ
ಮಾಣದಲೆ ನುಡಿವೆ ಕೃಪೆಯಾಗು

ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಪಾಠಕ್ಕೊದಗಿಸಿದ್ದ ಮೈಲಾರ ಬಸವಲಿಂಗ ಶರಣರ 'ಗುರುಕರುಣ ತ್ರಿವಿಧಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಅವರ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಕಾದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಕಟ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಅವರ ನೆರಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳು ಬರಿ ನೆರಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ತಿರುಳಾಗಿದ್ದರು. ಗುರುಗಳದು ಬೀಸಾದ ನಡಿಗೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯದ ಒಳಾಂಗಣದ ಸುತ್ತು ವೇಗದಿಂದ ನಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು, ಮುಂಭಾಗದ ಆವರಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅವಲೋಕನವೂ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳು ಅಷ್ಟೇ ವೇಗದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಂದು ವಿಚಾರಗಳ ವಿನಿಮಯವೂ

ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಣೆಯ ಒಳಗೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ ಅವರ ಈ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಒಂದು ಪರೀಕ್ಷಾಸಮಯದಂತೇ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ನಡಿಗೆಯ ಲಯ ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಒಳಗಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಕೂಡದು. ನಸುಕಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಂಜೆಯ ಶಿವಾನುಭವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ತಪ್ಪಿಸಕೂಡದು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಕ್ಷಮ್ಯ, ಆದರೆ ಅದೇ ಮುಂದುವರಿಯಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ಆದಾಗ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಅನುಚಿತ ಘಟನೆ ನಡೆದಾಗ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳು ಕರೆಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಯ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ಅವರೆದುರು ಹೋಗಿ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರ ಸಿಟ್ಟು ಇಳಿಯುವವರೆಗೂ ನಾವು ಮೌನವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು. 'ತಪ್ಪಾಯಿತ್ರೆಪಾ' ಎನ್ನುವ ಒಂದೇ ಮಾತು ನಮ್ಮಿಂದ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿತ್ತು. 'ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂದು ಅವರೆಂದ ಕೂಡಲೆ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಗುರಾಗಿ, ಭಯದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯೇ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. 'ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಂಗೆ ಮುನಿವನಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಮುನಿಯ' ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಂತೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳ ರೀತಿ. ಗುರುನಿಷ್ಠರೂ, ಸರಳಸ್ವಭಾವದವರೂ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಆದ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳದು ಮಾತೃಹೃದಯ. ಗುರುಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಡೆವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಾಗ ಅವರು 'ಇದೊಂದು ಸಲ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡ್ರೆಪಾ' ಎಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೃದುಗೊಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳು ಆಮೇಲೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ಸಾಂತ್ವನಗೊಳಿಸಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ತಂಪುಗೊಳಿಸಿಕೊಡುವ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಮುದ್ದಿಸುವರು ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಾಯಿಮಾತ್ರ ಮುದ್ದಿಸಿಯಾಳು. ಅಂಥ ಮಾತೃಹೃದಯ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳದು.

ಸ್ವಾಮಿಗಳದು 'ಮಾಡಿದೆನೆಂಬುದು ಮನದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯದ' ಸೇವಾಭಾವ. ಅವರು ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ನಡೆಯೇ ಜೀವಂತ ಉಪದೇಶ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ:

"ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ ಶಿವಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು ಕಸಬರಿಗಿ ಕಡ್ಡಿ ಕೂಡ.
ಅರ್ತಿಯಿಂದ ಪುಟ ತೆರೆಯಬೇಕು: ಅಪನವರ ವಚನ ನೋಡ;
ಮಾವಿನೆಲೆಯ ನೀ ಮಾಡಬಲ್ಲೆಯಾ? ಯಾವ ಬಣ್ಣದಿಂದ?
ನಾನು, ನೀನು, ಏನೇನೊ ಮೂಡಿ ಬಂತದೇ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ

"ದುಡಿಯಬೇಕು., ನೆಲ ಕಡಿಯಬೇಕು, ಹೋರಾಡಬೇಕು ಜೀವ
ಪಡೆದು, ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಬೇಕು ಸರ್ವಾಂಗಲಿಂಗ ಜಗವ;
ಕಟಕುರೊಟ್ಟಿ, ಮೆಣಸ್ಹಿಂಡಿ ತಿಂದು, ಮೇಲೊಂದು ಗುಟುಕು ನೀರು-
ಕಟೆದ ಹಾಗೆ ಈ ಮೂರ್ತಿ-ಮಾಟ, ಆಮೇಲೆ ಗುಡಿಯು ತೇರು".

ಯಾವುದಾದರೂ ಸಭೆ ನಡೆದಾಗ ಅದರ ಅಂತ್ಯ ಮಂಗಲ ಅವರಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕು. ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅವರು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಭಕ್ತಿ-ಭಿಕ್ಷೆ. ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಭವದ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ರೀತಿ, ಸೊಗಸು. 'ನೋಡಲಾಗದೇ ದೇವ', 'ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇ ತಪವ, 'ಹರಪೂಜೆ, ಗುರುಸೇವೆ', 'ಲಾಲಿಲಾಲಿಯು ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಶಿಶುವೆ'- ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಜೀವಾಳದಿಂದ ಅದ್ದಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಗುರುಶಿಷ್ಯರು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಗೆ, ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳಿಗೆ ತಟ್ಟನೆ ತಿಳಿದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿಯೆ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ಪರಿಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳ ಸಲಹೆ ಬೇಕು; ಅವರ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ ಇವರು ತಕ್ಷಣ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ 'ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆಗಲ್ರೆಪಾ' ಎಂಬ ಕೈಂಕರ್ಯಭಾವ ಅಲ್ಲಿ ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶ್ರೀಮದಥಣಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳು ತಾವು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಗುಣಗಳ ಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಹಾಂತಪ್ಪನವರಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದರು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಮುರುಘಾಮಠದ ಉದಾತ್ತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅದು ಅಖಂಡವಾಗಿ. ಹೊಸಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಈಗ್ಗೆ ೪೩ ರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಕಂಡ 'ಮಹಾಂತ ದೇವರು' ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಸರಳತೆಯ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ದಾಸೋಹ ಭಾವಗಳ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮುರುಘಾಮಠದ ಆವರಣ ಈಗ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದೆ. ಹೊಸರೂಪ ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಂದ ಗೋಪುರದ ಗಡಿಯಾರದಿಂದ, ಹೊಳೆಯುವ ಕಳಸದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಮುಂದೆಯೇ ಇದ್ದಾಗಲೂ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅದೇಕೊ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು. ನಿರಾಡಂಬರವಾದ ಗುರುಗದ್ದುಗೆಯ ಮುಂದಿನ ಚೌಕಿನಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳು ಮಂದಹಾಸ ಬೀರುತ್ತ ಕುಳಿತಂತೆ, ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಗೋಡೆಗಾತು ನಿಂತಿರುವ ಮಹಾಂತ ದೇವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಉಸುರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಬನ್ನಿಯಗಿಡ, ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಗಳು ಬಂದ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ: 'ಶ್ರೀಗುರುವೆ

ಸತ್ಕ್ರಿಯೆಯ ಆಗರವೆ ಸುಜ್ಞಾನ ಸಾಗರವೆ ಎನ್ನ ಮತಿಗೆ ಮಂಗಳವಿತ್ತು ರಾಗದಿಂ ಬೇಗ ಕೃಪೆಯಾಗು' ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಏಕಕಂಠದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ - ಆ ಹಿಂದಿನ ದೃಶ್ಯವೇ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ ಯಾವುದೊ ಹೇಳಲಾಗದ ಪವಿತ್ರ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಪ್ಪಗಳ ೭೫ನೆಯ ವರ್ಧಂತಿ ಮಹೋತ್ಸವದ ಶುಭದಿನದಂದು. ಪ್ರಸಾದನಿಲಯದ ಹಿಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ತೃತೀಯ ಸ್ನೇಹಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ನೈವೇದ್ಯ' ಸಂಪುಟವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಶ್ರೀಗಳವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ, ನಾನು ಬರೆದು ಓದಿದ 'ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ' ಕವಿತೆಯ ಒಂದೆರಡು ನುಡಿಗಳನ್ನೇ ಮಹಾಂತಪ್ಪಗಳ ಅಮೃತ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ:

ಸ್ವಾಮಿಯಡಿಗೆ ಶಿರಬಾಗಿ ಬಂದೆವಿದೊ ಎಲ್ಲ ಸೀಮೆಯಿಂದ
ಅರಿವು-ಮರೆವು ಕಣ್ದೆರೆದು ಕರೆದ ಆ ಪೂರ್ವಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ
ನೀಲದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡೆ ಗಾಳಿಪಟ ಕೃಪಾಸೂತ್ರದಿಂದ
ಕಂಡವೇಸೊ ನೆಲ ಜಲದ ಚೆಲುವ ನೀವಿತ್ತ ನೇತ್ರದಿಂದ.

ಎತ್ತರೆತ್ತರಕು ಹಾರಿ ಏರಿದರು ಕೋತಿ ಹೊಡೆಯದಂತೆ
ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಗಾಳಿ ಜಗ್ಗಿದರು ಬಿಲ್ಲು ಮಣಿಯದಂತೆ
ನೂರು ಸೊಲ್ಲು ಗುಲ್ಲಿನಲು ಎಲ್ಲೊ ಮಿಡಿದಿಹುದು ಏಕನಾದ
ಆ ನಾದ ಹಿಡಿದು ಬಂದೇವು ನಾವು ಕರುಣಿಸಿರಿ ತಮ್ಮ ಪಾದ.

ದೊರೆಯಬಹುದೆ ದರುಶನವು, ದಿವ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶನದ ಜೀವನಾದ?
ಎರೆದು ಹೊಚ್ಚಿ ಎದೆ ಹಾಲು ತೊರೆವ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದ.
ಇರವಿನಲ್ಲಿ ಆ ತೆರವು ತುಂಬಿ ತೆರೆಯಾಡುವಂತೆ ಕಡಲು
ಅರಿವಿನೊಂದು ಹೊಸ ಬರವಿಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತಿಹುದು ಒಡಲು.

ಮರ್ತ್ಯವನ್ನೆ ಮಹಮನೆಯ ಗೈದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಚರಣ
ಶರಣಭಾವದಲಿ ಕಿರಣಿಸಿಹುದು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯ ಸ್ಮರಣ.
ಇರುಳ ಮೌನ ತಿಳಿಗೊಂಡು ಅರಳಿ ನರುಗಂಪು ನಸುಕು ಹರಿದು
ಕಿವಿಯೊಳಿಂತು ಉಚ್ಚರಿಸಿತಣ್ಣ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ದೂರ ಕರೆದು.

'ಅಮೃತಬೆಳಸು' ೧೯೮೫

೪೨

ನೆನಪು : ಸಿಹಿ-ಕಹಿ

ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಗದಗ ತಾಲೂಕಿನ ಹೊಂಬಳ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ, ೨೮ ಜೂನ್ ೧೯೨೮. ಸ್ಥಳೀಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ(೧೧೮೯) ಪೊಂಬೊಳಲ್ ಹೆಸರಿದೆ. ಬೆಳೆದದ್ದು ಅದೇ ತಾಲೂಕಿನ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿ ಶಿರುಂದದಲ್ಲಿ. ನನ್ನ ತಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆಚಾರ- ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನವರಾದ್ದರಿಂದ ಊರಿನ ಜನರಿಗೆ ಸಕ್ಕರೆಪ್ಪ ಮಾಸ್ತರು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಗೌರವ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಇಯತ್ತೆಯ ವರೆಗೆ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪ್ಪಿ ನಡೆದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಛಡಿ ಏಟಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಿಯಾಯಿತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಅಪರೂಪ. ಹತ್ತಿರದ ಶಿರಹಟ್ಟಿಗೊ ಇಲ್ಲವೆ ಗದಗಿಗೊ ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಸಂತೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಸೇವಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರುದಿನ ಮಾತ್ರ ರಜೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ, ಅದೂ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ರಾತ್ರಿ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಓದಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಲು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವಾಗಲಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದೀಪವಾಗಲಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವರುಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಾಲಿ ಸಾಹೇಬರು ಪರೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದಾಗ ಇಡೀ ಊರಿಗೇ ಅದೊಂದು ಕುತೂಹಲದ ಸಂಗತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ಪಾಸು, ನಾಪಾಸುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮೊದಲ ಮೂರು ನಂಬರಿನವರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ, ಪಾಟಿ, ಪೆನ್ಸಿಲ್, ಬಣ್ಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಮೊದಲನೇ ಬಹುಮಾನ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ 'ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ಮಾಸ್ತರ ಮಗ, ಶ್ಯಾಣ್ಯಾ ಇರದ ಏನು?' ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶುದ್ಧವಾದ ಓದು, ಬರೆಹ, ಕವಿತಾ ಪಾಠಗಳಿಗೆ ಆಗ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಕಂಠಪಾಠವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ನನ್ನ ತಂದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೆಲ್ಲ ಏನಾದರೂ ಓದುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾವ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ತತ್ವಪದಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೇ ರಾಗವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಪಾರ್ವತೆವ್ವ, ಮನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬರೇ

ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಕಳು ಸಾಕಿದ್ದೆವು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಹೊಟ್ಟು ಮೇವಿನ ಕೊರತೆಯಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹೊಂಬಳಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಅದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಶಿರುಂದ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಸುಬಿನವರೂ ಇದ್ದರು. ಕಮ್ಮಾರ ಶಾಲೆ ಹಾಗೂ ಕುಂಬಾರನ ತಿಗರಿ ಎರಡೂ ನನಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಮೈಮರೆತು ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ.ನಮ್ಮ ಸಾಲೆಯ ಎದುರಿಗೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬಾವಿ. ಬಾವಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಳಗೆ ಹರಿಜನರು ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಡಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ದೈನಾಸಬಟ್ಟು ಕೇಳಿ ನೀರು ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಎದುರಿನ ಅರಳೆಯ ಮರದಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಗಿಳಿಗಳ ಕಿಲಿಕಿಲಿ. ನಾನು ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಗಿಳಿ ಪುಚ್ಚವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಸೇವೆ ನಡೆದಾಗ ಡೊಳ್ಳಿನ ಹಾಡು, ಕುಣಿತ, ಹಬ್ಬ-ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರಡಿಮಜಲು ಕಿವಿ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದವು. ಊರಿನ ಸುತ್ತ ಕಪ್ಪತಗುಡ್ಡದ ಸಾಲು. ಎಲೆವಳ್ಳಿ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಕಪ್ಪಲಿಹೊಡೆದು ನೀರು ಹಾಯಿಸುವಾಗ ಬಾವಿಯ ಗಡಗಡೆಯ 'ಗಿರಕೂ ಗಿರಕೂ' ನಾದ ಊರಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂರು ಮೈಲು ದೂರವಿದ್ದ ಶಿರಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಫಕ್ಕೀರಸ್ವಾಮಿ ಮಠದ ದೊಡ್ಡಜಾತ್ರೆ. ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ತೇರಿನ ಸಂಭ್ರಮ. ಒಂದು ವರ್ಷ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಾಗ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಗುಳಗುಳಿ ಆಟದಲ್ಲಿ ಸೋತು, ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಂದೆಯವರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ.

ಒಂದು ಸಲ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಾವಳಿ. ಸಾವಿನ ಮೇಲೆ ಸಾವು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಭಯದ ವಾತಾವರಣ. ಜನರೆಲ್ಲ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ವಾಸ. ನಮ್ಮ ಗುಡಿಸಲದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೆ ರೈತರ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಣ. ಗಿಡಗಳ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ. ಆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ.

ನಾನು ನಾಲ್ಕನೆ ಇಯತ್ತೆ ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಂದೆ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೂ ಮುಂದೆ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಮನೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ನಾವೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಹೊಂಬಳಕ್ಕೆ (ತಾಯ ತವರುಮನೆ) ಬಂದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಅಜ್ಜಿಗೂ ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನಾನು ಧಾರವಾಡದ ಬಳಿಯ ಗರಗ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ

ನಾನು ಮೂರು ವರುಷ ಕಲಿತು ಮುಲ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದೆ. ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಶಿರುಂದ ಗ್ರಾಮದ ಸೊಗಸು, ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧ ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಹೊಸ ವಾತಾವರಣ ನನ್ನನ್ನೂ ಆವರಿಸಿತು. ರವಿವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಾಲೆಯ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಕರೊದಿಗೆ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. 'ಎಂಥಾ ಶ್ಯಾಣ್ಯಾ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ! ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕವನೇ ತಂದಿ', 'ಝೇಂಡಾ ಊಂಚಾ ರಹೇ ಹಮಾರಾ', 'ಕರುನಾಡು ನಮ್ಮ ನಾಡು'- ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದೇ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಆಗೊಂದು ಪದ್ಯ ಬರೆದ ಹಾಗೆ ನೆನಪು. ಆ ಊರಿನ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಖಾದೀಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಮುಖಂಡರೆಲ್ಲ ಆ ಊರಿಗೂ ಬಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿರುಂದದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಸೈಕಲ್ ಮೇಲೆ ಬಂದರೆ ಅವರು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ಸ್ವತಃ ಸೈಕಲ್ ಸವಾರಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು- ಅದರಲ್ಲೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಟ್ಲರ್ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದು- ಓದಿ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ರೋಮಾಂಚನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಊರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರರ ಗದ್ದುಗೆ ಹಾಗೂ ಮಠ. (ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಸಮಕಾಲೀನರು.) ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ನಾನು ಹಳ್ಳದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿದು, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಿಹಿನೀರಿನ ಬಾವಿಯಿಂದ ಒಂದು ಕೊಡ ನೀರನ್ನು ಮನೆಗೆ ತರುತ್ತಿದ್ದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಗಾಂಧಿಟೋಪಿ' ನಾಟಕವನ್ನಾಡಿದಾಗ ವಡೆ ಮಾರುವ ಸಾವಕ್ಕನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪದಕ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಶಾಲೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಕಪಾಟೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳಿದ್ದವು. ಗಳಗನಾಥರ 'ಮಾಧವಕರುಣಾ ವಿಲಾಸ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ನಾನು ಅಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಓದಿದೆ.

ಮುಲ್ಕೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾದೊಡನೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಲು ತಂದೆಯವರು ನನ್ನಿಂದ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿಸಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ೧೮ ರೂ. ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ. ಯಾವ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಅವರು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವರ್ಷ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ನಂಬರು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಕಲಿಸಲು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಲಖಮಗೌಡ ಸರದೇಸಾಯಿ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸೇರಿದೆ. ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿ ಸರಕಾರಿ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ಬರತೊಡಗಿತ್ತು. ಮುರುಘಾಮಠದ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವೂ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ನನ್ನ ಓದಿಗೆ ಒಂದು ದಾರಿಯಾಯಿತು.

ಮಠದಲ್ಲಿ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಂಜೆ ಶಿವಾನುಭವ ಪ್ರವಚನ, ಎಲ್ಲವೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ನಡೆಯುವಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯಸ್ವಾಮಿಗಳದು ಉಜ್ವಲವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿ. ಆದರೆ ಕ್ರಮ ತಪ್ಪಿ ನಡೆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉಗ್ರ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಭಾಷಣಗಳು, ಸಂಗೀತ ಸಭೆಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗಲೇ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರರ ಸಂಗೀತವನ್ನು, ವಚನಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ನಾನು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದೆ. ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ, ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಾಂತ ಶಿವಯೋಗಿ, ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ, ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿ ಮೊದಲಾದವರ ಅನುಭಾವ ಪದಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರು, ಉತ್ತಂಗಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪನವರು ಆಗಾಗ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವಚನಕಾರರು ಹಾಗೂ ಸರ್ವಜ್ಞನನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪನ್ಯಾಸವೀಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಬಸವಣ್ಣ, ಹರಿಹರ, ಸರ್ವಜ್ಞ ಮೊದಲಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಮಿಸಲೆನಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ವೀ.ರು. ಕೊಪ್ಪಳ ಅವರು ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ ಗುರುಗಳು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಅವರು ಬೇರೆ ಕ್ಲಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ 'ನನ್ನ ನಲ್ಲ', 'ಗರಿ', 'ನವಿಲು', 'ಹೊನ್ನಿಯ ಮದುವೆ' ಮೊದಲಾದ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಓದಲು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ', 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ' ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿ ಸವಿದೆ. ಪುಸ್ತಕ ಕೊಳ್ಳಲು ಹಣವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಗ ಕೊಂಡ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ'ವೂ ಒಂದು. ಬಸವನಾಳರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ರಬಕವಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೋ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಬಂದೆ (೧೯೪೪). ಅದು ನಾನು ನೋಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ. ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ., ಮಾಸ್ತಿ, ರಾಜರತ್ನಂ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು., ನಿರಂಜನ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ನಾನು ಕಂಡದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲು.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಭೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಇಲ್ಲವೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇಂದ್ರೆ, ಬೆಟಗೇರಿ(ಆನಂದಕಂದ), ಕುವೆಂಪು, ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಇವರ ಕೆಲವು ಭಾವಗೀತೆಗಳು ಧಾರವಾಡದ ಕವಿಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸಂಘದ ವಕ್ತೃತ್ವ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ನಾನು ಎರಡು ಸಲ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದಿದ್ದೆ. ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬಹುಮಾನಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಕೆಲವು

ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮನೆಯಿಂದ ಹಣ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮೇಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾಗಿದ್ದವು. ಮೊದಲ ವರ್ಷವೇ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದಿದ್ದೆ. ಮರುವರ್ಷ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ'ವನ್ನು ಕುರಿತು ದಿವಾಕರರ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ ಏರ್ಪಡಿಸಿತು. ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಕೈಯಿಂದ ನನಗೆ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಲಾಯಿತು. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ನನ್ನ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿ, 'ಎಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕಲ್ಲ' ಎಂದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವಿವರಗಳು ನನಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಆರ್. ಮಳಗಿಯವರು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಗುಂಡಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ನೆನಪು.

ಧಾರವಾಡದ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಜೀವನ', ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ 'ಜಯಂತಿ' ಹಾಗೂ ಬಸವನಾಳರ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ' ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದಂತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟಾಯಿತು. ಬೆಟಗೇರಿಯವರ ಜಯಂತಿ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋದಾಗೆಲ್ಲ ಮತ್ತೇನು ಬರೆದಿರಿ ಎಂದು ಕೇಳಿ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗೆಗಂತೂ ಅವರು ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಗಳಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಮಾಳವಾಡರು ಬಾವೋದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ವಿಮರ್ಶಾ ವಿವೇಕವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ಅರ್ಮಾಂಡೊ ಮೆನೆಜಿಸ್ ಗಣ್ಯ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ವರ್ಷ ನಾನು ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಮರುವರ್ಷ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಕಾಲೇಜಿನ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸಭೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನಾನು 'ಬಂಧದಿಂ ಬಿಡುಗಡೆ' ಎಂಬ ಕವಿತೆಯನ್ನೋದಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾವ್ಯ ವಾಚನ ಮಾಡಿದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲ ಸಲ. ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಲೇ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಗವೊಂದು ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದವರೇ. ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ಅಷ್ಟೇ. ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತ, ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ, ವಸಂತ ಕವಲಿ, ಜಿ.ಎಚ್.ಕಣೇಕಲ್, ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಮೊದಲಾದವರು ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ತಂತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳ ವಾಚನವೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ನಂತರ ವಿಮರ್ಶೆ, ಹರಟೆ, ಚಹಾಪಾನ. ನಮ್ಮ ಕೂಟಕ್ಕೆ 'ಕಾವ್ಯಾನುಭವ ಮಂಟಪ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಯಿತು (ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಆಗ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಟಪ' ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು). ಮುಂದೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಕಾರ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೂ, ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಿಂದ ಗೋಕಾಕರೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸಿದವು. ತುಂಬ ಸಂತೋಷಭರಿತರಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪ'ನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾಪದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು.

ನಾನು ಜ್ಯೂ. ಬಿ.ಎ.ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು (೧೯೪೯). ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿ ನನಗೆ ಉತ್ತೇಜನಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. 'ಭಾವಜೀವಿ' ಖಂಡಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಕಾಕರು ದೀರ್ಘ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದರು (೧೯೫೦). ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಇವೆರಡೂ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ನನಗೆ ಅನೇಕ ಜನ ಸಹೃದಯರನ್ನೂ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿದವು. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರ ಈಶ್ವರನ್ ಹಾಗೂ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಆತ್ಮೀಯವಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಯಸ್ಸಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿತು.

ನವಲೂರಿನ ಶಿವೇಶ್ವರ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಹೊರಗೆ ಪರಿಚಯವಾದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರು. ಆರ್ಥಿಕ ಅನನುಕೂಲತೆಯಿಂದ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಟೈಪಿಸ್ಟ್ ಆಗಿದ್ದರು. ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಸಂಗ್ರಹದ ಗೀಳು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದಿತ್ತೆಂದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹತ್ತಿರ ಕಾಗದವಿಲ್ಲದಾಗ ಸಿಗರೇಟ್ ಪ್ಯಾಕಿನ ರಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿನ ನವಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚು ವೇಳೆಯನ್ನು ಅವರು ನನ್ನ ರೂಮಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಗಳ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಓದುತ್ತ, ಚರ್ಚಿಸುತ್ತ

ಎಷ್ಟೋ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದದ್ದುಂಟು. ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಆದರೂ ನೆನಪಾದೊಡನೆ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ರೂಮಿಗೆ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಾನೆಟ್ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜನಪದ ಗೀತಗಳು ನಾಡಿನ ಹಲವಾರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೀವನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸೌಂದರ್ಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಏಳೆಂಟು ಲೇಖನಗಳು ಬಂದವು. ಅತಿಯಾದ ಸಿಗರೇಟು ಸೇವನೆಯಿಂದ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಕ್ಷೀಣಿಸತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಮಂದವಾಯಿತು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಕುಂದರ (ನಿರಂಜನ) ಜೊತೆಗೆ 'ಜನಶಕ್ತಿ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಗಲಿರುಳು ದುಡಿದರು. ಆ ಕೆಲಸ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿದ್ದರೂ ದೈಹಿಕ ತೊಂದರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ವಿಷಮಜ್ವರಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದರು(೧೯೫೦). ಅವರ ಅಗಲಿಕೆ ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಘಾತ. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ 'ಸಾವು' ನನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಎಳೆಯಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತೊ ಏನೊ. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ 'ಚರಮಗೀತೆ'ಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ (೧೯೫೦) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ರ್‍ಯಾಂಕ್ ನನ್ನದಾಯಿತು. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ೧೯೫೨ ಮೂರು ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವರ್ಷ ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿದೆ, ಮದುವೆಯಾಯಿತು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದೆ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರೊ.ಮಾಳವಾಡ ದಂಪತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಮಾಮಲೆದಾರರಾಗಿದ್ದ ಎಸ್.ವಿ. ಗಿಡ್ನವರ ಪರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಗರಗದಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಭಾವ ಗೋೀರಿಯವರಿಗೆ ಬಡತಿಯಾಗಿ ಅವರೂ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕಿದ್ದರು. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ರಜೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವಾಗ ಗಿಡ್ನವರ ಮನೆಯ ಸ್ವಂತ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಅವರು ರೆವಿನ್ಯೂ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಂದ್ರೆ, ಮುಗಳಿ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಮಧುರಚೆನ್ನ ಮೊದಲಾದವರು ಅವರ ನಿಕಟ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವಾತಾವರಣ ನನಗೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೆ ನಾನು ಬಹುಬೇಗ ಆತ್ಮೀಯನಾದೆ. ಅವರ ಮೂರನೆಯ ಮಗಳು ಶಾಂತಾ 'ಪುಸ್ತಕದ ಹುಳು' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಕಾವ್ಯವಾಚನ, ಕಾವ್ಯಗಾಯನ

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆದಾಗ ಶಾಂತಾ ಭಾವಗೀತಗಳನ್ನೂ ಜನಪದ ಗೀತಗಳನ್ನೂ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದೆರಡು ಭಾವಗೀತಗಳಿಗೆ ಆಕೆ ಹಚ್ಚಿದ ಧಾಟಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ರಜೆ ಮುಗಿಸಿ ನಾನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಸಂಜೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಶ್ರೀಮತಿ ಗಿಡ್ನವರ (ಭಾಗೀರಥಿ ದೇವಿ) ತಮ್ಮ ಮಾತಿನ ನಡುವೆ ಶಾಂತಾಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ 'ಹುಡುಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಳೆ?' ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಇವರು ಹೇಗೆ ಕಂಡು ಹಿಡಿದರು ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಶಾಂತಾಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ, ಅಂದರೆ ಎರಡುವ ವರ್ಷ ನಾವು ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡೆವು.

ಮರುವರ್ಷ ಮೇ ತಿಂಗಳ ರಜೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಗಿಡ್ನವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವ ನನ್ನ ಬಹುದಿನಗಳ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಈಡೇರಿದಂತಾಯಿತು. ನನ್ನ 'ಭಾವಜೀವಿ' ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧಕ-ಕವಿಯ ವಿನಯ, ಸರಳತೆ, ಸೌಜನ್ಯಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದವು. ಗಿಡ್ನವರ ಮನೆತನದೊಡನೆ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಅದೇ ಮೊದಲು, ಅದೇ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಗಂಟಲು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್‌ನಿಂದ ತೀರಿಕೊಂಡರು(೧೯೫೩).

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ತೊಡಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಶಿಬಿರಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು, ಬರೆಯಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಮೈಚಳಿಬಿಟ್ಟು ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಸಮಾಧಾನ ನನ್ನದಾಯಿತು. ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡು ನಾನು ನಿರ್ದೇಶಕನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡೆ(೧೯೫೭). ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನೆ, ಸಂಶೋಧನ ಪತ್ರಿಗಳು, ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸಗಳು ಹೀಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ನನ್ನ ದೇಹದ ಮೇಲೂ ಆಯಿತು. ತೀವ್ರವಾದ ಗ್ಯಾಸ್ಟ್ರಿಕ್ ತೊಂದರೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷ ಬಳಲಬೇಕಾಯಿತು (ಈಗಲೂ ಆಗೀಗ ಅದು ತನ್ನ ಕೈವಾಡ ತೋರಿಸುವುದುಂಟು). ನನ್ನ ಕೆಲಸ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಉಳಿದ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ನಾನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಓದಲು, ಬರೆಯಲು ವೇಳೆಯ ಅಭಾವವಿರುತ್ತಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೂ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕುಲಪತಿಗಳು, ಕುಲಸಚಿವರು ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಂತೆಯೆ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಆದರ, ಗೌರವವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ 'ವಿಶ್ವಭಾರತಿಗೆ ಕನ್ನಡದಾರತಿ' ಕವಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ಬರೆದದ್ದು ಅಂದಿನ ಕುಲಪತಿ ಡಾ. ಡಿ.ಸಿ. ಪಾವಟೆಯವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೀತವಾಗಿ ಅದು ಅಂಗೀಕೃತಗೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿಪ್ರಧಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ (೧೯೬೬) ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಆ ಗೀತವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾವು ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡುದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ನನ್ನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ೧೯೫೪-೫೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮೂರು ಸಾವುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಧೀರನನ್ನಾಗಿಸಿದವು. ಮುಪ್ಪಿನ ತಂದೆಯವರದು ಒಂದು ರೀತಿ ಇಚ್ಛಾಮರಣದಂತಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಕನ ಅಂತ್ಯ ತೀವ್ರ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ವೇದನಾಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಯ ಋಣದಿಂದ ಹೃದಯ ಭಾರವಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲ ದಿನಗಳೇ ಬೇಕಾದವು.

ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ನನಗೆ ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತ ಬಂದವರು ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು. ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಚಿಗುರಿದ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭೆಟ್ಟಿಯಿಂದ ದಾಂಗುಡಿಯಿಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಿಂದ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಕುಮಟೆಯಿಂದ ಅಡಿಗರೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದುಹೋದರು. ಆಗ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಆರೇಳು ಜನ ಕವಿಗಳ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಕಲನವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅಡಿಗರು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ 'ನವ್ಯಧ್ವನಿ' ಸಂಕಲನದ ಮೂಲಕ (೧೯೫೬) ಗೋಕಾಕರೂ ನಾನೂ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರೈಸಿದೆವು. ಅಡಿಗರ 'ಭೂಮಿಗೀತ' ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡದ್ದು 'ನವ್ಯ ಧ್ವನಿ'ಯಲ್ಲಿಯೇ.

೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿದ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿತನಾಗಿ ನಾನು ಕವಿ ಗೋಷ್ಠಿ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಾ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅನುಭವ (ಸಮ್ಮೇಳನದ ವೇದಿಕೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮನ್ನಣೆಯಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು). ಗೆಳೆಯ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ 'ಉದಯರವಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಂಡೆ. ಬದುಕು ಬರಹ ಎರಡನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾದ ಮಹಾಚೇತನವಾಗಿಯೇ ಅವರು

ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡರು. ವಿ.ಸೀ., ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ, ಚದುರಂಗ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಸುಯೋಗವು ಆಗ ಒದಗಿತು. ಬರುವಾಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರನ್ನು ನಾಗಸಂದ್ರದ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬಂದೆವು. ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಪಾದ ಪಾನಕ, ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಜೊತೆ ಹೊಟೇಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಯಾದ ಕಾಫಿ ದೊರೆಯಿತು. ಯಾವುದೋ ಮೂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಬೀಡಾ ಪ್ರಿಯರೆಂಬುದು ಅದನ್ನವರು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ'ದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋದಾಗ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಹಣ್ಣು ಹೂಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು (ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಬ್ಬರ ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿತ್ತು). ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೂ ಅವರವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡೆ.

ಧಾರವಾಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಭೆಗಳ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿದ್ದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಟಪ'ದ ಸಂಚಾಲಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀರಂಗರ ಷಷ್ಟ್ಯಬ್ದಿ ಉತ್ಸವ ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಂಟಪದ ಸಭೆಗೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಉತ್ತೇಜನವಿತ್ತರು. ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಸಾಧನಕೇರಿಗೆ ಮರಳಿದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಷಷ್ಟ್ಯಬ್ದಿ ಮಹೋತ್ಸವ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿ ನೆರವೇರಿದಾಗ ನಾನು ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ(೧೯೫೬). ಮರುವರ್ಷ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ೩೯ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ನಂತರ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಾಡು ನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟದ್ದು ನನ್ನ ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ (೧೯೬೧)ದಲ್ಲಿ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಲೇಖಕರ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿಯವರೊಡನೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತಿಗಳೊಡನೆ ನಡೆದ

ಆತ್ಮೀಯ ಚರ್ಚೆ ಹಾಗೂ ಸಂವಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ಷಿತಿಜವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾಗ ಪಡೆದ ಅನುಭವವೂ ಇದೇ ಬಗೆಯದು. ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಯೋಜಿಸಿದ ಲೇಖಕರ ಗೋಷ್ಠಿ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಡಿನ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದಾಗ ಹಿರಿಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದು ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರುವಂತಾಯಿತು.

ಕಳೆದ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನನ್ನ ೧೨ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪು.ತಿ.ನ. ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದರು (೧೯೮೯). ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಹಾಗೂ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ 'ಚೆಂಬೆಳಕು' ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ ಈ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚೇತನವೇ 'ಹೊಂಬೆಳಕು' ಹೊಮ್ಮಿದಾಗಲೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದದ್ದು! ಸುಂದರವಾದದ್ದನ್ನು, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದನ್ನು, ತಕ್ಷಣ ಮೆಚ್ಚಿ ಮುದಗೊಳ್ಳುವ ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರಂಥ ಹಿರಿಯ ಸಹೃದಯರ ಸ್ನೇಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗ್ಯ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿಯವರ ನೆನಪು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆರ್ದ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ಲಲಿತಪ್ರಬಂಧ ನನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಒಲವಾಗಿರುವುದನ್ನು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನ' (೧೯೬೬), 'ಕಾವ್ಯಾನುಸಂಧಾನ' (೧೯೭೧), 'ಸಮಾಹಿತ' (೧೯೭೭), 'ಸಮತೋಲನ' (೧೯೮೯), 'ಮಧುರಚೆನ್ನ' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. 'ನವ್ಯಧ್ವನಿ', 'ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ನೆಹರು' 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ'- Modern Kanada Poetry ಮೊದಲಾದ ಆ್ಯಂಥಾಲಜಿಗಳ ಹಾಗೂ 'ನೈವೇದ್ಯ', 'ಜೀವನಸಿದ್ಧಿ' 'ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕ ಮೋದಕ'ದಂಥ ಅಭಿನಂದನ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ಹಕ್ಕೀಪುಚ್ಚ'(ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ)ವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಸಂದರ್ಶಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕುಲಪತಿ ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪನವರು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿರದಿದ್ದಾಗಲೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ಯುವ ಕವಿಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಲೂ ಆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ.

೧೯೮೩-೮೬ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೂವರು ಹಿರಿಯರ ಅಗಲಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಬೆಳಕಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಾಯಿ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದರು. ಮರುವರ್ಷವೇ ನನ್ನ ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್‌ನಿಂದ ವಿಧಿವಶರಾದರು. ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರು ಸಿದ್ಧಬಸಪ್ಪ, ಗಿಡ್ನವರ, ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲದೊಂದಿಗೇ ಸಂತನ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡವರು, ೮೫ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಹಲೋಕಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಹೋರಾಟದ ಕೆಂಪು ಶಾಲನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡೇ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರು (೧೯೮೯). ಸಾವಿನ ಸತ್ಯದಂತೆಯೇ ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನೂ ಇವರೆಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು.

ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಹಿರಿಯರು, ಕಿರಿಯರು, ಸ್ನೇಹಿತರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೀತಿ ಆದರ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋಸಲ ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ನನ್ನ ಐವತ್ತನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ನನ್ನನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಗೌರೀಶ ಕಾಯಕಿಣಿಯವರ ವಿಮರ್ಶಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ('ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿಯವರ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ') ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿತು (೧೯೭೭). ಮುಂದೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಗ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ('ಚೆಂಬೆಳಕು' (ಸಂ) ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಕಾಪಸೆ) ಅರ್ಪಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಕಾಡೆಮಿ ಪುರಸ್ಕಾರ ('ಜೀವಧ್ವನಿ' ಕವನಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ) ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಗೌರವಪ್ರಶಸ್ತಿ, ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳೂ ಲಭಿಸಿವೆ. ಹಲವಾರು ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿವೆ. ನನ್ನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಹಿರಿಯರೂ, ಕಿರಿಯರೂ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಆಗಾಗ ಕಾಗದ ಬರೆಯುತ್ತ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು 'ಇದುವೆ ಜೀವ, ಇದು ಜೀವನ, ಪವನದಂತೆ ಪಾವನ' ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಮನೆಯನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಹಾಗೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಅನುಕೂಲತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪತ್ನಿ ಶಾಂತದೇವಿಯದು. ಉಳಿದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತ ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಗಿಳಿಸುವುದು ಆಕೆಯ ರೀತಿ. ಅವು ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ, ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಕೈತೋಟ

ಇವೆರಡೂ ನಮ್ಮಿರ್ವರ ಎಷ್ಟೋ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗಿದೆ. ಐದು ಜನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಬಂದು ಇದರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಡಿದಾಗ, ಬಂಧುಬಳಗ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಜೊತೆಗೂಡಿದಾಗ 'ಚೆಂಬೆಳಕು' ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತದೆ.

ಕಿರಿಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಬಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕೆಲವರ ಹುಚ್ಚು ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಬರವಣಿಗೆ ಅಥವಾ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಯಕೆಯಂತೆಯೇ ಹೊಸ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಕಂಡಿದೆ. ಆಗಬೇಕಾದ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡಿಗ-ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನನ್ನದಾಗಿದೆ.

ನಿಸರ್ಗದ ಚೈತನ್ಯ, ಜನತೆಯ ಪ್ರೀತಿ, ಸ್ನೇಹದ ಭಾಗ್ಯ- ಇವು ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ.

'ತುಷಾರ' ಮೇ ೧೯೯೧

ಭಾಗ ೩

ಸಂಬೋಧನ

೪೩

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ೬೫ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಹಾಸನ ಅಧ್ಯಕರ ಆಶಯ ಭಾಷಣ

ದೇವಲೀಲೆಯೊ ಕಾಣೆ, ಕರ್ಮಜಾಲವೊ ಕಾಣೆ
ಅದು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಾಚೆಗಿನ ಮಾತು,
ಯಾವುದೇನೇ ಇರಲಿ, ಪ್ರೀತಿಯಂಥಾ ವಸ್ತು
ಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣೆ, ಮನಗಂಡು ಮಾತು

- ಮಧುರಚೆನ್ನ

ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಕನ್ನಡ ಬಂಧುಗಳೇ,

ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಕವಿ ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರು ನನಗೆ ಬರೆದ ಅಭಿನಂದನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಮಾತು ಹೀಗಿದೆ: "ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಹೊರನಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಮ್ಮಿ ಹರಿದು ಬರುವ ಕನ್ನಡಿಗರ ನೆರವಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಒಂದು ಸಂತೋಷ. ಅದರಲ್ಲೂ ವೇದಿಕೆ ಮೇಲಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅವರ ದರ್ಶನ ಇನ್ನೂ ಆನಂದದಾಯಕವಾದದ್ದು'. ಅಂಥ 'ದರ್ಶನ'ದ ಆನಂದವನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೫೨ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಹಾಯಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ.

೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ರಬಕವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ (೨೮ನೆಯ) ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದವರು ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರೊ. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರು. ಅಂದು ಜೋಳದರಾಶಿ ದೊಡ್ಡನಗೌಡರ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೊಂಡಿತ್ತು. ಒಬ್ಬರು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಮುಗುಳು ನಗುತ್ತಲೇ ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಣ್ಣಂದಿರೇ, ತಾಯಂದಿರೇ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧನಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ. ಅವರೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ನನಗೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ರೋಮಾಂಚನವಾಯಿತು. ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಕಾವ್ಯವಾಣಿ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿತು. ಆಗ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ) ವಾದ-ವಿವಾದವನ್ನು ನಾನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೆನಾದ್ದರಿಂದ ಗೋಕಾಕರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು. ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ (ನಿರಂಜನ), ನಾಡಿಗೇರ ಕೃಷ್ಣರಾಯ, ಅರ್ಚಕ ವೆಂಕಟೇಶ, ಮಾ.ನಾ. ಚೌಡಪ್ಪ ಇವರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಆವೇಶದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ್ದು ನನಗಿನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ. ಉತ್ತಂಗಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪನವರು, ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ, ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಈಶ್ವರ ಸಣಕಲ್ ಮೊದಲಾದವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೋಷ್ಠಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಇಂದಿಗೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನಸೂರ ಅವರ ಸಂಗೀತವಂತೂ ಸಭಿಕರನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿಸಿತ್ತು.

ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಹನೀಯರು ಇಂದು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಜೀವಂತವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವಿಷ್ಟೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ, ಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ 'ಜಾತ್ರೆ'ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಯಾತ್ರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳ, ವಾಚನಾಸಕ್ತರ ದೊಡ್ಡ ಜನಸಮೂಹದ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆವೇಶ, ಭಾವುಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟು, ಮೌಲಿಕ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಸಾಹಿತ್ಯಕವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಷತ್ತು ಮಣಿಯದಂತಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಅದರ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ, ಜೀವಂತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಇದರಿಂದ ದಾರಿ ಸುಗಮಗೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಉಜ್ವಲವಾದ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ನೆಲೆವೀಡಾದ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿರುವ ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಹರಾದ ಹಿರಿಯರಿಗೆ, 'ಎನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ನಾನು, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ತಾವು ತೋರಿಸಿದ ಗೌರವಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರೀತಿ ದೊಡ್ಡದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣರಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮಾನ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ, ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ನನ್ನ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖಂಡರೊಬ್ಬರು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವ ಈ ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅವರಿಂದಲೇ ಉದ್ಘಾಟನೆಯಾದುದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಸರಳತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಡಿತವೇ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವಾಗಿರುವ ಹರದನಹಳ್ಳಿ ದೊಡ್ಡೇಗೌಡ ದೇವೇಗೌಡರು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ತಮ್ಮ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮುಂದಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಶಕ್ತಿ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜನಶಂಕರಿ ಅವರಿಗೆ ದಯ ಪಾಲಿಸಲೆಂದು ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ಸಮಾಜವಾದಿ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ, ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವಪ್ಪ ಹಾಲಪ್ಪ ಪಟೇಲ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂವರ್ಧನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿಯುಳ್ಳವರು. ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮತೋಲನದಿಂದಾಗಿ ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಗದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ, ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುವರೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಶುಭ ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ. ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ತರುವಾಯ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದರೆ ಇದೊಂದೇ. ಇದರ ಕಾರ್ಯರಂಗ ಹಾಗೂ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತೆ, ತಮ್ಮನ್ನು 'ತಾಯ್ನುಡಿಯ ತಮ್ಮಡಿ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡ ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯರು ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಹಿರಿದಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನುಡಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಿ, ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಇದರ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೊಸ ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯೋಣ.

ತಮ್ಮ ಕಲೆ, ಪ್ರತಿಭೆ ಹಾಗೂ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನತೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿರುವ ನಮ್ಮ ಮೇರು ನಟ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಕರ್ನಾಟಕ ರತ್ನ, ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ ಅವರಿಗೆ ದಾದಾ ಸಾಹೇಬ ಫಾಲ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ

ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಿನಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಒಟ್ಟು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿದ್ದರೂ ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿ ಅಗಾಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದವರು. ಕನ್ನಡತನಕ್ಕೂ ತಮಗೂ ಇರುವ ಕಳ್ಳುಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಗೋಕಾಕ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಈ ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ಮಣಿಗೆ ದೊರೆತ ಅಪ್ರತಿಮ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಮುಧೋಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಿಂದೀಚೆಗೆ ಹಲವಾರು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಜೀವರತ್ನಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿಜಕ್ಕೂ ಬಡವಾಗಿದೆ. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತುಂಗ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ, ಅಪಾರವಾದ ಕಲಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಕಟ್ಟಿಂಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣ ಹೆಬ್ಬಾರರು; ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳು ಅಪೂರ್ವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸಿದ ಧೀಮಂತ ಲೇಖಕ ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು; ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಥನ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗ ಕಂಡ ಸಜ್ಜನ ಕವಿ ಸು.ರಂ. ಎಕ್ಕುಂಡಿಯವರು; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಿಮರಿಕ್‌ಗಳನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿದ ರಸಿಕತೆಯ ಕುಶಲ ಕವಿ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಬಿಳಿಗಿರಿಯವರು, ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರಾಗಿದ್ದ, ಕಾವಿ ಬಟ್ಟೆಯ ಸೋಗಿಲ್ಲದ 'ತಿರುಕ' ಕಾವ್ಯ ನಾಮದ ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ನರ್ಮ ವಿನೋದದ ಪ್ರಬಂಧಕಾರ, ಎನ್.ಎಸ್. ಗದಗಕರ, ಹಿರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ಮಾಜಿ ಸಚಿವ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ ಕೆ.ಎಫ್. ಪಾಟೀಲರು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಾಜಿ ಕುಲಪತಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕ ಸದಾಶಿವ ಒಡೆಯರ, ಪಂಡಿತವರೇಣ್ಯ ವೆಂಕಟರಾಯ ಸುರತ್ಕಲ್ ಅವರು, ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೀಡಾದ ನಟ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕ ಗುತ್ತಿಗೇರಿ ಮಾನಪ್ಪ ನಾಯಕ ಅವರು (ಮಾನು), ರಂಗೋಲಿ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಲಾವಿದ ಬಾಯಿರಿ ಅವರು, 'ಇಂಗ್ಲೀಷ-ಕನ್ನಡ ವೈದ್ಯ ಪದಕೋಶಗಳ ಹುಟ್ಟು ರಚನೆ'ಯಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಮಾದರಿ ಒದಗಿಸಿದ ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ಪ ಅವರು, 'ಕನ್ನಡದ ಕೂಲಿ' ಎಂಬ ನಮ್ರತೆಯ ಕನ್ನಡದ ಕಟ್ಟಾಳು ಶ್ರೀ ರಾಮ ಜಾಧವ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಹಾಗೂ 'ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಎ.ಪಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ ಅವರು, ಆಧುನಿಕರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ವಚನಗಳನ್ನೂ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ ಡಾ. ಜ.ಚ.ನಿ.ಯವರು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಹಿರಿಯ ಕವಿ ಕಾವ್ಯಕಿನ್ನರಿ ಗಂಗಪ್ಪ ವಾಲಿ, ಹೆಸರಿಸಲಾಗದೆ ಉಳಿದಿರಬಹುದಾದ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಹಿರಿ ಕಿರಿಯ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು, ಭಾವಗೋಚರವಾಗಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಆಡು ಮುಟ್ಟದ ಗಿಡವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ಈವರೆಗಿನ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸದೆ ಇರುವ ವಿಷಯಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಅನುಭವ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ದಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ನಾಡು-ನುಡಿ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅವರು ಅನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೇನನ್ನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸದಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂವರ್ಧನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನೂ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕಾದುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ನಾವು ಕೂಡಿರುವ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಬಲ್ಲ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ :

ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಜನಜೀವನ ಅದರ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯೊಂದನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಶಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕನ್ನಡದ ದಾಖಲೆ ಹೊಂದಿರುವ ಶಾಸನ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦) ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೇಲೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು. ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ, ಹಳಗನ್ನಡ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿಯೂ, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಗದ್ಯದ ಮಾದರಿಯಾಗಿಯೂ ಬನವಾಸಿಯ ಆದಿ ಕದಂಬರ ಈ ಶಿಲಾಲಿಪಿ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಪಂಡಿತರ ಗಮನ ಸೆಳೆದದ್ದನ್ನೂ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ರಾಜ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯ ತೊಡಗಿದ್ದನ್ನೂ ಇದರಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕಂಡು ಬಂದಂತೆ (ಡಾ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಘುನಾಥ ಭಟ್) ಇದರ ಶೀರ್ಷ ಶಿಲ್ಪ (Head-Piece)ದಲ್ಲಿರುವ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರದ ಭಾಗವಾಗಿ 'ಜ್ಯೋತಿ'ಯ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿರುವುದು ಶಾಸನ ಪಾಠದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವೂ ಆಗಿದೆ.

ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದಲೂ 'ಗೊಮ್ಮಟ' ವಿಗ್ರಹದ ಶಿಲ್ಪ ಪರಿಣತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ, ಕಳೆದ ಎರಡೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ನಿರಂತರ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅದಕ್ಕಿದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊಸ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಹೋದರೂ ಒಂದೆರಡು ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಶಾಸನಗಳು ಮಾತ್ರ ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯೊಂದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬೇಲೂರು ಶಾಸನದ ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ ಸುಟಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಚೊಕ್ಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಗಣ್ಯರ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರೋಪಕಾರಿಯಾದ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯನೊಬ್ಬನ ಶಬ್ದಚಿತ್ರವೂ ಅಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಹಸುಗೂಸುಗಳ್ಗೆ ಹಾಲಂ
ಹಸಿದರ್ಗನ್ನಮುಮನಳ್ಕರಿಂದಂ ನಿಚ್ಚಂ
ಹಸಗಾಲದೊಳಂ ಸಲಿಸುವ
ಬೆಸನದಿನಾರಾದಿಗೌಂಡನಂ ಪೋಲ್ವನ್ನರ್

ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲರ್ಹವಾದ ಹಳೇಬೀಡಿನ ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಹಾಗೂ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಕರವಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಲೆ ಭಾವಸಂಪತ್ತಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಯಗೆಲಸಗಳ ನಿಪುಣತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು. ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಮನ್ವಯ ಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುವ ಸಮನ್ವಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಹಜ ಗುಣವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ರಾಜರ ಉದಾತ್ತ ಆದರ್ಶವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಬೇಲೂರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಚಿರಂತನವಾದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ :

ಯಂ ಶೈವಾಸ್ಸಮುಪಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದಾಂತಿನೋ ।
ಬೌದ್ಧಾ ಬುದ್ಧ ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಪಟವಃ ಕರ್ತೇತಿ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕಾಃ ॥
ಅರ್ಹನ್ನಿತ್ಯಥ ಜೈನಶಾಸನರತಾಃ ಕರ್ಮೇತಿ ಮೀಮಾಂಸಕಾಃ ॥
ಸೋಯಂ ವೋ ವಿಧಧಾತು ವಾಂಛಿತ ಫಲಂ ಶ್ರೀ ಕೇಶವೇಶಸ್ಸದಾ ॥

ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಜಿನ, ಬುದ್ಧ ಈ ಮೊದಲಾದ ಅನಂತ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಆ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಈ ಶಾಸನ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೬೮ರ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅದು ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರಿಗೂ ಜೈನರಿಗೂ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿ ಜೈನರಿಗೆ ಹಾನಿ ತೊಂದರೆಗಳೊದಗಿರಲು, ಜೈನರು ವೀರ ಬುಕ್ಕರಾಯನಲ್ಲಿಗೆ ದೂರನ್ನೊಯ್ಯಲು ಆತನು, 'ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳೂ ಒಂದು; ಬೇಧವೆಣಿಸಲಾಗದು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಎರಡೂ ಪಂಗಡದ ಧುರೀಣರನ್ನು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿಸಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಜೈನ ಬಸದಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವೈಷ್ಣವರು, ವೈಷ್ಣವ ದೇವಾಲಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಜೈನರು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಕೋಮು ಗಲಭೆಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಜನಜೀವನ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಂಡು ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಆದರ್ಶವಾದದ್ದನ್ನು ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹರಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.

೩

ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಜೀವನದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಚಲನಶೀಲವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಅದು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆ, ಛಂದಸ್ಸು, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಅಂದಂದಿನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಮತ ಧರ್ಮಗಳು - ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ನಿಧಾನವಾಗಿಯಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಯುಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟ ಪಂಪ, ರನ್ನರಂಥ ಮಹಾಕವಿಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ಪಂಡಿತರ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಕಳಾಮಂಡಿತರ ಆಸಕ್ತಿ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅಂದಿನ ಕಾವ್ಯರೂಪ ಹಾಗೂ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರೌಢವಾದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಲುಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದಾಗಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಮನೋಧರ್ಮ

ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಷೆ, ಸುಲಭವಾಗಿ, ಸರಳವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಕ್ಕೆ ತಲುಪುವಂತಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಾಗ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಕವಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿ, ಧ್ಯೇಯ, ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷಾರೂಪ ಹಾಗೂ ಛಂದೋ ರೂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ೧. ಚಂಪೂ, ೨. ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ ೩. ಕೀರ್ತನ, ಸಾಂಗತ್ಯ ೪. ಭಾವಗೀತೆಗಳು ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತಿರುವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕ್ರಾಂತಿ ಘಟ್ಟಗಳೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಆಡುಮಾತಿನ ಲಯದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ 'ವಚನ' ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಬಂದ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಭಾವ, ಭಾಷೆ, ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಪರಂಪರೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಘಟ್ಟಗಳ ಕಾವ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ.

'ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಗೀತವ ಹಾಡಿ, ಅರ್ಥವಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಫಲವೇನು?
ಮುಟ್ಟುವ ತೆರನನರಿಯದನ್ನಕ್ಕ'

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಮಾತು ಕಾವ್ಯದ ಸಂವಹನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಹತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ.

ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಇವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಒಂದು ದೇಸಿ ಪರಂಪರೆಯ ಶಿಖರಗಳಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಹೊನಲನ್ನು ಜನತೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ಮಾತೆಂದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿರುವುದು. ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವುದು, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೇಳುವುದು - ಈ ಪದ್ಧತಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಅಥವಾ 'ಗಮಕ' ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲೆಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕೀರ್ತನೆ ದಾಸವಾಙ್ಮಯವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಪುರಂದರ-ಕನಕದಾಸರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಇದರ ಕೊಡುಗೆ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾವ್ಯರೂಪಗಳಾದ ತ್ರಿಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯಗಳು ಸರ್ವಜ್ಞ ಹಾಗೂ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವು. ಹೊಸಗನ್ನಡದ

ಆಧುನಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿಗೂ ಈ ದೇಸೀ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆ ತನ್ನ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು ಇಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಜೀವಧ್ವನಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಗವಗೀತೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಯುಗದ ಮುಖ್ಯ ರೂಪಗಳಾಗಿ, ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿಷಯದ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ನವೀನ ಜೀವನಶಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸತ್ವವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿಗ್ಗಜಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಹಿರಿಯರು ಹಾಗೂ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಎರಡನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಲೇಖಕರು. ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಕಾವು ಹಾಗೂ ಹೊಸತನದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಆಗ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವೂ ತೀವ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಡೆದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ದೇಸಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ತೊಡಗಿ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದವರು. ನವೀನವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತರಗತಿಯ ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಚೈತನ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ತಾತ್ವಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಿಂದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕಾವ್ಯ ನೀಡಿದ ಬೇಂದ್ರೆ ನಿಸರ್ಗವನ್ನೂ, ಜನವನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಸಿದವರು. ಈ ವರಕವಿಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ನಾಡು ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಆಚರಿಸಿತು. ನಾಡಿನ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ನಾನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದು ಕವಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೂ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಗುಣಗಾನವಾಗದಂತೆ, ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಮೋಹನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂರ ನಿಂತು, ಅದನ್ನು ತೂಗಿ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. 'ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯ', 'ಬಾರೋ ಸಾಧನಕೇರಿಗೆ'ಯಂಥ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ 'ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು' (ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘುವೇಂದ್ರರಾವ್) ಮಾದರಿಯ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಂದಲೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯ ಬೇಂದ್ರೆ ಸ್ಮಾರಕ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಭವನದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಬೇಗ ಮುಗಿಯುವಂತೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ತೀವ್ರ ಲಕ್ಷ್ಯವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಾಧನಕೇರಿಯಲ್ಲಿಯ ಕೆರೆಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಜಾಗವನ್ನು ಸುಂದರ ಉದ್ಯಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ, 'ನಂದನದ ತುಣುಕೊಂದು ಬಿದ್ದಿದೆ, ನೋಟ ಸೇರದು ಯಾರಿಗೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಕವಿಯ ಮಾತು ಇಂದಿಗೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇಂದ್ರೆ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಬೇಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಆದಷ್ಟು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಗೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಮೂವರು ಮಹನೀಯರ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಈ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ಅವಿಭಕ್ತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಕಾಶ ಪಾತಳಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂನಾಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ಶಂಬಾ ಅವರು ಪ್ರಖರವಾದ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಚಿಂತನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ನೀಡಿದವರು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರುದ್ಧ ತತ್ವಬದ್ಧವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವೊಡ್ಡಿದ, ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿ ಗಣನೀಯ ಕಾರ್ಯಗೈದ ತಿ. ತಾ. ಶರ್ಮರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವರು. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಬರೆದಷ್ಟು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸತ್ವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗದಂತೆ ಬೌದ್ಧಿಕತೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ದೇವುಡು ಅವರು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರ ಜನ್ಮ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಆಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಈ ಲೇಖಕರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಕುವೆಂಪು : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆನಪು' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಧನೆಗೈದು ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಕುವೆಂಪು 'ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕನ್ನಡದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಪ್ರತೀಕ' ಎನ್ನಬಹುದು. ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಜಾತೀಯತೆ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಿ, ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಬದುಕು-ಬರಹಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವ, ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದ ಒಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿ ಇದು ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಲೇಖಕ

ಮಿತ್ರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಹಿರಿಯ ಮಹಾಚೇತನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅವರ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತಾದರೆ ಆ ವಾತಾವರಣರದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಒಂದು ಹೊಸ ಕಳೆ ಬರುವುದೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

ಕವಿಯ ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿಸಿ, ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಅದರ ನವೀಕರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಅಭಿನಂದನೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಯೋಜನೆಯ ಎರಡನೆಯ ಹಂತವೂ ಬೇಗ ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

೪

ಇತ್ತೀಚಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಚಳುವಳಿಗಳಾಗಲಿ, ಇದ್ದವುಗಳು ಪೊರೆಗಳಚಿ ಹೊಸತಾಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಲಿ ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ತಲೆಮಾರಿನ ಲೇಖಕರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. 'The oldest and the youngest are at work with the strongest' ಎಂಬ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ಥ್‌ನ ಮಾತು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಿದೆ.

ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದಿನಂತೆ ಹುಲುಸಾಗಿಯೇ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾದ ಇವತ್ತಿನ ವಾಚಕರೂ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ. ಯಾವುದು ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲರು.

ಕವಿಯ ಆತ್ಮ ಚೈತನ್ಯದ ಹರಳಿನಂತಿರುವ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂಬಲವುಳ್ಳದ್ದು. ಕಾಲ, ದೇಶ, ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಕಾವ್ಯವೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕವಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಯೂ ಅವರವರ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಒಂದೇ ಪರಿಸರ ವಿಭಿನ್ನವೂ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎರಡೂ ಗಾಢವಾಗಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಾಗ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಮೌಲ್ಯ ಅಥವಾ ಆದರ್ಶ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಗೊಂಡಾಗ ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕವಿಯ ತೀವ್ರ ಸಂವೇದನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಅಂಥ ಕಾವ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಅನುಭವ, ಆಲೋಚನೆ, ಆದರ್ಶ, ಆಹ್ವಾನಗಳು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿ ಒದಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆತುರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಅಂತಸ್ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು

ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯ ಸಾಧನೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಇಂದು ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವವರ ರಭಸವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಅಥವಾ ಮತ್ತೆ ಓದಬೇಕೆನಿಸುವಂಥ ರಚನೆಗಳು ತೀರ ವಿರಳ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಗೆ ಅಪರಿಚಿತರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿರುವವವರಿಂದ ಯಾವ ಒಳ್ಳೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ? ಕಾವ್ಯಕ್ಕೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಲಯವಿದೆ, ನಾದ ಗುಣವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಇವರು ಅರಿಯದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕವಿತೆ ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾದ ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಕಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಯುವ ಕವಿಗಳು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ನಡೆದಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬರೆದದ್ದನ್ನು ಹಲವಾರು ಸಲ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅರೆಕೊರೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಯಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪರಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳು ಅವರ ಆಸೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕು. ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಕಮ್ಮಟಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಬಹುದು.

ಚುಟುಕು ಅಥವಾ ಹನಿಗವನಗಳಿಗೆ ಈಗ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಮುಕ್ತಕಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕರಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಚ್. ದುಂಡೀರಾಜರವರೆಗೆ ಅನೇಕರು ಈ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಶಸ್ಸು ಗಳಿಸಿದವರು ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಇದರಲ್ಲೂ ಈಗ ಅನುಕರಣೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ, ಸತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಕೃತಕ ರಚನೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ರಾಶಿಯನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿದಾಗ ಒಂದು ಬೊಗಸೆಯಷ್ಟಾದರೂ ಗಟ್ಟಿ ಕಾಳುಗಳು ಉಳಿದರೆ ಓದುಗರ ಪುಣ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು. ವಿಮರ್ಶಕರಂತೂ ಇವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿದಂತೆಯೇ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪವಾದಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥವರು ಹಾಗೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವವರು ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊಸದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ, ಹೊಸ ನುಡಿಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಪರಂಪರೆಯ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ತಾವೇ ಕಂಡುಕೊಂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಕವಿಗಳೂ, ಕವಯಿತ್ರಿಯರೂ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ

ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಕವಿತೆಯ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆ ಉಳಿಸಿಕೊಡು ಬಂದವರೇ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂದು-ಹಿರಿಯರಾಗಲಿ, ಕಿರಿಯರಾಗಲಿ-ಉತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಜೀವನ ಕೇಂದ್ರವಾಗುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೂ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡಿರುವ ಇವತ್ತಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಯಾವ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಅಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಬಹುದು. ಹೊರಗಿನ ಸದ್ದುಗದ್ದಲಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಒಳಗಿನ ದನಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು, ಬದುಕಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾನುಭವಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ತನ್ನ ಜನಾಂಗವನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಯಾನಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟಿನ ನೋವನ್ನು ಅದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ.

ಹೊಸ ಕಾವ್ಯಲೋಕವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲ, ವಿಭಿನ್ನ ಲಯಗಾರಿಕೆಯ, ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಅರಿವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವ 'ಸೂರ್ಯ ಜಲ' (ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿಪ್ರಕಾಶ), ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಐಕ್ಯಗೊಳಿಸುವ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗಳ ವಿನೂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ತೋರುವ ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ನಿರೂಪಣಾ ಕೌಶಲದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಥನರೂಪೀ ಕೃತಿ 'ಚಕೋರಿ' (ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ) ಈಚಿನ ಮಹತ್ವದ ರಚನೆಗಳಾಗಿ ಹೊರಬಂದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಗಳಾದ'ವರು ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳ ತುರ್ತು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾಗಿ ಓದಲೂ ಬರೆಯಲೂ ಬಾರದ ಬೀಳಗಿಯ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಬಿದರಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಪಟ ಜಾನಪದ ಕವಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಹಾಡು ಕಟ್ಟಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದು ಆ ಹಾಡುಗಳು ಈಗಾಗಲೆ ಮೂರು ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿನೂತನವಾದ ರುಚಿಯನ್ನೂ ಸೊಗಸನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತಗಾರರ ಒಂದು ತಂಡವೇ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಗಾಯನ ಪದ್ಧತಿ ಒಂದು ಬೆಳೆಯುವ ಕಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಅರಿತಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಮೂರು ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆಂದರೆ, ೧. ವಿದ್ವತ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ (ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ), ೨. ದೇಸೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ದೇಸೀ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕಾವ್ಯಗಳು), ೩. ವಾಕ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ (ಜನಪದೀಯವಾದದ್ದು). ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸೂರೆಗೊಂಡಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆದರೆ ದೇಸೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ.

ಇದಕ್ಕೆ 'ಹಾಡುಗಬ್ಬ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ತುಂಬ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ, ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವ, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಒಂದು ಸಾಧನ ಮಾತ್ರ. ಅದೇ ಕಾವ್ಯದ ಸರ್ವಸ್ವವಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದವೂ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶವಿಲ್ಲದೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ಸಂಗೀತ ಪೂರಕವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಸಂವಹನ ಶಕ್ತಿ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳುವಂತಿದ್ದರೆ ಅದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೇ. ಸ್ವತಃ ಕವಿಯ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವಾಚನಕ್ಕೆ, ಅದರ ಸರ್ವಗ್ರಾಹಿ ಸಮ್ಮೋಹಕತೆಗೆ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನ. ಕಾವ್ಯ ಗಾಯನದ ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಗಳಂತೆ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯ ವಾಚನದ ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಗಳೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಲ್ಲೂ ಓದುಗರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ, ಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಯ, ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃಷಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸಣ್ಣ ಕಥಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಎದುರು, ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡುವಷ್ಟು ಶಕ್ತವಾಗಿರದ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಂಕಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ರಂಗಭೂಮಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಕೃತಿ ಹೊರ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ 'ಊರ್ವಶಿ' (ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ) ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕವೊಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು ಗೀತರೂಪಕಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನಿರೂಪಣಾ ಶೈಲಿಯ ಹೊಳಪನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧವೂ ಒಂದಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೆಲವರಾದರೂ (ಉದಾ: ಪ್ರಭುಶಂಕರ, ಕೆ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ವೈದೇಹಿ, ಭುವನೇಶ್ವರಿ ಹೆಗಡೆ) ಅದನ್ನು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. ಉಳಿದಂತೆ ಹರಟೆ ಅಥವಾ ನಗೆಬರಹಗಳಿಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಲೇಖಕರು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಗೊಂದು ಈಗೊಂದು ಆತ್ಮಕಥೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲು ಆಸ್ಪದವೀಯಬಲ್ಲ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಈಚೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. 'ಹೋರಾಟದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ' (ಎಚ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ), 'ಭಿತ್ತಿ' (ಎಸ್.ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪ), 'ಊರುಕೇರಿ' (ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ) ಈ ಮೂರೂ ವಿಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ತೊಡಗದೆ ಪರಾನುಕಂಪೆಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಈ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕವಿ, ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಓದುಗನಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆಯ ರೀತಿಯೂ ಈ ನಡುವೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದುಂಟು. ಕೃತಿಯನ್ನು ಅದರ ಆಕೃತಿಯೊಳಗಡೆಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿದ ನಿಲವಿನದಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ನಿಲುವು ಬಂಡಾಯ ವಿಮರ್ಶೆಯದಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿರುವುದು ಹೊಸ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸಹಜ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ವಿಮರ್ಶಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಚರ್ಚೆಗಳು, ವಾದ-ವಿವಾದಗಳು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತಲಿರುವುದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. 'ಆಶಯ-ಆಕೃತಿ' (ಸಿ. ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್), 'ಸಾತ್ವಿಕ ಪಥ' (ಜಿ. ಎಸ್. ಆಮೂರ), 'ಸಕಾಲಿಕ' (ಜಿ. ಎಚ್. ನಾಯಕ), 'ತಿಳಿವ ತೇಜದ ಮುಂದೆ' (ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ), 'ಮರದೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು', (ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ), 'ಬೆತ್ತಲೆ ಪೂಜೆ ಯಾಕೆ ಕೂಡದು?' (ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ), 'ಮೊದಲ ಕಟ್ಟಿನ ಗದ್ಯ' (ಎಚ್. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ), 'ವಿಚಯ' (ಬಿ. ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಜಟಿಲಗೊಳಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಕೂಡದು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಅಧ್ಯಯನ ಈಚೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಆ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಕೇವಲ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲಳು ಎನ್ನುವಂತಹ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಎರಡರ ಸಮನ್ವಯ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. "A room of my own'ಗೆ ಹಂಬಲಿಸುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ನಾವೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವತ್ತ ಸಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ" (ಪ್ರತಿಭಾ ನಂದಕುಮಾರ್) ಎಂಬ ಅರಿವು ನಮ್ಮ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವುದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ.

ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಮಾಲೆ'ಯ ಮಹತ್ವದ ಯೋಜನೆ ಅರ್ಧಕ್ಕೇ ನಿಂತು ಹೋಗಿರುವುದು ದುರದೃಷ್ಟಕರ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಕಾವ್ಯ ಚಿಂತನ ಮತ್ತು ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮಂಡಿಸುವ, ಈ ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ' (ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ)ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಥನ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥನ' (ಡಿ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ) ಈ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಚಿಂತನ ಕ್ರಮದ ಹೊಸ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜತೆಗೆ ಲಂಕೇಶ, ದೇವನೂರ ಮಹಾದೇವ ಹಾಗೂ ತೇಜಸ್ವಿಯವರ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುವ ಕನ್ನಡದ ಜೀವಧ್ವನಿ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಮುಖಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅರ್ಥೈಸುವ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ 'ಕನ್ನಡ-ಮರಾಠಿ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ' (ಸರಜೂ ಕಾಟ್ಕರ್) ಸಂಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಮೃದ್ಧವಾದ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ಹಾಗೂ ಬೆಲೆಗಟ್ಟುವ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಯತ್ನವೊಂದು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ಮರುವಿಮರ್ಶೆಗಳು, ಚಿಂತನ ಕ್ರಮಗಳು, ವಿಶಿಷ್ಟ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕಾಳಜಿಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಬಲ್ಲವು.

ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ಹಿರಿಯರಾದ ಪಂಜೆ, ರಾಜರತ್ನಂ, ಕುವೆಂಪು, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಹೊಯಿಸಳ, ಕಾವ್ಯಾನಂದ, ಮೇವುಂಡಿ ಮಲ್ಲಾರಿ, ಬಿ. ಎ. ಸನದಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತ ಅವರ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ತಮ್ಮ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಕುಂದು ಎಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಅವರು ಸಮಾನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಲೇಖಕರ ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಂಥ ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂದುವರಿಯದೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಪನೆ, ಕನಸುಗಳ ಲೋಕ ಬಣಗುಟ್ಟತೊಡಗಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅದನ್ನು ಹರಿಗಡಿಯದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರನೇಕರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ವಿಜಾಪುರದ ಭಾರತೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ (ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶ) ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು

ದಶಕಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿ ನೂರಾರು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಅಸಂಬದ್ಧ ಹಾಗೂ ನೀರಸವಾಗಿ ಭಾವ, ಭಾಷೆ, ಕಲ್ಪನೆ, ಲಯಗಾರಿಕೆ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಹೊಸತನದ ಮಿಡಿತ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಳೆದ ಒಂದೆರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಶುಕಾವ್ಯ ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ಗರಿ ಮೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಹಾಡು ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಲಬುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅಂತರಂಗದ ಭಾವಗುಣ, ಗೀತಗುಣಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸುವ ಬಗೆ ಬಗೆಯ 'ಹಕ್ಕಿ ಸಾಲು' ಗೋಚರಿಸಿರುವುದು ಆಶಾದಾಯಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಆಯ್ದ ಮಕ್ಕಳ ಕಥೆ ಹಾಗೂ ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು, ಹಾಡುಗಳ ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತೀರ ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಕೈಕೊಳ್ಳಬಾರದು?

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿವಂಚನೆಗೀಡುಮಾಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳದೆ ನಾನು ಮುಂದುವರಿಯಲಾರೆ. ಜಡತೆ ಹಾಗೂ ಉದಾಸೀನತೆಯ ಪ್ರತೀಕದಂತಿರುವ ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತಗಾರರು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ 'ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು' ಹಾಗೂ ಹಣದ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಗೀಳಿನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಿವಾರಿಸುವ ಕಾಲ ಈಗ ಒದಗಿದೆ. ಅಮಾನವೀಯವಾದ ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕೈದು ದಶಕಗಳಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಸಂಖ್ಯ ಆಯೋಗಗಳು, ಸಮಿತಿಗಳು ವರದಿಗಳನ್ನೂ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನೂ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಹೊರತು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸದೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸರಕಾರಗಳು ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಯಿ ಮಾತಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಯಾವ್ಯಾವುದೋ ಆಡಂಬರದ ಹಾಗೂ ನಿರರ್ಥಕ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆ ಅವರಿಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರನೇಕರು ತಮ್ಮ ಕಿಕ್ ಬ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಗರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮೀರಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಪುರಸೊತ್ತಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಟಿ.ವಿ. ಚಾನೆಲ್ಲುಗಳ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರೇರಿತ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಮಕ್ಕಳ ಕಾತರಗಳನ್ನು, ವಿಲೋಭನೆಗಳನ್ನು

ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಜಾಹೀರಾತುಗಳು ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಹಕ ಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಳವಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸದ ಯಾವುದೋ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳ ಬಿಗಿ ಕವಚದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ದೂಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದಂತೂ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲದರ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಯೋಜಕರು, ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮತ್ತು ಪಾಲಕರು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೊಂದು ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

೧. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಕಲಿಸಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಟ್ಟದ ನಂತರವೇ ಬೋಧಿಸಬೇಕು.

೨. ಪುಸ್ತಕಗಳ ಹಾಗೂ ಭಾರವಾದ ಪಠ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕೂಡಲೆ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕು. ಹತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ವಿರಾಮವಾದ ಹರ್ಷದಾಯಕ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವಂತಾಗಬೇಕು. ಆಟಗಳಿಗೆ, ನಿಸರ್ಗದ ಒಡನಾಟಕ್ಕೆ, ಸಾಹಸ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇಳೆ ದೊರೆಯಬೇಕು.

೩. ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ, ಸಂದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಈಡು ಮಾಡಕೂಡದು.

೪. ಶಿಕ್ಷಕರು, ವರ್ಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುವಂತೆ ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಅವರು ಮನೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಬೇಕು.

೫. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ ಮನೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೬. ದೊಡ್ಡವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೂ, ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಪಾಲಕರಾಗಲಿ, ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಎಸಗಿದರೂ ಸಹಜವಾಗಿ ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ನೆರವಾಗುವುದು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವೆಂದು ದೊಡ್ಡವರು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೭. ಪುಸ್ತಕ, ಗಣಕಯಂತ್ರ, ಪದವಿ, ಹಣ ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದು. ಶಿಕ್ಷಣವೆನ್ನುವುದು ಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ ಮಾರುವ ಮಾರಾಟದ ವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದು ಕೂಡಲೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಬದುಕನ್ನು ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿ ಸುಧಾರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಭಾರತದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯಿಸಲು ಸ್ವೋಪಜ್ಞ ಅನುವಾದದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮುತುವರ್ಜಿ ವಹಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಕೇಂದ್ರವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದು ತುಂಬಾ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಗಣ್ಯ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತರಾಗಿ ಇರುವ ವಿಪರೀತ ಸ್ಥಿತಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ದೂರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನುವಾದ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಲಭದ್ದೆನಿಸೀತು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಅನುವಾದ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಆದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕವಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲ ಸತ್ವ, ಹೊಳಹು ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣ ವೈವಿಧ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹಿಡಿದು ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಕಾವ್ಯಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಶಾ. ಬಾಲೂರಾವ್, ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶರಂಥವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾದರಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಅಣಿಯಾಗಬೇಕು. 'ಹಳಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ' ಕುರಿತ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ರಂ.ಶಾ. ಲೋಕಾಪುರ ಈಚೆಗೆ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರೀ ಕಾಲೀನ ಮರಾಠೀ ಭಾಷೇವರ ಕನ್ನಡ ಚಾ ಪ್ರಭಾವ' ('ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿ' ಕಾಲದ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವ) ಎಂಬ ಉದ್ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಅದರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತೀರಾ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ.

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ' ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ (ಸಂ. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ) ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಕಾರ್ಯವೆಸಗಿದೆ. 'ವೈದ್ಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ'ದಂಥ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನೀಡಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒದಗಿರುವುದನ್ನು ಹಂಪಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟಿನ ಎಂಟನೆಯ ಸಂಪುಟದೊಂದಿಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳು ತುಂಬ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಎಂಟೂ

ಸಂಪುಟಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪರಿಷತ್ತು ಈಗ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಂವಾದಿ ಪದಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ನಿಘಂಟುವಾಗಿಯೂ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳಲಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ 'ಱಟಿ' ಶಬ್ದಕೋಶ ಹಾಗೂ ಶಕಟರೇಫ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳೆರಡೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದ್ದು ಹಳಗನ್ನಡದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇವು ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿವೆ.

ವಿಮರ್ಶೆ ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಬಲ್ಲದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಿರುವ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಗೂ ನೀಡಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ.

ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ವಸ್ತು, ವಿಷಯಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣ ಗಾತ್ರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ 'ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಸಂಶೋಧನ' ಸಂಪುಟ ಗೊಮ್ಮಟನಂತೆ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಲೋಕದ ಬೃಹತ್ ಸ್ಮಾರಕವೆನಿಸಿದೆ. ಸಂಶೋಧನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಇಂಥ ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ಇಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಪೂರೈಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸಂಪಾದಕಿ ಬಿ. ಮಾಲಿನಿ ಮಲ್ಯ ಅವರಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಬಿಡಿ ಬರಹಗಳ ಈ ಎಂಟು ಸಂಪುಟಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿರುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಅಂಕೋಲಾ (ಅಂಬಾರ ಕೊಡ್ಲ) ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹತ್ತು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದು ಐದು ಸಂಪುಟಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಹೊರ ಬಂದಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳಾದ ಗೌರೀಶ ಕೈಕಿಣಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆ ಒಂದು ನಿರಂತರ ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರವಾಹ. ಅವರ ಸಂವೇದನೆ ಇಂದಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಲೇಖನಿ ಅಷ್ಟೇ ಹರಿತ, ಚಿಂತನೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಖರ, ಜ್ಞಾಪಕ ಶಕ್ತಿ ಅಷ್ಟೇ ಅದ್ಭುತ. ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಆಧಾರಗಳನ್ನು, ಆಶಯಗಳನ್ನು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗೌರೀಶರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಾಶನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೇವೆ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಗದಗಿನ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದ ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ನಾಗನೂರು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಠದ ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಮೈಸೂರಿನ ಸುತ್ತೂರು ಮಠದ ಶ್ರೀ ಶಿವರಾತ್ರೀಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕಾವ್ಯ, ವಚನ, ಸ್ವರವಚನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೊರತರುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಮಹತ್ವದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೂ ಅವು ಮುಂದಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಕಣ್ ಕಣ್ ಬಿಡುವಂತಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಹಲವಾರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮೂಲಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು ಸಂಪಾದಕನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ವಿಶೇಷ ಪರಿಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಪಾದಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದುಂಟು. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಮಾತೆ ಮಹಾದೇವಿಯವರು ('ಬಸವಾತ್ಮಜೆ') ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಬಸವ ವಚನ ದೀಪ್ತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನ ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತವಾದ 'ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ'ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಲಿಂಗದೇವ' ಎಂಬ ಕಲ್ಪಿತ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹಾಕಿರುವುದು 'ಅಸಾಧು', 'ಉದ್ಧಟತನ' ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆಯಿಲ್ಲ. 'ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ' ಪದದಲ್ಲಿಯ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಇವರು ಬಸವಣ್ಣನ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಬಾಲಿಶ ಹಾಗೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ. ಇಂಥ ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕ್ಷಮೆ ಕೋರಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ನಾನು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ನೂರು ಪ್ರಕಟನೆಗಳ ಗಡಿ ದಾಟಿ ಸಾವಿರದ ಕವನಗಳ ಸಂಪುಟದ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಕ್ರೈಸ್ತ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ 'ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಾ', ಹೆಗ್ಗೋಡಿನ 'ಅಕ್ಷರ ಚಿಂತನ ಮಾಲೆ' ಹಾಗೂ ಪುತ್ತೂರಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಂತಹ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸದಭಿರುಚಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಧಾರವಾಡದ ಸುವಿರೇಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಈಚೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ಪತ್ತೇದಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಅಂಗ ಎಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಗಮನ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಾಡಿನ ಒಳಗೂ

ಹೊರಗೂ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ-ವೈಚಾರಿಕ ವೇದಿಕೆಗಳೂ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಡಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹಿಂದೆ 'ಗ್ರಂಥ ಲೋಕ' ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ 'ಪುಸ್ತಕ ಮಾಹಿತಿ' (ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ) ಹಾಗೂ 'ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಗಾತಿ' ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಉಪಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯಗೈಯುತ್ತಿವೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಕಲೆಗಳ ದ್ವೈಮಾಸಿಕ 'ಸಂಕುಲ'ಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ೪೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ, ಹಾಸ್ಯದ ಹಿತಕರ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ 'ವಿನೋದ' ಚಿನ್ನದ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ 'ಕಲಿ-ನಲಿ' ದ್ವೈಮಾಸಿಕ, ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರಬಹುದಾದ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಓದುಗರ ಕೈಗೆ ವಿಲಂಬವಿಲ್ಲದೆ ದೊರೆಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಇದನ್ನೇ ತನ್ನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದರೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಚಾಲನೆ ದೊರೆತಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು 'ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕೃತಿ ವಿವರಣ ಸೂಚಿ'ಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾದರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಳಕೆದಾರರಿಗೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಇಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಧಾವಂತದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮರೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ ಪಿಪಾಸುಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

೬

ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವಂತೂ ಸದಾ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು. 'ಕನ್ನಡನಾಡು ಕಟ್ಟುವುದೆಂದರೆ ಬರಿ ರಾಜಕೀಯ-ಭೌಗೋಳಿಕ ಸೀಮಾರೇಖೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವಂತ, ಚಿಂತನಶೀಲ, ಸೃಜನಶೀಲ ಜನಪದ ಸೃಷ್ಟಿ'. ಕನ್ನಡದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯರು, ವಿಚಾರಶೀಲರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ ಅವಶ್ಯ ಬಿದ್ದಾಗ ಹೋರಾಟದ ಕಣಕ್ಕಿಳಿದು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಮತ್ತೆ ಅವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಆಡದೆ ಮಾಡಿ, ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಸರಕಾರ ಇನ್ನೂ ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಕಳೆದ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳು ಬದಲಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಚಳವಳಿಗೆ ಗೌರವ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ

ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರ (ಬೆಂಗಳೂರು), ಅ. ಕ. ಕೇಂದ್ರ ಕನ್ನಡ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿ (ಧಾರವಾಡ), ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಹೋರಾಟ ವೇದಿಕೆ (ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ), ಕನ್ನಡ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿ (ಬೆಂಗಳೂರು) ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಪರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಜಾಗ್ರತಿಯನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿವೆ. ನಾಡಿನ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಬಗೆಯ ಎಲ್ಲ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಧ್ವನಿ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಮೊಳಗಬೇಕು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಗಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮತೋಲನದಿಂದ ನರಳುವಂತಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಇಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾವಣಗೆರೆ ಅಥವಾ ಬೆಳಗಾವಿ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ರೇಲ್ವೆ ನೈಋತ್ಯ ವಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸರ್ವಾನುಕೂಲವಾದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಪೀಠವನ್ನು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಏಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕಟ್ಟಡ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಬದಲು ಕೆಲವು ಅಕಾಡೆಮಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಧಾರವಾಡ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಡುವೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭೋಪಾಲದ ಭಾರತ ಭವನದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಒಂದು ಭವನದ ನಿರ್ಮಾಣ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ.

ಕನ್ನಡಿ ಹರಳನ್ನು ಎಸೆದ ಮೇಲೆ ಬೆಸೆದರೂ ಅದು ಕೂಡಲಾರದೆನ್ನುವ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಬೇಗ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಡಿನ ಏಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಮುತ್ಸದ್ಧಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಆಶಿಸೋಣ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಬೇರೆ ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಭಾಷಾ ಆಯೋಗ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ಧಾರವಾಡ, ಕಲುಬರ್ಗಿ ಆಕಾಶವಾಣಿ ನಿಲಯಗಳು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮರಾಠಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಂದನಾ ಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಭಾಷಾ ಗೀತಗಳಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಎಡೆಗೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಈ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಂಧವ್ಯ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪುಣೆ, ಸಾಂಗಲಿ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಆಕಾಶವಾಣಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಗಾಳಿ ಕೂಡ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಕೂಡಿಯೇ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾಗಬೇಕು. ಪುಣೆಯ ಮರಾಠಿ-ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹವರ್ಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿಭಾಗದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಕುಗ್ಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು, ಇತರ ಶಾಲೆಗಳಿಂತ ಅವು ಬಲಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ವಾತಾವರಣ ಉಳಿದೀತು. ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕಾವಲು ಸಮಿತಿ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಗೈದದ್ದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ನೂತನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಸಾರಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ತೀವ್ರ ಚಾಲನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದೆಂದು ಆಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಾನೆಲ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಗಡಿನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಉನ್ನತಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ಬಲವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೀತಿಯೊಂದನ್ನು (Cultural Policy) ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಕೂಡಲೇ ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಗಡಿನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೊರನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಒಂದೇ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಅಳೆಯುವ ಧೋರಣೆ ತಪ್ಪು. ಗಡಿನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮುಂದೆ ಹಲವಾರು ತಲೆಮಾರುಗಳತನಕ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾದ ಮತ್ತು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವೋ ಅಂತೆಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ನೀತಿಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ಹೌದು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿತನ ಹಾಗೂ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹಲವು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕುರಿತು ಇಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಡಿನಾಡು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿ ಕೈ ತೊಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡಿಗರು ಹೊಸದನ್ನು ಗಳಿಸುವುದಿರಲಿ, ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗಾದರೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಂಕಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿತವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಅಂಕಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿಸಬೇಕು. ಈಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ೧ ರಿಂದ ೪ನೇ ವರ್ಗದವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಅಂಕಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗಣಿತವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಕ್ರಮವಿದೆ. ಸಮೂಹ

ಮಾಧ್ಯಮಗಳು, ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆ, ದೂರದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಂಕಿಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಬೇಕು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಂದಣಿಯಾದ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನೋಂದಣಿ ಫಲಕಗಳಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಸಾರಿಗೆ, ಧಾರವಾಡ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಗರ ಸಾರಿಗೆ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಾಹನಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿರುವುದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. ಕನ್ನಡ ಅಂಕಿಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು, ಅದರಲ್ಲೂ ಬೆಂಗಳೂರು ತರುವ ಪ್ರತಿರೋಧ ಖಂಡನಾರ್ಹ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಗರ 'ಬಾಂಬೆ'ಯನ್ನು 'ಮುಂಬಯಿ', 'ಆಮಚಿ ಮುಂಬಯಿ' ಎಂದು ಆಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಧಾನಿ ಕನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರಬಾರದೆ? ಮುಂಬಯಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬಸ್ಸುಗಳ ತಿಕೀಟುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಂಕಿಗಳೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡಬೇಕು.

ಕನ್ನಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಸಿರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಶಾಲಾ ಹಂತದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಹಿಂದಿ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಪ್ರೌಢ, ಪದವಿಪೂರ್ವ, ಪದವಿ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿವೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಾ ಬೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗಳು ಹೊಂದಿವೆ. ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾ ಬೋಧನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಗಳು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳ ಪುರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಜರುಗುತ್ತಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭಾದಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿದ್ದು ಸರಕಾರಗಳ ಅನುದಾನದಿಂದ ಹಿಂದೀ ಅಧ್ಯಯನದ ಬಗೆಗೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಗಣನೀಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರವೇ ಆರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷಾ ಬೋಧನಾ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಲಿಯುವ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ವಿವಿಧ ಶಾಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕು? ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಒಂದಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಥೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳತ್ತ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಹರಿಸಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನೆಯ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಬಿ.ಇಡಿ. ಮತ್ತು ಟಿ.ಸಿ.ಎಚ್. ಶಿಕ್ಷಕ ತರಬೇತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನೆ ಪರಿಮಿತ ಅವಧಿಗಳಿಂದಾಗಿ, ವರ್ಗ ಪಾಠಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದಾಗಿ ಅದು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಮಾನಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಸುಸಂಗತ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ವಿಕಾಸದ ತಳಹದಿಯೇ ಮಾತೃಭಾಷಾ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿರುಚಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಶಾಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನೆಯ ಆಳ, ಅಗಲಗಳು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿಂತನ ಕ್ರಮದ ಬೀಜ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಶೀಘ್ರುವೇ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಭಾಷಾ ನೀತಿ ಕೂಡ ಇಂತಹ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಬೇಕು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿರುವ ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಕಳೆದು ಎರಡು-ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿದ್ದು, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ವರ್ಷದ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಶ್ರೇಯಾಂಕ ನೀಡುವ ಪರಿಪಾಠ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದಂತಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ನಗರ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಸ್ತುತ್ಯ ಉಪಕ್ರಮ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿ ಮಹೋದಯರು ತಜ್ಞರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾದದ್ದು. ತಮಿಳು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಟಿ.ಸಿ.ಎಚ್. ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದಾಗಿ ಈಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಮುಖ್ಯಮಂ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹಿಂದೀ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಿಂದಿ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದಲ್ಲ ಹತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಗತ್ಯವೇನಿದೆ? ಗೋಕಾಕ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಕೂಡದು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಅಂದಿದ್ದರಂತೆ : 'ನನಗೆ ಒಂದು ನೂರು ಜನ ಒಳ್ಳೇ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಕೊಡಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ'. ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾದ ಕಳಕಳಿಯುಳ್ಳ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಒಂದು ಪಡೆಯನ್ನೇ

ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಕನ್ನಡಪರ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗುವ ಅಗತ್ಯ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

೭

ಭಾರತ ಇಂದು ಮಹತ್ತರವಾದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಗೊಂದಲಗಳಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬಡ ಭಾರತೀಯನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಯ ಆಶೆಗಳಿದ್ದರೂ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾತ್ರ ತೀವ್ರ ಅಸಮತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಳೆಯ ಮಹಾರಾಜರು ಹೋದರು; ಹಾಗೆಯೇ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದುರುಳ ಜಮೀನುದಾರರು ಕೂಡ. ಆದರೆ ಸಮಾಜವಾದ, ಗರೀಬಿ ಹಟಾವೊ ಮೊದಲಾದ ಘೋಷಣೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಆರ್ಥಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯಮಿಗಳ ಗುಂಪುಗಳು ಅವರ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಿವೆ. ೧೯೮೪-೮೫ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನೂರು ಕಂಪನಿಗಳು ೬೬.೦೦೦ ಕೋಟಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದುವಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಲಾಭದ ಮೊತ್ತವೇ ೧೦,೬೪೦ ಕೋಟಿ ರೂ.ಗಳಷ್ಟಾಗಿದ್ದಿತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಷ್ಟೋ ಜನಕ್ಕೆ ಈ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಹಣದ ಅಂಕಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸೊನ್ನೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಎಣಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಬರಲಾರದೇನೊ. ನಗರದ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕೆಲವು ಗುಂಪಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ದೊರಕಿರಬಹುದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರ ಜೀವನ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ರೋಗರುಜಿನಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಕುಸಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಜನತೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಹೀನರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವೆಂದರೆ ಜನಶಕ್ತಿ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಓಟು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಆರಿಸಿ ಬಂದರೊ, ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಹಾಶಯರು ಆಮೇಲೆ ಜನರಿಗೆ ಮುಖ ಕೂಡ ತೋರಿಸದೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಚುನಾವಣೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಶ್ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ಮಾತಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ಇಂಥ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಾಗರಿಕರ ನಿಯಂತ್ರಣವೇನಾದರೂ ಇದೆಯೇ ಎಂದರೆ ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಾನಾದರೂ ಅವನು ಇವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು, ಇವರಿಗೆ ಲಂಚ ನೀಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರ ಅಂಜಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು.

ರಾಜಕಾರಣದ ಅಪರಾಧೀಕರಣ (Criminalisation) ತನ್ನ ತುತ್ತ ತುದಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಪಾತಕೀಕರಣ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಪರಾಧಸ್ಥರು ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಕಂಟಕರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡ, ಆಡಳಿತವರ್ಗದ ಜನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಷ್ಟೆ ಆಗಿರದೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇಲ್ಲವೆ ಅಧಿಕಾರ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಪಾತಕೀ ಸಾಧನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ತಯಾರಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ನದೀನೀರು, ಗಡಿವಿವಾದ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಗ್ಧನಾಗರಿಕರ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಭಯಾನಕ ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದವು, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಹಪಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಕ್ಷಗಳಿಂದಲೇ ನಡೆದಿರುವುದು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೂರವಾದ ಮಾತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕ್ರೌರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯ ಎದುರು ನಾಗರಿಕರು ತೀರ ನಿರ್ವೀರ್ಯರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ದೇಶದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆ ತಮ್ಮ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅತೃಪ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣವಿರದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಸಲಹೆಗಳೂ ಈಚೆಗೆ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಬಗ್ಗೆ ಪುನರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಉಗ್ರ ಹಿಂಸಾಚಾರದಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನ, ಸರಕಾರದ ವ್ಯೂಹ ಹಾಗೂ ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳು, ಈ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಿಂದ ದಾಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹತಾಶರಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.

ವಿಚಾರವಂತನಾದ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆ ಇಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ : 'ಭಾರತ ಎತ್ತ ಸಾಗಿದೆ?' ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳುತ್ತ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ತಳಹದಿಯನ್ನೇ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಘಾತದೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ಮನಸ್ಸು ನಿತ್ಯವೂ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗಾಢ ಶೋಧದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮುಖವೂ ಇದ್ದಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಅಣಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಸ್ಪಷ್ಟ ನೋಟ ನಮಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ನವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಚ್ಚಳಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅದರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲ ವಿರೋಧಿ ಅಥವಾ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಕಾರಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ದಯಾಪರ ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು (Value System), ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ವಿದೇಶೀ ಮೂಲದ ವಿಚಾರಗಳು, ತೀರ ಆಧುನಿಕವಾಗಿದ್ದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆನಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ

ಮನೋಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ತಿರುಳು ಮುಖ್ಯ; ಕೇವಲ ಹೊಸತನಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಊರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಭಾರತ? ಯಾವುದು ಭಾರತೀಯ? ಭಾರತೀಯತೆ ಎಂದರೆ ಏನು? ಇವು ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲ; ಇವೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವರ್ಧಿಷ್ಣು ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗ ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ವಿವೇಚಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳು.

ರಾಜಾರಾಮಮೋಹನ್‌ರಾಯರ್, ವಿವೇಕಾನಂದ, ಅರವಿಂದ ಘೋಷ್, ಟಾಗೋರ, ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ, ನೆಹರು, ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ, ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಮುಂತಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜವಾದಿ ಹಾಗೂ ಸಮತಾವಾದಿ ಆಂದೋಲನಗಳ ವಿವಿಧ ಮುಖಂಡರು ಹಾಗೂ ಅವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ಲೇಖಕರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದೆ. ಭಾರತ ಶೋಧದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನತನಕ ನಾವು ನಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿಲ್ಲವೆ? ವಿದೇಶಿ ಮೂಲದ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಒಳಗಿನ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ನಾವು ಈಡಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಲೇಖಕನೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಂತಸ್ಥಗೊಳಿಸಲು ಹೆಣಗಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಇಡೀ ಚಳವಳಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೈಜಗೊಳಿಸಲು ಹೋರಾಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಘಟ್ಟಗಳ ಹಾಗೂ ಒಲವುಗಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರಚನೆಗಳು ಈ ಹೋರಾಟದ ಫಲಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ.

ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎತ್ತಿ ಆಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಜನತೆಯ ಈಡೇರದ ಆಶೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವನತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಲೇಖಕರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ಣಕವಾದ ಆತ್ಮಶೋಧ. ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಿಯೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಬಹುದಾದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಕಾಳಜಿ ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿ ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಇಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ಲೇಖಕ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರಾದ ನಾವು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದ ಲೇಖಕರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರೂ ಈ

ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿ. ಆದರೆ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪೂರ್ಣ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಲೇಖಕರಾದ ನಾವು ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಬರವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮೂಲಕ ಅದಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡೋಣ. ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಯನ್ನು ಖಚಿತಗೊಳಿಸಲು ನಾವು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದರೆ ಇದೇ.

ಇಂದು ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಮಾನುಷ ತೆರೆಗಳೆದ್ದು ಜಗತ್ತನ್ನು ಹೊಯ್ದಾಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದದ್ದೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದ ಮತ್ತು ಬೇರುಗಳಚಿದ ವಿಶ್ವವಾದ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಜನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಂತೀಯವೆಂದೂ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವವೆಂದೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧಿ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದಿಯೆಂದು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಬೇರುಗಳಿಲ್ಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಮುಂಚಾಚುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶ್ವವಾದದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವೆಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದರ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಬಲಿ ಬೀಳುವ ಭಾರತೀಯನು ನಮ್ಮ ಜನರ ನಿಜವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನರಿಯಲು ಪ್ರವರ್ತಿಸದೆ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಮಾದರಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ.

ವೆಸ್ಟ ಮಿನಿಸ್ಟರ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ನಮ್ಮ ಪಾರ್ಲಿಯಾಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದು ಅದು ಪಡೆದ ವಿಕೃತ ರೂಪ ಇಂಥ ಬೇರು ಹಿತ ಅನುಕರಣೆಯ ಅಪಾಯಕಾರಿ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ವ ರೋಗ ಪರಿಹಾರಕವೆಂಬಂತೆ ದಲ್ಲಾಳಿ ಹಿಡಿದ ಮುಕ್ತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಉದಾರೀಕರಣದ ತತ್ವ ಸೂತ್ರಗಳು ಈ 'ವಿಶ್ವವಾದ'ದ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ.

'ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು' 'ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನು ಬದುಕುತ್ತಾನೆ' ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಯೋಗಕ್ಷೇಮ, ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜದ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ- ಇವು ಉದಾರೀಕರಣದ ತತ್ವ ಸೂತ್ರಗಳು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಅದರಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡವನು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕವೇ, ತನ್ನ ಜೀವನ ಮಾಡುವನೇ ಹೊರತು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬೀ

ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರುವ ಈ ತತ್ವ ಸಮಾಜ ವಿರೋಧಿಯಾದದ್ದು. ಸಮಾಜವು ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣ, ತರಬೇತಿ, ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆಯ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಸಮಾಜದ ಸೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲನು. ಈ ಮಾನವ ಶಿಶು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರುವ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಮಾಜ ತನ್ನ ಈ ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದವರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಬದುಕುಳಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆ ಅದು ಜಂಗ್ಲೀ ಕಾಯದೆ (Jungle Law)ಗಿಂತ ಹೀನವಾದದ್ದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಹ ಎಷ್ಟೋ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆಯೊದಗಿಸಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈಗ ನಡೆದಿರುವುದರ ಮೇಲಿಂದ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಯಾರು ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೊ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೊ ಅವರು ಆ ಸುಖಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು, ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಉಳಿದ ನತದೃಷ್ಟ ಜನ ಆಳುವ ವರ್ಗದ ಗುಲಾಮರಾಗಿ ಬಾಳುವುದು.

ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯಸಮಾಜ ಕುಟುಂಬ, ಬಣ, ಗ್ರಾಮ, ಜಾತಿ. ಜನಾಂಗತ್ವದಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಸಮುದಾಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತನ್ನ ಸದಸ್ಯರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಬದ್ಧರಾಗಿರುವುದು, ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಛಿದ್ರೀಕರಿಸುವ ಅನಿರ್ಬಂಧಿತವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಜಂಗ್ಲೀ ಕಾಯಿದೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪರಕೀಯವಾದದ್ದು. ಭಾರತೀಯ ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಇದೇ ಆಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧ ಇವುಗಳ ಪರಿಶೋಧ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೆಂದರೆ ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಸಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಾಗುವುದು.

ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಆಸಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಆಸಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮರಸಗೊಳಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂರಚನೆ, ಸುಸಂಗತವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರದು. ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೀಯುವುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಆಸಕ್ತಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು

ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಕಾಲ ಗತಿಸಿದಂತೆ ಎರಡೂ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಸಮಾಜಗಳೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಸಮಾಜಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದ ಸೋವಿಯತ್ ಶೈಲಿಯ ಸಮತಾವಾದ ಇದನ್ನೇ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸಿದ ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಹಲವು ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್, ಸೋವಿಯತ್, ಚೈನೀಸ್ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕನ್ ಮಾದರಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ವಾದಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಸಾಕಷ್ಟು ಪಾಡು ಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಮಾದರಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲಾರವು. ಇಂದಿನ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವೇ ನಮ್ಮ ಮಾದರಿಗಳಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಚೈತನ್ಯ, ದರ್ಶನ, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಳವಾದ ಜ್ಞಾನ ಅಗತ್ಯ. ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಯುರೋ-ಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ಭಾರತ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಇಲ್ಲವೆ ಪೌರಸ್ತ್ಯ ಪಂಡಿತನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಲಿ ಇದನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತಿಗಳು, ವಿಮರ್ಶಕರು ಮತ್ತು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪಾತ್ರವಹಿಸಬೇಕಾದ ಸಮಯೋಜಿತ ಸಂದರ್ಭ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಬಾಬರಿ ಮಸೀದಿಯ ಪತನ ಹಾಗೂ ನಂತರ ನಡೆದ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ಕುದುರಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆ ಆಳಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ನಾವು ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಫ್ರೆಂಚ್ ವಿಚಾರ ವಾದಕ್ಕೇಕೆ ಹೋಗಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಭಕ್ತರು, ಶರಣರು ಇಂಥ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? "ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ದೇವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಎಷ್ಟೊಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದದ್ದೆಂದರೆ (ಅವನು ನನ್ನ ಮಗ, ನನ್ನ ತಂದೆ, ನನ್ನ ತಾಯಿ, ನನ್ನ ಪತಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮ ಇತ್ಯಾದಿ) ನನಗೆ ಯಾವ ಮಧ್ಯಸ್ಥರದೂ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಭಕ್ತರು. ಈ ನೆಲೆಯಿಂದ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರು : 'ದೇವರ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅವನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳು ಮನುಷ್ಯ ನಿರ್ಮಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡಬಹುದು'. ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ತಳಕು ಹಾಕಿದ್ದ ದೈವೀಕರಣವನ್ನು

ಈ ವಿಚಾರಧಾರೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿತು. ೧೧ ರಿಂದ ೧೭ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲೋಲಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯ ಮೂಲ ಪುರುಷರೆಂದರೆ ಅವರೇ. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅನೇಕರು ಯುರೋ-ಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಅವರ ಬರೆಹಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿ, ದೈವಶಕ್ತಿಗೆ ಶರಣಾಗುವ ಆ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು 'ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯ ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದರು.

ಭಾರತೀಯ ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸರಕಾರಿ ಬೆಂಬಲವಲ್ಲ. ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಗರಿಕರ ಖಾಸಗಿ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ದುಷ್ಟತನ ಮತ್ತು ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದೇ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ತುರ್ತಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಭಾರತದ ಪುನಶ್ಚೇತನೆಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದುತ್ವದ ಬೆಂಬಲಿಗರು ತಮ್ಮ ಹಸಿ ಬಿಸಿ ಜಾತೀಯ ವಾದದಿಂದ ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯತೆಯ ಪುನರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅಂಥವರಿಂದ ಯಾವ ಕಾಣಿಕೆಯೂ ಸಂದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂದು ಎನಿಸದವರ ವಿರುದ್ಧ ಕಿರಿಚಾಡುವುದೇ ಅಂಥವರ ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಹೊರ ತೋರಿಕೆಗೆ ವಿಶ್ವವಾದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ, ಒಳಗೊಳಗೆ ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧದತ್ತ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವತ್ತ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಳೆಯಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನೇ ದ್ವೇಷಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಪುನಶ್ಚೇತನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು? ಅವರ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಕಡ ತಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗಿಂತ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವದೇಶಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಬೃಹತ್ ಉದ್ಯಮಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಅದೇ ರೀತಿಯದಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದುತ್ವ ಇಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಚರ್ಚೆಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಚಿತ್ರ ಮಾತ್ರ.

ಯಾವುದು ನಿಜವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಢವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನಮಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಎಂಥದು ಭಾರತೀಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಲ್ಲೆವಾದರೆ, ಸ್ಯಾಟ್‌ಲೈಟ್, ಟೆಲಿವಿಜನ್ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಈ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಭದ್ರವಾದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಭಾರತದ ಬಡತನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಾಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಸಲು ನಾವು ಕೊನೆಗೂ ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶ, ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಅತ್ಯಂತ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಲೇಖಕನಾದವನು ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರ. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಇಂದು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಿಯಾಸ್ತಕರು ವಿಚಾರ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರಾಗಿ ನಾವೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆವು? ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಬರವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಪುನಶ್ಶೋಧ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಪುನರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಭಾರತೀಯತೆಯ ಪುನರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂದರೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದು ಸ್ಥಾವರವಾಗಿರುವುದರ ಗುಣ ವಿಶೇಷದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಹೇಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕೂಡ ಆಗಿದೆ.

ಬಂಧುಗಳೇ,

ನೀವು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಗೌರವದಿಂದ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರೆಂದು ನಾನು ಒಂದಿಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡಿದೆ. ಬೇಸರವಾಗಿದ್ದರೆ ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನನ್ನ ಅಭಿವಂದನೆಯ ಕವಿತೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನೀವೆಲ್ಲಿಯವರು, ನಾವಲ್ಲಿಯವರೆ ನಮ್ಮೂರು ದೂರವಿಲ್ಲ,
ಕನ್ನಡದ ತವರು ಕರೆದಾಗ ನಮಗೆ ಮೈನವಿರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ-
ಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಕನಸು ಮಾನಸದ ಹಂಸದಂತೆ
ಹಾಲು-ನೀರು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಮೇಲೆ ದಿಗ್ವಲಯಕೇರಿದಂತೆ.

ದೂರ-ಸನಿಹ ಆಧಾರ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದಾರಿ;
ಸುತ್ತು ಬಳಸಿದರು ಹತ್ತು ಗಡಿಯ ಬತ್ತಿಗಳ ಕುಡಿಯ ಚಾಚಿ
ನೆಳಲು-ಬೆಳಕು ನಸುನಕ್ಕು ಮಿಕ್ಕ ಅಕ್ಕರತೆ ಬೆಂಬಲಾಗಿ
ತುಂಬು ನಂಬಿಗೆಯ ಬುತ್ತಿ ಬಿಚ್ಚುವೆವು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತರಾಗಿ.

ಬದುಕು ಎಲ್ಲ ಹೊತ್ತಗೆಯಲಿಲ್ಲ, ಹುಗಿದಿಲ್ಲ ದುಡ್ಡಿನಂತೆ
ಮಾಡಿದಂತೆ ಅದರಾಟ ಮಾಟ, ಒಟ್ಟಿದರೆ ಗುಡ್ಡದಂತೆ;
ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಸಿಗದಂತೆ, ಬೂರಲದ ಅರಳಿ ಹೊರಳಿದಂತೆ
ಬಟ್ಟ ಬಯಲಿನಲಿ ಗುಟ್ಟನೊಡೆದು ಗಾಳಿಯಲಿ ಹರಡಿದಂತೆ.

ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಒತ್ತಡದ ನಡುವೆ ಕಾರಂಜಿ ಪುಟಿವ ಜೀವ
ಮುತ್ತಿನಂತೆ ಮಾತೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹೊಳೆಯಿಸುವ ಹಾವ-ಭಾವ
ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿಳಿದು ಮೇಲೆ ಪಲ್ಲವಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುವರಳು
ಹುತ್ತದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಈ ಧ್ವನಿಗೆ ಇಂಥ ಕೊರಳು.

ಈ ಜನದ ಮಾತು ರೀತಿಯಲಿ ಹುದುಗಿ ಹದಗೊಂಡ ನೋವು-ಕಾವು-
ನೆಲದ ಜೊತೆಗೆ ಮಲಗೆದ್ದು ಹೊಲದ ಬದುವಿನಲಿ ಬಂದ ಮಾವು.
ಪ್ರೀತಿ, ಮುನಿಸು, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡರ ದ್ವಾರಬಂಧ
ದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ನಿಜಗುಣಿಯು ಕಂಡ ಕನ್ನಡದ ನಾಟ್ಯಬಂಧ.

ಬರೆದುದೇನೂ ನಮಗರಿಯಲೆಂದೆ; ಅರಿತಾಗ ಬೇರೆ ಕೊರತೆ
ಮರೆತ ಮಾತು ನೂರೆಂಟು ಆದರೂ ಬೆರೆತ ಕುದಿಯು ಹೊರತೆ?
ಹಳತು-ಹೊಸತು ಎಳೆದಾಡಿ ಹರಿದು ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆ ಬೇಡುತಿಹವು-
ಅಳತೆ ಕೊಟ್ಟು, ಹೊಲಿಸಿದರು ತೊಟ್ಟು ಮೈ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲು-ಬಿಗಿಯು.

ತಲೆಮಾರಿಗೊಂದು ಹೊಸ ಸುಗ್ಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಬೆಳೆದಿಹುದು ತುಂಬಿ ಕಣಜ
ಸೋಮಾರಿಗೊಂದೆ ಬರಗಾಲ, ಸೃಷ್ಟಿ ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಕಲೆಯ ತೇಜ.
ನೀರು-ಹಸಿರು, ಬಂಗಾರ-ಬಸಿರು ಒಳಗೊಳಗೆ ತಿರುಗಿ ಮಾಗಿ
ಹಗಲು-ಇರುಳು ಹಿಡಿದಿಹುದು ತೂಕ ನೆಲ-ಮುಗಿಲು ಪರಡೆಯಾಗಿ.

ಏಳುತಿಹುದು ಯೌವನವು ಕೊಡವಿ ಭಿಡೆ-ಭಾರ ತೂರಿ ಒಗೆದು
ಎಲ್ಲರೆದುರು ಮುಖವಾಡ ಕಿತ್ತು ನಿಜ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಿಗೆಳೆದು.
ತುಳಿತ ಸಹಜ ನಡೆಯಲ್ಲ, ದಲಿತ ಹೆಸರಲ್ಲ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಲು
ಹಂಡಬಂಡ ಜೀವನವ ಹಿಂಡಿ ಕುಡಿದಂತೆ ಕಳ್ಳಿ-ಹಾಲು.

ನೂರು ದಾರಗಳ ಗೋಜು ವ್ಯಕ್ತಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ತಳುಕು-ಮಳುಕು;
ಒಳಗಿನೊರತೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ ಔದಾರ್ಯದೊಂದು ಹಳುಕು.
ಮೂಲೆ ಮೂಲ ಚಿಂತನೆಗೆ, ಬಯಲು ಆಗೀಗ ಎಷ್ಟೊ ಅಷ್ಟೆ
ಬೆಳೆವ ಬದುಕು ಕಂಡಲ್ಲೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟೆ.

ಎದೆಯ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಡುವುದೊಂದೆ ಒಡಗೂಡಿ ನಡೆವುದೊಂದೆ
ಹಿಡಿದ ದಾರಿ; ಅನುಮಾನಿಸಿದರು ಆಯಾಸವಿರದೆ ಬಂದೆ -
ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಹಾಸ ಮಧುಹಾಸ ತುಂಬಿದೊಸಗೆ
ವಧುವಿನಂತೆ ನಸುನಾಚಿ, ನಮಿಸಿ, ಈ ಜೀವ ಬಂತು ಹಸೆಗೆ.

ಅ.ಭಾ. ೬೬ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಮಂಗಳೂರು : ನಿಕಟಪೂರ್ವ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನುಡಿ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಉಸಿರಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ, ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ಕವಿ, ವಿದ್ವಾಂಸ ಶ್ರೀ ಕಯ್ಯಾರ ಕಿಞ್ಞಣ್ಣ ರೈ ಅವರನ್ನು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ೬೬ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಅವರ ಪದ್ಯದ ('ಭಾಗವತ') ಒಂದು ನುಡಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ :

ಇಂದು 'ಕಲ್ಯಾಣ', ನಾಳೆ 'ಕಾಳಗ'ವು
ಈ 'ಪ್ರಸಂಗ'ಗಳೆ ಮರಳಿ
ಅದನೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ನಾಡನೆಚ್ಚರಿಸಿ
ಬಾಳಿಗರ್ಥವನು ಹೇಳಿ.
ಜೀವ ಚೈತನ್ಯ ಚಿಮ್ಮಿ ಹೊಮ್ಮಿಸಿದೆ
ಧಿಮ್ಮಿ ಧೀಂಕಿಟಂ ನೃತ್ಯ;
ಬಿಂಬವೆಂತೊ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಂತೆಯೆ
ನೀನೆ ಭಾಗವತ, ಸತ್ಯ.

ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಇಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದು ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಯವಾದದ್ದು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಅವರ ಸಾರಸ್ವತ ಸೇವೆಯನ್ನು, ನಾಡಿನಳ್ಕರೆಯನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ನೀಡುವ ಒಂದು ಅತ್ಯುಚ್ಚಗೌರವ ಇದು ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ.

ಒಂದು ವರ್ಷ, ಅಥವಾ ಮುಂದಿನ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ, ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕನ್ನಡದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದರ

ಮೂಲಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಂಬಬಹುದು.

ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ, ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯವರಾದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯ್ಲಿಯವರು ಮಂಡ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು.

ತರುವಾಯ ಬಂದ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರು ಅಂಥ ಒಂದು ಅವಶ್ಯಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಮುಂದುವರಿಸಲಿಲ್ಲವೊ ತಿಳಿಯದು.

ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಪಟೇಲರು, ವಯೋವೃದ್ಧರೂ ಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಕಿಞ್ಞಣ್ಣ ರೈ ಅವರಿಗೆ ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಕಳೆದ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಸಾ. ಸಿ. ಮರುಳಯ್ಯನವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗಡಿನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತ ಎಂದು, ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸಲು ಸರಕಾರ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮೀನಮೇಷ ಎಣಿಸಿ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಬದಲು, ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಕೋಟಿ ಹಣವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಖಾಯಂ ಠೇವಣಿಯಿಟ್ಟು ಅದರ ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸುವುದು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ.

ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು, ಅಖಿಲಭಾರತ ಮಟ್ಟದ ಇಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಪರಿಷತ್ತು ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಯಾವ ಅವಸರವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಐದೂ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಗಡಿಯಾಚೆಯ ಮತ್ತು ಈಚೆಯ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ತೀವ್ರತೆಯಾಗಲಿ, ಕಾಳಜಿಯಾಗಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಗಡಿನಾಡಿನ ಆರ್ಥಿಕ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸರಕಾರ ಕೂಡಲೆ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಕನ್ನಡದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಷ್ಟವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಪೂರ್ತಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಡಿ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಲಾರದು. ಇದು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದಾದರೆ ೨-೩ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಚಿತ್ರವೇ ಬದಲಾಗಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಚೇರಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇಲಾಖೆ ತೀವ್ರ ಗಮನಹರಿಸುವುದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟತನದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಕೆಲದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಎರಡು ಕರ್ನಾಟಕ, ಮೂರು ಕರ್ನಾಟಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೇಳಿಬರತೊಡಗಿವೆ. ಅದನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಭಾವಿಸದೆ ನಾಡಿನ ಆಡಳಿತ ಸೂತ್ರ ಹಿಡಿದವರು ಅದರ ಮೂಲ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಸಮಗ್ರ ನಾಡಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವತ್ತ ಸರಕಾರ ಗಮನವೀಯ ಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಖಂಡತ್ವದ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಭರತಖಂಡವೇ ಅಡಗಿದೆ -

ಇದು ನೆಲದ ತುಂಡಲ್ಲ,
ಐದು ಖಂಡದ ಅಖಂಡ ಜೀವ ಪಿಂಡ.
ಇದರ ಬದುಕಿನ ಮೇರೆ ಭೋರ್ಗರೆವ ಸಾಗರವು
ಜೊಂಡು ಪಾಚಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಹೊಂಡವಲ್ಲ.

ಕೂಡಿ ಬಾಳುತ ಕೂಡಿ ಬೆಳೆಯೋಣ ಕಾಂತಿಯಲಿ
ಸೂರ್ಯಪಾನದ ಹಾಗೆ ವೀರ್ಯ ತಳೆದು
ಸಕಲ ಜೀವದ ಭಾವ ಹಿಗ್ಗಿ ಪರಿಮಳಿಸಿರಲಿ
ಬರುವ ಸುಗ್ಗಿಗೆ ನೂರು ಬೀಜ ಹಿಡಿದು.

ಇವತ್ತು 'ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು' ಅನೇಕ ಆತಂಕಗಳ ನಡುವೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗೊಂದಲದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ನಾವಿದ್ದೇವೆ.

ಸರಳತೆ, ನಿರಾಡಂಬರತೆ ಮಾಯವಾಗಿ ತೋರಿಕೆ, ಆಡಂಬರ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ನಿಜ ಹಾಗೂ ಕಪಟಗಳ ನಡುವೆ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಸವಾಲನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಅಲುಗಾಡಿಸುವಂಥ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಸಂವಾದ

ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಇದನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದರೆ ನಿಜದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿರುವ ಒಂದೇ ದಾರಿ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೊತೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂಬಂಧ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕು.

ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ ತನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು 'ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಲಾಭ'ಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅದು ಮಾರಾಟದ ಸರಕಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಈ ಅಪಾಯವಿದೆ.

ಆದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸು 'ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜಗತ್ತಿ'ನ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದೂ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನೆರವೇರುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬರವಣಿಗೆಗೆ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪತ್ರಿಕಾ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ, ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ, ಅಪಾರ ಕಾರ್ಯಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ಶಿಸ್ತಿಗೆ, ಸಾಹಸಕ್ಕೆ, ಸಂಘಟನೆಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲತೆಗೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾಷಾಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜರುಗುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆ ನನಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಪಡುಗಡಲು, ಈ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರ ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಏನೇನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೊ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಆದರೆ ಕವಿಗೆ, ಸಾಹಿತಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದರೆ ಅದು ಕೊಟ್ಟ ಉಪ್ಪು. Salt of life. ಆ ಉಪ್ಪಿನ ಋಣವನ್ನು ನಾವು ತೀರಿಸಬೇಡವೆ?

ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ 'ಉಪ್ಪುಕಡಲು' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರದ ದುಃಖ-ಧನ್ಯತೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುವ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನೀನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಂಚು ಕೊಟ್ಟೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟೆ
ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಂಗಾರ ಕೊಟ್ಟೆ.
ಕಂಚು ಪಡೆದವರು ಕೆಲರು ತಾಳ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು,
ಕೆಲರು ತಂಬಾಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು,
ಕೆಲರು ದೀಪದ ಕಂಬ ಮಾಡಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು.
ಬೆಳ್ಳಿ ಪಡೆದವರು ಕೆಲರು ಚೆಂಬು, ಲೋಟ ಹರಿವಾಣಗಳು
ಮಾಡಿಕೊಂಡರು,

ಕೆಲರು ಬಳೆ, ಕಡಗ, ಅಂದುಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.
ಚಿನ್ನ ಪಡೆದವರು ಕೆಲರು ಅದನು ಹೂತಿಟ್ಟರು,
ಕೆಲರು ದೇವರಿಗೆ ಕಿರೀಟ ಹಾರಾದಿಗಳ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕಿದರು.
ನನಗೆ ನೀನು ಕಂಚು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಬೆಳ್ಳಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ,
ಬಂಗಾರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ,

ನನಗೆ ನೀನು ಕೊಟ್ಟುದು ಉಪ್ಪು.
ನಾನು ಅದನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಗಂಜಿಗೆ ಬೆರಸಿ
ನನ್ನವರಿಗೆ ಉಣಬಡಿಸಿದೆನು, ನಾನು ಉಂಡೆನು.
ಈಗ ಹಾಡುವೆನು ಆ ಅದನೆ ಕುರಿತು
ಹೇಗಾದರು ಉಪ್ಪಿನ ಋಣ ತೀರಿದರಾಯಿತಲ್ಲವೆ
ಸದಾಶಿವ ಗುರುವೆ?

ಮಧುರೈ ಕಾಮರಾಜ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಸಮಾರಂಭದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ಮಧುರೈ ಕಾಮರಾಜ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಆದ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಆಳುದ್ಯೆಯ ಪಿಳ್ಳೈ ಅವರೆ, ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಡಾ. ಎ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅವರೆ, ಡಾ. ಪಾ.ಶ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅವರೆ, ಸಿಂಡಿಕೇಟ್ ಸದಸ್ಯರಾದ ಡಾ. ಎ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಅವರೆ, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರೆ, ವಿಭಾಗದ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಮಿತ್ರರೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿವಿಧ ವಿಭಾಗಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೆ, ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮಿತ್ರರೆ, ಮಹನೀಯರೆ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರೆ,

ಮಧುರೆಯ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ದೇವಾಲಯದಷ್ಟೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಾಗೂ ದೇಶದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು, ಮಧುರೈ ಕಾಮರಾಜ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೆಂಬ ಜ್ಞಾನದೇಗುಲ. ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಥಮ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಪಿ. ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಸುಂದರನಾಯನಾರ್ ಅವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ, ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷಾ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲೆ ಒಂದಾದ, ಕನ್ನಡ ಪೀಠದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತದ್ದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ, ಇನ್ನುಳಿದ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಮಿತ್ರರಿಗೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಸ್ಥಾಪಿತ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಅದರ ಬಹುಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಡಾ. ಪಾ.ಶ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರೊಂದಿಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಗೂ ನೆರೆಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ

ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಬಗೆಗಿರುವ ಅವರ ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಭಾಗ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಸದ್ದುಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸಿದ ಭಾಷಾ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಯಭಾರಿತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯದೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡೇತರರಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಕೋರ್ಸುಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಸಂಶೋಧನಾ ವೇತನ, ಎಂ.ಫಿಲ್. ವ್ಯಾಸಂಗ ಹಾಗೂ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ತರಗತಿಗಳ ಪ್ರಾರಂಭ - ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿರುವ ತಮಿಳು-ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ನಿಘಂಟುವಿನ ಕಾರ್ಯವಂತೂ ಕನ್ನಡ ಪೀಠದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರದ ಕಳಸವಿಟ್ಟಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ 'ತಿರುಕ್ಕುರುಳ' ಅನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಡಾ. ಪಾ.ಶ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕೃತಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದು ಕನ್ನಡ ಓದುಗರ ಅಪಾರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಅಧ್ಯಾಪಕವರ್ಗ ಸೃಜನ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನ ಎರಡರಲ್ಲೂ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಿರುವುದು ಅಭಿನಂದನೀಯ.

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ವಿಭಾಗ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರವಚನ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ವಿಬಾಗಕ್ಕೆ ಪೂರೈಸುವಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ದಯವಿಟ್ಟು ಸಹಕರಿಸಿ, ಅದು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಯೋಜನೆಗಳ ಯಶಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣಭಾಗಿಯಾಗುವುದಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರವು ಕೂಡ ಹಿಂದೆ ನೀಡಿದ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಪುನರ್‌ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ನಿಧಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೆಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ. ತಿರುಕ್ಕುರುಳ್‌ನ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ :

ಈ ನ್ದ ಪೊಲುದಿಜ್‌ಪೆರಿದುವಕ್ಕುವರ್ ತನ್ ಮಗನ್ಶೆ
ಚ್ಚಾ ನ್ಹೋನ್ ಎನಕ್ಕೇಟ್ಟ ತಾಯ್

ತನ್ನ ಮಗ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯೆಂದು ಹೆರರಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗ ತಾಯಿಗೆ ಆಗುವ ಆನಂದ, ತಾನು (ಮಗನಿಗೆ) ಜನ್ಮವಿತ್ತಾಗ ಪಡೆದ ಆನಂದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಗನಂತಿರುವ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕುಲಪತಿಗಳು ಈ ತಾಯಿಗಾದ ಮಿಗಿಲಾದ ಆನಂದವನ್ನೆ ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮಾನ್ಯರೆ, ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಆಲಿಸಬೇಕಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಸರ್ವಜ್ಞಂ ತದಹಂವಂದೇ ಪರಂಜ್ಯೋಪಸ್ತಮೋತಿಹಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಾಯನ್ನುಖಾದ್ದೇವೀ ಸರ್ವಭಾಷಾ ಸರಸ್ವತಿ

The Supreme Light (or Intelligence) do I adore, that All-knowing dispenser of the darkness (of ignorance), from whose mouth proceeded the goddess, the sarasvati of all languages.

ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಒಬ್ಬಳೇ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದವನು ಕನ್ನಡ ವೈಯಾಕರಣ ಕವಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾಭೂಷಣ'ದ ನಾಗವರ್ಮ (ಸು. ೧೦೫೦). ಇದು ಕವಿ ಸಹಜ ಭಾವುಕತೆಯ ಮಾತಲ್ಲ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯ. ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಎಲ್ಲ ಜನಕ್ಕೂ ತಾಯಿಯ ಎದೆಹಾಲಿನೊಂದಿಗೆಯೇ ದಕ್ಕಿರುವ ಒಂದೇ ಒಂದಾದ ಉಪಕರಣ ಭಾಷೆ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರ ಕೇಶಿರಾಜ (ಸು. ೧೨೬೦) ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಶ್ರೀ ವಾಗ್ದೇವಿಗೆ ಶಬ್ದದಿ -
ನಾವಾವಿಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯಮಂ ಶ್ರೋತ್ರದೊಳು -
ದ್ಭಾವಿಪ ನಿರ್ಮಲ ಮೂರ್ತಿಗಿ -
ಳಾವಂದ್ಯೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖದೊಳವನತನಪ್ಪೆಂ

ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ - ಈ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೆ ಶಬ್ದ ಮುಖದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ, ನಿರ್ಮಲ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಭುವನಸ್ತುತ್ಯಳೂ ಆದ 'ವಾಕ್' ಎಂಬ ದೇವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯ - ನುಡಿಗಳ ನಂಟು - ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತೆರನಾಗಿರಬಹುದು. ತಾಯಿ-ಮಗಳ, ಸಾಕುತಾಯಿ-ಸಾಕುಮಗಳ, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿ, ಸಂಬಂಧಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಭಾರತದ ಕೆಲವಾದರೂ ಭಾಷೆಗಳು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದಿವೆ. ಆ ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯೂ, ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನವೂ ಭಾರತದ ಒಂದು ಅಂಗ. ದೇಹದ ಒಟ್ಟಿನ ಬಲಕ್ಕೆ, ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಅಂಗದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರ ಅಗತ್ಯ. ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ಮುಖ್ಯವೊ ಪಾದ ಮುಖ್ಯವೊ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು ಎಂದೇ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಅಂಗೀಕೃತ ಭಾಷೆಗಳೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಗಳು, ಸಮಾನವಾದವು. ಅವು ಕೊಟ್ಟು - ತಂದು ಕೂಡಿ ಬಾಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ

ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿರುವ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿರುವುದು ತಾಯಿ ಭಾರತಮಾತೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹರಿಯಲಾಗದ ಪ್ರೇಮದ ಕಟ್ಟುಗಳೆಂದು. ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಜನವರ್ಗಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದ ಕವಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಭಾರತಿ ಹಾಡಿರುವುದೂ ಅದನ್ನೇ :

ಮುಖಗಳವಳಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿ
ಆದರೊಂದೇ ಹೃದಯ;
ಭಾಷೆ ಹದಿನೆಂಟನಾಡುವಳು ಅವಳು
ಆದರೊಂದೇ ಮನಸು.

ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿ ಮುಖಗಳಿದ್ದರೂ ಅವಳಿಗಿರುವುದು ಒಂದೇ ಹೃದಯ. ಹದಿನೆಂಟು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಕೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ಒಂದೇ.

ಕನ್ನಡ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಂತೆ, ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದಲೂ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿದೆ. ಉಳಿದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೂಡ ಈಗ ಭಾರತದ ಭಾಷಾ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಹೋಗಿದೆ. 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್' ಮಗಳಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ಸೊಸೆ ಎನ್ನಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಥೆ (ನ್ಯಾಶನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್) ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಷಾ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಥೆ - ಇವು ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ವೇಗದಿಂದ - ಆದರೆ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ - ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಸಾಲದೆಂದಲ್ಲ, ಪ್ರಕಟವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ, ಮಾರಾಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾಂತರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಮೊದಲು ಜನ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗೀಗ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಇತರ ಮುಖ್ಯ ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರ ತರಬೇತಿಗೆ ಆದ್ಯ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲು ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ತಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿ. ತಮಿಳು ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ತಮಿಳು ಕೈಬಿಟ್ಟ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಭಾಷಾರೂಪವನ್ನು 'ಕನ್ದಮಿಳು' ಎಂದೊ 'ತಮಿಳ್ಕನ್ನಡ' ಎಂದೋ ಕರೆದರೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ-ತಮಿಳುಗಳು ಒಂದು ಮರದ ಎರಡು ಕೊಂಬೆಗಳ ಹಾಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಾಮ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು. ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಬಹು ಹತ್ತಿರದ ಶಾಖೆಗಳಿವು. ಎಷ್ಟೋ ಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡ ತಮಿಳುಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪಭೇದ, ಅರ್ಥಭೇದಗಳಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. (ಉದಾ: ತಾಯ್, ಪೆಣ್, ಅಡಿ, ಮುಡಿ, ಪಗಲ್, ಅಱಿವು; ನಾನ್, ನೀನ್, ಅದು, ಇದು; ನಲ್, ನೇರ್, ಮೆಲ್, ಇನಿಯ; ಆಡು, ಅಱಿ, ಓದು, ಓಡು, ನಂಬು;-ಆರು, ಏಳ್, ಪತ್ತು, ನೂರು ಇತ್ಯಾದಿ). ಇಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಭಾಷಾ ಮರ್ಯಾದೆ - ಇವು ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಭಾಷಾತಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಮಿಳು ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ತನ್ನತನವನ್ನು ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಮಿಳಿನವರ ಸ್ವಭಾವವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ, ತೆಲಗು, ಮಲಯಾಳಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಭಂಡಾರವನ್ನೂ, ಭಾವಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ರಚನಾವಿಶೇಷವನ್ನೂ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ತಮಿಳು ಬಹು ಸಂಯಮದಿಂದ, ಅತ್ಯಂತ ಮಿತವಾಗಿ ಈ ಎರವಲನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಭಾಷೆಗೆ ಕೂಡ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಳಸುತ್ತದೆ. (ಉದಾ: ತರುಮಮ್ (ಧರ್ಮ), ಕರುಮಮ್ (ಕರ್ಮ), ಪತ್ತಿ (ಭಕ್ತಿ), ಇಲಕ್ಕಣಮ್ (ಲಕ್ಷಣ, ವ್ಯಾಕರಣ). ಉದ್ದಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕೂಡ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆರಸದೆ ಅಚ್ಚ ತಮಿಳನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ-ತಮಿಳುಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯ ಗಾಢವಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ, ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಛಂದಸ್ಸು ಎನಿಸಿದ 'ತ್ರಿಪದಿ', ತಮಿಳು 'ಕುಱಳ್'ನ ಒಡಹುಟ್ಟು. ಮಹಾಕವಿ ಹರಿಹರನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ 'ರಗಳೆ' ತಮಿಳು 'ಅಗಬಟ್ಟು'ವಿನ (ಅಗವಲ್ ಛಂದಸ್ಸಿನ) ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಅಕ್ಕರ ವೃತ್ತಜಾತಿಗೂ, ತಮಿಳು 'ಅಶಿರಿಯಪ್ಪಾ'ನಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಊಹೆ.

ಕನ್ನಡ-ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಉಭಯ ಭಾಷೆಗಳ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಲಾಭದಾಯಕವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈಗ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಹರಿಹರನು ರಚಿಸಿರುವ 'ಪುರಾತನ ರಗಳೆ'ಗಳ ನಾಯಕರೆಲ್ಲ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶಿವಭಕ್ತರು. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಚರಿತ್ರೆ 'ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣಂ' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶದವಾಗಿ

ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಹರಿಹರನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥ. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಂಪು 'ರಾಜಶೇಖರ ವಿಳಾಸ'ದ ವಸ್ತು ಗುಬ್ಬಿ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ 'ಭಾವಚಿಂತಾರತ್ನ'ದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು. 'ಭಾವಚಿಂತಾರತ್ನ'ದ ಕಥೆ ತಮಿಳು ಮೂಲದ್ದಂತೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದಿಂದ ತಮಿಳಿಗೆ ಹೋಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿವಶರಣೆ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ ಮತ್ತು ಪರಶಿವನ ಅವತಾರವೆನಿಸಿದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು - ಇವರ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚಾಮರಸನ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ' ತಮಿಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿದೆ. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಶಿವಪ್ರಕಾಶಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತಮಿಳು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ. ಡಾ. ಪ್ರ.ವಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ "ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ" ಎಂಬ ಸಂಪ್ರಬಂಧ ಹಾಗೂ ಡಾ. ಪಾ.ಶ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾವೇರಿ' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮೌಲಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಅವರ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಕೊಳು-ಕೊಡೆಗಳು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿದವು. ಕನ್ನಡ-ತಮಿಳುಗಳಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಷಾಂತರಗಳೂ ರೂಪಾಂತರಗಳೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ.

ತಮಿಳಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ರಾಜಾಜಿಯವರ ಹಲವು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ರಾಮಾಯಣ (ದಿ. ಕೆ. ಸಂಪದ್ಗಿರಿರಾಯರು), ನಮ್ಮಾಳ್ವಾರರ 'ತಿರುವಾಯ್ ಮೊಳಿ'ಯ ಕೆಲವು ಪಾಶುರಗಳನ್ನು 'ಸಿರಿಬಾಯಿನುಡಿ'ಯೆಂದು ಹಿರಿಯ ಕವಿ ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಬುನ್ ಅವರ ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೂರು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಅವರು ತಮಿಳಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ, ಕನ್ನಡದಿಂದ ತಮಿಳಿಗೂ ಅನೇಕ ಕತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯ, ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಸಿ.ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಬಿ.ಟಿ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣ, ಮೊದಲಾದವರ ಸಣ್ಣಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ರೈಟ್ ಆನರೇಬಲ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳ ಅಪೂರ್ವ ಬರಹಗಳು ತಮಿಳಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. 'ಕಲ್ಕಿ' ಕೆ.ಎಸ್. ವೆಂಕಟರಮಣ, ಕೆ.ವಿ. ಜಗನ್ನಾಥನ್, 'ಗುಹಪ್ರಿಯೆ', 'ಕುಮುದಿನಿ', 'ಅನುತ್ತಮಾ', ಚೂಡಾಮಣಿ, ಬಾಲಾಂಬಾಳ್, ಪುರಸು, ಬಾಲಕೃಷ್ಣನ್, ಕ.ನಾ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ - ಮೊದಲಾದವರ ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕನ್ನಡಾನುವಾದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುವಳ್ಳುವರ್, ಮಹಾಕವಿ ಭಾರತಿ, ನಾಮಕ್ಕಲ್ ರಾಮಲಿಂಗಂ ಪಿಳ್ಳೆ, ಶುದ್ಧಾನಂದ ಭಾರತಿ, ಅವ್ವೈಯಾರ ಕೃತಿಗಳು,

ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳೂ ಕನ್ನಡದ ಕಣಜವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ.

ಭಾರತದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯಿಸಲು ಸ್ವೋಪಜ್ಞಅನುವಾದಕರ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಕೃತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅನುವಾದಗಳಿಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೆಲವರ್ಷಗಳಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿರುವುದು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕ ಸಂಗತಿ. ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸಾರಾ ಅಬೂಬಕರ್ ಅವರ 'ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ತಮಿಳು ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅನುವಾದಕ ಟಿ.ಎಸ್. ಸದಾಶಿವಂ ಅವರನ್ನು ೧೯೯೨ನೇ ಸಾಲಿನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಕೇಂದ್ರವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದು ತುಂಬ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಭಾಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ-ತೆಲುಗುಗಳ ನಂಟು ಕನ್ನಡ-ತಮಿಳುಗಳ ನಂಟಿನಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದ್ದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಕೊಳು-ಕೊಡೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಉಭಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಂಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳ ಲಿಪಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ತೆಲುಗಿನ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಪಂಪ ಭಾರತದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನಂಥ ಉಭಯಭಾಷಾ (ಕನ್ನಡ-ತೆಲುಗು) ಕವಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ಬಸವೇಶ್ವರರ ಪ್ರಭಾವ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿದೆ. "ದ್ರಾವಿಡ ಸೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕನ್ನಡ-ಮಲಯಾಳ ಭಾಷೆಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ತಮಿಳು-ಮಲಯಾಳ ಭಾಷೆಗಳು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಬಾಳಿದಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಮಲಯಾಳ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ಸಂಶೋಧಕರ (ಬಿ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ) ಹೇಳಿಕೆ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರುವಷ್ಟೇ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಸುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ-ಮಲಯಾಳ ಪರಸ್ಪರ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡದಿಂದ ಮಲಯಾಳಂದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಈ ಕೃತಿಗಳ ಮಾರಾಟ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಶುಭದಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ನಾವಿಂದು ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾರತೀಯ ಲೇಖಕರೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿಚಾರವಂತನಾದ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆ ಇಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ: "ಭಾರತ ಎತ್ತ ಸಾಗಿದೆ?" ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಿಂದಲೇ

ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳುತ್ತ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ತಹಳದಿಯನ್ನೇ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಅಘಾತದೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ಮನಸ್ಸು ನಿತ್ಯವೂ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗಾಢ ಶೋಧದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮುಖವೂ ಇದ್ದಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಅಣಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸ್ಪಷ್ಟ ನೋಟ ನಮಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ನವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಚ್ಚಳಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅದರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲ ವಿರೋಧಿ ಅಥವಾ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಕಾರಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ದಯಾಪರ ಮೌಲ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು, ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ವಿದೇಶೀ ಮೂಲದ ವಿಚಾರಗಳು, ತೀರ ಆಧುನಿಕವಾಗಿದ್ದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆನಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮನೋಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ತಿರುಳು ಮುಖ್ಯ; ಕೇವಲ ಹೊಸತನಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಊರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಭಾರತ? ಯಾವುದು ಭಾರತೀಯ? ಭಾರತೀಯತೆ ಎಂದರೆ ಏನು? ಇವು ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲ; ಇವೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವರ್ಧಿಷ್ಣು ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗ ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ವಿವೇಚಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳು.

ಮಿತ್ರರೆ,

ನೀವು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಗೌರವದಿಂದ ಆಲಿಸುತ್ತೀರೆಂದು ನಾನು ಒಂದಿಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡಿದೆ.

ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಎಂದಿನಂತೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯೊಂದರ ವಾಚನದೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನೂರು ಮನಸು, ನೂರು ಕನಸು
ಏಳಿ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮೂಡಿದೆ -
ರಜತೋತ್ಸವ ರಥಕೆ ಮುಂದೆ
ಧ್ರುವಮಂಡಲ ಹರಡಿದೆ.

ಇದು ವಾಸ್ತವ, ಇದು ಕಲ್ಪನೆ
ಸದ್ದಿಲ್ಲದ ಸಾಧನೆ;

ಹೊಸ ಯುಗಾದಿ, ಹೊಸ ದಿಗಂತ
ಹೊಸ ಗುರಿಗಳ ಶೋಧನೆ.

ವಿಶ್ವದೆದೆಯ ತೆರೆದನುಭವ -
ಕನ್ನಡಕುಲ ಚಿಂತನೆ;
ಎದ್ದೇಳುವ ಜನಪದವೇ
ಸದ್ಭಾವಕೆ ವಂದನೆ.

ಅಸಂತೋಷ, ಅಸಹನೆಗಳ
ತಿರುಗಣೆಮಡು ಆಚೆಗೆ;
ಸೌಹಾರ್ದದ, ಸೌಂದರ್ಯದ
ಒಲುಮೆಯ ದಡ ಈಚೆಗೆ.

ನಯವಿನಯವೆ, ಸೌಜನ್ಯವೆ
ವಿದ್ಯೆಯ ತವರ್ಮನೆಯೆ,
ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೃದ್ಗತವು ಹೊಳೆಯೆ
ಉದ್ಧಾರವು ಸನಿಹವೆ.

ನೂರು ಮನಸು, ನೂರು ಕನಸು
ಏಳಿ : ಬೆಳ್ಳಿ ಮೂಡಿದೆ;
ದಣಿವಿಲ್ಲದ ದುಡಿಮೆಗಾಗಿ
ಇಡಿ ಹಗಲೇ ಕಾದಿದೆ.

೪೬

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಮತ್ತು ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಕಾವ್ಯ: ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಸಮಾರೋಪ ಭಾಷಣ

'ನವೋದಯ ಮತ್ತು ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಕಾವ್ಯ' ಕುರಿತ ಈ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಇಂಥ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಮಾರೋಪದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಗೌರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೂ ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಇಂದು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ನಡೆದ ಎರಡೂ ಗೋಷ್ಠಿಗಳ ವಿಷಯಗಳು ಸಾಲಿಯವರ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದು, ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದ ವರ್ಷವೇ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡದ್ದು ಹಾಗೂ ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ' ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸಾಲಿಯವರ 'ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ'ದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿದಂತಾಯಿತು. ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಈ ವರ್ಷ ಈ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮರುಚಿಂತನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೇ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಅದರ ವಿಷಯ: 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ : ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ' ಎಂಬುದಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಉದ್ಘಾಟನೆ ನೆರವೇರಿಸಿ ಉದ್ಬೋಧಕ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ ದಿವಂಗತ ಡಾ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹದಿಮೂರು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಡಾ. ಗಿರಡ್ಡಿಯವರು ದೀರ್ಘವಾದ ಉಪಯುಕ್ತ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳು

ಆಗಲೇ ಗಮನಿಸಿರಬಹುದು. ಆಗ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಸಾಲಿಯವರೊಬ್ಬರು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಜಕರು ಕೊಟ್ಟ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ 'ಹೊಸ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಅವರು ಹಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು' ಎನ್ನುವುದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣದ ಮೂಲಕ ಆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಈಗ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಮಾಧಾನಕರ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ನೆಲೆ-ಬೆಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರಾವಡ, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು ಮೂರೂ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. (ಈಚೆಗೆ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಹಲಸಂಗಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದುಂಟು.) ಆಗ ಈ ಭಾಗದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ್ದು ದೇಸೀಯ ಮೂಲಗಳು ಎನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿದೆ. ಅಂಥ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿದ್ದರೂ ಹೆಸರಾಗದೇ ಹೋದ - ಹಿಂಡನಗಲಿದ ಹಸುವಿನಂತಿದ್ದ - ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರೂ ಒಬ್ಬರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, 'ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಕೆ ತಪ್ಪಿ ನಡೆದರೆ ಮೆಚ್ಚನಾ ಜಗದೀಶನು' ಎಂಬ 'ಗೋವಿನ ಹಾಡಿ'ನ ಸಾಲು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಇರಲಿ.

೧೯೪೦-೫೦ರ ದಶಕದ ಧಾರವಾಡದ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ - ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಹರೆ, ನಡಿಗೆ, ಮಾತು, ವೇಷಭೂಷಣ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದ - ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹಿರಿಯ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರೂ ಒಬ್ಬರು. ನಾನು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಾಲಖಮಗೌಡ ಸರದೇಸಾಯಿ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ (ಇರುವ) ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲಿಯವರು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಶುಭ್ರಖಾದಿಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೌಮ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ದಿನವೂ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ರಸ್ತೆಯ ಒಂದು ಬದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೆಲಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ನೋವಾಗುತ್ತದೆಯೊ ಎನ್ನುವಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ದಿನವೂ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ತೀರ ಎಂದರೆ ತೀರ ವಿರಳ. 'ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ 'ಆವಿನದು ಕೊರೆಹಾಲನೊಲ್ಲೆನು' 'ಕನ್ನಡದ ಪುಲ್ಲೆನಗೆ ಪಾವನ ತುಲಸಿ' 'ಕೊಡಗು ಬೆಡಗಿನ ಬೀಡು' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ಇವರೇ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೌರವ

ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಸೊಗಸಿಗೆ ಮಾರುವೋಗದವರೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಟ್ಟುವಂಥದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಉತ್ಕಟ ಭಾವನೆ. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಶಾಂತ - ಗಂಭೀರ ಮನೋಧರ್ಮ ಅವರ ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾದದ್ದು ದೇಶಾಭಿಮಾನ. ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದೊಂದು ಹೊಸ ಭಾವನೆಯ ಹೊಸ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿತು. ನಾಡುನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರೇಮ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದ ಈ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿತು. ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಹಳಗನ್ನಡದ ಗಾಢ ಸಂಸ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪುಸ್ತಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಜೀವನ ದರ್ಶನ ಅವರಿಗೆ ಹಿರಿದಾಗಿತ್ತು. ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದ ಸದಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ, ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬಗೆದುಂಬಿ ಬಣ್ಣಿಸುವ, ವಿಧಾಯಕ ವಿಚಾರಗಳ ಕವನಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆದರು. ಹೈದರಾಬಾದದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ : "ಮಗು ಬೆಳೆದು ಮಾನವನಾಗಲು ತಾಯಿಬೇಕು. ಜನ ಬೆಳೆದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜನಾಂಗವಾಗಲು ಕವಿ ಬೇಕು".

ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಾವ ಹೊಸತಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಕಂದ, ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಛಂದೋ ಶರೀರವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಜಾತ್ಯಶ್ವದಂತೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಗತಿಗಳಿಂದ ಅವರು ನಡೆಸಿದರು ಎಂಬ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು. 'ಅಭಿಸಾರ' ಹಾಗೂ 'ತಿಲಾಂಜಲಿ' ಕಾವ್ಯಗುಣದ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಚಿಕ್ಕವಾದರೂ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳು. 'ತಿಲಾಂಜಲಿ'ಗೆ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯದ ಮೊದಲ ಶೋಕಗೀತವೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. 'ಒಂದೇ ಒಂದು ದೀಪದ ಕುಡಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗೋಕಾಕರು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ. 'ರಾಮಾಯಣ'ದ ಕಾಂಡಗಳು ಅದೇಕೊ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟು ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಕಟು ವಿಮರ್ಶೆ ಅದನ್ನು ಮುಂದೆ ಬೆಳೆಯಗೊಡದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಂದು ದುರ್ದೈವದ ಘಟನೆ.

ಅಪ್ಪಟ ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಾಲಿರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರಂಥ ಸಾತ್ವಿಕ ಶಿರೋಮಣಿಗಳ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಆದರ್ಶವೆಂದರೆ - 'ನಾವು ಬರೆಯುವ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನಾವು ಬದುಕುವ ಕಾವ್ಯ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು'. ನವೋದಯದ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕವಿಯ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಮಗೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡಬಲ್ಲುದು. ಜೀವನ ಸತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತರಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಕುಂದುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವಧನ ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದು ಕೂಡ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ. ಅದು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಮುನ್ನವೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಹಲೋಕಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಅವರದು ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ತುಂಬು ಜೀವನ; ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಪವಿತ್ರ ಜೀವನ.

ಇಂದು ನಡೆದ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ, ದೇಶಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಈ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಲಿಯವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮಾದರಿಯ ಅವರ ಸಮರ್ಪಣಭಾವದ ಭಕ್ತಿಗೀತಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವತ್ತಿನ ಭಾಷಣಕಾರರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಸಾಲಿಯವರ ಕಾವ್ಯದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪುನರುಕ್ತಿಗೊಂಡದ್ದು ಆಕಸ್ಮಿಕವೇನೂ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸುಖವಿರುವುದನ್ನು ಶ್ರೋತೃಗಳು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಒಂದು ನುಡಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೇಳಿದ್ದೆ ಹೇಳುವರು । ಕೇಳಿದ್ದೆ ಕೇಳುವರು
ಕೇಳಿದ್ದೆ ಕೇಳಿ ಸುಖಿಸುವರು ಗುರುಗಳಾ ।
ಹೇಳಿಕೆಯೆ ಬೇರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

೪೭

ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿ : ಅರುವತ್ತರ ನೆನಪು ಹಾಗೂ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸ್ಮರಣೆ

ಆಶಯ ಭಾಷಣ

ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೪ ರಂದು ಧಾರವಾಡದ 'ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ವಿಚಾರ ವೇದಿಕೆ' ದಶಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ವೇದಿಕೆಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಘಟಪ್ರಭಾದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ :

೧. ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯ ವಜ್ರಮಹೋತ್ಸವದಂದೇ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು.
೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿರುವುದು.
೩. ಸ್ಥಳೀಯ ಬ.ಕ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೇದಿಕೆ ಇದರ ಸಂಘಟನೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವುದು.

'ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿ ೬೦'ರ ನೆನಪಿನ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಅವಲೋಕಿಸುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆರು ಜನ ಲೇಖಕರು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಆಶಯ ಭಾಷಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆಯವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಾನೀಗ ತಮ್ಮೆದುರು ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಭಾರತೀಯ ಜನತೆ ಅನೇಕ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಹೋರಾಟ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲಿರಿ. ೧೯೨೦ ರಿಂದ ೧೯೪೨ರವರೆಗೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ

ಈ ಹೋರಾಟ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ೧೯೪೨ ಅಗಸ್ಟ ೮ ರಂದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ Quit India Movement ಅಥವಾ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿ ಮಾತ್ರ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

೬೦ ವರ್ಷಗಳಾಗಿ ಹೋದವು. ನಾನಾಗ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿ, ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಮುಖಂಡರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಆಗ ಕೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೭ ಅಗಸ್ಟ ೧೫ ರಂದು ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದಾಗ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿಶಾಲ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆದಾಗ ನಾನು 'ಬಂಧದಿಂ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ' ಎಂಬ ಕವಿತೆಯನ್ನೋದಿದ್ದೆ. ಅದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾವ್ಯವಾಚನ. ನಾನಾಗ ಇಂಟರ್ ಮಿಡಿಯೇಟ್ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ.

ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ, ನಾನು ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಅವರಿಂದ ದೊರೆತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮರೆಯುವಂಥದಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಮುಖವಾಣಿಯಂತಿದ್ದ 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಷಯ ಈಗ ಇಷ್ಟು ಸಾಕು.

೧೯೪೨ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ತೋಯಿಸಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಭಾರತವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಈ ದೇಶದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾದವು. ಬೇರೆ ದೇಶದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಯುದ್ಧ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚ ಮಿತಿ ಮೀರತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಕೊರತೆಗಳು ಕೊರಗುಗಳು ಈ ದೇಶದ ಜನತೆಯನ್ನು ಕಂಗೆಡಿಸಿದವು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು, ದೇಶಭಕ್ತರನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದ ದರ್ಪ ಹಾಗೂ ಕಠಿಣವಾದ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು ಜನತೆಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೇ ಧಕ್ಕೆ ತಂದವು. ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರು, ಪಟೇಲ, ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ, ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದ್, ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಯಕರು ಈ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧವಿದ್ದರೂ ಈ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಜಯಿಸಬೇಕು ಎಂದೂ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪೇಚಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ತನ್ನ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಬೇಕು,

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಭಾರತದ ಜನತೆ ಕೂಡ ಸ್ವಂತ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿತು. ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಶಾಲಹೃದಯದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಚರ್ಚಿಲ್ ದುರಹಂಕಾರದಿಂದ ಈ half naked fakirನೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಧಾನದ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸಗೈದ.

ಈ ದರ್ಪದಿಂದ ನೊಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಉಳಿದ ನಾಯಕರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆ ಪ್ರಥಮ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯಾಗಿ ೧೯೪೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭ ರಂದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಿರುದ್ಧ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ನಂತರ ನೆಹರು, ಪಟೇಲ, ಆಜಾದ್, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ದುರಾಡಳಿತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತೆರಳಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಂತ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು. 'ಹರಿಜನ' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತ ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರಕಾರಗಳು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದವು. ನೇತಾಜಿ ಸುಭಾಚಂದ್ರ ಭೋಸರು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಹಿಟ್ಲರನ ಸಹಾಯ ಪಡೆದು, ಬರ್ಮಾಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಜಪಾನದ ಸ್ನೇಹ ಹಸ್ತದೊಡನೆ ರಂಗೂನಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ Indian National Army (INA) ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ನೇತಾಜಿಯವರ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ INA ಸೇರಿದರು. ಅದು ಬಲಗೊಂಡು ಬಂಗಾಳದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಭಾರತದ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಜಪಾನಿನ ವಾಯುಪಡೆ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಬಾಂಬು ಹಾಕಿತು.

ಈಗ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಂತಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಬಲವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿತ್ತು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದ ಸ್ಟ್ರಾಫರ್ಡ ಕ್ರಿಪ್ಸ್‌ನ ಸಂಧಾನವೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿತು. ೧೯೪೨ ಅಗಸ್ಟ ೮ನೆಯ ತಾರೀಖು ಮುಂಬಯಿಯ ಚೌಪಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅ.ಭಾ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗದ ಜನರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಜಾದ್ ಅವರು ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಅಧಿವೇಶನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ನೀಡಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕರೆ ಕೊಡಿ ಎಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಸಮಸ್ತಜನತೆ ನೆಹರೂ ಮಂಡಿಸಿದ್ದ, ಪಟೇಲರು ಅನುಮೋದಿಸಿದ್ದ Quit India ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಅಂಗೀಕಾರ ನೀಡಿತು. ಇದೊಂದು ಮಹಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಇವು : 'ಅಹಿಂಸೆಯ ಆಯುಧ ದೇವರು ನನಗೆ ನೀಡಿದ ವರದಾನ. ಈಗ ಅದರ ಅಂತ್ಯ ಪರೀಕ್ಷೆ. ಹಿಂಸೆಯ

ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿದು ಬೂದಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ಜಗತ್ತು ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖನಾಗದಿದ್ದರೆ ದೇವರು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಾರ. ಇದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಶುದ್ಧ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟ. ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಸೈನ್ಯಶಕ್ತಿಗೆ ನಾವು ಎಂದೂ ಮಣಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

"ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಈಗ ನೈತಿಕ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೂ ಶಕ್ತಿಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅರಿಯಬೇಕು. ಆಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತವೂ ಸಹ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜಪಾನಿಗೆ ಒಂದಂಗುಲ ನೆಲವನ್ನೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬಲಿದಾನಕ್ಕೂ ನಾವು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದೇವೆ. ಯಾರ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನೂ ನಾವು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಜನ ಕೋಟಿಗೆ ಕೊಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. "ಬ್ರಿಟಿಶರೇ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ, ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ ಉಳಿಯಿರಿ; ಎಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ."

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಭಾಷಣ ಅಮೋಘವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕಸ್ತೂರಬಾ, ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ, ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ಅವರನ್ನು ಪುಣೆಯ ಆಗಾಖಾನ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ಅಗಸ್ಟ ೧೫ ರಂದು ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ನಿಧನರಾದರು. ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಚುರುಕಾಯಿತು. ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ, ಲೋಹಿಯಾ, ಅಚ್ಯುತ ಪಟವರ್ಧನ, ಅರುಣಾ ಅಸಫ್ ಅಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ತರುಣರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದರು. ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರದ ಯುದ್ಧತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡಲು ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ರೈಲು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತೊಡಗಿದರು. ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪುನಶ್ಚೇತನ ದೊರೆತು ಜೆ.ಪಿ. ನೆಚ್ಚಿನ ನಾಯಕರಾದರು.

ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ನಾಯಕರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಘಟಿತ ಜನಸಮೂಹ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಿಳಿಯಿತು. ಇದನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಸರಕಾರ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿತು. ಪೋಲಿಸರ ಲಾಠಿ ಏಟು, ಗೋಳಿಬಾರ್‌ನಿಂದಾಗಿ, ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆರವಾದರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಆಡಳಿತ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. (ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ 'ಪತ್ರಿಸರಕಾರ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.)

೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯ ನಂತರ ನಡೆದ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರ ಬಂಡಾಯವಿದು ಎಂದು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಲಿನ್‌ಲಿಥಗೊ ಚರ್ಚಿಲ್‌ಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಸುದ್ದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ, ಯುದ್ಧ, ಯುದ್ಧದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಅವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ

ಜನರು ತೀವ್ರ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ೧೯೪೪ ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಯಂದು ಕಸ್ತೂರಬಾ ಹೃದಯ ಬೇನೆಯಿಂದ ನಿಧನರಾದರು. ೧೯೪೪ ಮೇ ೫ ರಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸರಕಾರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧದ ಭೀಕರತೆ ಭಾರತದ ಗಡಿಯವರೆಗೂ ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿತು. ೧೯೪೫ ಅಗಸ್ಟ ೬ನೆಯ ತಾರೀಖು ಜಪಾನದ ನಾಗಾಸಾಕಿ ಹಿರೋಶಿಮಾ ನಗರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಮೇರಿಕ ವಿಮಾನ ಅಣುಬಾಂಬು ಹಾಕಿದವು. ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಅಸುನೀಗಿದರು. ಯುದ್ಧ ಹಠಾತ್ತನೇ ನಿಂತುಹೋಯಿತು.

ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ ಸಮುದ್ರ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ೧೫ ದಿನ ಪೂರ್ಣ ಮೌನ ಆಚರಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಕೋಮುದ್ವೇಷದ ವಿಷಜ್ವಾಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು. ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಿಖ್ ಜನಾಂಗ ಹೋಳಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಾದಾಡತೊಡಗಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಬಹಿರಂಗ ದಂಗೆ ಎಬ್ಬಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆಂದು ಲಾರ್ಡ್ ಪೆಥಿಕ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿತು. ಜಿನ್ನಾರ ಹಟಮಾರಿತನದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಲೀಗ್ ನಡುವೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಚಿವರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ ೧೯೪೬ರ ವರೆಗೆ ಸಚಿವರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅವರು ಬೆಂಬಲಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಗಂಡರು. ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಲು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿತು. ಅಂತೆಯೇ ೧೯೪೭ ಅಗಸ್ಟ್ ೧೫ ರಂದು ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದು ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿ ಫಲ ನೀಡಿತು.

ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಪಾತ್ರ ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬಹುದು. ಗದಗಿನ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ೧೯೪೨ ಎಪ್ರಿಲ್‌ದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಶಂಭೂರಾವ್ ಜಠಾರ ಅವರು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ೨೪ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಾದ್ದರಿಂದ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಗಸ್ಟ ೮ ರಂದು ತಿಳಿದುಬಂದ ಸುದ್ದಿಯಿಂದ ಅವರು ಭಾವನಾವಶರಾದರು. ಒಂದು ರೀತಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಅವರು ಧಾರಾವಾಡದಲ್ಲಿ ಅಲೆದರು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು

ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತ ಮಾಳಮಡ್ಡಿಯ ಓಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಖಾದೀಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಇವರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಿದ. "ತಾಯಿ ಭಾರತಿಗಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅಜಾದ್‌ರವರ ಹಾಗೆ ನೀವು ತಯಾರಾಗಿದ್ದೀರಾ?" ಎಂದು ಸವಾಲು ಹಾಕಿದ. 'ತಯಾರು' ಎಂದು ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇವರು ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಕಿಸೆಯಿಂದ ಬ್ಲೇಡು ತೆಗೆದು ತನ್ನ ಮುಂಗೈಗೆ ಗಾಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ರಕ್ತದಿಂದ ಇವರ ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕವಿಟ್ಟು, ಕಂಪಿಸುವ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ 'ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದ (ಈ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಅವರು ಬರೆದ 'ಕಾದಂಬರಿಕಾರನ ಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ರೋಚಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡಿದೆ).

ಈ ಕ್ರಾಂತಿ ಘೋಷಣೆ ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಮುದುಮಿಸತೊಡಗಿತು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಧಾರವಾಡ ಕಡಪಾ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕಬ್ಬೂರ ಅವರ ಭಾಷಣ. ಅವರ ಬಂಧನ ಹಾಗೂ ಸಭಿಕರ ಮೇಲೆ ಬೆತ್ತಪ್ರಹಾರ. ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಬೆನ್ನಿಗೂ ಏಟು. ರಾತ್ರಿ ತಮ್ಮ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರಪತ್ರ ಹೊರಡಿಸುವುದು, ಹಸ್ತಪತ್ರಿಕೆ 'ರಣಭೇರಿ' ಸಂಪಾದಕಿ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿ. - ಗಾಂಧಿ, ನೆಹರು, ಆಜಾದರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪತ್ರಿಕೆ ತುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದು, ಅಂಗಡಿಗಳ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹಚ್ಚುವುದು. ಅಗಸ್ಟ ೧೯ ರಂದು ನಡೆದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ದಮನ ನೀತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಹಿಂಡಲಗಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ವಾಸ. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದ ಹಾಗೂ ಸಾಮ್ಯವಾದ ಕುರಿತು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದರು. ವೇಣೀಪ್ರಸಾದರ 'ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮಸ್ಯೆ' ಸೇನ್‌ರ 'ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೂಲ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ', ಜಾನ್‌ಗುಂಥರ್ ಅವರ Inside Asia, ಸಿ. ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ 'ಪರ್ಣಕುಟಿ', ಡೆಲ್‌ಕಾರ್ನೇಗಿಯ 'Public Speaking' ಗಾಂಧೀಜಿ ಆತ್ಮಕಥೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಓದಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಓದು-ವಾದಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದರೆ ಕಟ್ಟೀಮನಿ 'ನೆಹರೂ ಮಾದರಿಯ ಸಮಾಜವಾದಿ'ಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು.

ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಹತ್ತಾರು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. 'ಜೀವನಕಲೆ' 'ಎರಡು ಗುಲಾಬಿ' 'ಪರಾಜಿತೆ' 'ಬರದ ದೇವಿ' 'ಹೊಸಹುಟ್ಟು' ಮೊದಲಾದವು. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಚಳುವಳಿಗಾರರ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಹೋರಾಟದ ನೈಜಚಿತ್ರಗಳು ತಿಳಿದು ಬಂದವು. ಮುಂದೆ 'ಅಗಸ್ಟ ಒಂಬತ್ತು' 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೆಡೆಗೆ' 'ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅವು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದವು. ೧೯೪೩ ಜನವರಿ ೨೭ ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬಿರುಸಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ವರ್ಷ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ. ಬರಗಾಲದಲ್ಲಂತೂ

ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಕ್ಷಾಮಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದರು. 'ಕಾರವಾನ್' ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಗುಳೇಕಾರರ ಸಂಸಾರದ ಬವಣೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಮೇಲಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಸುಮಾರು ೪೦ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಹತ್ತಾರು ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರೆನಿಸಿದರು.

ಇನ್ನೋರ್ವ ಖ್ಯಾತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಾದ ನಿರಂಜನರು ಬರೆದಂತೆ "ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಎಲ್ಲ ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಚ್ಛ ಬರವಣಿಗೆ, ಧೀರ ನಿಲುವು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಮನೋಧರ್ಮಗಳೇ ಕಾರಣ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾತು-ಕೃತಿಗಳ ಅಂತರವಿಲ್ಲ, ಒಳಹೊರಗೆ ಎರಡೂ ಒಂದಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದು."

ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬದುಕು-ಬರೆಹಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆ-ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನಡೆಯಲಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಇಷ್ಟು ಮಾತು ಸಾಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಚಳವಳಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೂ ಅದರ ಆಶಯಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಅಗಸ್ಟ ೯, ೨೦೦೩

ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು 'ಸಿಸು' ಸಂಗಮೇಶ ಸ್ಮರಣೆ: ಉದ್ಘಾಟನಾ ಭಾಷಣ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಈ ವರ್ಷದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ 'ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆ' ಹಾಗೂ 'ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಸ್ಮರಣೆ'ಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟಕನಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಗೌರವವನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಜಾಪುರದ ಸಹೃದಯ ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಈ ಸಮಾರಂಭ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಒಂದು: ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ತನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದು. ಎರಡು: ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾಶಿ ಎಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು, ನೆರೆಯ ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರವಾದ ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದ ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶರ ಬದುಕು-ಬರಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಂದು ಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು.

ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶರ ಪರಿಚಯ ನನಗಾದದ್ದು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ. ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ತೋಳಬಂದಿ'ಗೆ ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಅದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳ ಸಂಕಲನ, ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೆ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಇನ್ನು ಉತ್ತಮ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೇ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದರು. ೧೯೫೫ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎರಡು ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು - 'ಪುಟಚೆಂಡು' 'ಹಿಗ್ಗಿನ ಬುಗ್ಗೆ'- ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಂದು ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಹಿರಿಕಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗಮನ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತಮಗಿರುವ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು

ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಎಂದೂ ಹಿನ್ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ತಾವೂ ಬರೆದರು, ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿರುವ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗಕ್ಕೂ ಬರೆಯಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ 'ಭಾರತೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ'ವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಶ್ರೀಶಕ್ತಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ನನ್ನ 'ಹಕ್ಕೀಪುಚ್ಚ' ಎನ್ನುವ ಮಕ್ಕಳ ಕವನ ಸಂಕಲನವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದದ್ದನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಲಾರೆ.

ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂವೇದನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕಥೆ, ಕವನಗಳ ಮೂಲಕ ತಕ್ಕ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'ಶಾಲೆಗಿಂತ ಚೀಲಭಾರ' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಚುಟುಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಮಗು ತನ್ನ ಭಾರವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಚೀಲಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

"ಶಾಲೆ ಸೂಟಿ ಬಿಡುವವರೆಗೂ
ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಿದೆ ನಿನ್ನನು;
ಪಾಸ್, ನಪಾಸ್ ಏನೇ ಆಗಲಿ
ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ನೀ ಬೆನ್ನನು"

ಆ ಚೀಲದ ಭಾರಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳ ಮಾನಸಿಕ ತಿರಸ್ಕಾರದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಹಂಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಈಚೆಗೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೆ: - ಕೇವಲ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಎಂಬ ಬೇಡಿಕೆ ಬೇಡ. ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿ 'ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಕಾಡೆಮಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು ಎಂದು. ಶ್ರೀ ಕಂಬ್ಳ್ಯಾಣಿ ಶರಣಪ್ಪ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಒಂದು 'ಬಾಲಭವನ'ವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ 'ಸಿ ಸು ಸಂಗಮೇಶ ಬಾಲಭವನ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಮಕ್ಕಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇಂಬುಗೊಡುವರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

'ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆ'ಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಒಂದು ಗೋಷ್ಠಿಯೇ ನಡೆಯಲಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಹುದು. ಯಾರನ್ನೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕು? ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ? ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ರಚಿಸಬಲ್ಲ

ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪ ಯಾವುದು? ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ವಿಚಾರಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದವರೆಂದರೆ ಕಿರಿಯ-ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರಿಗಾಗಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು 'ಸಿಸುಗೀತೆಗಳು' Nursery Rhymes ಎಂದು ಕರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳ ಬೋಧನೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಕಿವಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿ ಸಂತೋಷ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಲಯಬದ್ಧವಾದ ಗುಣ ಮುಖ್ಯ. ಅದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮುಟ್ಟಾಕ ಬಾರ ಮೂಲಂಗಿ ಜಾಣೆ'. ಇಲ್ಲಿ 'ಮೂಲಂಗಿ'ಗೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಕಿವಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಲೇ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಟ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗಿರಬಾರದು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂತೋಷ ಕೊಡಬಲ್ಲ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುದ ನೀಡಬಲ್ಲ ಯಾವುದೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ, ಅದ್ಭುತ ಅಸಂಬದ್ಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿ, ಅವರದೇ ಆದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬರಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಹಿಗ್ಗನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಲೋಕ ಹಿರಿಯರ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದರೆ ಪಂಜೆಯವರ 'ತೆಂಕಣಗಾಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕವಿಶಿಷ್ಯರೆಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಪಂಜೆಯವರು, ಶಾಲಾಮಾಸ್ತರರಾಗಿ, ಶಾಲಾ ಪರೀಕ್ಷಕರಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ ಅನುಭವವೆಲ್ಲವನ್ನು ಅವರು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿಯೇ ಧಾರೆಯೆರೆದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 'ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಡಲ'ದ ಮೂಲಕ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರು ಮಕ್ಕಳ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ 'ರಾಜ' ಮತ್ತು 'ರತ್ನ' ಎರಡೂ ಆಗಿದ್ದರು.

೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶರು 'ಪುಟಚೆಂಡು' ಸಂಕಲನ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಾಗ, ಆಗ ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಕಂಡು ಕವಿತೆ ಕೇಳಿದರು. ಅವರು 'ನಾನು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಕವಿತೆ ಬರೆದಿಲ್ಲವಲ್ಲ' ಎಂದಾಗ 'ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪಕ್ಕ' ಕವನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆ? ಎಂದು ಸಂಗಮೇಶ ಕೇಳಿದರು. ಅದನ್ನು ತಾವು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ 'ಕರಡಿ ಕುಣಿತ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರಂತೆ.

'ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪಕ್ಕ'ವಾಗಲಿ 'ಕರಡಿ ಕುಣಿತ'ವಾಗಲಿ ಅವುಗಳ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಛಂದಸ್ಸು, ನಾಟಕೀಯತೆ, ವರ್ಣನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ರಂಜಿಸಬಲ್ಲವು. ಹಾಗೆಯೇ ದೊಡ್ಡವರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥ ನೀಡಬಲ್ಲವು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬಹುದು: ನಮ್ಮ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ಮಾಡಲು, ಸೃಜನಶೀಲಗೊಳಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು. ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಸ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಚಾಲ್ತಿ ನೀಡುವುದು. ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಡಗಿದ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಅವರನ್ನು ಲಿಂಗಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಪರಿಸರ ಎಲ್ಲದರ ಬಗೆಗೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಂತಿರಬೇಕು.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸುವ ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಒಂದು: ಬೋಳುವಾರು ಮಹಮ್ಮದ ಕುಂಞಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ, ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನೂರಾರು ಪದ್ಯಗಳ, ಸಚಿತ್ರ ಸಂಕಲನ 'ತಟ್ಟು ಚಪ್ಪಾಳೆ ಪುಟ್ಟ ಮಗು' ಮುದ್ರಣಯುಗದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ೧೯೭೭ರವರೆಗೆ ಬಂದ ಆಯ್ದ ಉತ್ತಮ ಕವನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಇನ್ನೊಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇದೇ ವರ್ಷ ಹೊರತಂದಿರುವ ಎನ್.ಎಚ್. ರಘುನಾಥ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸುಮಾರು ೯೦೦ ಪುಟಗಳ 'ಶತಮಾನದ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ'. ಇವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಮಾಧಾನ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಹಸ್ರಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದೀತೆಂದು ಆಶಿಸೋಣ. ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶರ ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯಾಗಲಿ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೊಡುಗೆಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಮಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಣರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಥೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟ. ಹಾಗೆಯೇ ದೂರದರ್ಶನದ ಆಕರ್ಷಣೆ ಕೂಡ. ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಆಶೆಹಚ್ಚಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಟಿವಿಯಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ ಆಕೆ ಏನು ಹೇಳಿದಳು ಗೊತ್ತೆ? 'ಅಜ್ಜ ಈಗ ಲೈಟು ಹೋಗ್ತದಲ್ಲಾ, ಆವಾಗ ಕಥಿ ಹೇಳು' ಎಂದಳು. ಎರಡನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಳ ಹವಣಿಕೆ ನನಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮೊಮ್ಮಗಳು, ಆಕೆಗೂ ಆರು ವರ್ಷ. ಈಚೆಗೆ ಒಂದು ಮಕ್ಕಳ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ 'ಮುದ್ದಿನ ಗಿಣಿ'ಯನ್ನು ನಾನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಓದಿ ತೋರಿಸಿದಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು. 'ಆ ಪುಸ್ತಕ ನನಗೆ ಕೊಡು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು 'ಸಂಜೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪುಸ್ತಕ ಬಿಡುಗೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆಕೆ ತಕ್ಷಣ ಕೇಳಿದಳು. 'ರಾಜಕುಮಾರನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರಲ್ಲ, ಹಾಂಗ?' 'ಬಿಡುಗಡೆ' ಎಂಬ ಪದ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಜನಿತವಾಗಿ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಮಗು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ನೋಡಿ. ಹೊಸಕಾಲದ ಹಸುಮಕ್ಕಳ ಈ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು

ಲೇಖಕರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಖಲೀಲ್ ಗಿಬ್ರಾನ್ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು: "ಅವರಂತಾಗಲು ನೀವು ಹವಣಿಸಿರಿ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಅವರನ್ನು ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಡಿ. ನೀವು ಬಿಲ್ಲುಗಳು, ಅವುಗಳಿಂದ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣಗಳೇ ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು" ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಅವರಿಗೆ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯ.

೨೦೦೨

೪೯

ಮಧುರಚೆನ್ನ : ಬದುಕು-ಬರಹ-ಚಿಂತನೆ : ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಸಮಾರೋಪ ಭಾಷಣ

'ಆತ್ಮಶೋಧ'ದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರಿಗೆ ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಆರೋಗ್ಯಧಾಮದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ (೧೯೨೯) 'ಬ್ರಹ್ಮಸಂಸ್ಪರ್ಶ' ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಧಕನು ಪಡೆಯುವ ಸಂಪರ್ಕದ ಅನುಭವ ಉಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅವರಿಗೆ 'ದೇವನ ರಾಜ್ಯ ಲಭಿಸಿದ' ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ಮತ್ತು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆದದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾದ ಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪರವಾಗಿ ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಧುರಚೆನ್ನರಂಥ ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದ ಈ ಭಾಗದ ಜನರ ರೀತಿ-ನಡಾವಳಿಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಹಲಸಂಗಿ ನಾಡು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಯೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕಳೆದ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ, ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ, ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮ, ದೇವುಡು. ಸೇಡಿಯಾಪು ಹಾಗೂ ಇದೀಗ ಕಾರಂತ ಹಾಗೂ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸುಯೋಗ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಕುವೆಂಪು, ಶ್ರೀರಂಗ, ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿ, ಗೊರೂರ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಇದೇ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭ ಬರಲಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಹಿರಿಯರನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕಾಲಮಾನ ಎನ್ನುವುದರ ಕಲ್ಪನೆ ನಮಗುಂಟಾಗದಿರದು. ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳನ್ನು, ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಅರಿತುಕೊಂಡು. ಕೇವಲ ಗುಣಗಾನದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯದೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಚರ್ಚೆ, ಆಲೋಚನೆಗೆ ಆಸ್ಪದವೀಯುವದು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಧುರಚೆನ್ನರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಎರಡು ದಿನ ನಡೆದ ಮೂರು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಹಲಸಂಗಿ ಒಂದು ಕೊಂಪೆಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಲೌಕಿಕವಾಗಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ನವಿಲ ಕುಣಿತ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಅದು ಒಂದು ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕಿನ ವಿಚಾರಶೀಲರನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಜೀವನಬಾಂಧವ್ಯ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಇವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಜೀವನದ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಅದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಚೇತನ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಲಂಪಟರಲ್ಲ. ಅವರದು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಪಂಥ, ರಸಿಕ - ಅನುಭಾವಿ, ಕವಿ, ಗೃಹಸ್ಥನಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮತ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬದುಕನ್ನೇ ಆವರಿಸಿದ್ದರೂ ಮಧುರಚೆನ್ನರಂತೆ ಅವರು ಸಾಧನೆಯ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದವರಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಅರವಿಂದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಂತದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಕಾರಂತರು ಹಿಂದೆ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು. ಆಗ 'ದೇವರೆಲ್ಲಿ?' ಎಂದು ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರಂತೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಯಿತೆಂದರೆ ಕಾರಂತರ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿ ಕೆಣಕಿ ಗಡ್ಡ ಬೋಳಿಸಿದರು. ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಅನುಭಾವದ ಆಳವನ್ನೂ, ಅದರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಅರಿತವರು ಬಹುಶಃ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಖ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ಥ್-ಕೋಲರಿಜ್‌ರ ಸಖ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂಥದು. ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಕಾವ್ಯ, ಆತ್ಮಕಥೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಶೋಧಿಸಿ, ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಡಾ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ ಆಶಯಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮುಂದಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಿಗೂ ಯೋಗ್ಯ ಚಾಲನೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಕವನಮಾರ್ಗ ಭಕ್ತಿಯ ಗೆರೆಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವಂಥದು. ಅದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಮೀರುವಂಥದು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಅನುಭಾವಕವಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾದವರು ಮಧುರಚೆನ್ನರೊಬ್ಬರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಉಳಿದ ಕವಿಗಳ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳಿಗೂ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಏಕಮಾತ್ರ ಕವನ ಸಂಕಲನ

‘ನನ್ನನಲ್ಲ’ಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಇದು ಬೀಜವೂ ಆಗಿದೆ, ಹಣ್ಣೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ನಮ್ಮ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೇಂದ್ರಗಳೆಂದು ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು - ಧಾರವಾಡ, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು - ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲಸಗಂಗಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೆ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪಂಪ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕಂಡ ‘ವಿಶ್ವಮಾನವ ಪ್ರಜ್ಞೆ’ಯನ್ನು ತೀರ ಸಹಜವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ನಿಲುವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಜ್ಞಾನಾನುಭವ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಆತ್ಮಶೋಧದ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಡಾ. ಎ.ಎಂ. ಪಡಶೆಟ್ಟಿಯವರು ಬಾಲಭಕ್ತಿ, ಮುಗ್ಧಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವವರೆಗಿನ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಾಂತದ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಆತ್ಮಶೋಧದಲ್ಲಿ ಶರಣರ ಷಟ್ಸ್ಥಲವೂ ಬೆರೆತಿದೆ. ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ (೧೯೪೭) ಆತ್ಮಶೋಧದ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡದ್ದು, ಹಾಗೆಯೇ ಅರವಿಂದರ ದರ್ಶನದಿಂದ (೧೯೩೮) ಬುದ್ಧಿ ನೂರ್ಮಡಿ ಬೆಳೆದದ್ದು, ‘ಮಾತಾರವಿಂದರ ಸಮನ್ವಯ ಯೋಗಸಾಧನೆ’ಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀಮಾತೆಯರ ಪ್ರೇಮಸ್ಪರ್ಶ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೂ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಸಾಧನೆಯ ಫಲಪ್ರದತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಲ್ಲರೂ ಕಂಡ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಂಡಾಗ ಡಾ. ಎಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ ಭಾಷಣ ಹೊಸ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿದ್ದು ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಮಾನುಷ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅನುಭಾವಿಜೀವನದ ಒಂದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಬಿಂದುವಿನ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ‘ನನ್ನ ನಲ್ಲ’ವನ್ನು ಅವರು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆರ್ತಭಾವನೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ‘ವ್ಯಾಕುಲಸಾಧಕ’ ತನ್ನ ಪಯಣದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅಂತಿಮ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿದರೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೆತ್ತಿದರೂ ಇದರಿಂದ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಸಾಧನೆ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಒದಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು ಹುಡುಕಾಟದ ತಲ್ಲಣ ಆತಂಕಗಳ ಇಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ಕೊನೆಯ ನೆಲೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಭವಗಳ ಭಾವಸತ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಸತ್ಯಗಳು ಕವಿತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲಗೊಳಿಸದಿರುವುದನ್ನು ಅವರು

ತೋರಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶ. ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಸಾಧನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಅರವಿಂದರ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಿಯ ಅಂತಿಮ ಮಾನದಂಡ ಸ್ವಾನುಭವ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳೇ ಹೊರತು ಗುರುಕರುಣೆ, ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ ಈ ಬಗೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಸಹೃದಯತೆಗೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆ ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮೀರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಡಾ. ಎಸ್.ಕೆ. ಕೊಪ್ಪ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವು' ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾನು ಸತ್ಯದ ಭಕ್ತ, ಗ್ರಹಿಕೆಯ ದಾಸನಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆಕರ ನಿರ್ಮಾಣಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾತ್ಮಕ ಶೋಧದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ, ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಅವರನ್ನು ಏಕೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಳಜಿಗಳೇ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಹಾಗೂ ಹಲಸಂಗಿಯ ಗೆಳೆಯರು ಲಕ್ಷ್ಯವೀಯಲು ಮುಖ್ಯಾಕರಣ. 'ಗರತಿಯ ಹಾಡು', 'ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ', 'ಜೀವನ ಸಂಗೀತ' ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ಜನಪದ ಗೀತಗಳ ಸವಿಯನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಿ ಕೃತ ಕೃತ್ಯರಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ದುರ್ಗಾದಾಸ್ ತಮ್ಮ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಧುರಚೆನ್ನರ ತಾತ್ವಿಕ ಹಾಗೂ ಇತರ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ ಪ್ರೊ. ವೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಪಿಯವರು, "ಅರುವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಅರವಿಂದರ ಪೂರ್ಣಯೋಗದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮಧುರಚೆನ್ನರಂತೆ ಯಾರೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪದ ಮಾತೇ ಆಗಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು.

'ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಗೆಳೆತನದ ವಿಶೇಷತೆ'ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಿ ಶ್ರೀ ಚಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು ಅವರು ನವೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲಸಂಗಿಯ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದ್ದುದನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿಗೂ ಹಲಸಂಗಿಯ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಲಸಂಗಿಯ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲ ಆ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಮುಲ್ಕೀಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದವರು. ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ನೇಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರು. ಸಮಾನಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಹತ್ತಿರದ

ಗೆಳೆಯರಾದವರು. ಆದರೆ ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದು ಸೇರಿದವರು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದೇ ವರ್ಗದವರು, ಮುಂದುವರಿದವರು. ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದವರು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತವರು. ಹಲಸಂಗಿ ಗುಂಪು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಲವಾಗಿ ಒಂದು ವಿದ್ಯಾಲಯದಂತೆ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಾಗೂ ಒಡೆತನದ ಮೋಹದಿಂದ ಅಸ್ತಂಗತವಾಯಿತು. ನಾಡಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ, 'ಸ್ವಧರ್ಮ', 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ', 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಉತ್ತಮ ಫಲ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಗುಂಪಿನ ಗುರಿ, ಮನೋಧರ್ಮ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಡಾ. ಎಂ.ಎಚ್. ಮದಭಾವಿಯವರು 'ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಹಲಸಂಗಿ' ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದ್ದೂ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಮದಭಾವಿ ನೀಡಿದರು.

ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಮಾತಾರವಿಂದರ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಳದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಮೂಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಶ್ರೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಗಲಗಲಿಯವರು ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕೃತವೆನಿಸಿತು. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಕಾಲಿಮಾತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಾತಾರವಿಂದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಲವಾಗಿ ಅದು ಚಡಚಣ, ವಿಜಾಪುರ ಮೊದಲಾದ ಹಲವಾರು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಲವಾಗಿ ಮೈದಾಳಿತು. ಮಂಡಲದ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇಂದಿಗೂ ಹಲಸಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಹಲಸಂಗಿ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಲ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳವಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರವಿಂದ ಮಂಡಲವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಗೊಂಡುದರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಅವಶೇಷ ಬಂದುದು ಹಲಸಂಗಿಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಅಲ್ಲಿ ಎಂಥ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಹಾಗೂ ಹಲಸಂಗಿಗಿರುವ ಗಾಢಸಂಬಂಧ ನಮಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಅನುಭಾವ, ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆ, ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ, ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿ ಇವುಗಳ ಪಾಕದಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವಗೊಂಡ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದು ಸರಿಯೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿಅದು ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಪಸರಿಸಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಶ್ರೀ ಎನ್.ಜಿ. ಕರೂರ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲ ಗಣಜೀವಿ, ಗಣಸಹಿತ ಕೈಲಾಸ ಕಾಣಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡವರು, ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ಮೂರೂ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು, ಮಂಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಬದುಕು-ಬರಹ-ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಆಚರಿಸುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಸಮಾರಂಭದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವುದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಚನದಿಂದ ಸಹೃದಯರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಕವಿತೆಗಳು ಸೂಚಿಸುವಂತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತೆ ಸಂಕ್ರಮಣದ ತಿರುವಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬಹುಮುಖಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಭವಿಷ್ಯದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಅಮಾನವೀಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲುಅನುಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇಸಿಮೂಲದ ಕಡೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಂತೂ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಧುರಚೆನ್ನರು ತಾಳಿದ ನಿಲುವುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಇಂದಿನ ಗೊಂದಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿವೆ.

೨೦೦೩

೫೦

ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ : ಅಪ್ಪಟ ಜಾನಪದ ಪ್ರತಿಭೆ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಉದ್ಘಾಟನಾ ಭಾಷಣ

ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಅವರು ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದು, ಬಾಳಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಊರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಬದುಕು-ಬರೆಹವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಚಡಚಣದ ಕಲಾ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅಧ್ಯಾಪಕವರ್ಗ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೈಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕ ಸಂಗತಿ. ಹಲಸಂಗಿ ನಾಡಿನ ಜನ ಬಂಧುಬಳಗದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಸ್ಥೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಜೀವನ, ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕವಾಗಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಮಾರಂಭದ ಉದ್ಘಾಟನೆ ನೆರವೇರಿಸುವ ಭಾಗ್ಯ ಇಂದು ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಸನ್ಮಿತ್ರರೂ ಆದ ಡಾ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆಯವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಹೃದಯರಾದ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವುದು ಒಂದು ಸತ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅದು ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಸಂಕೇತವೂ ಹೌದು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಧಕಜೀವಿ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರಂಥ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಮರೆಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಕನ್ನಡ ನವೋದಯದ ಇಂಥ ಮಹಾನುಭಾವರನೇಕರ ಜನ್ಮಶತಮಾನೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಹತ್ತಾರುವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಾವು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಕೇವಲ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿರದೆ ಒಂದು ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಜನತೆಯ ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆಯ ಸಂಕೇತವೂ ಹೌದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನಾವು ಗೌರವದಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರನ್ನು ನಾನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು ಈಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ-ನಾನು ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ರಬಕವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ (೧೯೪೪) ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದ ನಡುನಡುವೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರು 'ಗರತಿಯ ಹಾಡು' 'ಜೀವನ ಸಂಗೀತ'ದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತಿನ ಆ ಅಚ್ಚ ಹಾಡಿನ ಮೋಡಿಗೆ ನಾನು ಅಂದೇ ಮಾರುವೋದೆ. ಅವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ನನ್ನ ಸಂಗಾತಿಗಳೇ ಆದವು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಮರುವರ್ಷದಿಂದಲೇ ರಬಕವಿಯಂಥ ಊರಿನಿಂದ 'ಪ್ರಗತಿ' ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನದ ಕಾಲವದು. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾದ 'ಸ್ವರ್ಗದೋಲೆಗಳು' (೧೯೫೦) ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ನಾನು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದು ನನಗಿನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಐವತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (೧೯೪೬) ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ 'ದತ್ತಸಾಹಿತ್ಯ' ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಬೆಟ್ಟದ ಹೊಳೆ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ನಾನು ಅದೇ ವರ್ಷ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕನ್ನಡ ಶಿಕ್ಷಕ-ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬನ ಸಂಘರ್ಷಮಯ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಆ ಚಿಕ್ಕ-ಚೊಕ್ಕ ಕೃತಿ ಇಂದಿಗೂ ಎಲೆಯ ಮರೆಯ ಕಾಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಹಿರೇಮಲ್ಲರೂ ಈಶ್ವರನ್ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮಸಂಕಲನ 'ಕಾವ್ಯಾಕ್ಷಿ' (೧೯೪೯)ಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವರ್ಷವೇ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ 'ಮುಗಿಲ ಜೇನು' ಕವನ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಹೊರತಂದರು. ಬಹುಶಃ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ ನನಗಾದದ್ದು. ಆಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಒಡನಾಟಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಗೌರವ ಅವರಿಗೆ ಸಂದಾಗ (೧೯೭೨) ಅವರಿಗೆ ಎಂಬತ್ತೇಳು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಕೆಲವು ದೈಹಿಕ ತೊಂದರೆಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ಅವರ ತುಂಬು ಮೊಗದ ಕಾಂತಿ ಕುಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಬೆಳ್ನಗೆ ಮಾಸಿರಲಿಲ್ಲ, ಕಂಠದ ಸಿರಿ ಕುಗ್ಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಎರಡು

ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಈಗ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. "ಎರಡು ವರ್ಷದ ನಾಗಲಿಂಗ ಹೇಗಿದ್ದ? - ಅಂಬಲ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿಯ ಕೂಸು. ಕಸೂತಿ ಬಿಡಿಸಿದ ಕರಿಯಂಗಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ. ತಲೆತುಂಬ ಜಾವುಳ. ನೋಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಸುರಿನ ಬಯಕೆ ಹತ್ತಬೇಕು". ಅವರು ಸರಸ ವಾಗ್ಮಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲ ನಾವು (ನಾನು, ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ, ಡಾ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ) ಅವರು ತಮ್ಮ ಲಿಖಿತ ಭಾಷಣವನ್ನೋದದೆ ಹಾಗೇ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಸೊಗಸಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೆವು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸೊಗಡಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ, ನಿರರ್ಗಳವಾದ, ನಿರ್ಮಲ ಹಾಸ್ಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಅಂದಿನ ಅವರ ಭಾಷಣ ನೆರೆದ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ತಣಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ಮಾತನಾಡಿದರೂ ಅವರ ದನಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ತನ್ನ ಎತ್ತರವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆ ವಿಪುಲವಾದುದು, ಹಾಗೆಯೇ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿ, ಮಕ್ಕಳಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರಬಂಧ, ಜಾನಪದ ವಿಚಾರ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಆತ್ಮಕಥೆ, ವಿಡಂಬನ - ಹೀಗೆ ನೂರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ನಾನಾ ಬಗೆಯವು. ಪ್ರೌಢ ಸಾಕ್ಷರರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಕಿರುಕೃತಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಯೋಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒಂದು ತಪಸ್ಸೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ದಿಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಪರಿಸರವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಲೇ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ, ಪ್ರಕಾಶನ (ಅರವಿಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ), ಸಮಾಜಸೇವೆ, ನಿರಂತರ ಅಧ್ಯಯನ- ಈ ಬಗೆಗಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟರು. ಇದೆಲ್ಲದರ ನಡುವೆ ಅವರ ವಿಶೇಷತೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡುದು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ, ವಿವರಣೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನದ ಅವರ ಅನುಭವ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಅದೇ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಮಾತು-ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅದೇ. ಓದಿನಿಂದ ಅವರು ಜನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದವರಲ್ಲ. ಅದನ್ನೇ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದವರು. ಉಳಿದವರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾದವರು. 'ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ', 'ಬಾಳಬಟ್ಟೆ' ಮೊದಲಾದವು ಅವರ ಚಿಂತನೆ ಹರಳುಗಟ್ಟಿದ ಬರೆಹಗಳು. ಚರಿತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ-ಸಾಧನೆ-ಸಂದೇಶಗಳು ಸುವ್ಯಕ್ತ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಬರೆವಣಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಡಾ. ಎಂ.ಎಸ್.ವಾಲಿಯವರು ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಬದುಕು ಬರೆಹ ಕುರಿತು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಬಂಧ (ಪಿಎಚ್.ಡಿ.) ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೊ. ಚ.ವಿ. ಮುಳಗುಂದ ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ 'ಸಿಂಪಿಯ ಮುತ್ತು' ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಕಾಪಸೆಯುವರು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಲಸಂಗಿ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ

ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದು ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನಂತೆ ನಡುವೆಯೇ ಒಡೆದು ಹೋಗದೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಬಾಳಿದೆ. ಅವರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಡಹಬ್ಬ, ಮಹಾನುಭಾವರ ಜನ್ಮೋತ್ಸವ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರದೇ ಮುದ್ರೆ. ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಅಂತರಾತ್ಮ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಇನ್ನೊಂದು ಮೈ ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನಿಂಲೂ ಇವರೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ.ಮುಗಳಿಯವರು "ನವೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹುರೂಪಿ ನಟನಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿನಿಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಬ್ಬರು" ಎಂದು ನುಡಿದಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರಕಾರನ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿದರ್ಶನದಂತಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕವೃತ್ತಿ ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಂತಿತ್ತು. ಅವರು ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಕನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಸಾಹಿತಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅವು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲುಗಳಂತಿದ್ದವು. ಅವರ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದು ಅಧ್ಯಾಪಕ ವರ್ಗವೇ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮಾತಿದೆ : "೩೫ ವರ್ಷ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಕೊಟ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಅಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಾಂಜಲತೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಾಡಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಕೆಲಸ, ಪಡೆದದ್ದು ಶಿಕ್ಷಕನ ಸಂಬಳ" ಎಂಥಮಾತು!

ಲಿಂಗಣ್ಣನವರು ಹುಟ್ಟಾ ಹಾಸ್ಯಪಟುವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿದರೆ ರಸಿಕತೆ ಅವರ ಜೀವಾಳವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಿತ್ತು. 'ಅವರು ನಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಜನ ಅವರನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರೆಂದುಕೊಂಡರು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಹಿರಿಯಮಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧಕಾರ ವೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಪಿ. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾರವತ್ತಾದ ಒಳನೋಟವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಮಾತಿದು ಎಂದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರಿಗೆ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ನೀಡಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. 'ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಅಲ್ಲ. ಅದರಪ್ಪ' (ಅವರ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಎಂ.ಎ. ಆಗಿದ್ದಾರೆ).

ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು; ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕೂಡ. ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಅವರು ಎದೆಯೊಡ್ಡಿದರೇ ವಿನಃ ಎಂದೂ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಸ್ವಂತ ಪರಾಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಯಾರಿಗೂ ಬಾಗದ, ಎಂದಿಗೂ ಕುಗ್ಗದ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಬದುಕನ್ನು ಶ್ರೀಮಾತಾರವಿಂದರ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕಾಪಸೆಯವರು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ : "ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಸಿಂಪಿಯವರ ಜೀವನವು ಎಂಥ ವ್ಯವಹಾರ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ 'ನರ್ತಿಪ ಗಾಯಕಿಗೆ ಶಿರದ ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವಿರ್ಪಂತೆ' ಶ್ರೀ ಮಾತಾರವಿಂದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯ

ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು". ಹಲಸಂಗಿಯ ಗೆಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಒಟ್ಟಿನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾರೆ : "ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡವರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಸಣ್ಣವನಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ; ಎಂತಹ ಸಣ್ಣವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಣ್ಣ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಾಧನೆ ಬಹುಜನರ ಪಾಲಿಗೆ ಇಲ್ಲ."

ಇಂದು ನಡೆಯಲಿರುವ ಮೂರು ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಿರುವ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಂದ, ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಬದುಕು ಬರೆಹದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಬೀಳಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

೨೦೦೪

ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ - ೨೦೦೬

ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆ

ಕನ್ನಡನಾಡು ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡು ಐವತ್ತುವರ್ಷ ತುಂಬಿ ಚಿನ್ನದಹಬ್ಬದ ಹರ್ಷದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಹಿರಿಯರ ಸಾಹಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕನಸಿನ **ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆ** ಇಲ್ಲಿ ರೂಪ ತಾಳಿದೆ. ಕೃಷಿಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನೆಲದಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಸಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದ ಹಿರಿಯ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಒಂದೊಂದು ಹೊಸಬೆಳೆಯನ್ನು ನಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಧನ್ಯತಾ ಭಾವ ನಮ್ಮದು. ಹೀಗೆ **ಹೊನ್ನಾರು** ಚಿನ್ನ ಬೆಳೆಯೂ ಹೌದು, ಕನ್ನಡದ ಚಿಣ್ಣರಿಗೆ ಹೊಸಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಹೌದು.

ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಉತ್ಸಾ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಬಹುಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಹಿರಿಯರ ಹೊಸಬೆಳೆಯ ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಡಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಡೋಜ ಡಾ.ಚನ್ನವೀರ ಕಣವಿ ಅವರು ಕನ್ನ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿ ಜನಮಾನಸದ ನೆಲೆಯೂರಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ ನವುರಾ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂ ಕನ್ನಡದ ಚೆಂಬೆಳಕು. **ಸಾಹಿತ್ಯಸಮಾಹಿತ** ಎನ್ನುವ ಈ ಸಂಕಲನದ ಸಾಹಚರ್ಯ, ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂಬೋಧನ ಎನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಣವಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂ ಕಾಣುತ್ತಬಂದ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಮತ್ತು ಬದುಕಿದ ಕಣವಿ ಅವ ಇಲ್ಲಿನ ಬರಹಗಳು ಭವಿಷ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಿಕ್ಸೂಚಿಗಳಾಗಿವೆ ಸಹೃದಯತೆಯ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿ ಕವಿ ಚಿಂತಕ ನಾಡೋಜ ಕಣವಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವದ ನಮನಗಳು.

ಐ.ಎಂ. ವಿಠ್ಠಲಮೂರ್ತಿ
ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಬಿ.ಎ. ವಿವೇಕ ರ
ಕುಲಪ